Laudat hunc A. Petrus Possinus in Praef. ad Nicephorum Bryennium

DE DVCIBVS, ET COMITIBVS PROVINCIALIBVS GALLIÆ, LIBRI TRES:

In quibus eorum origines, incrementa, & cum his Regalium vſurpatio, & caſus illuſtrantur.

ACCESSIT
De origine & ſtatu Feudorum, pro moribus Galliæ
LIBER SINGVLARIS.

Autore ANT. DADINO ALTESERRA.

TOLOSÆ,
Apud ARNALDVM COLOMERIVM, Regis, & Academiæ Toloſanæ Typographum.

M. DC. XLIII.
Cum Priuilegio.

ILLVSTRISSIMO VIRO DOMINO,

D. IOANNI BERTERIO,

BARONI DE MONRABÉ ET DE LAVNAGVET,

COMITI CONSISTORIANO,

TOLOSANI SENATVS PRINCIPI.

RERVM vices, & fortunæ lusus cogitanti, ILLVSTRISSIME PRÆSES, non leue argumentum occurrit Ducum Comitúmque Prouincialium Galliæ clades, quæ non sinè miraculo, & certo Dei de Regum majestate soliciti iudicio contigisse visa est. Hinc natum consilium eorum ortus, incrementa, & lapsus explorandi. Principum sub quibus hi nimiùm aucti, pudori parco:

Regnorum excidia penitiori numinis consilio, quàm Principum socordiâ sæpiùs euenire satìs intelligo. Minorum Principum ætates lugeo, desæuientem sub his Regulorum tyrannidem exsecror, & posteris qui hanc è Republica labem eluerunt, suas laudes, & trophæa rependo: ingens certè opus, animos viresque superans, sed iubentis imperio, & genio præformatum. Per te cum Regno in gratiam redire, per te suo Principi & Domino conciliari student nostri Duces & Comites, Reges vltrò agnoscunt iustos majestatis contemptæ vindices. Quæ fuerit eorum potestas palàm fiet, vt victoris decus clariùs elucescat, abscissas regno Prouincias leges, Regibus præter nomen nihil ferè reliquum: sed actutùm su-

blatos prouinciales tyrannos, tot monſtra regiâ manu proſtrata ridebis: vtcumque indulgendum ſceleri quod Principi gloriam parat,& virtutis experimentum:ſpirantem in te imperij vim ſentiunt Duces & Comites,peccandi impotes ſe futuros fatentur, ſi te infelici ſeculo natum,aduerſarium nacti eſſent, & regiæ mentis participem. Melioris ſeculi laudi feliciter conſuluit ſors, quæ in hæc tempora te ſeruauit, & iuſtiſſimum edidit in decus regni LVDOVICI principum Iuſtiſſimi,& cognominis cœlo lapſi, votíſque magis, quàm nuptijs quæſiti filij,quem generoſa indoles, & ſedula Auguſtæ parentis educatio,iuſtitiæ, armorúmque laude cum patre certaturum augurantur. Meritò Iuſti titulos impleuit ille

æternùm lugendus princeps, te, iudicio veriùs quàm ſuffragio ad vicarium iuriſdictionis apicem lecto. Non in purpura ſcilicet, ILLVSTRISSIME PRÆSES, iuſtitiæ ſpeciem oſtentas, ſed in æqua iudiciorum, & Reipublicæ gubernandæ ratione: propria tibi laus eſt, quòd rei etiam damnati non indignantur, triſtem ſententiam venerabũdi ſubeunt; boni velut præſens in te iuſtitię numen adorant, iudicio, teſtimonióque tuo ſoluti gloriantur. Qualem audimus eloquentiæ magiſtrum, cùm ſolenni oratione fori ENcænia repetis, & lege agẽdi præcepta, non fuco, ſed iuſto decore exornas. Quot nutu & exemplo tuo fiunt oratores, cùm placere & probari gaudent, quàm breui compendio diſcunt, quæ vix longæua exercitatio

præſtat. Quas animorum prædas agis, cùm iuſtitiæ cultum, ſtudia erga Regem, affectúſque inſinuas? Agnoſcit liuor ipſe diuinas dotes, quæ totius aulæ oculos animóſque in te conuerterunt fortunâ majorem oſtendere, & regale hoc iudicium promeruerunt purpuram plus à te accipere, quàm conferat ſplendoris & gloriæ. Nec eſt quòd tibi gratificer honore Comitiuæ, iam olim partus honos BERTERIIS, PAVLISQVE gentilibus tuis, qui ſummis longo ſtemmate tribunalibus præſederunt: ciuilibus & ſacris Inſulis plena domus, & vna læto fœdere diuiſum iunxit imperium. Ac ne quid laudi tuæ deſit, Maternæ genti acceptum debet orbis Chriſtianus ſacræ Militiæ Principem, hoc eſt virorum Regem, Maris Dominum, &

Chriſti vltorem. Aliena minimè laudo, quũ auitas virtutes omnino tuas feceris, longéque majorum ſemina ſpargas in poſteros. Harum admiratione defixi noſtri Duces & Comites, ſe tibi in fidem & clientelam commendant, Prouinciales, Palatini Comitis manu in aulam deduci geſtiunt: tot illuſtrium vota ne reſpuas, ILLVSTRISSIME PRÆSES, & votorum interpretem quâ ſoles benignitate excipias foueáſque obſecrat

AMPLITVDINI TVÆ

DEDITISSIMVS

A. DADINVS ALTESERRA.

Idib. Septemb. 1643.

EXTRAICT DV PRIVILEGE
du Roy.

LOVIS par la grace de Dieu Roy de France & de Nauarre; A nos amez & feaux Conseillers les gens tenans nos Cours de Parlement, Maistres des Requestes ordinaires de nostre Hostel, Preuost, Baillifs, Seneschaux, & tous autres nos Officiers & Iusticiers qu'il appartiendra, Salut. Nostre bien-amé ARNAVD COLOMIEZ nostre Imprimeur & Libraire en nostre bonne ville de Tolose, nous a fait remonstrer qu'il a recouuré vn Liure intitulé *De Ducibus & Comitibus Prouincialibus, Galliæ Auctore* ANT. DADINO ALTESSERRA, lequel il desireroit faire imprimer; mais il craint qu'apres auoir fait de grands frais & despens pour l'impression d'iceluy, quelqu'autre ne le voulust contrefaire, à son prejudice, s'il n'estoit pourueu de nos lettres à ce necessaires, requerant humblement icelles. A CES CAVSES, desirant fauorablement traiter ledit exposant, luy auons permis & octroyé, permettons & octroyons par ces presentes, d'imprimer ou faire imprimer, vendre & distribuer ledit Liure, en tel volume & charactere que bõ luy semblera, & ce durant le temps & espace de cinq ans, à compter du iour que ledit Liure aura esté acheué d'imprimer, faisant defense à toutes personnes de quelque qualité qu'ils soient, d'imprimer, vendre & debiter ledit Liure, & aux estrangers ou forains d'en apporter ny enuoyer en quelque façon & maniere que ce soit en cestuy nostre Royaume, & autres terres de nostre obeyssance, à peine de trois mil liures d'amende, applicable vn tiers à Nous, vn tiers à l'Hostel-Dieu de Paris, & l'autre tiers audit exposant, auec

confiſcation de tous les exemplaires qui ſe pourront trouuer, deſpens, dõmages & intereſts, à la charge d'en mettre deux exemplaires en noſtre Bibliotheque, & la troiſiéme en celle de noſtre tres-cher & feal le Sieur Seguier, Cheualier, Chancellier de France, Comte de Gien, auant de l'expoſer en vente, à peine de nullité des preſentes, du contenu deſquelles nous vous mandons faire jouyr & vſer pleinement & paiſiblement ledit expoſant, & tous ceux qui auront droict de luy, ſans qu'il ſoit donné aucun trouble ou empeſchement. Voulons auſſi qu'en mettant au commencement ou à la fin deſdits Liures vn extraict des preſentes, qu'elles ſoient tenuës pour deuëment ſignifiées, & que foy ſoit adiouſtée aux copies, collationnées par vn de nos amez & feaux Conſeillers & Secretaires, comme à l'original. Mandons en outre au premier noſtre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis, faire pour l'execution des preſentes tous exploits neceſſaires, ſans demander autre permiſſion : Car tel eſt noſtre plaiſir, nonobſtant clameur de Haro, Chartre Normande, & autres lettres à ce contraires. Donné à Paris le 14. iour de Nouembre, l'an de grace 1643. Et de noſtre regne le premier. Signé, Par le Roy en ſon Conſeil, CRAMOISY. Et ſeellées du grand ſeel de cire jaune.

DVCES, ET COMITES PROVINCIALES.

LIBER I.

PROOEMIVM.

AEtates ſuas habent terrarum regna, & Imperia, paruis creſcunt initijs, diúque aucta vix conſiſtunt, ſed triſti rerum fluxu prona vergunt in ſenium. Has vices olim experta Francia doluit imminutam regni majeſtatem, remiſſione Regum, an fato: doluit ſummæ potentiæ, dignitatíſque principes in priuatos penè prolapſos, ceruicibúſque ſuis inſultantes tot regulos, quot Duces & Comites: ingemuit antiqui decoris memor, ſe fœdâ prouinciarum laceratione ſuis, exteríſque vileſcere; exhibuit vulnera, & maternos ſinus cruentos, téque, Hugo Magne, ad illuſtres vindicias amore patriæ & coronæ præmio ſolicitauit. Parêntis vota audijt pijſſimus Princeps. Regnum iacens ſuſcepit, prouinciales Tyrannos ſi non perdomuit, ſaltem coërcuit, & deſuetum ad obſequium reuocauit. His veſtigijs poſteri Reges regnum ſibi, & ſuæ dignitati feliciter reſtituerunt, prouincias recepêre

ab iniuſtis poſſeſſoribus : tandémque eorum operâ vnum Regis nomen auditum in Gallia: his libertatem acceptam debet Eccleſia, dudum laboranti ſub his prædonibus fortiter ſubuenêre Chriſtianiſſimi Principes, & *ancillatam exancillarunt*, vt Sugerij teſtimonio, & verbis vtar. Magna hæc profectò, nec ſinè admiratione memoranda, animum, ſtylúmque excitarunt, vt Ducum, Comitúmve prouincialium Galliæ cunabula, incrementa, & caſus in publicum prodam : ex quo pateat vnde orti; quâ arte præfecturas in ditiones hereditarias commutarint, Regaliáque ſibi adſcripſerint, ac quibus demum conſilijs in ordinem redacti, & antiquum Regni faſtigium inſtauratum. De ſingulis ſingulatim enitar dicere hiſtoricâ fide, & diligentiâ.

Capvt I.
Duces ſub Romanis.

OLim ſtante Republicâ, etſi frequentiùs Imperatores, tamen & Duces à Romanis appellati qui exercitibus præfuerunt. Liuius : *Nec ducem nouimus, niſi cuius auſpicio bellum geritur.* Poſteà rerum ſummâ à populo tranſlatâ in Cæſares, & Imperatoris nomine proprio facto Principis, præfectos belli, non aliter quàm Duces ſalutatos conſtat. Vlpianus : *Publica conuentio eſt, quæ fit per pacem quotiens inter ſe Duces belli quædam paciſcuntur*: idémque alio loco; *Ergo etſi dux cùm exercitui præeſt, dimiſſus erit, notatur.* Suetonius in Iulio; *Epiſtolæ quoque eius ad Senatum exſtant, quas primùm videtur ad paginam, & formam memorialis libelli conuertiſſe, cùm anteà Coſſ. & duces nonniſi tranſuersâ chartâ ſcriptas mit-*

Lib. 4.

l. 5. ff. de pact.

l. 2. ff. de his qui not. infam.

Cap. 56.

terent. Et Zozimus : ἐφεςώτων γὰρ τοῖς ἁπανταχῦ ςρατιώταις ὐ μόνον ἑκατοντάρχων, ἢ χιλιάρχων, ἀλλὰ καὶ τῶν λεγομένων δυκῶν οἳ ςρατηγῶν ἐν ἑκάςῳ τόπῳ τάξιν ἐπεῖχον : *nam quum praeessent vbique militibus non modò Centuriones & tribuni, verùm etiam Duces (sic enim appellabantur qui quolibet in loco praefectorum militum vicem gerebant.)* Tum Ducum nomen translatum ad præfectos militum, & prouinciarum limitanearum Imperij, quòd impacatas non sinè manu militari tuerentur: Lāpridius; *Sola quæ de hostibus capta sunt limitaneis Ducibus & militibus donauit.* Vopiscus : *Assidentibus Æmilio Saturnino, Scythici limitis duce, Murentio ad AEgyptum destinato, Iulio Tryphone Orientalis limitis duce, Vlpio Crinito duce Illyriciani limitis & Thracij, & Fuluio Boio duce Rhetici limitis.* Trebell. Pollio, ex Epistola Valeriani ad Ablauium P P. *Desine autem conqueri quòd adhuc Claudius est Tribunus, nec exercitus ducem loco accepit, vnde etiam Senatum & populum conqueri iactabas dux factus est, & dux totius Illyrici habet in potestatem Thracias, Mæsias, Dalmatas, Pannonias, Dacos exercitus.* De hoc genere Ducum, Eusebius in vita Constantini : πλείυς δὲ ἡγεμόνες ἐχρημάτιζον : *Multos verò duces constituit.* Procopius de ædificijs Iustiniani ; καὶ ςρατιωτικὺς καταλόγυς τῆδε ἱδρύσατο, οἷς δὴ ἄρχοντα ἑςαεὶ ἐφεςάναι διώρισεν, ὃν ῥωμαῖοι δῦκα τῇ λατίνῃ καλῦσι φωνῇ : *Præsidium militum ibi collocauit, quibus præfectum præfecit, quem Romani Latinâ voce ducem vocant.* Veteres glossæ, Dux, ἀνθύπατος ὁ σήμερον. & Iulius Firmicus: *Faciet Præsides riparum Duces, Vicarios Præfectos Prætorio, & quibus frequenter committatur imperium.* Hâcque significatione frequens mentio ducum in vtroque Codice.

lib.

In Alexandro.

In Aureliano.

lib. 4. cap. 1.

lib. 3.

l.7.C.vbi cauf. fisc. l. 1. C. ad. l. Iul.rep.l.3. C. Theod. eod.

3.mathes.4.

Quæ fuerit Ducum dignitas, si quæris; varia, nec sibi constans. Olim Perfectissimi, auctore Ammiano : *Nec sub eo* (Constantio) *Dux quisquam cum Clarissimatu prouectus est, erant enim, vt nos quoque meminimus, Perfectissimi, posteà Clarissimi, vel etiam Spectabiles.* Ducum insignia tunicæ russæ, id est purpureæ. Vopiscus; *Vexilla bicolora quatuor, tunicas ducales russas quatuor.* Et apparitio militum. Lampridius : *Apparitores denique nullos esse passus est Tribunis, aut Ducibus nisi milites anteire voluit, iussitque vt ante tribunum quatuor milites ambularent, ante Ducem sex, ante legatum decem.* Procop. de bello Vandalico : ἀρχόντων γὰρ ἑστιωμένων ὄπισθεν ἑστάναι τοὺς δορυφόρους νόμος. Et paulò pòst. ἄλλῳ γὰρ οὐδενὶ τοὺς τοῖς ἄρχουσιν ἐν πόλει ἑπομένους ὁπλίζεσθαι θέμις : *Ducibus discumbentibus retrò consistere hastatos mos erat, nec vllis quàm ducibus secum armatos ducere fas erat.* A Tribunatu gradus erat ad Ducatum. Capitolinus ex persona principis ad Tribunum : *Quid tantùm laboras, cùm eius loci iam sis, vt Ducatum possis accipere?* Et Trebellius Pollio ex Epistola Valeriani ad Zozimionem Procuratorem Syriæ : *Hæc autem omnia idcirco specialiter non quasi Tribuno, sed quasi Duci detuli.* Conueniebantur Duces apud Magistrum Officiorum, nisi aliud moribus receptum esset, vt in Orientis, Illyrici, Thraciarúmque limitis Ducibus, quos apud Magistrum militum conueniri moris erat : at in Occidente limitanei Duces, Comitésque Magistro Militum Præsentali paruerunt. Olim autem à Ducibus, & Comitibus prouinciarum appellabatur ad Præfectum Prætorio, adjuncto Quæstore Palatij; sed constitutione Iustiniani actum, vt à Ducibus appellaretur ad

lib. 20.

l pen. C. de appell. l. viros C. de diu. off. l. 27. C. Th. de cohort. princ. l. 9. C. de re milit. l. 113. C. de decur.

In Aureliano.

In Alexandro.

lib. 2. circ. fin.

In Maximino.

In Claudio.

l. viros. C. de diu. offic.

l. curæ. l. vlt. C. de off. Mag. offic.

Magiſtrum Officiorum, adhibito Quæſtore palatij. Nunc tranſeamus ad Comites. l. præcipimus. l. pen. C. de appel.

Cap. II.

Comites ſub Romanis.

PRo ætatum diſcrimine varij generis fuere Comites: ante Conſtantini tempora hi dicebantur Comites, qui Procoſſ. Præſidéſque in prouincias proſequebantur, officij gratiâ. M. Tullius: *Comites illi tui delecti manus erant tuæ, Præfecti, ſcribæ, Medici, Accenſi, haruſpices, præcones, manus erant tuæ.* Verrin. 2. Præcipuum Comitum locum tenebant Aſſeſſores Præſidum, qui eis in iudicijs aſſidebant, de quibus Papinianus: *Defuncto Præſide ante diem, reſidui temporis ſalarium deberi ait Comitibus.* In l. 4. ff. de offic. adſeſſ. Et de his idem Tullius, ad Atticum: *Quid dicam de illius præfectis, Comitibus, legatis?* lib. 6. ep. 1. Et Plinius: *Non ſunt prætereunda & L. Lucullo Proconſule Bæticæ comperta de Polypis, quæ Trebius Niger è Comitibus eius prodidit.* lib. 9. c. 30. A Conſtantino Comitis nomen omnibus Magiſtratibus additum, qui ſacrum comitatum obſeruarent, vel ex eo prodirent quaſi ſocij laborum. Imò & honorarij tituli vice fuit, ſinè actu, ſinè adminiſtratione, Comitibus triplicis ordinis, primi, ſecundi, & tertij ab Imperatore excogitatis, quò plures honoribus ſibi conciliaret ſinè fiſci diſpendio: Euſebius de Vita Conſtantini: κομήτων ὧ οἱ μὲν πρώτου τάγματος ἠξιοῦτο, οἱ δὲ δευτέρου, οἱ δὲ τρίτου. lib. 4. c. 1. *Iam Comitum alios in primo ordine collocauit, alios in ſecundo, alios item in tertio.* Auſonius: *Procurrunt & aliæ dignitates, atque in vocem gratulationis erumpunt, ac ſe priùs* In Panegyr. ad Gratian.

debere profitentur, tot gradus nomine Comitis propter tua incrementa congeſti ex tuo merito. Comites primi ordinis fuere Comites Conſiſtoriani, id eſt à ſecretis principis. Caſſiodorus; *Spectabilitas clara & Conſiſtorio noſtro digniſſima quæ inter illuſtres ingreditur, inter proceres aduocatur, quocirca prouocati moribus tuis Comitiuam tibi primi ordinis ab illa indictione Majeſtatis fauore largimur, vt Conſiſtorium noſtrum ſicut rogatus ingrederis, ità moribus laudatus exornes.* & in veteri inſcriptione : *Memmio Vitraſio, Comiti in Conſiſtorio.* Primi ordinis fuere & Præpoſiti Scholarum Palatij, & Comites Rei militaris, qui Magiſtrorum militum vicem geſſerunt, prouinciarum ducibus dignitate pares. Ammianus : *Equitius Illyriciano præponitur exercitui, nondum Magiſter, ſed Comes.* Et ideò poſterioribus etiam Græcis præfecti militum Comites dicti. Nicetas in Andronico Comneno : ὐκ ὖν τοῖς ϛρατηγοῖς ὁπλανόμενος ὓς κόντυς ἔιπη τὶς ἂν λατίνη διαλέκτῳ χρώμενος ἐμέτριαζε τὰ χέιρω τοῖς πεπονθόσιν : *Is igitur Duces exercitus, qui Latinè Conti dicuntur, adiens imponebat edicta quibus ærumnæ leniebantur.* Eiuſdem ordinis Comites qui prouincias regunt, vnde & Suidæ definitur, κόμης ὁ λαῦ ἄρχων : *Comes princeps populi.* & paſſim præfectis prouinciarum Comitum nomen adijcitur : Nicephorus. καὶ τὴν τῆς Φρυγίας ἐνεχέιριζε τύτῳ ἀρχὴν Κόμητος ἀξίαν ἀυτῷ περιθέμενος : *Eidémque Phrygiæ adminiſtrationem cum Comitis dignitate conceſſit.* Eiuſdem ordinis Comites Profeſſores artium liberalium, maximè Iuriſperiti, & Aduocati poſt expletum vicennio docendi & aduocationis officium. Sidonius ad Montium : *Numerariorum more, ſeu potiùs Aduocatorum, quorum cùm finiuntur actiones incipiunt dignita-*

l. vn. C. de Comit. Cóſiſt.
6. Var. 12.
l. 1. & 2. C. de Com. rei milit.
lib. 26.
lib. 1.
lib. 13. c. 5.
l. vnic. C. Th. de Profeſſ. qui in vrb. Conſt.
l. 1. C. de Adu. diu. iud.
lib. 1. ep. 11.

tes. In Comitiua primi ordinis ſpectantur & Archiatri ſacri palatij. Caſſiodorus: *Cauſarum periti palmates habentur, cùm magna negotia defenderint ſingulorum; ſed quantò glorioſius eſt expellere, quod mortem eredebatur inferre, & ſalutem periclitanti reddere, de qua coactus fuerat deſperare? quapropter à præſenti tempore Comitiuæ Archiatrorum decorare, &c.* Et ideò inter amicos principis numerantur: Gregorius Nazianzenus, in Oratione funebri Cæſarij fratris: τάττεται μὲν γὰρ τὴν πρώτην ἐν ἰατροῖς τάξιν. & paulò pòſt. κἀν τοῖς φίλοις τοῦ βασιλέως εὐθὺς ἀριθμούμενος. *Primum ſtatim inter Medicos dignitatis gradum obtinuit, atque in amicorum numero apud Imperatorem habitus.* Interdum & Comitiuam primi ordinis meruerunt mechanici Architecti, vel Curatores operum publicorum, quos artis & operum præſtantia commendaret. Sic Ioſeph Tiberiadenſis ſimul cum poteſtate ſacras ædes exſtruendi, tum in ipſa vrbe Tyberiadis, cùm alijs locis, honorem Comitiuæ accepit à Conſtantino Imperatore: ἀξιώματος κομήτων ἔτυχε, auctore Epiphanio in Panario. Memoratur & Symmacho duobus locis, *Cyriades V. C. Comes, & Mechanicus.* Eodem numero ſunt & Comites Vacantes, qui poſt probatos labores, codicillos dignitatis à principe meruerunt ſinè actu, ſinè adminiſtratione. Comitiuâ primi ordinis inprimis inſignes fuêre Præfecti, ſingularum legionum. Vegetius: *Proprius autem judex erat Præfectus legionis, habens Comitiuam primi ordinis dignitatem, & qui abſente legato tamquam vicarius ipſius poteſtatem maximam retinebat.* Secundi ordinis Comites fuerunt Palatini agentes ſub principe officij, vt militantes in ſacris ſcrinijs; imò & à Theodorico in Comites ſecundi or-

l. vnic. C. Th. de Com. & arch. ſacr. palat. l. 18. C. Th. de Med. & profeſſ. lib. 6. Var. 19.

Orat. 10.

l. vn. C. Th. de Comit. ord. prim. art. diu.

lib. hæreſ. 30. art. 5.

lib. 5. ep. 74. lib. 10. ep. 39.

l. vn. c. Th. de Comit. vac.

lib. 2. de Re milit. c. 9.

l. 17. & 18. C. Th. de prox. Com. diſp.

7. Var. 26. dinis allecti iudices ciuitatum. Cassiodorus : *Propterea per illam indictionem in illa ciuitate Comitiuæ honorem secundi ordinis tibi propitiâ diuinitate largimur ; vt & ciues commissos æquitate regas, & publicarum ordinationum iussiones constanter adimpleas.* Tertij ordinis Comitiua defertur principibus Decurionum, Præpositis nauiculariorum, Tribus primis corporis Suariorum, & hos vocarunt Comites minores. Spectabiles fuere Comites primi ordinis.

l. 117. C. Th. de Decur. l. 9. & 10. C. Th. de suar & pecuar. l. 1. & 2. C. Th. ne Comit. vel Tribun. l. 3. C. de off. mag. off. l. 1. C. de princ. schol. l. fin. C. de Silentiar.

CAP. III.

Duces & Comites sub Gothis & Francis in Gallia.

GAlliarum partem postquàm insedêre Gothi, etsi Romani nominis infensissimi hostes, statum prouinciarum non innouarunt; Duces prouincijs, Comites singulis ciuitatibus, exemplo Romanorum præfecerunt: sic deditis Aruernis Victorius dux ab Eurico Rege impositus : Gregorius Lib. 2. hist. c. 20. Turonensis; *Eoricus autem Gothorum Rex Victorium Ducem super septem ciuitates præposuit, qui protinus Aruernos adueniens ciuitatem addere voluit.* Sidonius Comitem lib. 7. ep. 17. vocat. Eâdem tempestate Massilia sub Gothica ditione parebat Comiti, cuius suffragio Aruernum quendam puellæ Massiliensis nuptias captasse scribit idem Sidolib. 7. ep. 2. nius. Sed & posteriori æuo celebrantur Goiaricus & Timotheus Comites, ad quos Theodosiani Codicis Breuiarium ab Alarico Gothorum Rege emissum, constat ex ipsius Alarici Commonitorio Operi præfixo, vt ex eo ius diceretur prouincialibus. Aequè & Franci profligatis

profligatis Romanis, Burgundionibus, & Gothis rerum domini facti in Gallijs, statum prouinciarum à Romanis institutum non attigerunt, nec Duces, Comitesve è republica sustulerunt, ne rerum nouarum facie, animos prouincialium percellerent, & durioris seruitutis metum incuterent, imò & ipsi Romanos mores facilè hauserunt, teste Procopio & Agathiâ : ex quo factum vt victi victoribus leges darent. Nec est quòd miremur; iam enim ab æuo Francis libati Romanorum mores ex commilitio, & satellitio Principum. Ammianus : *Adhibitis Francis, quorum ea tempestate in palatio multitudo florebat.* Et Gregorius Turonensis : *In Gallia Status publicus perturbabatur, clauso apud Viennam palatij ædibus Valentiniano principe, & penè intrà priuati modum redacto, militaris rei cura Francis satellitibus tradita.* Frãcis igitur armis partâ Galliâ, Duces, & Comites, ortu Romanos, vsu suos fecerunt, & quidem ab ipsis cunabulis regni: iã enim à Childerico Aymoinus celebrat Vuinomadum Ducem, & sub Clodouço Aurelianum Ducem, cui Ducatũ Milidunensem ab illo tributum ait in beneficium. Non desunt qui Comites peruenisse ad Frãcos à majoribus Germanis velint, ex illo loco Taciti: *Eliguntur in ijsdem concilijs & principes, qui iura per pagos, vicósque reddunt Centeni singulis ex plebe Comites, consilium simul & auctoritas adsunt* : sed magis est vt à Romanis repetamus, cum vniuersitate Galliarum Francis transmissos : quæ enim ratio nostrorum Comitum, qui præerant rei militari & ciuitatibus, cum Germanis illis, quibus nudum erat adsessorum officium, quales erant Comites Romanis ante Constantinum?

lib. 1. de bell. gothic. Hist. Iust. lib. 1.

lib. 15.

lib. 1. hist. c. 9.

lib. 1. c. 17. & 14.

CAP. IV.

Munia Ducum & Comitum rei militaris, juris dicundi, & vectigalium: modus Ducatuum.

AB ortu imperij Francici Comitum & Ducum hoc discrimen certum fuit, quòd Comites singulis ciuitatibus præerant, Duces pluribus, quæ singulæ suos Comites haberent: id est Duces præerant vniuersis prouincijs, Comites singulis ciuitatibus: Gregorius Turonensis: *Nicetius per emissionem Eulalij à Comitatu Aruerno submotus, Ducatum à Rege expetijt, datis pro eo immensis muneribus, & sic in vrbe Aruerna, Ruthena, atque Vcetica Dux ordinatus est.* Et alio loco: *Turonicis verò, atque Pictauis Ennodius Dux datus est.* Et rursum alio loco: *Ennodius cùm Ducatum vrbium Turonicæ, atque Pictauæ ministraret, adhuc & vici Iuliensis, atque Benarnæ vrbium principatum accepit.* Inde memoratur Lupus, Dux Campaniæ Greg. Turon. lib. 6. c. 4. De Comitibus idem Gregorius Turonensis: *Igitur peruasis Chilpericus Rex ciuitatibus fratris sui, nouos Comites ordinat.* Inde est quòd Comites Episcopis, Duces Archiepiscopis æquantur; quia Episcopi singularum Ciuitatum sunt, Archiepiscopi vniuersæ prouinciæ. Vualafridus Strabo: *Metropolitanos autem Ducibus comparemus, quia sicut Duces singularum sunt prouinciarum, ità & illi in singulis prouincijs singuli ponuntur.* Et paulò pòst: *Quod Comites vel præfecti in seculo, hoc Episcopi ceteri in Ecclesia explent.* Ducum potestas latior quàm Comitum, sed officium & munus idem. Duces rei militari præ-

lib. 8. c. 18.

eod. lib. c. 26.

lib. 9. c. 7.

lib. 6. c. 26.

De reb. Eccles. cap. 31.

rant, delectum imperabant Comitibus, & copias per pagos diuisas producebant ad bellum. Gregorius Turonensis: *Berulphus verò Dux cum Turonicis, Pictauis, Andegauisque, atque Nanneticis ad terminum Bituricum venit.* Et alio loco: de Antestio Duce: *Ipse cum Santonicis, Petragoricis, Burdegalensibúsque, Agennensibus etiam ac Tolosanis illuc direxit.* Fortunatus ad Lupum Ducem. lib. 6. c. 31. lib. 9. c. 31. lib. 7. c. 7.

Antiquos animos Romanæ stirpis adeptus
Bella moues armis, iura quiete regis.

Eorumdem erat munire & tueri ciuitates. Gregorius Turonensis: *Misitque ad Duces & Comites ciuitatum nuncios, vt muros componerent vrbium.* In pace Duces iuri dicundo præerant. Fortunatus, (præter locum iam citatum) ad Bodesigilum, Ducem Massiliæ. lib. 6. c. 41.

Iustitiam pauper nunquam te iudice perdit,
Nec poterit pretio vertere vera potens.

Et paulò pòst.

Qui patrias leges intrà tua pectora condens,
Implicitæ causæ soluere fila potes.

Inde est quòd in formula Ducatus apud Marculfum Ducibus mandatum, vt populos sibi creditos, Francos, Romanos, vel Burgundiones secundùm legem & consuetudinem singulorum regerent. Romanis præsides, & Rectores prouinciarum, vectigalium potestatem habuere. De præfecto Aegypti testis Philo Iudæus in Flaccum: ἀμήχανον μὲν γὰρ ἦν τοὺς ἡγεμόνας τοσαύτης χώρας ἐπιτροπεύοντας ἁπάντων μεμνῆσθαι, καὶ ταῦτα οὐ δικάζοντας μόνον ἀλλὰ καὶ λογισμοὺς τῶν προσόδων καὶ δασμῶν λαμβάνοντας: non enim erat possibile prouinciæ amplissimæ Præsides omnium meminisse, præsertim cùm non iudicijs tantùm præessent; l. pen. §. 1. C. de can. largit. titul.

sed etiam rationibus tributorum & vectigalium. Penes Duces etiam in Gallia fuit summa ratio vectigalium totius prouinciæ. Marculfus in formula Ducatus : *Et quicquid de ipsa actione in fisci ditionibus speratur, per vosmetipsos annis singulis nostris ærarijs inferatur.* Comites ciuitatum delectus militum conscri-
lib. 4. c. 30. bebant, eísque præerant sub Duce prouinciæ. Gregorius Turonensis : *Sigibertus verò Rex Arelatensem vrbem capere cupiens Aruernos commoueri præcepit; erat enim tunc Firminus Comes vrbis illius, qui cum ipsis in capite abijt.* Præceptum concessionis quod fecit Ludouicus P. Hispanis perfugis : *Eosdem homines sub protectione & defensione nostra receptos in libertate conseruare decreuimus, eo videlicet modo, vt sicut ceteri liberi homines cum Comite suo in exercitum pergant, & in marcha nostra iuxta rationabilem eiusdem Comitis ordinationem atque admonitionem, explorationes & excubias, quod vsitato vocabulo wactas dicunt, facere non negligant.* Non respondentes ad delectum, Comites
lib. 7. c. 42. coërcebant. Gregor. Turonensis : *Post hæc edictum à iudicibus datum est, vt qui in hac expeditione tardi fuerant damnarentur. Biturigum quoque Comes misit pueros suos, vt in domo beati Martini, &c.* In pace Comites juri dicun-
lib. 8. c. 18. do operam dabant. Gregorius Turonensis : *Gundoualdus autem Comitatum Meldensem super Vuerpinum competijt, ingressúsque vrbem causarum actionem agere cœpit.* Et idem :
lib. 10. c. 6. *Responderunt hoc Animodi Vicarij dolo, qui pagum illum iudiciariâ regebat potestate, factum fuisse, protinúsque directis rex litteris ad Comitem vrbis iubet, vt eum vinctum in præ-*
lib. 2. c. 16. *sentia regis dirigeret.* Idem de miraculis Sanctorum : *Quid etiam ad Becconis Comitis confutandam superbiam beatus Martyr sit operatus, euoluam. Hic cùm actiones ageret*

publicas, & elatus jactantia multos contra iustitiam aggrauaret, casu contigit vt dimissum accipitrem diu per diuersa vagantem perderet. Idem de vita Patrum, in Nicetio Lugdunensi: *Nam vidi ego quodam tempore Basilium Presbyterum missum ab eo ad Armentarium Comitem, qui Lugdunensem vrbem his diebus potestate iudiciariâ gubernabat. Dixitque ad eum; Pontifex noster causæ huic quæ denuò mouetur dato judicio terminũ fecit, ideóque commonet ne eam iterare præsumas.* Fortunatus ad Galactorium; Comitem Burdigalensem. Apud Sur. tom. 2. Apr. 2. lib. 10. c. 25.

Venisti tandem quòd debebaris amice,
Antè Comes merito quàm datus esset honor.
Iudicio Regis valuisti crescere Iudex,
Famáque quod meruit regia lingua dedit.

Conc. Vernense: *Vt Comites, vel iudices ad eorum placita primò viduarum, orphanorum, vel Ecclesiarum causas audiant, & definiant in eleemosyna Domini regis, & posteà alias causas cum iustitia rationabiliter iudicent.* Cabillonense II. *Comitibus verò & judicibus hoc summopere obseruandum est, vt jure judicent, & nequaquam in iudicio munus, seu personam accipiant.* Triburiense: *Si Episcopus Ecclesiasticum, & Comes seculare placitum eâdem die condixerint, placitum Comitis postponatur.* Comitum etiam fuit pacatam prouinciam habere: Gregorius Turonensis, de turbis Monasterij Sanctæ Crucis Pictauiensis: *Pro hac causa Maccouo tunc temporis Comiti perlata præceptio est, in qua iubebatur vt hanc seditionem si resisterent, vi opprimeret.* Denique Comitum munus in pace & justitia facienda, imprimis distrixerunt Capitularia Caroli M. Comitum fuit etiam vectigalium exactionem curare. Gregorius Turonensis: *Præsenti quoque anno Armentarius Iudæus ad* Cap. 23. Cap. 21. Cap. 9. lib. 5. c. 15. lib. 2. c. 6. lib. 4. c. 5. lib. 7. c. 23.

exigendas cautiones quas ei propter tributa publica Injuriosus ex Vicario, ex Comite verò Eunomius deposuerant Turonos
lib. 9. c. 31. *aduenit.* idem : *Garso verò Comes eiusdem temporis accepto Capitulario, quod anteriores scriptores fecisse commemorauimus, tributa cœpit exigere.* Idem alio loco : *Eunte Co-*
lib. 10. c. 20. *mite vt debitum fisco seruitium solitè deberet inferre.* In hac
add. 4. c. 86. re Comites vsi Vicariorum operâ. Capitulare Ludouici P. *Quicumque Vicarij, vel alij ministri tributum, quod inferenda vocatur, majoris pretij à populo. exigere præsumpserint, quàm à missis bonæ memoriæ genitoris nostri constitutum fuit, &c.* Et paulò pòst: *His quibus hoc tulit cum sua lege restituat.* Comitum vicē gessere Vicarij Centenarij, & Scabinei in minoribus municipijs & vicis: pręter Gregorium Turon. loco iam citato, de Animodo Vicario, Ca-
lib. 2. c. 28. pitulare Caroli M. *Habeat vnusquisque Comes communes Vicarios & Centenarios suos secum, nec non & de primis Sca-*
& c. 23. cui coniunge Mogunt. c. 7. *bineis suis tres aut quatuor.* Concil. Arelatense IV. *Nec Comites, vel Vicarij, seu judices, vel Centenarij sub mala occasione vel ingenio res pauperū emant.* & Cabillonense II. *Comites, ministros quos Vicarios & Centenarios vocant, iustos habere debent.* Penès Comites fuit cognitio majorum causarum, minorum penès Vicarios, & Centenarios.
lib. 3. c. 79. Capitulare Caroli M. *Vt nullus homo in placito Centenarij neque ad mortem, neque ad libertatem suam amittendam, aut ad res reddendas vel mancipia judicetur; sed ista aut in præsentia Comitis, vel missorum nostrorum iudicentur.* Sangal-
lib. 1. c. 31. lensis de gestis Caroli M. *Fuit consuetudo in illis temporibus, vt vbicumque aliquod opus ex imperiali præcepto faciendum esset, si quidem pontis, vel nauis, vel trajecti, siue purgatio, seu stramentum, vel impletio cœnosorum itinerum, ea Comites per Vicarios, & officiales suos exsequerentur, in minoribus*

dumtaxat laboribus; à majoribus autem, & maximè nouiter exstruendis nullus Ducum vel Comitum, nullus Episcoporum vel Abbatum excusaretur aliquo modo. Scitè ideò Vicarij Comitum & Centenarij comparantur Presbyteris Parochis. Vualafridus Strabo: *Porrò sicut Comites quidam, missos suos præponunt popularibus, qui minores causas determinent, ipsis majora referuent: ita quidam Episcopi Coëpiscopos habent, qui in rebus sibi congruentibus quæ injunguntur efficiunt. Centenarij qui & Centenariones, vel Vicarij qui per pagos statuti sunt, Presbyteris vrbium qui Baptismales Ecclesias tenent, & minoribus Presbyteris præsunt, conferri queunt.* A Comitatu gradus erat ad Ducatum, Ducatus votum Comitum, & apex dignitatum. Fortunatus ad Galactorium Comitem. lib. 7. c. vlt.

de reb. Eccles. c. vlt.

Viue Comes cui sint iura regenda Ducis.

Et rursus ad eundem. lib. 10. c. 15.

Debet & ipse potens, vt adhuc bene crescere possit
Præstet vt arma Ducis qui tibi restat apex.

Idem ad Sigoaldum Comitem. lib. 10. c. 22.

Rex Childebertus crescens te crescere cogat,
Qui modò dat Comitis, det tibi dona Ducis.

Ducatus autem, vt dixi, plures continebat ciuitates, sed in numero passim variatum pro arbitrio principis: nec certus fuit modus Ducatuum. Malè Pithœus duodecim Comitatus Ducatui velut necessarios adstruit, secutus annalem Pipini & Aymoinum Monachum, vbi Pipinum bello captum Griffonem fratrem duodecim Comitatibus ornasse scribunt, ídque more Ducum: reclamant enim infiniti Gregorij Turonensis loci, qui vix plures tribus, aut quatuor Comitatibus Ducatui affigunt, & nihil certi habent. Cautiùs H. Bi- 1. Aduers. 8.

gnonius, ne ab Aymoini fide recederet, Pipini æuo id obſeruatum tentat, vt duodecim Comitatibus Ducatus conſtaret. At ego, ſi quid aſſequor, τὸ, Ducum, more planè imperiti Monachi commentum eſſe auſim affirmare; nullum enim aliud hoc æuo huius moris veſtigium apparet: imò verò proximâ Ludouici P. ætate, Ducatum Forojulienſem in quatuor Comitatus ſectum
lib. 5. c. 11. is agnoſcit: ex quo ſatîs colligitur veterem modum Ducatuum hoc ſeculo non defeciſſe: vel Aymoinum
can. ſcitote, 6. qu. 3. fortè feſellit quòd vidit Conſtitutionem Pelagij II. quæ prouinciæ tribuit decem aut vndecim ciuitates, vnde Ducatum totidem ciuitatibus, vel vnâ ampliùs ornandum duxit; ſed obſeruare debuit prouinciam hîc magis quoad Eccleſiaſticum, quàm ciuilem ſtatum definiri, nec certum vſpiam in Gallia fuiſſe modum Ducatuum.

CAP. V.

Duces & Comites primùm temporarij, tum perpetui, & hereditarij.

lib. 5. c. 14. OLIM Duces & Comites nudi erant magiſtratus ad certum tempus. Gregorius Turonenſis de Leudaſte, Comite Turonenſi: *Tu verò ducatum totius regni eius, annis quinque*
lib. 9. c. 7. *tenebis.* Idem: *Ennodius cùm Ducatum vrbium Turonicæ atque Pictauæ miniſtraret, adhuc & vici Iulienſis, atque Benarnæ vrbium principatum accipit; ſed euntibus Comitibus Turonicæ, atque Pictauæ vrbis ad Regem Childebertum, obtinuerunt eum à ſe remoueri: ille verò vbi ſe remotum de his ſenſit ad ciuitates ſuperiùs memoratas properat; ſed dum in illis commoraretur,*

commoraretur, mandatum accepit, vt se ab eisdem remoueret; & sic, accepto ocio, ad domum suam reuersus priuati operis curam gerit. idémque: *Major domus autem Vuaddo, qui olim Santonicum rexerat Comitatum.* lib. 6. c. 45. Vnde frequenter eidem Turonensi memorantur ex Duce, ex Comite, ex Vicario illis magistratibus defuncti. lib. 4. c. 36. eod. c. 13. lib. 8. c. 26. lib. 6. c. 11. lib. 7. c. 23. Ludouico adhuc à matre sanguinolento, Aquitaniæ regno donato, Carolus singulis ciuitatibus Comites imposuit; nempe Biturigibus Humbertum, Pictauis Abbonem, Petrocorijs Vuitbodum, Aruernis Itherium, Vuallagiæ, id est, Vellaunis Bullum, Tolosæ Corsonem, Burdigalæ Seguinum, Albigensibus Haymonem, cuius filios Heroës Gallica canunt carmina, Lemouicibus Heorgarium, siue Rogerium, sed & Aurelianensibus Rahonem Comitem, aliísque vt visum est ciuitatibus alios præfecit. Cont. Aymoini, lib. 5. c. 1. Sed hi Comites nudi & meri erant officiales, quos ad nutum Princeps institueret vel abijceret: sic Humberto Biturigum Comiti, Sturminium: Itherio Aruernorum Bertmundum paulò pòst à Carolo suffectos constat, & Corsoni Comiti Tolosano Vuillelmum, vt expiaretur publicū dedecus à Corsone passum, præstito è vinculis sacramento fidei Adelrico Vasconum Duci. Adrevaldus Floriac. I. de mirac. S. Bened. Aymoin. & Adrevaldus loc. citat. Aymoini Continuator: *Chorsone porrò à Ducatu Tolosano, ob cuius incuriam tantum dedecus Regi & Francis acciderat, remoto, Vuillelmus pro eo subrogatus est.* lib. 5. c. 3. Aequè Narbonâ à Sarracenis receptâ Aymericum ei Comitem, seu Vice-Comitem dedit Carolus. Marin. lib. 9. de reb. Hispan. Occupatâ Aquitaniâ, aduersùm Pipini liberos Carolus Caluus, vt Aquitanos in obsequio contineret, insignioribus ciuitatibus Comites imposuit cum præsidio militari, nempe Aruernis Modoïnum Augustodunensem

C

Episcopum & Aubertum, Lemouicibus Gerardum, Engolismæ Reindardum Comitem, Auctore Lupo
ep. 28. Ferrariensi: Idémque nî fallor Siguinum alterum Bur-
ep. 31. Ademarus in Chronico. digalensibus Comitem dedit, Ferrariensis Ducem Vasconum vocitat, quem à Normannis in prælio cæsum ferunt. Adhuc Comites fungebantur ad certum tempus; subinde enim mutatos animaduerto, vt Reindardum Comitem Engolismensem cum Turpione.
in Chron. Ademarus: *Rex Carolus Caluus congregato concilio Aquitaniam per Comites disposuit, Turpionem verò in Engolisma ciuitate misit, propter infestationem Normannorum.* Quòd si Comites ad vitæ finem haberentur, princeps quos ei visum esset successores eligebat. Sic Bosoni Richil-
Aymoin. Cont. lib. 5. c. 27. dis conjugis fratri Carolus Caluus honores Gerardi Comitis Bituricensis dedit: sic & Ludouicus Balbus
Idem lib. 5. c. 37. honores Bernardi Gothiæ Marchionis diuisit. Primus è nostris Bernardus Dux Septimaniæ altiores spiritus sumpsit, ciuili bello flagrante Galliâ, Lothario aduersùm Carolum & Ludouicum fratres de summa rerum certante: fiduciâ suarum virium medius sedit spectator belli: vix demum audito euentu prælij Fontane-
Nithard. lib. 3. tici, victorem Caluum per Vuillelmum filium conuenit, vt se ei commendaret iussum, si quos in Burgundia honores habuit, ei ratos faceret. Labente Regum secundæ stirpis Imperio, ac Carolo Simplici ob ætatem precariò fere regnante, facilè Duces & Comites prouinciales præfecturas iure dominij sibi vindicauêre, easque transmisêre ad suos heredes, & Regios vassos, suos
lib. 1. c. 32. fecere: Odo Cluniacensis, de vita S. Geraldi: *Geraldus quoque sicut Iob frater draconum, & socius struthionum fuisse monstratur, frequenter à quibusdam prouinciarum la-*

cessitus est; nam reipublicæ statu iam nimis turbato, regales Vuassos insolentia Marchionum sibi subiugauerat. Hoc scelere, Odoni successit Robertus eius germanus in Ducatu Francorum, adeóque cùm non redderetur ei pars principatus, quam Odo frater antequàm eligeretur in Regem tenuerat, tumultuari aduersùs Carolũ Simplicem, & tyrannidem affectare non dubitauit. Richardus itidem Dux Burgundiæ successorem nactus est Rodulfum filium, & Herbertus Comes Viromanduensis filium cognominem. Hoc quasi iure, Comites regiæ majestatis obseruantiores præfecturas inter liberos diuisere, quæsito assensu principis. Regino: *Anno Dominicæ Incarnationis IXCXXXX. Vto Comes obijt, qui permissu Regis quicquid beneficij aut præfecturarum habuit quasi hereditatem inter filios diuisit.* Iisdem temporibus in Dynastas & regulos surrexêre septem Duces, aut Comites prouinciales, Dux Francorum, seu Comes Parisiensis, Duces Burgundiæ, Normanniæ, Aquitaniæ, Comites Flandrensis, Campaniensis, Tolosanus: hi de dignitate fere cum Regibus certabant, de bello & pace, quasi æquo iure per legatos agebant: quàm thrasonicè se haberent exemplo docet Vuillelmus Pius, Dux Aquitaniæ, quem vix adduci potuisse, vt Rodulpho Regi se in fidem daret, narrat Frodoardus. *Rodulfus Rex profectionem parabat in Aquitaniam, quia Vuillelmus eiusdem regionis princeps subdi sibi differebat, qui comperto quòd Rodulfus in Aquitaniam cum hostili manu properaret, ei obuiam super* Ligerim *venit, & intercurrentibus alternatim legatis, tandem ad colloquium super ipsum flumen* Ligerim, *infra pagum Augustidunensem conuenere, vbi totâ die immorati Rodulfus ex hac, Vuillelmus ex illa fluminis ora, nuncijs*

Aymoin. Cont. lib. 5. c. 41. Vuillelm. Gemitic. lib. 8. c. 26.

in Chronic. ad ann. 924.

vtrinque progredientibus, sicque die consumptâ flumen tandem Vuillelmus transiens ad Rodulfum iam noctu peruenit, & equo desiliens ad Regem equo insidentem pedibus accessit, quem postquam Rex osculatus est vtrinque discessum, &c. Tandem summam rerum adeptus Hugo Capetius regni quidem ruinas ex parte instaurauit, at cautioris consilio medici vsus, nimiùm alta reipublicæ vulnera pendente manu tractauit, temporibus submisit animum, adultas potestates omisit, ne se imparem proderet, Ducatus, Comitatus & minora feuda in perpetua & hereditaria beneficia addixit, saluo iure summi imperij, fidei, & obsequij militaris. Hoc velut fœdere amota regno inuidia, fides integra mansit Ducibus & Comitibus; sed nondum restituta regno majestas impatiens consortis, nondum proceres abstinuêre Regalibus, quibus manum injecerant laborante Republicâ. Ne erubescant reges labem illius seculi, quæ sequentibus patebit dissertationibus insigne illis trophæum positum iusta, quæ secuta est Ducum & Comitum expugnatio, nec minor his instaurati, quàm majoribus conditi laus imperij.

CAP. VI.
Aduocatia, & defensio Ecclesiarum.

can. tributû. 23. q. 8. Io. Sarisber. ep. 54.

REGIBVS maximè incumbit aduocatia, siue mundeburdium, id est tuitio, & defensio Ecclesiarum Cathedralium, & Conuentualium totius Galliæ : inde concepta formula

lib. 1. c. 24. apud Marculphum, de mundeburde regio Ecclesiarum: *Igitur cognoscat magnitudo, seu vtilitas vestra, quòd nos apo-*

ſtolicum & venerabilem illum Epiſcopum, aut Abbatem Eccleſiæ, vel Monaſterij in honore illius ſancti conſtructi, cum omnibus rebus vel hominibus, aut gaſindis, vel amicis, ſeu vndecumque ipſe legitimo reddibit initio, iuxta eius petitionem propter malorum hominum inlicitas infeſtationes ſub ſermonem tuitionis noſtræ niſi fuimus recepiſſe, vt ſub mundeburde, vel defenſione inluſtris viri illius Majoris domus noſtri cum omnibus rebus præfatæ Eccleſiæ aut Monaſterij quietus debeat reſidere, & ſub ipſo viro illo inluſtris vir ille cauſas ipſius pōtificis, aut Abbatis, vel Eccleſiæ, aut Monaſterij, vel qui per eum ſperare videntur, vel vndecumque legitimo reddibit initio tantùm in palatio noſtro ſequi deberet. Conſentit Synodus Confluentina. *Volumus vt Eccleſiæ, & caſæ Dei & Epiſcopi, & dei homines clerici, & monachi, & nonnæ, talem mandeburdem & honorem habeant, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt.* Eccleſiæ, inquam, poſitæ ſub mundeburde regio, tum quòd Eccleſia eſt in Republica, quæ vniuerſa principis tutelâ & præſidio fouetur: tum quòd Reges noſtri Eccleſias Cathedrales, & pleraſque Abbatias, & Prioratus fundauerunt, dotauerunt, aut ſaltem beneficijs ſuis adornarunt; vel quia ab initio fundatores priuati, Eccleſias, & cœnobia à ſe poſita, vt in tuto eſſent, aduocatiæ & tutelæ principum paſſim commendarunt. Synodus Meldenſis: *Prouidendum eſt Regiæ majeſtati vt Monaſteria quæ ab hominibus Deum timentibus, in ſua proprietate conſtructa, prædeceſſores illius causâ defenſionis & Mūdeburdi ſuſceperūt, vt libera libertate remota ſpe hereditariâ de illorum propinquitate ibidem religio obſeruaretur, & nunc in allodium ſunt data.* Et paulò pòſt: *qualiter vota fidelium inconuulſa permaneant.* Et Synodus Ticinenſis: *Suggerendum eſt beatiſſimis Imperatoribus, quia hi qui Mo-*

can. 41.

can. 16.

nasteria & Sinodochia sub defensione sacri palatij posuerunt, ideò fecisse probantur, quòd à nullo meliùs, quàm à summis potestatibus protegenda crediderint. Sic Vuifredus Comes Bituricensis & Oda eius coniux fundatores Monasterij Stradensis, Pipini Regis tuitioni id credidisse
lib.2.c.8. celebrantur: Auctor vitæ S. Genulfi: *Quibus*, inquit, *vt se tempus obtulit opportunum, continuò de rebus eidem loco delegandis testamentum faciunt, Domnique Pipini Regis adeuntes præsentiam vota suggerunt, & locum sibi rebus decretis per testamentum eius potestati committunt, vt ipsius auctoritate, atque Francorum deinceps regum prouidentiâ tueretur.* Sic eidem Pipino regi Monasterium S. Galli securitatis
de Casib. Monast. S. Galli. cap. 1. gratiâ tradidit Vualtramus Comes. Ratpertus Monachus: *Posteà verò tempore procedente, atque statu Monasterij in meliùs proficiēte, præfatus Vualtramus eundē Abbatem Othmarum Pipino Regi præsentauit, ipsique Regi Monasterium, quod adhuc hereditario iure in sua tenebat potestate, cum ipso pariter Abbate contradidit; eâ videlicet causâ, vt ipse Abbas, eiúsque successores idem Monasterium regiâ auctoritate retinentes, nullius deinde violentiâ premerentur sed tantummodò regum iussionibus obedirent.* Nonnumquam etiam Aduocatia regia inde prognata quòd ipsæ Ecclesiæ, vel Monasteria vltrò se regibus in tutelam dederunt, vt Carolo Magno Laurishamense Monasterium. Chronicon Lau-
Anno Christi 776. rishamense: *Gundelandus igitur Abbas in iuris sui quieta possessione tunc dictāte iustitiâ tum regiâ auctoritate confirmatus Laureshamense Monasterium cum omnibus illuc pertinentibus in manus, & mundeburdem gloriosi Regis Caroli tradidit, quatenus priuilegijs insigniretur regalibus, &c.* Imò & ipsum Monasterium S. Galli Ludouici Pij primùm tuitio-
lib. 1. de gest. nem expetijt, si fides Sangallensi; *Quod adeò verum est,*

vt cùm fidelis eius Abba noster Hart. nunc autem vester inclusus ei retulerit, quòd reiculæ S. Galli, non ex regalibus donarijs, sed ex priuatorũ traditiũculis collectæ, nullũ priuilegium aliorum Monasteriorũ, vel communes cunctorũ populorum leges haberet, & ideò neminem sui defensorem, vel aduocatum reperire potuissent, ipse cunctis aduersariis nostris opponens aduocatum se vilitatis nostræ, coram cunctis principibus suis profiteri non erubuerit. Caroli M. cap. 5. Regiæ aduocatiæ insigne fuit, quòd Ecclesiarum quæ illâ fruerentur causæ referebantur ad palatium principis, vt ex Marculphi formula & Synodo Ticinensi suprà obseruatum est: quo pacto causam de rebus Monasterij Laurishamensis aduersùs Heimericum Comitem, deductam ad audientiam Caroli M. recenset Chronicon Laurishamense. *Heimericus Comes,* A. C. 776. *filius Cancronis, mortuis patre & auia, cernens præfatum locum ex paruo & modico ad tantam rerum & famæ prouectum eminentiam, nitebatur eum sibi proprietatis titulo vendicare; cuius rei actione ad palatium delatâ, & allegatione vtriusque partis auditâ, iuxta legem Francorum diffinitum est Gundelandum (Abbatem) iure possidere, quod sibi fuerat à fratre sinè contradictione collatum, nec Heimericum posse repetere, quod pater eius & mater probantur sospites in scriptis tradidisse.* Adfuit & aliud dignitatis argumentum, quòd Ecclesiarum causæ etiam apud Comites, vltrò aditos, priores audirentur, & in eleemosyna regis, vt loquuntur, id est sinè sportulis. Concilium Vernense: *Vt Comites, vel* can. 23. *indices ad eorum placita primò viduarum, orphanorum, vel Ecclesiarum causas audiant, & definiant in eleemosyna Domini Regis, & posteà alias causas cum iustitia rationabiliter iudicent.* Pro aduocatia, Ecclesijs solenne fuit annua regibus dona inferre: de Monasterio S. Galli auctor est

de Casib. Monast. S. Galli, c. 8. Ratpertus: *Prætereà Rex piissimus Ludouicus in eadem charta conscribi iussit regia dona sibimetipsi secundùm consuetudinem aliorum Monasteriorum securitate præditorum quotannis ventura, id est duos caballos, & duo scuta cum lanceis.* Nec non secutis temporibus, regium patrocinium pecuniario subsidio sibi conciliarunt Ecclesiæ: Guillielmus Brito. lib. 1. Philippid.

Tempore cuiusdam guerræ Rex prodigus æris
Cùm res exigeret numerare stipendia multis.
Clerum Remensem petiit, scriptóque rogauit,
Vt sibi subsidium fieret, quo gratior illi
Ad tantos vellet sumptus impendere gratis,
Vt soles Ecclesia patronos sæpe iuuare.

Haud secus Germani Imperatores Ecclesiarum aduocatos se egerunt. Bernardus ad Lotharium Imperatorem: ep. 139. *Non est meum hortari ad pugnam, est tamen Aduocati Ecclesiæ arcere ab Ecclesiæ infestatione schismaticorum rabiem.* ep. 243. Idémque ad Conradum Regem Romanorum: *Vtrumque interesse Cæsaris constat, & propriam tueri coronam, & Ecclesiam defensare; alterum Regi, alterum conuenit Ecclesiæ Aduocato.* Ac primus Imperatorum, Carolus M. Aduocatum S. Petri se inscripsit. Et quidem hi melioribus seculis gratuitam Ecclesijs aduocatiam impenderunt; sed posterioribus, eius nomine annonas Ecclesijs imponere non dubitarunt, vt prodit Abbas pag. 311. Vrspergensis: *Narratur quòd olim præsidente Grimone Præposito in Ecclesia Vrspergensi, regnante Chunrado Rege, & sibi succedente nepote suo imperatore Friderico, propter reuerentiam & autoritatem præfati Grimonis ipsi imperatores nihil huiusmodi iuris præsumpserunt sibi vendicare, præterquàm illud quod pertinet ad dominium totius terræ, vt sub protectione*

sua

suæ eas susciperent, & priuilegiis suis munirẽt & fideliter defenderent. Contigit autẽ quòd mortuo prædicto Grimone, Canonici Vrspergenses elegerunt sibi in rectorẽ quendã de fratribus suis, hominẽ nullius intelligẽtiæ, aut valentiæ & adeò hebetis eloquẽtiæ, vt nec verbũ de ore ipsius, nisi cum difficultate posset intelligi. Cúmque talis prælatus coram inclytæ recordationis Imperatore Friderico comparuisset, ipse cum tota curia sua spreuit eundem, odióque sui nobili viro Degenhardo de Hellinsteyn, procuratori suo per omnia regalia prædia Sueuiæ iniunxit, quatenus personaliter accederet ad Ecclesiam Vrspergensem, & de voluntate fratrum in prædijs ipsorum statueret, extra Abbatiam & grangias statutis apponeret annuũ, quod sibi pro aduocatia, & defensione solueretur, vt videlicet quilibet mansus rusticanorum prædiorum solueret maltare vnum auenæ, vt officiales sui equis ipsorum ex hoc haberent annonam, & ipsa Ecclesia sinè præjudicio omnis grauaminis Imperialem haberet defensionem. Singulare & huiusmodi Ecclesiarum obsequium fuit, ne res earum alienari possent sinè consensu regis. De rebus Ecclesiæ suæ Monasterium dotauit S. Domnolus Cenomanensis Episcopus, sed non sinè consensu Chilperici Regis, vt legitur in eius vita apud Surium. *Exstruxit autem Monasterium in suburbio ciuitatis suæ, in eius verò consecratione de rebus Ecclesiæ multa testamento ei legauit atque confirmauit, permittente & fauente Chilperico Francorum rege, eiúsque principibus, multis etiam id ei suggerentibus Episcopis, imprimis sancto Germano, clero quoque populóque vt id faceret adhortante.* Nec nisi consensu Caroli M. tertiam de rebus mobilibus Monasterij legauit pauperibus Gundelandus Abbas Laurishamensis. Chronicon Laurishamense suprà laudatum : *Breui dehinc interiectu temporis Gundelandus, instante sibi diuino vocatio-*

16. Maij. tom. 3.

A. C. 777.

nis brauio, misit ad Regem Aquisgrani consulens & obsecrans, quatenus ei liceret extremum vitæ cursum iam peragenti aliqua de Monasterij rebus impendia pro animæ remedio pauperum indigentiæ prærogare, qui indulsit ei tertiam partem rerum dumtaxat mobilium in pauperum pro arbitrio suo distributionem: instruantur hoc exemplo nostri temporis Ecclesiarum prælati, qui rebus earum & possessionibus sibi creditis insolenter abutuntur, cùm pater ille Imperialis Abbas regni princeps diues, & præpotens, magnæ famæ, clari generis nihil præsumpserit absque regis vel consilio, vel præcepto: etiam in ipso mortis articulo de rebus Monasterij disponere. Nec solùm facto, sed etiam lege consensum regium exegerunt patres in alienandis rebus Ecclesiarum. Conc. Matiscense can. IV. ex Burchardo. *A Synodo decretum est, & Imperialis autoritas denunciat, ne commutationes rerum, vel mancipiorum Ecclesiasticorum qualibet persona sinè licentia & consensu regio præsumat facere.* Capitulare Caroli Calui in Synodo Suessionensi: *Ne commutationes rerum vel mancipiorum quilibet prælatus earumdem rerum Ecclesiasticarum sinè licentia vel consensu nostro facere præsumat.* Sic nonnullas res Ecclesiæ commutauit Ebo Rhemensis, sed impetrato rescripto Ludouici P. *Sed & Imperialia*, inquit Flodoardus, *super eisdem commutationibus præcepta obtinuit.* Ecclesiarum autem aduocatia adeò coronæ regiæ inhæret, vt Cathedralium, vel aliarum regiæ fundationis patrocinium cum vniuersitate, id est concessione Ducatus vel Comitatus in quibus Episcopatus, vel regales Abbatiæ positæ erant, non transirent in alium. Hinc concessâ Neustriâ Hugoni Abbati sub Carolo Simplici ante irruptionem Normannorum, non venêre Episcopatus. Chronicon Andegauense: *Iste itaque tractus cùm ei da-*

lib. 3. decret. c. 172.

Capitul. Carol. Calui cap. 12.

lib. 2. hist. Rhem. c. 19.

tus esset ad integrum cum ciuitatibus & Comitatibus & Abbatijs, castellisque præter Episcopatus solos, qui in regia Domini cura retenti sunt. Eodem iure aduocatiam Ecclesiarum Burgundiæ armatâ manu euindicauit Philippus Augustus aduersùm Hugonem Ducem Burgundiæ. Rigordus : *Igitur Reges Francorum, prædictas Ecclesias in sua libertate semper custodire cupientes, quibuscumque principibus terras custodiendas tradidissent, tamen Ecclesias sub potestate sua & protectione retinere decreuerunt, ne principes quibus terra custodienda à Regibus delegabatur, Ecclesias, vel clericos ibidem Domino seruientes aliquibus angarijs, tallijs, vel alijs exactionibus grauare præsumerent : verumtamen quia Dux Burgundiæ Ecclesias terræ sibi commissæ huiusmodi exactionibus frequentibus contra regias immunitates grauiter oppresserat, ideò Philippus Rex auditâ religiosorum virorum conquestione, &c.* Verùm Duces, & Comites passim in aliarum Ecclesiarum aduocatos & defensores adsciti, & à principibus postulati : cuius rei institutum à suo fonte repetere non ab re alienum erit. Laborante scilicet Africanâ Ecclesiâ Donatistarum, aliorúmque quibus scatebat hæreticorum tyrannide, rerum sacrarum, & priuatarum direptione, nefariisque cædibus tum sacerdotum, cùm laïcorum famosâ, aditi sunt Imperatores, & ad petitionem patrum Synodi Carthaginensis V. beneficio principum, in singulis Africanis Ecclesijs instituti sunt defensores, vt hæreticorum sæuitiam manu militari compescerent, & quieti Ecclesiarum consulerent. Hac de re sancitus canon in eodem concilio: *Ab Imperatoribus, vniuersis visum est postulãdum propter afflictionem pauperum, quorum molestijs sinè intermissione fatigatur Ecclesia, vt defensores eis aduersùs potentias diuitum cum*

in Philipp. Aug. 1184.

c. 4. can. ab Imperatoribus 23. q. 3. Conc. Afric. cap. 22.

can.81.Syn. Carth. can. 78. & 100. eiusd. Syn.

Episcoporum prouisione delegentur. Quos defensores Zonaras, & Balsamon vocitarunt, ἐκδίκους, τοποτηρητὰς, συνηγόρους, & hi diu permansere in Ecclesijs Africanis.

cap. 12.

Possidius in vita Augustini: *De qua re*, inquit, *ne pacis Ecclesiæ amplius impediretur profectus, defensor Ecclesiæ inter leges non siluit.* Nec non Ecclesiæ cismarinæ defensorum tutelam sibi adsciuerunt, inermem Episcoporum auctoritatem imparem expertæ aduersùs potentiorum injurias.

in can. Saluator. 1. q. 3.

Vrbanus II. P. *Defensoris nomine, aduocatum, siue Castaldum & iudicem.* In Gallia & Germania maximè, Ecclesiæ ob opum pinguiorem censum, & Dynastarum frequentiā deprædationi obuiæ, defensores, siue aduocatos expetierunt. Conciliū Moguntinū sub Carolo M.

can. 50.

Omnibus igitur Episcopis, Abbatibus, cunctóque clero continuò præcipimus Vicedominos, præpositos, aduocatos, siue defensores bonos habere. Votis Patrum annuit Carolus M. & legem dedit de aduocatis & defensoribus Ecclesiarum à principe postulandis:

Capitul. lib. 5. c. 31. lib. 7. c. 303. lib. 3. c. 62.

Defensores Ecclesiarum aduersùs potentias secularium, vel diuitum ab Imperatore sunt poscendi. Exin ab Episcopis, & Abbatibus, Nobiliores Comites lecti, & à principe postulati in aduocatos, & defensores.

in Chron. Hirsaug. A. C. 1064.

Trithemius Abbas, ex codicillis libertatis Monasterij Hirsaugiensis. *Sin autem aptū & vtilem aduocatū vndecumq; sibi placuerit eligant, hic denique Abbate petente à Rege accipiat bannum legitimum, &c.*

in cod. Chr. A. C. 1199.

Idem ex priuilegio Vrbani II. *Aduocatum autem Imperatorem Romanorum, qui & noster aduocatus est, præficimus; propter multiplices tamen eius curas & dispositiones liceat Abbati & fratribus, de familia de Calune eligere, si idoneus inuentus fuerit, &c. Sin autem aliàs vndecumque libet liceat alium eligere, qui etiam aduocatus in præsentiam Abbatis & fratrum*

iuret in sacramento cum familiaribus suis, quòd contra priuilegia Ecclesiæ non veniat, hic adductus in præsentiam Domini Imperatoris simili modo confirmet, &c. Eandem ob rationem etiam Ecclesiæ Cathedrales alium ab Imperatore, vel rege acceperunt aduocatum, vel potiùs Subaduocatum, vt traditur de Ratisponensi Ecclesia. Otho Frisingensis: *Mortuus tunc fuit in comitatu Regis vir clarissimus Fridericus Ratisponensis Ecclesiæ aduocatus.* Quinetiam Imperatores ipsi aduocatiam Episcopatuum in beneficium dederunt Ducibus aut Comitibus, vt Fridericus I. Bertoldo Duci Zeringiæ. Supplementi Frisingensis auctor: *Regnum Burgundiæ cum Archisolio Arelatensi, quod Duces de Zeringen, quamuis sinè fructu tantùm honore nominis iure beneficij ab imperio iamdiu tenuerāt, à Bertolfo Duce extorsit, præstitis sibi trium Episcopatuum aduocatia cum inuestitura regalium, scilicet Lausanensis, Geneuensis, Sedunensis.* Aduocatorum porrò muneris fuit res Ecclesiæ curare, tueri, in iure defendere, & vsurpatas à prædonibus euindicare. Concilium Moguntinum I. sub Carolo M. *Vt Monachi ad secularia placita nullatenus veniant, &c. Neque ipse Abbas sinè consilio Episcopi sui & cùm necessitas exigit, tunc per iussionem & consilium Episcopi illuc vadat, nequaquam tamen contentiones, aut lites aliquas ibi mouere præsumat: sed quicquid quærendum, vel etiam respondendum sit per aduocatos suos hoc faciat.* Adreualdus, de prædijs Monasterij Floriacensis sitis in pago Aquitaniæ, Caput ceruium nomine: *Aduocatus verò vnà cum Rapanario monacho ad locum cessionis terræ, iuxta morem legis aduenìens* (lege enim Romanâ quâ ab antiquo vtitur Aquitania vindicatiò fiebat in rem præsentem.) *Prædictam vineam ad ius sancti Benedicti suâ auctoritate reuocare*

lib. 1. de gest. Frid. cap. 58.

cap. 22.

can. 21.

lib. 1. de mirac. S. Bened. c. 26.

l. 1. §. 1. ff. si quis ius dic. l. non alias. §. sed si postula-

tur.ff.de iudic. Tullius Verr. 4. Greg. Nyssen. in vit. Thaumaturg.

lib. 3. hist. Rhem. cap. 10.

de Casib. M. S. Galli.

nitebatur; & Flodoardus, de Hincmaro. *Res quoque nonnullas, iuráque Ecclesiæ, ac mancipia legibus per aduocatos euindicata recepisse reperitur.* Ekkeardus. *Inuadit loca lege Alamannicâ, cum aduocato Episcopus, tribus diebus, vti ius erat, homines fisci iuramentis S. Othmaro vindicantes.* Tabulæ, & gesta inscribebantur Abbatis nomine, addito fratrum & Aduocati consensu. Bernardus ad Episcopum Ostiensem, & alios, pro Abbate Latiniacensi:

ep. 229.

Iam de terris & bonis Ecclesiæ quasi distractis & alienatis, & datis ab eo cognatis suis coram venerabilibus Episcopis, Suessionensi, & Antissiodorensi, Comitéque Theobaldo, aduocato vtique Monasterij satis responsum est, & adhuc respondetur, sic illum dedisse suis, quomodo alienis, id est, ad eundem censum vel consuetudinem. Idémque ad Eugenium P.

ep. 284.

Betuniensis Decanus, inquit, voluntate Episcopi, & assensu aduocati bonam rem pro Ecclesia sua in Ecclesia eadem constituit, bonum est vt vestra auctoritate firmetur. Donationum piarum acceptio penès aduocatum erat. Ekkeardus, de Conrado Imperatore: *Ille verò quicquid inibi regij fisci erat totum in manum aduocati super aram eius* (S. Galli) *tradiderat, & sigillo suo roborauerat.* Denique status Ecclesiæ non potuit moueri sinè aduocato. Petrus Cluniacensis ad Gaufredum Carnotensem Episcopum. *Dixit enim Ecclesiam Castri Duni, quam Cluniacensis olim possedisse dicebatur, à Canonicis eiusdem Ecclesiæ, ab aduocato Ecclesiæ Vicecomite (Vindocinensi) ab omnibus tandem qui aliquid iuris in ea se habere dicebant, tam precibus, quàm vi iustitiæ extorsisse, & vestræ Cluniacensi Ecclesiæ cuius iuris fuerat, reddidisse.* Aduocatorum etiam fuit temporalem Ecclesiæ jurisdictionem in seruos & colonos eius exercere, vt ostendam suo loco. His

de Casib. M. S. Galli. c. 1.

lib. 4. ep. 43.

officij ergo adſcripta certa ſtipendia. Trithemius ex Tabulis Henrici IV. de aduocato Monaſterij Hirſaugienſis: *Nullum autem ſeruitium aliud, ius, aut beneficium ſibi pro hoc concedi recognoſcat, niſi tertium bannum & conſuetudinariam juſtitiam, & legem quam ceteri Aduocati in aliјs liberis Monaſterijs habent, ſuper fures proteruiam, & cenſuales, & cetera talia, & in illis trium placitorum diebus in vnoquoque vnum maltum de frumento, & vnum friſcingum & vnum ſiclum de vino & cetera ad hæc pertinentia.* Idem Trithemius: *Denique ad petitionem præfati Comitis Ioannis, Vuillicho Abbas prædictum filium eius aduocatum ſuum in villa Monaſterij quæ Anuen dicitur conſtituit, cui duodecim maldra auenæ, & totidem pullos ab incolis eiuſdem villæ, danda ſingulis annis pro feudo aſſignauit.* Eccleſiarũ omnium vrbis Cameracenſis aduocatus fuit Comes Flandrenſis, eóque nomine tulit certam portionem fructuum, quæ vulgò Gauena. Monſtreletius: *Le Duc de Bourgongne à cauſe de ſa Comté de Flandres, eſt garde de toutes les Egliſes de Cambray heritablement, & à touſiours, & pour ladite garde prend chacun an pardurablement, certaine quantité de grains ſur les terres & Seigneuries deſdites Egliſes, ou pays de Cambreſis, & ſe nomme icelle Seigneurie, appartenant audit Comte de Flãdres, la Gauene de Cambreſis.* Sæpiùs eiſdẽ data in beneficiũ, certa prædia Eccleſiæ, quæ inde aduocatiæ nomen libarunt. Baldricus Nouiomenſis: *Sub hac etiam ſpecie ipſe Heriuuardus aduocatias aliquantarum villarum quaſi pro defenſione præſumpſit: ſed plus quàm inimicus prædo aſſiduis exactionibus deuaſtauit.* Cũradus de Fabaria: *Cum Aduocatia, aliáque quãplurima feuda noſtræ ceſſiſſent juriſdictioni, &c.* Abbas Vrſpergenſis: *Recipiendo nihilominùs ab Eccleſijs Ducatus, Marchias, Comitatus, Aduoca-*

in Chron. Hirſaug. A. C. 1064.

in Chron. Spanh. A. C. 1325.

vol. 1. c. 143.

in Chron. Camerac. lib. 2. c. 98.

de Caſib. M. S. Galli. c. 8.

in Frid. 1.

tias, monetas, thelonea, cæterorúmq; regaliū quæ possidēt summā. Labante scilicet disciplinâ numen præsidij causâ accitum in lethum & exillium Ecclesijs incubuit, & ouem lupo creditam coarguit exitus, res eò prorupit, vt ab Ecclesijs aduocati tamquam à proprijs rusticis & colonis crebriores annonas & census passim extorquerent, quibus modum imposuit Lucius III. lege dictâ ne quid ab Ecclesijs præter antiquos & moderatos reditus ab initio institutos exigerent: & ante Eugenius II. in Synodo Rhemensi: *Autoritate Apostolicâ prohibemus, vt nullus aduocatus præter ius & beneficium antiquitus aliquid sibi arripere, vel vsurpare præsumat: quòd si quis contra hoc attentauerit, Christianorum careat sepulturâ.* Denique obtentu aduocatiæ Comites eò seruitutis redegêre Ecclesias, vt eas incastellandi ius sibi arrogarent, quod veteres chartæ ius fortiæ vocitant: hoc nomine contendebat Dux Britanniæ, ius sibi esse arces & munitiones ponendi in villis & prædijs Ecclesiarum, & tuitionis gratiâ Castellanos Duces imponendi: qua de re graues turbæ increbuerunt inter Duces & clerum, auctore Argentreo: & hoc genus tyrannidis olim detestatus est Callixtus II. *Ecclesias à laicis incastellari, & in seruitutem redigi auctoritate Apostolicâ prohibemus.* Et post eum Otho Frisingensis: *Ecclesiam etiam Beati Petri omnium Ecclesiarum caput incastellare sacrilegè ac prophanissimè non metuunt.*

Anonymus Floriacensis lib. 1. de mir. S. Bened. cap. 6.

cap. præterea ex. de iure patro.

A. C. 824. c. 5.

lib. 5. hist. Britann. cap. 36.

c. Sanctorū 10. qu. 2.

lib. 7. Chr. cap. 31.

CAP. VII.

Nominatio Epiſcoporum, & Abbatum.

MORIBVS Galliæ Epiſcoporum, & Abbatum electio ſemper penès Reges fuit: ſub prima ſtirpe imprimis ſola auctoritas Regum in hoc negotio ſpectata. Sic Eccleſiæ Aruernenſi Epiſcopus à Theodorico Rege impoſitus Apollinaris, & pòſt eum Quintianus ex Epiſcopo Rutenenſi, à Chlodomiro lectus Ommatius Turonenſis Epiſcopus. Mortuo Quintiano Aruernis à Theodorico datus antiſtes Gallus, contemptis votis Treuirenſium, qui virum ſanctum ſibi in Epiſcopum expetebant. Gallo ſublectus Cautinus à Theodoualdo Rege, omiſſo Catone iam electo, conſenſu cleri. Pientio Pictauienſi Epiſcopo ſucceſſit Paſcentius Abbas ſancti Hilarij, iuſſu Chariberti Regis, Tetrico Lingonenſi adhuc ſuperſtiti adſcitus à Guntrano Mondericus futurus ſucceſſor. In Synodo Matiſconenſi II. depoſitus Fauſtinianus Aquenſis Epiſcopus, iuſſu Gundoaldi pſeudoregis ordinatus, ſpreto Guntrano, & in eius locum ſuffectus Nicetius, ex præcepto priùs à Chilperico Rege impetrato, Remigio Bituricenſi ſucceſſit Sulpitius, Laban Eluſenſi Epiſcopo, Deſiderius ex laico, Bertramo Burdegalenſi Gundegiſilus ex Comite Santonico, ídque ſuffragio Guntrani, à Sigiberto Rege lectus Gregorius Epiſcopus Turonenſis. Fortunatus,

Huic Sigibertus ouans fauet & Brunichildis honori
Iudicio Regis nobile culmen adeſt.

Etſi Concilia Gallicana Pariſienſe I. Aurelianenſe, V. &

Marculf. formul.

Greg. Tur. lib. 3. cap. 2.

idem lib. 3. c. 16.

idem lib. 4. c. 5. & de vit. Patr. c. 6.

idem lib. 4. c. 7.

idem lib. 4. c. 18.

idem lib. 5. c. 5.

idem lib. 7. cap. 31.

lib. 8. c. 20.

idem lib. 6. c. 38. 39. & lib. 8. c. 22.

lib. 5. cap. 2.

Can. 8.
Can. 10.
Can. 8.

Parisiense III. Regibus tantùm concederēt assensum electioni iam factæ. Haud secus sub altera stirpe permāsit ius vt Episcopi nutu Regū eligerētur, ac sæpiùs ex Clericis palatinis. Carolus Caluus in libello Proclamationis aduersùs Vueniloné Senonensem Archiepiscopū: *Vacabat tunc Pastore Metropolis Senonum, quam iuxta consuetudinem prædecessorum meorum regum Vueniloni tunc clerico meo in capella mea mihi seruienti, qui more liberi clerici se mihi commendauerat, & fidelitatem sacramento promiserat consensu sacrorum Episcoporum ipsius Metropolis ad gubernandum commisi, & apud Episcopos quantùm ex me fuit vt eum ibidem Archiepiscopum ordinarent obtinui.* Consuetudinem regni à Pipino exoratus agnouit Zacharias Pontifex, & tempori indulsit: Lupus Ferrariensis, ad Amulum Episcopum
ep. 81. Lugdunensem. *Idque vestræ prudentiæ Dominus noster nobis iussit suggerere non esse nouicium, aut temerarium, quòd ex palatio honorabilioribus maximè Ecclesijs procurat Antistites. Nam Pipinus, à quo per Maximum Carolum, & Religiosissimum Ludouicum Imperatores duxit Rex noster originem, exposita necessitate huius regni Zachariæ Romano Papæ, in Synodo cui Martyr Bonifacius interfuit, eius accepit consensum vt acerbitati temporis industriâ, sibi probatissimorum decedentibus Episcopis mederetur.* Eidem Pipino ius legendi & inuestiendi Episcopos ratum fecit Stephanus Pontifex, & Carolo M. Adrianus. Vualtramus Naumburgensis de inuestituris Episcoporum: *Longè ante decretum Adriani Papæ, eiusque successorum Reges qui erant vncti inuestituras Episcoporū fecerūt, scilicet Dagobertus, Sigilbertus, Theodebertus ab ijs inthronizati sūt Audomarus, Aulpertus, Eligius, Lambertus, alijq; sanctissimi præsules: postquàm autē Papa Stephanus venit in Franciam, & vnxit Pipinum Regem, eius-*

que filium, ibi de inuestiendis Episcopis antiquam consuetudinem confirmauit. Idémque de Adriano memorat Gratianus. Sub tertia demum stirpe, pio Roberti Regis exemplo permissæ electiones clero & plebi. Glaber, de Roberto. *Si qua enim pontificalis sedes in suo regno, proprio viduaretur præsule, cura erat maxima vt vtilis pastor licèt genere infimus restitueretur Ecclesiæ, potiùs quàm nobilitatis eligeretur persona secularis pompæ: qua de causa etiã primates regni sensit plurimum contumaces, qui despectis humilibus, sui similes eligebant superbos.* Retentum Regibus electionis faciendæ, semélque factæ auctoramentum. Fulbert. de electione Franconis in Parisiensem Episcoporum: *Substitutus est*, inquit, *Franco eligente clero, suffragante populo, dono Regis approbatione Romani Pontificis per manum Senonensis Metropolitani.* Ioannes Saresberiensis E. Carnotensis. *Quò verò sicut oportet possitis in prouidendo vobis pastore procedere, præcipimus quatenus ad conseruandam Ecclesiæ pacem Dominum Regem honestâ de Collegio vestro legatione transmissâ, adeatis preces ei deuotione debitâ porrigentes, vt canonicè eligendi vobis pastorem libertatem concedat.* Rigordus. *Cùm Guillermus Abbas S. Dionysij Abbatiam in capitulo abdicasset, quo facto monachis cum Hugone venerabili Priore ibidem residentibus, quidam de fratribus à Communi Capitulo delegati nuntiauerunt Domino Regi, quæ facta fuerant liberam ab eo petentes electionem.* Idem ex testamento Philipi Aug. *Si fortè contigerit sedem Episcopalem, vel aliquam Abbatiam regalem vacare, volumus vt Canonici Ecclesiæ, vel Monachi Monasterij vacantis veniant ad reginam & Archiepiscopum, sicut ante nos venirent, & liberam electionem ab eis petant, & nos volumus quòd sinè contradictione eis concedant.* Et in electioni-

in Can. Adrianus. 63. dist.

hist. lib. 3. c. 2.

ep. 8.

ep. 52.

in Philippo Aug. A.C. 1185.

bus regiæ preces audiebantur. Stephanus Tornacensis:
ep. 173. *Concurrunt in electione illa quatuor quæ à Leone primo dicta sunt, vota ciuium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio clericorum.* Et paulò pòst: *Sed & hoc frequenter & solenniter dicitur, quia Dominus Rex personam illam nominatim expressit, nominatim pro ea rogauit, nominatim Ecclesiæ Tornacensi præesse voluit & intendit.* Ideò reie-
Robert Montens. 1141. Matth. Paris 1146. P. Cluniac. lib. 4. ep. 3. Bernard. ep. 217. ctus à Ludouico Iuniore Petrus in Archiepiscopum Bituricensem consecratus ab Innocentio II. vel Eugenio III. vt placet Matthæo Paris, quòd sinè Regis assensu ordinatus esset. Electus igitur quamprimùm fidei sacramentum Regi præstabat. Iuo Carnotensis, ad Pas-
ep. 190. chalem II. *Sed reclamante Curia plenariam pacem impetrare nequiuimus, nisi prædictus Metropolitanus per manum & sacramentum eam fidelitatem Regi faceret, quam prædecessoribus suis Regibus Francorum anteà fecerant omnes Rhemenses Archiepiscopi, & ceteri Regni Francorum quamlibet religiosi & sancti Episcopi.* Tum electus innestituram Regalium, per virgam Pastoralem à Rege suscipiebat. Iuo Carnotensis ad Hugonem Lugdunensem primatem de
ep. 60. Daimberto Senonensi electo: *Quòd autem scripsisti prædictum electum inuestituram Episcopatus de manu Regis accepisse, nec relatum nobis ab aliquo qui viderit, nec cognitum, &c.* Idem Iuo Carnotensis, ad Ioannem Lugdunensem
ep. 236. Archiepiscopum: *Videmus autem in partibus Germaniarum & Galliarum multas honestas personas, purgato isto næuo per quamlibet satisfactionem pastorales virgas reddidisse, & per manum Apostolicam refutatas inuestituras recepisse.* Et
ep. 170. Bernardus, Clareuallensis ad Ludouicum Iuniorem, de electo Lingonensi: *Electio rite celebrata electus fidelis est: non autem esset fidelis si vestra* (id est Regalia) *& non*

per vos habere vellet, nec dum ad vestra manum extendit, nec dum ciuitatem vestram ingressus est, necdum prorsus se intromisit de aliquo. In Germania vacante Ecclesia, virga pastoralis, & annulus deferebantur ad Imperatorem, qui Episcopum, vel Abbatem per se electum, vel à clero, per virgam & annulum inuestiebat: Guillelmus Tyrius, de Bello sacro: *Inoleuerat enim consuetudo præsertim in Imperio, quòd defungentibus Ecclesiarum prælatis, anulus & virga pastoralis ad Dominum Imperatorem dirigebatur, vnde postmodùm vnum quemlibet de familiaribus, & Capellanis suis inuestiens ad Ecclesiam vacantem dirigebat, vt ibi pastoris fungeretur officio, non exspectatâ cleri electione.* Et Sugerius Abbas in oratione Treuirensis Archiepiscopi ad Paschalem II. *Temporibus antecessorum nostrorum Sanctorum Apostolicorum virorum, magni Gregorij, & aliorum hoc ad vim imperij pertinere dignoscitur, vt majorum electione hic ordo seruetur; antequā electio in palàm proferatur ad aures Domini Imperatoris perferre, & si personam deceat, assensum ab eo ante factam electionem assumere; deinde in conuentu secundùm canones petitione populi, electione cleri assensu honoratorum præferre consecratum liberè, nec symoniacè ad Dominum Imperatorem pro Regalibus vt annulo & virga inuestiatur fidelitatem, & hominum pacem, nec mirum ciuitates eum & Castella, marchiam, Telonea, & quæque imperatoriæ dignitatis nullomodo aliter debere occupare.* Quibus adde Vualtramum Naumburgensem, de inuestituris Episcoporum, Baldericum Nouiomensem, & Adamum Bremensē: verùm hujusmodi inuestituras laïcas damnarunt Gregorius VII. & eum secuti Pōtifices Vrbanus II. Paschalis II. Calixtus II. donec tandem Henricus V. in Synodo Vuormaciēsi inuestituras per annulum & bacu-

lib. 1. c. 13.

in Ludouico Crasso.

in Chron. Camer. lib. 3. c. 61 & 63. lib. 1. c. 32. & 39. lib. 2. c. 59.

lum exfestucauit, id est dimisit, & liberas electiones restituit Ecclesijs, eâ lege, vt electioni iam factæ assensus Imperatoris requireretur, electus inuestiretur per sceptrum : Auctores sunt Sigebertus, Otho Frisingensis, Leo Ostiensis, Matthæus Paris, Conradus Vrspergensis, Iuo Carnotensis. Quo pacto electionibus Ecclesijs restitutis breui flexu Ecclesia redacta est ad solos Canonicos Cathedralium Ecclesiarum, vt innuunt Vrbanus II. & Innocent. II. Iuo Carnotensis, & Bernardus Clareuallensis, ídque æmulatione Romanæ Ecclesiæ, in qua paulò antè ex constitutione Nicolai II. electio Romani Pontificis concesserat ad solos Cardinales. Quid in Oriente? etiam ab Imperatoribus Constantinopolitanis ius eligendi Patriarchæ, & inferiorum Episcoporum, & tradendi baculi vsurpatum, vt liquet ex Cedreno & Zonara. Ius legendi scilicet, & inuestiendi Episcopos & Abbates merè regium ac Regibus singulare, nec cadit in Duces, vel Comites cuiuscumque dignitatis sint. Inde est quòd mortuo Ferreolo Vzecensi Episcopo, Albinū per Dynamium Rectorem Prouinciæ sinè Regis consilio ordinatum, non aliter quàm præcipiti fato pudori remotionis se eripuisse fertur. Et rursus Marcellus eiusdem Dynamij astu defuncto subintrusus, sede vi dejectus, quasi non iure electus, obtinente Iouino qui Regium de Episcopatu præceptū meruerat, vt narrat Gregorius Turonensis. Huiusmodi etiam ius velut Regalium apicem coronâ inauulsum tuetur Baldricus Nouiomensis : *Fulcuinum ergo Domnus Episcopus Gerardus, vnáque Abbas Richardus Imperatori præsentarunt Abbatiâ donandum; nullum enim Abbatias præter Imperatorem, aut Episcopum largiri cuiquam fas est,*

A. M. CXI. lib. 7. Chr. c. 14. & 16. in Chron. Caff. lib. 3. cap. 71. lib. 4. c. 42. A. C. 1112. A. C. 1122. ep. 236. Can. Arcaldus 8. qu. 3. Can. obeuntibus, 63. d. ep. 102. ep. 102. Can. in nomine Domini. 24. d. Anselm. Luc. lib. 2. contr. Guibert. Antip. Leo Ostiens. lib. 3. c. 49. in Niceph. phoc. Niceph. general. Romano Lacap. Isaac Comnen. Codin. c. 20.

lib. 6. hist. cap. 7.

lib. 3. cap. 6.

quamuis aduocatiæ earum laïcis commendantur. Labente tamen secundâ stirpe Duces & Comites vices Regias in electione Episcoporum & Abbatum sibi adsciuisse nimis notum est. Adonem clericum sedi Aruernensi intrusit Stephanus Comes Aruernensis, dejecto Sigone Episcopo; quam ob rem Comitem admonet Nicolaus I. vt Sigonem suæ sedi restituat: nec non eâdem ætate vacante Ecclesiâ Syluanectensi electionem Episcopi tentasse Bozonem Comitem satîs significat Hincmarus Rhemensis, quadam apud Flodoardum Epistolâ, quâ obtestatur, vt liberā electionem permitteret quòd eius iuris non esset quamlibet designare personam. Megenardum Monachum, Abbatem sancti Petri de Cultura elegit Theobaldus Comes Blesensis, & Carnotensis, nec audijt preces Monachorum liberam eligendi facultatem petentium: de quo Fulbertus ad Abbonem Floriacensem: *Abbate sancti Petri grauiter ægrotante, sed adhuc mentis & sermonis compote, Megenardus Monachus antè mihi non mediocriter charus, noctu sese de claustro surripuit, & ad Theobaldum Comitem, qui Blesis tunc morabatur, Abbatiæ petendæ gratiâ properauit. Comes illum postridiè remisit ad nos cum legatis, qui denunciarent recipiendum magnificè sicut Abbatem monachis & Canonicis.* Et paulò pòst: *Decreuimus ergo quosdam eorum esse mittendos ad Comitem, nobis videlicet designatum Episcopum, vt Patris obitum nunciarent; & alterius eligendi regularem precarentur licentiam: quibus missis, ecce alij duo, Viuianus scilicet, & Durandus alter illiteratus, alter litterarum malè sanus interpres ambo Præpositi, simulantes causâ communis commodi ad obedientias suas se velle exire, ac ne aliorsum pergerent sibi interdicente Decano Monasterij, Megenardum tamen secuti sunt;*

ep. 66.

lib. 3. Hist. Rhem. cap. 26.

ep. 21.

cui cœptam præsumptionem occultè persuaserant vt Blesis in præsentia Domini Theobaldi ipsum Megenardum à Fratribus peti ac eligi per fidem mentiti sunt : Horum suffragio lætus Comes statim eum baculo pastorali publicè donat, &c. Theodericus Dux Mosellanorum diem functo Alberone Metensi Episcopo Fratre, filium suum adhuc impu-

A. C. 1009. berem Episcopum obtrusit, dato Coadjutore. Sigibertus. *Dux Mosellanorum Deodericus post fratrem suum Alberonem dato Episcopatu Metensium filio suo adhuc puero, tutorem ei substituit ipsum Deodericum.* Eodem iure Duces Normanniæ Episcopos, & Abbates proprio nutu instituebant, & per Cambutam, id est virgam pastoralem

lib. 3. hist. Ecclesʃ. inuestiebant : Ordericus Vitalis in Guillelmo II. *Dux autem eorum petitioni acquieuit, & præfato viro, qui electus erat per Cambutam Iuonis Episcopi Sagiensis exteriorem*

lib. 5. hist. *Abbatiæ* (Vticensis) *potestatem dedit.* Idémque *intereà Normannicus Dux Osbernum Cormeliensium Priorem à Raynerio Abbate sanctæ Trinitatis de Monte Rothomagi, requisiuit, eique nihil tale suspicanti per Cambutam Maurilij Archiepiscopi in Synodo Rhotomagensi curam Vticensis Abbatiæ commendauit.* Receptâ Normanniâ ab Anglis Philipus Augustus Ecclesijs liberas electiones restituit, quas Normanniæ Duces vsurpârant. Guillelmus Brito,

lib. 8. Philipid.

Præterea motu proprio nullo supplicante
Indulsit Monachis & clero, vt fiat ab illis
Canonico deinceps pastorum electio ritu:
Nam rex Anglorum ius vsurpauerat illud
Vsque modò vt solus pastores ipse crearet.

Hinc nostrorum querelæ locus, quòd Rex Anglorum, tamquam Dux Normanniæ, Episcopatus Normannicos Anglis propinaret contra legem Ecclesiæ & regni. Iuo

Carnotensis :

Carnotensis : *Quæ enim ratio, quæ lex permittit vt Rannulfus Dunelmensis Episcopus de Ecclesia alterius regni ad aliam Ecclesiam transeat, & velut quâdam mœchatione præsentiæ suæ, vel filiorum suorum occupatione Luxouiensem Ecclesiam per violentiam Anglici Regis inuadat?* Geminos Abbates elegisse in Monasterio N. Rainerum Comitem Cameracensem inuenio; tametsi dissentiente Gerardo Episcopo. Baldricus Nouiomensis : *Post obitum verò Domni Abbatis Vuenrici duos Abbates alterum post alterum Comes Rainerus substituit; hoc siquidem modo Abbatiam vindicare præsumens; quod quia nefas esset, Domnus Episcopus suâ auctoritate reiecit, cùm Abbatiam quamlibet nullus præter Imperatorem, aut Episcopum debeat commendare.* Hugonem Diensem Electum consecrauit Gregorius VII. quòd Comes Diensis in eum turbas excitasset, postquàm electioni consensisset. Gregorius VII. ad Guillelmum Diensem Comitem : *Te autem prædicte Comes singulariter alloquẽtes valde miramur, quòd postquàm præfatum confratrem nostrum instinctu diuinæ clementiæ cum consensu aliorum omnium in Episcopum elegeris, & fidelitatem sibi ex more feceris, nescio quibus de causis elatus eo præsente commotionem aduersùs eum agere præsumpsisti, &c.* Pari iure Regalium potitos Comites Tolosanos præterire non possum; vtinam abfuisset simoniæ labes : Cadurcensem Episcopatum respuit Bernardus Abbas Belli loci, cõsilio Abbonis Abbatis Floriacensis, nummarijs oblatum cõditionibus à Vuillelmo Comite Tolosano, teste Aymonio Floriacensi. In gestis Concilij Lemouicensis II. extant querelæ Monachorum Bellouacensis Monasterij sancti Petri, regulari Monasterio datum esse secundum Abbatem, ídque perperam factum à principibus secu-

ep. 150.

lib. 3. c. 18.

lib. 1. ep. 69.

in vita Abbonis, cap. 10.

laribus, nempe Comite Tolosano, posteà Comite Petragoricensi, inde Vice-Comite Combronensi, qui seculari Abbatiam dedit, videlicet nepoti Episcopi Cadurcensis, qui mox vocatus in Synodum vltrò Abbatiam eiurauit. Hac de causa Comites Tolosanos perstringit Concilium Tolosanum apud Baronium:

Tom. 10. Annalium. A. C. 1056. *Item placuit vt nullus clericus, nec Monachus, vel alius aliquis pro eis Episcopatum vel Abbatiam, vel Presbyteratum emere præsumat; sed neque Comes, vel alia vlla potestas eadem vendere, vel pretium pro his accipere audeat*: Denique hæc seculi lues vniuersam fœdauit Galliam, vt Duces, & Comites, aliíque proceres laïci, Episcoporum & Abbatum electionem in censu suo ponerent. Ordericus

lib. 4. hist. Vitalis: *Sicut tyronibus suæ à principibus erogabantur stipendia militiæ; sic quibusdam coronatis pro famulatu suo dabantur à laïcis Episcopatus & Abbatiæ, Ecclesiarum præpositura, Archidiaconatus & Decaniæ, aliæque potestates, & dignitates Ecclesiasticæ, quas meritum sanctitatis & sapientiæ doctrinæ solummodò debent obtinere.* Ob id sancitus

Can. 16. canon in Concilio Claromontensi. *Interdictum est ne reges, nec alij principes aliquam inuestituram de Ecclesiasticis honoribus faciant.* Comitem Flandrensem, quòd inuestituris Abbatum abstineret, commendat Anselmus in

lib. 3. ep. 59. Epistola ad Clementiam Comitissam: *Relatum mihi est, quosdam Abbates in Flandria sic constitutos, vt Comes vir vester nullam eis manu sua daret inuestituram*: In Burgundia Rodulpho Rege precariò ferè regnante, Episcopatus & Abbatiæ tribuebantur ad libidinem Comitum.

lib. 7. hist. Ditmarus: *Nullus enim, vt audio, qui sic præsit in regno nomen tantùm & coronã habet, & Episcopatus, his dat, qui à principibus his eliguntur, ad suam verò vtilitatem pauca tenens*

ex impensis Antistitum viuit, & hos, vel alios in aliquo extrinsecus laborantes, eripere nequit, vnde hi manibus complicatis cunctis primatibus velut regi suo seruiunt, & sic pace fruuntur: ob hoc solùm talis rector inter eos dominatur, vt eò liberiùs malignorum furor inuicem vagetur, & ne lex noua alterius regis ibi adueniat, quæ inolitam consuetudinem rumpat Vuillhelmus Comes, de quo prædixi, miles est Regis in nomine, & Dominus terræ re; & in his partibus nullus vocatur Comes, nisi is qui Ducis honorem possidet, & ne illius potestas in hac regione paulò minùs minueretur consilio & actu imperatoriæ Majestati sicut prædixi reluctatur. In Germania idem Regalium ius nonnullis Imperij Ducibus concessum beneficio Imperatorum, vt Arnulpho Duci Bauarorum, diplomate Henrici I. Luitprandus Ticinensis: *Hoc igitur quadrifario dicendi genere copioso, scilicet breui, sicco, & florido Rex Henricus, vt erat animo prudens, Arnoldi animum mulcens ad suos rediјt. Arnoldus verò cùm suis omnia retulisset huiusmodi ab eis audiuit ἀπόκρισιν id est responsionem: Æquum autem, iustúmque nobis videtur, vt à ceteris non dissentiens hunc Regem eligeres, ipse verò te vt tam fortunatum & prædiuitem virum hoc pacto bearet, animique tui feritatem mulceret, vt quod prædecessores non habuere tui, tibi concedatur; scilicet quatenus totius Baioariæ Pontifices tuæ subiaceant ditioni, tuæque sit potestatis vno defuncto alterum ordinare. Conniuens igitur Arnoldus huic optimo suorum consilio Henrici regis miles efficitur, & ab eo vt iam dictum est concessis totius Baioariæ Pontificibus honoratur.* Henrico Leoni, Duci Saxonum idem indultum, priuilegio Friderici Aenobarbi. Helmoldus: *Et factâ postulatione obtinuit apud Cæsarem autoritatem Episcopatus suscitare, dare, & confirmare in omni terra Slauorum, quam ipse, vel progenito-*

lib. 2. hist. cap. 7. idem Abbas Vrsp. in Henrico I.

lib. 1. hist. Slau. cap. 8.

res sui subiugauerint in clypeo suo & iure belli: quamobrem vocauit Dominum Geroldum Aldenburgensem, Dominum Euermodum Racisburgensem, Dominũ Bernonem Magnopolitanum, vt reciperent ab eo dignitates suas, & applicarentur ei per hominij exhibitionem sicut mos est fieri Imperatori, &c.

CAP. VIII.

Custodia, seu Guardia vacantium Ecclesiarum.

REGIO in eligendis Episcopis & Abbatibus juri cohæret custodia, siue Guardia vacantium Ecclesiarum, & occupatio redituum interim prouenientium: ius melioribus seculis incognitum, ac ex cleri malis moribus, opúmque sacrarum euersione natum. Antiqui enim moris fuit vacante sede Episcopali, vnum ex prouincialibus Episcopis à Metropolitano legari, qui Ecclesiam vacantem regeret, & electionem promoueret; Intercessorem vocat Conc. Carthaginense V. μεσίτην Zonaras, & Balsamo. Hoc iure vacantem Ecclesiam cuidam ex Coëpiscopis commendabat Ambrosius Metropolitanus Mediolanensis: *Commendo tibi fili Ecclesiam, quæ est ad Forum Cornelij, quò eam de proximo interuisas frequentiùs, donec ei ordinetur Episcopus.* Posteà etiam vsu euenit, maximè in Italia, vt si quando pastore orbata vacaret Ecclesia, ad eam regendam, interim donec Episcopus eligeretur, summus Pontifex Visitatorem submitteret, vt docent plures Epistolæ Pelagij, Gregorij M. & aliorum Pontificum. Inferiorum Ecclesiarum vacantium custodia olim pertinebat ad Archidiaconum intrà Diœcesim suam. Nouum & inauditum Theodorici facinus,

Can. 8. Can. constitutum 7. q. 7. Can. 80 Syn. Carthag. c. 77. eiusd. Syn. ep. 44.

Can. Presbyteri 24. d. Can. obitũ, & seq. 61. d. Can. charitatem. 12. qu. 2. Greg.

cùm dissidio orto in Ecclesia Romana Visitatorem delegauit. Sigebertus : *Aliqui Romanorum subornatis falsis testibus incriminantes Symmachum Papam, latenter Laurentium in papatum subintroduxerunt, pro quo schismate dirimendo Rex Theodericus Episcopũ Petrum contra Canones Visitatorem Sedis Apostolicæ instituit.* In Gallia huiusmodi Visitatorum constituendorum Metropolitanis quidem ius fuit, sed vix sinè consensu regis, vt liquet ex Epistolis Hincmari, apud Flodoardum, & Sirmundum : imò tandem ex consuetudine ius factum, vt vacantium Ecclesiarum & cœnobiorum custodia omnino in potestate Regum esset, omnésque reditus in fiscum redigerentur, quoad Episcopus vel Abbas eligeretur. Morte Tilpini, siue Turpini vacante Ecclesiâ Rhemensi, Carolus Magnus rei bellicæ laude, pietatis Maximus, ab ipsa manus non abstinuit : Gesta Hincmari de Villa Nouiliaco, apud Flodoardum : *Defuncto Tilpino Archiepiscopo anno XXIII. postquàm Carlomannus Rhemensi Ecclesiæ Villam Nouilliacum tradidit, tenuit D. Rex Carolus Rhemense Episcopium in suo dominatu, & dedit Villam Nouilliacum in beneficio, Anschero Saxoni, &c.* Hoc duce semel constituta interpontificij seruitus facilè deinceps tenuit Ecclesiam; cuius impatiens Formosus Pontifex, litteras dedit ad Fulconem Archiepiscopum, sanciens vt enarrat Flodoardus, *autoritate B. Petri vt nemo Regum, nullus Antistitum, nemo quilibet Christianus, decedente Rhemorum Episcopo ipsum Episcopatum, vel res ipsius Ecclesiæ suis compendijs applicet, neque sub suo dominio teneat, præter ipsius ciuitatis Episcopum, & eandem Metropolim non vltra constitutionem Canonicam, sinè regulis Ecclesiasticis conueniente pastore manere cogat, neque aliter ibidem Episcopum, nisi vt*

lib.11.ep.12 lib.3.ep.11. lib.2.ep.29. lib.11.ep.16. cap. cùm nobis. ex. de elect. c. fin. de suppl. negl. prael. in 6. Can. si in plebib. 63. d. cap. bonæ memoriæ 51 de appellat. cap. cùm venissent. de instit. A. C. 496. Hincmar. epist. 1. 2. 3. 4. 5. tom. 2. Conc. Gall. Flod. lib. 3. hist. Rhem. c. 23.

in calce hist. Rhemensis.

lib. 4. hist. Rhem. c. 2.

sacri Canones iubent, constitui faciat. Sed manum vt tollerent vacantibus Ecclesijs, vix suaderi potuerunt Reges. Altissiodorēsi sanè Ecclesiæ regalia remisit Ludouicus Iunior; vt refert Auctor Chronici Altissiodorensis:
ad A. C. 1156. *Ludouicus Rex Senonensem Ecclesiam libertate donauit à malis & pessimis exactionibus, quibus Senonica sedes moriente Archiepiscopo solet fatigari & opprimi.* Pari beneficio demeruit idem rex Ecclesiam Burdegalensem, & alias
de doman. lib. 2. tit. 9. n. 5. Aquitanicas, ex veteribus tabulis apud Chopinum. Pietate ductus quoque Philippus Augustus Ecclesiam Altissiodorensem iure Regalium absoluit: suprà laudatus
ad A. C. 1207. Auctor Chronici Altissiodorensis: *Altissiodorensi*, inquit *Ecclesiæ vnanimi electione præficitur Guillelmus Decanus.* Et paulò pòst: *Regalia tunc peruaserat Regia clientela exactionibus immodicis vniuersa diripiens, ea quoque confiscans quæ Hugo Episcopus testamento legauerat Ecclesijs largienda: electus itaque pro recipiendis Regalibus destinat ad Regem, nec impetrat: post consecrationem verò suam illicò Regem adit, & multo licèt labore, expensisque obtinet apud eum, vt non modò prædecessoris sui testamentum, quod iusserat confiscari, iubeat restitui; verùm etiam quicquid iuris habebat in regalibus in remedium animæ suæ donaret Antissiodorensi Ecclesiæ, ità vt moriente Episcopo, Decanus & Capitulum Regalia manu teneret, & quæ de reditibus interim prouenirent successori Episcopo reseruarentur.* Sed paucis hoc datum Ecclesijs; in ceteris quoties vacarent, fiscus semper iure suo vsus est; legis vice est testamentum Philippi Augusti,
A. C. 1190. apud Rigordum: *Si fortè contigerit sedem Episcopalem vel aliquam Abbatiam Regalem vacare, &c.* & paulò pòst, *Regina autem & Archiepiscopus* (scilicet mater Regis & Vuillelmus Archiepiscopus Senonensis Vicarij regni consti-

tuti peregrè agente rege in expeditione ſacra.) *tam diu Regalia in manu ſua teneant, donec electus conſecratus ſit, vel benedictus, & tunc Regalia ſinè contradictione ei reddantur.* Eodem iure regalium in Eccleſias vacantes inſurrexère Angliæ Reges, auctore Guillelmo Rufo, vt notum eſt ex Matthæo Paris, Matthæo Vueſtmonaſterienſi, Orderico Vitali, Polydoro Vergilio, & Guillelmo Britone, cuius verſus hi ſunt. A.C. 1089. A.C. 1000. lib. 8. hiſt. Eccleſ. lib. 10. hiſt. Anglic. lib. 8. Philippid.

Nam rex Anglorum ius vſurpauerat illud
Vſque modò, vt ſolus paſtores ipſe crearet;
Nam quotiens paſtore carens prælatica ſedes
Ciuili letho, naturali ve vacaſſet
Protinus Eccleſiæ bona cuncta vacantis, ab ipſo
Vſurpata ſuos conuertebantur in vſus;
Sicque Dei ſponſam viduans quantùm ipſe volebat
Cogebat placito ſibi demum nubere ſponſo.

Ex pacto quidem Ioannes Anglorum Rex iure patronatus & cuſtodiâ vacantium Eccleſiarum ceſſit in Eccleſiam Romanam, ~~vt~~ Innocentium III. Pontificem ſibi conciliaret teſte Matthæo Paris, & Matthæo Vueſtmonaſterienſi; ſed Ioannis fide minimè ſe obſtrictos rati poſteri Reges, animosè ius ſuum repetierunt. In Oriente, Imperatores Conſtantinopolitani occaſione arreptâ ex frequenti tumultu ob electionem Epiſcoporum, ſimul electionem Epiſcoporum ad ſe reuocarunt, ac interim vacantium Eccleſiarum fructus rapuerunt, ſubmiſſo ex ſuis Oeconomo. Facti primarius autor memoratur Nicephorus Phocas. Zonaras: ὁ βασιλεὺς, inquit, ἀφορμῆς ἐκ τούτου δραξάμενος εἰς οἰκείαν ἐξουσίαν τὸ πᾶν τῆς τῶν ἐπισκόπων μετήνεγκε προχειρίσεως μηδένα κελεύσας γνώμης ἄτερ αὐτοῦ εἰς A.C. 1213. tom. 3. annal. idem Cedren. p. 541.

ἐκκλησίαν οἵαν δή τινα στέλλεσθαι ἀλλὰ κἂν ἐτεθνήκει ἐπίσκοπος, βασιλικὸν ὑπηρέτην εἰς τὴν χηρεύσασαν ἐκκλησίαν, ἐξέπεμπε, καὶ γλίσχρως παρ' ἐκείνου τῶν ἀναγκαίων γινομένων ἀναλωμάτων, αὐτὸς ᾠκειοῦτο τὰ περιττεύοντα. *Imperator ex hoc sumptâ occasione, & omni autoritate designandi Episcopos sibi vendicatâ, edixit ne quisquam iniussu suo in vllam Ecclesiam mitteretur. Mortuo igitur Episcopo, regium ministrum in Ecclesiam vacantem mittebat, quo sumptus necessarios parcè faciente, ipse reliqua sibi vendicabat.* Exin non aliena est coniectura ius creandi Magnum Oeconomum Patriarchalis Ecclesiæ, quo faciliùs vacantis reditus assequerentur in se transtulisse eosdem Imperatores, quod Patriarchæ demum restituit Isaacius Comnenus, auctore eodem Zonarâ: Χαριζόμενος δ' ἔτι τῷ Πατριάρχῃ, καὶ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οἰκονομίαν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπένειμε, μέχρι τότε τοῦ μεγάλου οἰκονόμου προχειριζομένου παρὰ τοῦ βασιλεύοντος, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σκευοφύλακος ἐκείνου δὲ καὶ ἄμφω ὑπὸ τὴν τοῦ Πατριάρχου ἔθετο ἐξουσίαν ἀποξενώσας ἀμφοῖν τὸ δημόσιον. *Praetereà in Patriarchæ gratiam etiam Ecclesiasticarum rerum procurationem Ecclesiæ attribuit; nam cùm ad id vsque tempus & magnus Oeconomus, & vasorum custos ab Imperatore designari soleret, vtrumque id munus Patriarchæ potestati subiecit, amotâ publicâ autoritate.* Vacantibus tamen Ecclesijs manus non abstinuit fiscus, vsque ad Nouellam Emanüelis Comneni, quæ exstat apud Balsamonem de non rapiendis à ducibus, vel fisci procuratoribus, bonis vacantium Ecclesiarum, sed futuro successori per Metropolitanum seruandis. μηκέτι παρὰ τῶν

in Isaac. Comneno.

in Can. 35. Syn. 6. in Trull.

τῶν κατὰ χώραν τὰς δουκικὰς ἀρχὰς διεπόντων, ἢ ἀναγραφὰς ἢ ἕτερ' ἄλλα δικαίῳ τοῦ δημοσίου ἐνεργούντων τοιοῦτόν τι κατὰ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ἢ τῶν ὑπ' αὐτὰς ἀκινήτων, ἢ τῶν κελλίων τῶν ἀρχιερέων· ἐν ταῖς αὐτῶν τελευταῖς τοῦ λοιποῦ νεωτερισθῆναι : *Ne ab ijs qui ducales Magiſtratus gerunt , vel deſcriptiones , vel aliqua alia publici iure exercent , tale quid in ſanctiſſimas Eccleſias , vel earum immobilia , vel Antiſtitum cellas in eorum morte deinceps ampliùs innouetur.* Vacantium Eccleſiarum cuſtodiam,& temporalium occupationem non ſolùm Reges noſtri , ſed etiam Duces & Comites, quorum in prouincijs Epiſcopatus, vel Abbatiæ poſitæ erant , ſui iuris duxerunt. Duces Aquitaniæ huiuſmodi iuris poſſeſſores tuitus videtur Gregorius VII. cùm ſuſpenſo Iſemberto Pictauenſi Epiſcopo, ſi non pareret , Gozelino Burdegalenſi Epiſcopo , ſacrorum, & Guillelmo Duci Aquitaniæ temporalium curationem committit : *Tibi autem*, inquit, *Gozeline Burdegalenſis Archiepiſcope , Eccleſiaſticas res committimus tractandas , populum, & clerum ne ſibi obediat commoneas ; tibi verò Guillelme Comes iuſtitiam committo tractandam , atque in veſtris manibus cauſam ſancti Hilarij regendam, & iuſtitiam inde exhibendam committimus.* Inde cuſtodiam Burdegalenſis Eccleſiæ vindicabat Rex Anglorum , tamquam Dux Aquitaniæ ; at ſemel remiſſam à Ludouico Iuniori reſtitui non poſſe iudicatum ſolenni placito anni M. CC. VII. ex Chopino. Aequè Carnotenſis Eccleſiæ cuſtodiam , & manus injectionem in temporalia, defuncto,vel depoſito Epiſcopo ſibi adſcribebat Comes Carnotenſis,donec eam eiurauit vrgente Iuone præſule, lib.2.ep.24.

ep. 94. vt teſtatur eius epiſtola ad Paſchalem II. *Quoniam diuino adiutorio Carnotenſis Comes prauas conſuetudines, quas habuerant anteceſſores ſui, & in domibus & rebus Carnotenſis Epiſcopi defuncti, vel depoſiti multo meo labore & ſumptu Eccleſiæ dimiſit, & paruitas mea priuilegium ſuper hoc à Sanctitate veſtra promeruit, ad perficiendam eiuſdem libertatis confirmationem, peto ab Excellentia veſtra mitti litteras clero Carnotenſi continentes hanc ſententiam; vt ſi fortè aliqui Carnotenſium Comitum, vel miniſtrorum eorumdem aliquando cupidâ temeritate & temerariâ cupiditate libertatem à Comite conceſſam infregerint, tamquam Eccleſiaſtici iuris ſacrilegi peruaſores ab ipſo clero Apoſtolicâ auctoritate excommunicentur, & Eccleſiæ tam ciuiles, quàm ſuburbanæ vſque ad ſatisfactionem claudantur.* Idem ius ſibi aſſeruerunt Duces Britanniæ; adeò vt quibus in obſequium D. Ludouici pactis conſenſit Petrus, cognomine Mauclerc, vacantium Eccleſiarum cuſtodiam, ſibi conſtanter exceperit ex Argentræo. (lib. 5. hiſt. c. 77.) Eodem iure vſi ſunt in pluribus cœnobijs Comites Niuernenſes, vt probat Guido Coquille ex fide geſtorum (in hiſt. Niuern. p. 45. & ſeq.): nec non vacante Archiepiſcopatu Ebredunenſi, Delphinum Viennenſem iure Regaliæ potitum, locuples auctor eſt Marcus (1. part. qu. 90. 98. p. 2. qu. 365. 452. 460.). Denique paſſim in Gallia Duces & Comites obtẽtu cuſtodiæ, ſiue guardiæ vacantium Eccleſiarum prouentus, ſuo quaſi fiſco intulerunt. Hinc diræ anathematis ſancitæ in laïcos vacantium Eccleſiarum direptores. Vrbanus II. in Concilio Claromontenſi (Can. de laicis. 12. q. 2.): *De laïcis*, inquit, *quæſtio facta eſt, qui morientibus Epiſcopis, ſiue alijs clericis, res defunctorum inuaſas, Eccleſiæ, pauperibúſque ſubripiunt, contra quos commune totius Concilij anathema prolatum eſt.* Et Lucius III. (in c. præterea. de iure Patron.) *Præſenti decreto*, inquit, *ſtatuimus eos, ſiue aduocati, ſiue*

patroni, vel Vicedomini, siue custodes, vel guardias habentes, seu quocumque alio nomine censeantur, à grauaminibus Ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis præter antiquos & moderatos reditus à locorum Episcopis institutos exigere, aut si aliud exegerint excommunicationi subdantur. Et Innocentius III. in Concilio generali Lateranensi: *In quibusdam prouincijs Ecclesiarum patroni, & Aduocati, seu Vice-domini se in tantam insolentiam erexerunt, quòd non solùm, cùm vacantibus debet Ecclesijs de pastoribus idoneis prouideri, difficultates ingerunt & malitias; verùm etiam de possessionibus, alijsque bonis Ecclesiasticis pro sua voluntate ordinare præsumunt, & quod horrendum est dicere, in necem prælatorum prorumpere non formidant. Cùm igitur, &c.* Addatur Gregorius X. in Concilio Lugdunensi: *Generali constitutione sancimus vniuersos & singulos qui Regalia, custodiam, siue Guardiam, aduocationis, seu defensionis titulum in Ecclesijs, Monasterijs, seu quibuslibet alijs pijs locis de nouo vsurpare conantes, bona Ecclesiarum, Monasteriorum, aut locorum ipsorum vacantium occupare præsumunt, quantæcumque dignitatis honore præfulgeant, eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.* In Anglia consuetudinis contagio, ad patronos vel aduocatos pertinuit custodia vacantium Ecclesiarum, vt nos docet Matthæus Paris ex tabulis Ioannis Regis: *Omnes patroni Abbatiarum, qui habent chartas Regum Angliæ de Aduocatione, vel per aliquam antiquam tenuram vel possessionem, habeant earum custodiam cum vacauerint, sicut habere debent.*

cap. in quibusdam. de pœnis.

cap. generali. de elect. in 6.

A. C. 1215.

Cap. IX.

Collatio præbendarum vacante sede. collatio primò vacaturæ præbendæ pro iucundo aduentu. collatio plena præbendarum iure patronatus.

Regiae vacantium Ecclesiarum custodiæ, cum fructibus, accedit collatio præbendarum, quæ interim vacauerint, vt indigitat testamentum Philippi Augusti apud Rigordum: *Præterea præcipimus quòd si præbenda, vel beneficium aliquod Ecclesiasticum vacauerit, quando Regalia in manu nostra venient, secundùm quod meliùs & honestiùs poterunt Regina & Archiepiscopus viris honestis & litteratis consilio Fratris Bernardi conferant: saluis tamen donationibus nostris, quas per litteras nostras patentes quibusdam facimus.* Hoc ius non abnuit D. Ludouicus consuetudine nixus. Vuillelmus Nangis: *Sanè*, inquit, *in beneficijs Ecclesiasticis conferẽdis, quæ ad patronatum siue donationem ipsius pertinebant, Deum semper præ oculis habebat, & electis & probatis personis ea, quantùm poterat conferebat: præcipuè autem in Ecclesijs Cathedralibus, vbi sede vacante ratione custodiæ Regalium, ex consuetudine pertinebat ad eum collatio præbendarum, quas personas inquiri & eligi faciebat per Cancellarium Parisiensem, & alios viros bonos.* Idémque ius consuetudine partum agnouit Innocent. III. Rescripto ad Philippum Augustum, in quo ius collationis præbendarum, vacante Laudunensi Ecclesiâ, dicitur pertinere ad Regem, secundùm antiquam & approbatam consuetudinem. Libertatem collationis regiæ præbendarum sede va-

de gestis S. Ludouic.

tom. 2. Libert. Gall. tit. 16. n. 5.

cante vſucepit Trecenſis Eccleſia, addito Philippi Aug. diplomate, apud Camuzatium : *Præterea de donatione præbendarum, quæ vacarunt in Eccleſia beati Petri Trecenſis vacante ſede illa, quia non inueniebamus aliquem qui vidiſſet, quòd nos eas dediſſemus, aut quòd genitor noſter piæ recordationis Rex Ludouicus ipſas tempore vacantis ſedis vacantes dediſſet, & quia etiam ex aſſertione plurium audiuimus, quòd præbendæ, Archidiaconatus, & alia beneficia tempore illo vacantia futuro reſeruarentur Epiſcopo Trecenſi, ad conferendum quibus vellet, concedimus dilecto noſtro Herueo Trecenſi Epiſcopo, vt ea conferat, & donationem illorum habeat, tam ipſe, quàm ſucceſſores eius Epiſcopi Trecenſes.* Idem jus Regaliæ in collatione præbendarum in Anglia obtinuiſſe notum eſt, ex Decretali Alexandri III. in qua morte Epiſcopi viduatâ Vuellenſi Eccleſiâ, vacantem in eadem præbendam Henricus II. Anglorum Rex Thomæ Clerico Palatino conceſſiſſe legitur : quo iure etiam diem functo Londinenſi Epiſcopo, Eccleſiâ in regiam manum redactâ, præbendam in eadem vacantem Ioanni Theſaurario contuliſſe dicitur Henricus III. ignarus collationis, quæ priùs eiuſdem præbendæ facta fuerat à Romano Pontifice, vt eſt apud Matthæum Vueſtmonaſterienſem. In cenſu Regalium quoque ponitur, Regibus noſtris conſuetum ius conferendi primò vacaturam præbendam in ſingulis Eccleſijs Cathedralibus & Collegiatis pro iucundo aduentu. Ius in Gallia ortum ex conſuetudine, vel, ſi mâlis Anglis credere, ex Pontificum priuilegio, à Ludouico Iuniori tamen abſtento, quaſi contrario ſacris canonibus. Thomas Vualſingan : *Lodovuicus Rex Francorum,* inquit, *de Hieruſalem eſt regreſſus, cui cùm quidam clericus papale priuilegium attuliſſet,*

in Catalog. Trec. Epiſcopor.

cap. 6. de iur. patron. in 1. Collect.

A.C. 1260.

in Hypodeigm. Neuſtr. 1148.

quòd in omni Cathedrali Ecclesia regni sui primam vacaturam haberet, cum fructibus medio tempore prouenientibus : ille confestim combussit litteras; dicens se malle tales comburere litteras, quàm animam suam in inferno torqueri. Idem apud Germanos ius inualuit ex veteri consuetudine: ac primùm introductum per modum precum, quibus blandi scilicet ius lateret imperij; vnde & vsum primarum precum nuncuparunt. Auctor Paraleipomenon Abbatis Vrspergensis: *Tempore Rudolphi*, inquit, *fuisse vsum primarum precum colligitur ex tali forma : Rudolphus Dei gratia Rex & semper Augustus, honorabili in Christo deuoto Abbati, &c. gratiam suam & omne bonum. Cùm ex antiqua & approbata, ac à Diuis Imperatoribus & Regibus ad nos producta consuetudine, qualibet Ecclesia in nostro Romano imperio constituta, ad quam beneficiorum pertinet collatio, super vnius collatione beneficij precum nostrarum primarias admittere teneatur; deuotionem tuam rogamus quatenus, huic clerico de Ecclesiastico beneficio, quod ad tuam collationem attinet, ob reuerentiam sacri imperij studeas liberaliter prouidere, &c.* Alio quàm Regalium nomine, nempe fundationis, & patronatus, ad Reges nostros pertinet plenum ius conferendi dignitates, præbendas, & alia beneficia; hoc iure olim Regum fuit donatio, siue collatio præbendarum Andegauensis Ecclesiæ, quâ deinde hi cessere in Decanum, & hoc ius moribus deflexit etiam ad Duces & Comites : sic ad Comitissam Flandrensem, spectabat plena collatio præbendarum Ecclesiæ Ariensis, præpositura Siclinienfis, & aliorum beneficiorum in quibus ius patronatus obtinebat : Ecclesias itidem sui patronatus pleno iure conferebat Gerardus Comes Aureliacensis. Odo Cluniacensis in eius vita : *Quen-*

A. C. 1288.

cap. dilectus. ex. de præbend.

cap. dilecto. de testib. c. vlt. de concess. præb. cap. 1. de sent. & re iud. in 3. coll.

lib. 1. c. 19.

dam Presbyterum, inquit, *ita vicini sui crescente litigio contriuerant, vt eius oculos eruerent, quem scilicet senior verbis multùm consolatus est, suadens illi patientiam; sed ne verborum consolatio exilis videretur, quandam sui iuris Ecclesiam facto solenniter testamento eidem contradidit.* Odoni alumno suo posteà Cluniacensi Abbati, cellam, id est, prioratum hoc modo contulisse memoratur Fulco Comes Andegauensis. Ioannes Italus: *Inter hos verò*, inquit, *affuit Comes Fulco, qui eum enutrierat, cui mox cellam iuxta beati Martini tribuit Ecclesiam, & cottidianum victum ex eadem Canonica adquisiuit, eique concessit.* Nec non Thesaurariam Ecclesiæ S. Hilarij Pictauiensis pleno iure sinè Episcopo Fulberto contulisse Guillelmum Ducem Aquitaniæ, testantur plures Epistolæ ipsius Fulberti.

lib. 1. vit. S. Odonis.

ep. 16. 18. 103. 104. 117.

Cap. IX.

Jus Patronorum illustrium in electionibus.

Patronus laïcus passim non habet ius eligendi Prælati in Conuentuali, vel Collegiata Ecclesia: non electioni Prælati faciendæ, sed iam factæ patroni requiritur assensus, nisi (quæ est limitatio Clementis III.) aliter de jurisdictione sua obtineat, id est ex lege fundationis, vel priuilegio Pontificio, vel prærogatiua dignitatis: finge regem, vel Ducem, aut Comitem majorem. Sic in Monasterio Augustodunensi, quod à Brunichilde regina, & Syagrio Episcopo exædificatum est, ius eligendi Abbatis Regi datum simul cum Monachis. Gregorius M. ad Senatorem Abbatem: *Item constituimus, vt obeunte Abbate, Presbyteróque suprascripti*

cap. Sacrosancta. cap. Massana. ex. de elect.

cap. nobis. ex. de iur. patron.

lib. 11. epi. 10. Can. hinc est etiam. 16. qu. 1.

Xenodochij, atque Monasterij, non alius ibi quacumque obreptionis astutiâ ordinetur, nisi quem rex eiusdem prouinciæ cum consensu Monachorũ secundùm amorem Dei elegerit ac prouiderit ordinandum. Obtentu fundationis à Ducibus & Comitibus idem ius vsurpatum in Gallia: sic electionem Præpositi Siclinienſis sibi vindicabat Comes Flandrensis: eodem jure Comes Vuarennæ in Anglia sibi asserebat ius eligendi prioris S. Pancratij de Leuues, & optandi vnum ex potioribus totius Cluniacensis Ordinis, demptis majoribus, Cluniacensi, & de Caritate Prioribus, vt enarrat Pontifex Gregorius IX. In Germania pariter Magdeburgensis Marchio ex priuilegio habuit ius eligendi Præpositi Collegratæ Ecclesiæ à se exstructæ in solo recèns parto à paganis, vt videre est apud Innocentium III. Quid, milites vassallos Ecclesiarum Cathedralium, vel aliarum feudi nomine ius suffragij habuisse in electione Prælatorum notum est. Flodoardus: *Heribertus Comes*, inquit, *Remis venit & vassallos ipsius Ecclesiæ, sed & clericos de electione Rectoris ad suum consilium intendere fecit.* Adstipulatur confessio Anscarij Subdiaconi, qui vocatus in Synodum Tullensem, ob raptam sedem Lingonensem, superstite Isaac, Episcopo, penitens, fassus se nimiùm peccasse in Deum & Pontificem, vsurpando sedem Ecclesiæ sanctæ sibi commissæ Lingonicæ, & solicitando clericos & Vassallos eius, omnémque familiam, vt ferunt gesta Synodi.

d. cap. 1. de re iud. in 3. coll.

in cap. Sacrosancta. ex. de elect.

Matth. Vuestmon. 1078. Vu. Malmesb. lib. 2. de gest. Pontif. Anglor. in fin.

reg. 13. ep. 21.

in Chronic. A.C. 825.

Can. 5. inter Capitul. Caroli Calui. tit. 25.

CAP. X.

Cap. XI.

Jus veteranum militem cœnobio in alimentarium offerendi. Oblati. Præbendæ laïcæ.

Moribus noſtris Regij iuris eſt veteranum militem cœnobijs in alimentarium offerre; nec injuriâ; quum enim res ſacræ, æquè ac profanæ militum præſidio ab hoſtibus tutæ ſint, haud iuſtum fuerit veteranis vulneribus confectis pro republica;extremum vitæ ſubſidium negari in Monaſterijs principum liberalitate ditatis, & ipſa, quorum cenſus patrimonium eſt pauperum, abundare in Monachis, egere in pauperibus. Idem ius ex Gallia in Angliam, vt pleraque alia, traductum agnoſco, & productum etiam ad veteranos palatinos. Matthæus Vueſtmonaſterienſis, quem vocant Florilegum: *Sub eodem quoque tempore Rex Eduuardus III. vergens iam in ſenium conquerentibus ad eum quibuſdam famulis domus ſuæ, nondum promotis ad libitum, factâ inquiſitione quæ cœnobia Monaſtica, ſeu Canonica per progenitores ſuos fuerant fundata, in ipſis ſingulis non ſimpla corredia Monaſterialia, ſed ſicut in regia equitabant cum vno equo vel bino, ita & illis dum viuerent ab illo die erogauit, ſed voluit corredia cum neceſſarijs erogari.* Duces verò, & Comites in ſuæ fundationis vel aduocatiæ Monaſterijs eodem iure vſos, vt alimentarios, ſeu præbendarios laïcos imponerent, argumento eſt quòd regno redditis Ducatibus & Comitatibus prouincialibus Reges in Ducalis, vel Comitalis inſtituti Monaſterijs iuxtà, atque in regijs hoc ius exercuerunt, quaſi ſucceſſorium; ſed minora Monaſteria intacta reli- A.C. 1305.

querunt. Pari pietatis laude in Gallia & Germania institutæ occurrunt præbendæ laïcæ in pluribus Monasterijs vtriusque sexus, in alimoniam egentium: & maximè nobilium. Engelhardus Abbas in vita sanctæ Mechthildis, apud Canisium: *Filia cuiusdam carnalis erat, dæmonium habens, cui locum pater impetrauerat in Monasterio præbendariæ, non sororis, sed à sororibus sequestratum, & hoc prece, non precio factum.* Vnde & præbendarios à Monachis distinguit. Bernardus de Humberto Monacho; *Dicebat, ait, se Monasterij huius præbendarium esse, & nullius tamquam vtilitatis hominem pasci in domo Dei.* Quid, in Ecclesijs secularibus Galliæ similiter prębendæ laïcæ in vsum pauperum transcriptæ vt in Ecclesia Aurelianensi: Gregor. VII. ad Rainerium Aurelianensem Episcopum: *Præcipimus etiam vt Canonicam concessam alimonię pauperum, quam ab eo vsu substractam diceris vendidisse, ad eundem vsum restituas.* Et in Ecclesia Claromōtensi recensetur ab Innocentio III. id genus beneficij, quod concedi etiam laïcis consueuit, & familiaritas appellatur: nec non in Ecclesia sancti Martini Carnotensis, præbendas aliquot affectas in nobilium virorum vsum, vel ob meritorum gratiam, vel egestatis solatium, refert Panormitanus, ex Compostellano. Certatim etiam Ecclesiæ Germanicæ huiusmodi prębendis in vsum nobilium fortunis lapsorum insignitæ leguntur, tanti pietas sumptum lucrifacit. Helmoldus: *Theodoricus Marchio Slauorum, depulsus ab honore & omni hereditate, præbendarius apud Magdeburg. malâ morte vt dignus fuit vitam finiuit:* Et apud eundem, Henricus IV. Imperio exturbatus petit ab Episcopo Spirensi præbendam sibi conferri in eius matrice Ec-

tom. 5. antiq. lect.

in Sermone in obit. Huberti Mon.

lib. 3. ep. 17.

lib. 2. ep 323

in cap. Cum M. de const.

lib. 1. hist. Slau. cap. 16.

eod. lib. c. 33.

clesia: *Ecce, aiens, destitutus regno decidi à spe, nihilque mihi vtilius est, quàm renuntiare militiæ; da ergo mihi præbendam apud Spiram, vt sim famulus Dominæ meæ Dei genitricis, cui deuotus semper extiti; noui enim litteras & possum adhuc subseruire choro*: Apud Græcos etiam in Patriarchicis Monasterijs Patriarchæ C P. licuit ἀδέλφατα, seu portiones fraternas pauperibus laïcis, vel Episcopis incursione barbaricâ sedibus suis pulsis erogare, ex Nouella Alexij Comneni, quæ exstat apud Balsamonem. εἰ δ' ἴσως προσέρχεταί τις τῶν λαϊκῶν ἀδύνατος πάντα καὶ πένης τῷ ἁγιωτάτῳ μου δεσπότῃ, ἢ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων τῶν ἀπολεσάντων τοὺς θρόνους αὐτῶν καὶ δεομένων, καὶ θελήσει τυπῶν αὐτὸν λαμβάνειν χρείας ἀπό τινος τῶν εὐπορωτέρων μοναστηρίων ποιήσει τοῦτο καλῶς μὴ ὑπὲρ τὴν δύναμιν τῆς μονῆς τῶν ταττομένων ὄντος: *Si autem accedit laïcorum quispiam, qui est omnino inops & pauper, ad sanctissimum meum Dominum, vel ex antistitibus qui suos thronos perdiderunt, & sunt inopes & voluerit statuere, vt is victum capiat è locupletiori aliquo Monasterio, hoc rectè faciat non supra facultates numeri eorum qui sunt ordinati.* Nec omittendum, in Monasteria beneficis, præbendas per precariam impensas: hoc pacto Adelbero Augustensis Episcopus, traditis Monasterio Laurishamensi suis rebus, vicissim res quasdam cum duabus seruilibus præbendis, & vna Monachica sibimetipsi prębenda per precariam suscepit vt proditum est in Chronico Laurishamensi.

in Can. 19. Sy. Nicęn. 2. & lib. 2. jur. Gr. Ro. p. 242.

Cap. XII.

Canonici Honorarij.

DVo sunt quibus resp. inprimis continetur, Religionis auctoritas, & Regni potestas; ea propter primi omnino reges vt propriã dignitatẽ implerent, sacerdotij apicem conjunxerunt. Hoc exemplo Augustus, & cum secuti Imperatores, etiam Christiani, Pontificatum Maximum affectarunt, & cùm aliam religionem colerent, suam seruauerunt imperio; adeò vt subfuscâ purpurâ insigni Pontificum induerentur: Gregorius Nyssenus: ἐγὼ καὶ τοὺς βασιλέας τούτους ἐλεῶ, ὅτι αὐτάρκες ἐν ἀνθρώποις ἀξίωμα τὸ κράτος τῆς βασιλείας ἔχοντες, τὴν τοῦ ἀρχιερέως ἑαυτοῖς προσηγορίαν ἀνέθεσαν, καὶ τὴν πενθήρη καὶ σκοτεινὴν πορφύραν ἐκεῖθεν ἀμπίσχονται, κατὰ μίμησιν τῶν κακοδαιμόνων ἀρχιερέων ἀξιώματι φαιδρῷ σκυθρωπὸν περιφέροντες ἔνδυμα: *Me etiam imperatorum horum miseret, qui satis magnam inter homines dignitatem habentes ob regium imperium, Pontificis appellationem sibi sumpserunt, & lugubri, obscuráque purpurâ huius dignitatis nomine induuntur, ad imitationem infelicium Pontificum in dignitate splendida atque illustri, triste & inamœnum gestantes indumentum.* Permánsítque mos ab Augusto institutus ad Gratianum vsque, qui primus ex Cæsaribus Christianis, Pontificis M. titulos abjecit, auctore Zozimo. Pietatis laureâ, & sacræ inunctionis charismate insignes Christianissimi Reges diebus solennibus, pontificijs amicti infulis inter sacerdotum choros apparere, & sacra cum his carmina concinere gloriati sunt: de Ludouico P. insinuat eius

Symmach. lib. 10. ep. 54.

in orat. de S. Theodor. Mart.

lib. 4. hist.

vitæ Auctor, cùm ipsius pietatem tantoperè commendat, vt sacerdotem magis, quàm Regem visum testetur. De Roberto prodidit Vincentius Beluacensis, & post eum Lupoldus Bambergensis, quòd sacris excubaret officijs, & Pontificio pallio ornatus clericis pręcineret & chorum regeret : Eodem pietatis studio apud Germanos commendatur Conradus Imperator. Ekkeardus : *Vidi*, inquit, *egomet ipse Conrado Imperatore Ingilinheim pascha agente, S. Galli Monacho scholas Magontiæ curante, officium vt solitum est in medio chori crebrò coronati inspectu agere.* Aequè & Orientis Imperatoribus solēne fuit festis diebus clericos perfungi in mysticis hymnodijs : de Leone Armenio testis est Cedrenus. εἰώθει γὰρ καὶ ταῖς ψαλμῳδίαις ἐξάρχειν τῶν ἄνων, καὶ μᾶλλον ὅτε ἐν τῇ τοῦ χριστοῦ γεννήσει οἱ δὲ ἑορτῇ κανόνες ἐψάλλοντο: *Solebátque ipse cantum auspicari, cùm in Dei laudationibus psalmi cantarentur, maximè cùm Natalitio Christi festo Canones psallebantur* : de Theophilo idem Cedrenus. φέρεται δὲ καὶ τις λόγος ὡς ἔρωτι τοῦ μέλους βαλλόμενος, κατὰ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἐν φαιδραῖς πανηγύρεσιν παρητήσατο τὸ χειρονομεῖν, δοὺς τῷ κλήρῳ ὑπὲρ τούτου χρυσίου λίτρας ἑκατὸν : *Ac ferunt eum carminis amore illectum in solennibus ad magnam ædem conuentibus non detrectasse manu chorum regere, & clero dedisse musicæ gratiâ centum libras argenti.* Impenso & in Ecclesiam obsequio Christianissimi Reges vtpotè supra laïcorum sortem euecti, nobilioribus in Ecclesijs Galliarum Canonicos honorarios se iam olim inscribi voluerunt : vt in Ecclesia sancti Hilarij Pictauiensis, teste Panormitano : in Ecclesia Cœnomannensi, vt agnouit Clemens VII. diplomate exemptionis Capituli Cœnomannensis ab

lib. 25. cap. 107.
lib. de rel. princ. German.
de Casib. M. S. Galli. cap. 6.
p. 404. & Zonar. in Michael. Balbo.
p. 428.

lib. 1. de sacra polit. tit. 5. n. 8. Episcopo Diœcesano apud Chopinum : in Ecclesia in Episc. Cabillon. Cabillonensi, Roberto Galliæ Christianæ conditori : in hist. Nivern. in Ecclesijs S. Martini Turonensis, S. Quintini Veromanduorum, & B. Virginis Cleriacensis, Guidoni Coquille : imò & in Ecclesia Milidunensi Abbatum dignitate funguntur, vt nos docuit Roüilliardus ex veteri tabula, hisce verbis : in Releu. forens. tit. regal. *Anno Domini* 1364. *tertia die Augusti, Rex noster Carolus deuotissimè vt patronus & Abbas, & tamquam fundator, & defensor intrauit Ecclesiam beatæ Mariæ de Meleduno, & induit se vestimentis dictæ Ecclesiæ, & dedit ei duos pulcherrimos pannos auro operatos.* Eodē iure, quo die in Aquisgranensi Basilica inauguratur Rex Romanorum, in eadem Canonicus instituitur. apud M. Freher. Gesta coronationis Maximiliani : *Item venerunt Capitulares Ecclesiæ Aquensis, recipientes Regem Romanorum in Canonicum, qui ipsis præstitit iuramentum, quo ad præbendam hanc in eadem Ecclesia, & dederunt sibi locum in choro; ipse etiam dedit statuta, & vinum admissionis iuxta consuetudinem Ecclesiæ, & habet duos vicarios in loco, qui capiunt integram præbendam, & supplent locum suum in Ecclesia*; Et secutâ Romæ imperatoria consecratione solenniter installatur in Canonicum sancti Petri, & summo Pontifici ministrat, vice Subdiaconi, vt tradit Durandus, in rationali lib. 2. tit. 8. & hoc ritu Fridericum III. Imperatorem lineâ ornatum in album Canonicorum S. Petri relatum prodidit Henricus Mutius. lib. 29. Chron. init. Regiæ pietatis fortè, an dignitatis æmulatione, honorarios se Canonicos, & Monachos matricibus Ecclesijs & Monasterijs inseruerunt Duces & Comites nostri. Hoc ingenio Gaufredus Plantegeneta, Dux Normannorum, & Comes Andegauensis, diras excommunicationis interminante Turonensi Ar-

chiepiscopo, minas risit, eius se jurisdictione solutum obtestatus, tamquam vnum è Canonicis Sancti Martini, & Monachis Majoris Monasterij. Ioannes Monachus: *Ad hæc Comes subridens; Boue Pastor, ait, præesto quibus debes, & de illis habeto curam; qui tibi commissi sunt, Canonicis porrò beati Martini, & Monachis Majoris Monasterij nunquid dominaris? Ego autem & Canonicus sum sancti Martini, & Monachus Majoris Monasterij, ergo refrana iura, cohibe potestatem, & quam mihi sententiam minabaris super tuos exerce.* Aequè & Canonicatum honorarium sancti Martini Turonensis ambierunt Comites Niuernenses: Canonicorum in consessum sibi, & suis missum Herueum Comitem Niuernensem, anno 1216. Robertum Flandrensem anno 1300. Ludouicum sub anno 588. locuples auctor est Guido Coquille. Ecclesiæ Lugdunensis Canonici honorarij recensentur apud Seuertium Duces Burgundiæ, Biturigum, Sabaudiæ, & Delphinus Viennensis. Aurelianensem Canonicum dudum se ostentat Dux Aurelianensis. Iuuenalis Vrsinus, scriptor Gallicus, cuius verba hîc addo: *Se partit le Duc d'Orleans de Paris, & voulut en passant faire son entrée à Orleans, &c. Et si fist son entrée à Monseigneur Sainct Aignan d'Orleans, en habit de Chanoine, en la forme & maniere accoustumée.* Ecclesiæ S. Iusti Lugdunensis Canonicus hereditarius & præbendatus est Comes Turnonius, Paradino, & Molano.

in hist. Gaufred. Duc.

in hist. Niuern.

in Episc. Lugdun.

in vit. Caroli 6. A.C. 1403.

Parad. l. 2. hist. Lugd. cap. 102. Molan. l. 2. de Canonic. cap. 49.

Cap. XIII.
Abbates laïci.

Carolvs Martellus, fisco ciuilibus & Saracenicis bellis exhausto, Ecclesias & Monasteria primus militaris subsidij gratiâ Comitibus, & militibus in beneficium possidendas addixisse memoratur; vnde grauis secutus religionis lapsus in Gallia, de quo conquestus est Bonifacius Moguntinus, Epistola ad Zachariam Papam. ep. 132. *Franci enim, vt seniores dicunt, plusquàm per tempus octoginta annorum synodum non fecerunt, nec Archiepiscopum habuerunt, nec Ecclesiæ canonica iura alicubi fundabant, vel renouabant: modò autem maxima parte per ciuitates, Episcopales sedes traditæ sunt laïcis cupidis ad possidendum, vel adulteratis Clericis scortatoribus, & publicanis seculariter ad perfruendum.* Hanc labem Ecclesiarum deplorat etiam in præf. apud Sur. 13. Ian. tom. 1. Hincmarus, in vita sancti Remigij: *Caroli principis tempore, quādo propter discordiā & contentionē de principatu inter eū, & Ragenfridū frequētia ac ciuilia, imò plusquā ciuilia, quia intestina & parricidalia bella, in Germanicis, & Belgicis, ac Gallicanis prouincijs religio Christianitatis penè fuit abolita; ità vt Episcopis in paucis locis residuis, Episcopia laïcis donata, & per eos rebus diuisa extiterint; adeò vt Milo quidam, tonsurâ Clericus, moribus, actu, & habitu irreligiosus laïcus Episcopia Rhemorum, ac Treuirorum vsurpans insimul per quadraginta circiter annos pessumdederit.* Carolus Magnus etsi Ecclesiæ studiosissimus, iniquitati temporum consulens, Comites, Abbatiarum munere sibi conciliare adactus est; & hoc sensu Abbates, id est beneficiarios

laïcos

laïcos per Aquitaniam inſtituit. Aymoïnus; *Carolus ordinauit per totam Aquitaniam Comites, Abbatéſque, nec non alios plurimos, quos Vaſſos vulgò vocant.* Et alio loco: *quibuſdam Abbatiolas ſicut erant integras dedit, quibuſdam de Abbatia Martiniana beneficiola donauit.* Eodem beneficiorum genere Comites ſibi deuinctos habuit & Ludouicus P. Idem Aymoïnus: *Ludouicus quos potuit conciliauit ſibi dans eis Abbatias, Comitatus, & villas.* Carolus Caluus quoque ciuilibus bellis rebus attritis, Comitibus, & laïcis, vt eos in officio contineret, Abbatias paſſim diſtribuit, vt Odulfo Comiti dedit Cellam S. Iudoci ablatam cœnobio Ferrarienſi, Auctore Lupo Abbate. Cui malo vt conſuleretur coacta Synodus Meldenſis, anno Chriſti 845. vnde fluxit vt Comites, & alij laïci Monaſteriorum incubatores, Abbatum nomine gloriarentur: hoc ſenſu accipe apud Aymoïnum, Abbates quos per Aquitaniam ordinauit Carolus M. vt præmonuimus. Hoc ſenſu Robertus, & poſt eum Hugo M. vterque Comes Pariſiorum, & Dux Francorum, & Cœnobij ſancti Germani Pariſienſis beneficiarius, Abbatem ſe inſcribebat. Aymoïnus: *Tamen vigore decedente Regum, Robertus Comes Pariſiorum, qui Marchio Francorum vocabatur, frater videlicet Odonis Regis, nec non Hugo magnus, quinetiam vſque ad tempora Roberti Regis ea quæ Abbates accipiebant ſibi addixerunt, & ſtatuentes Decanos Monachis, ſibi nomen Abbatis vſurpauerunt.* Et alio Capite ſuperiori: *Intereà baptizati ſunt quidam Normanni ab Hugone Abbate & Marchione.* Et Hugo dein Rex Francorum Abbi-Comitis nomine vtebatur. Gerbertus, Epiſtola ad Geraldum Abbatem Auriliacenſem. *Qui ſtatus regnorum penès vos ſcit, ſcire cupit, & an Hugo, quem*

lib. 5. cap. 1.
lib. 5. cap. 34.
lib. 5. cap. 36.
ep. 88.
lib. 5. c. 34.
lib. 5. c. 33.
ep. 17.

vestrâ linguâ Abbi-Comitem dicitis vxorem duxerit. Hoc sensu Hucbertus Comes, germanus Thietbergæ Reginæ, Abbatem se dictitabat. Regino Prumiensis: lib. 2. Chr. A.C. 859. *Lotharius Hucberto Abbati inter Iuram & Montem Iouis commisit, eò quòd tunc fidelissimus putaretur, vtpotè affinitate coniunctus propter sororem Thietbergam.* In Concilio Rhemensi sub annum 893. celebrato, notatur Balduinus Comes Flandrensis, quòd res Monasteriorum, & nomen Abbatis vsurparet: de quo ad eum datæ litteræ à Fulcone Archiepiscopo Rhemēsi, vt refert Flodoardus: lib. 4. hist. cap. 7. *Quòd Ecclesiastica simul, & legalia iura contemneret, res Ecclesiasticas & honores sibi non concessos inuaderet, &c. Locum sacri Monastici ordinis peruadens, & Abbatis sibi nomen vsurpans, vnde communi decreto Episcoporum iudicatū fuerat eum auctoritatis Canonicæ anathemate feriendum.* Denique ea ætas laïcos peruasores Monasteriorum Abbates-Comites vnà vocitare non erubuit: *Tunc temporis,* lib. 1. Chr. Camer. cap. 70. inquit Baldericus Nouiomensis, *Abbas-Comes Abbatiunculam B. Humberti, cui Episcopum Stephanū Rex Carolus præfecerat possidebat, &c.* Comites porrò adeò fœdè rebus sacris abutebantur, vt Decanos imponerent Monachis, eísque relictâ portiunculâ, reliquum in suos vsus conuerterēt, vt ex Aymoïno notatū est: imò & in Monasterijs cum vxoribus, liberis, & familia habitarent. Synodus Can. 10. Meldensis: *Peruentum est siquidem ad nos, quòd auditu lugubre & dictu nefas, actúque horribile, ac nimis triste dignoscitur; quia contra omnem auctoritatem, contra Patrum decreta, & totius Christianæ religionis consuetudinem, in Monasterijs regularibus laïci in medio sacerdotum, & leuitarum ac ceterorum Religiosorum virorum, vt Domini & Magistri, resideant, & velut Abbates de illorum vita, & conuer-*

ſatione decernant. Et Concilium Trosleianum: *Nunc autem in Monaſterijs Deo dicatis Monachorum, Canonicorum, & ſanctimonialium, Abbates laïci cum ſuis vxoribus, filijs, & filiabus, cum militibus morantur & canibus.* A Regibus autem dabantur Abbatiæ laïcis in allodium. Synodus Meldenſis: *Prouidendum eſt Regiæ Majeſtati, vt Monaſteria quæ, &c. Et nunc in allodium ſunt data, quapropter omnis exinde religio funditus eſt euerſa, qualiter vota fidelium inconuulſa permaneant.* Et alio Canone: *Monenda eſt ſolertia regia, vt ſtrenuos & fideles Miſſos per regnum ſibi commiſſum dirigat, & inueſtigent, ac diligenter imbreuient res Eccleſiaſticas, quas per ſubreptionem atque ignorantiam quorumcumque in Allodium ipſe, aut pater ſuus donauit.* Sæpiùs dabantur in beneficium, id eſt feudum, ſub lege ſeruitij militaris. Annales Fuldenſes: *Rex* [Carolus III.] *poſt Paſcha in Galliam profectus, Hugonē Hlotharij ex Vualdrada filium ad ſe venientem in ſuum ſuſcepit dominium, & ei Abbatias & Comitatus in beneficium dedit, vt ei fidem ſeruaret.* Baldericus loco citato: *Tunc temporis Abbas Comes, Abbatiunculam B. Humberti, cui Epiſcopum Stephanum Rex Carolus præfecerat, poſſidebat, ipsámque regiam ac locupletem Abbatiam ſanctiſſimi Gaugerici cum omnibus appenditijs ſibi beneficiatam de regio jure tenebat.* Et idem de Monaſterio Altimontis: *Superuenientibus autem cauſis diuerſarum tempeſtatum quas legimus, Comitibus in beneficium traditum eſt, & ad tantum caſum paulatim deuoluitur; vt Monachis quidem egeſtate coactis paucorum clericorum cuſtodiæ mandaretur.* Vnde factum, vt Comites Abbates, manſus, vel prædia Abbatiarum militibus ſuis in ſubbeneficium, ſiue retrofeudum darent. Aymoïnus: *Et ſtatuentes Decanos Monachis ſibi nomen Abbatis vſurpauerunt: ea verò quæ tunc*

Can. 41.

Can. 42.

A. C. 881.

Hic eſt Hugo Abbas de quo Ioannes 8. ep. 132. & 305. & Hincmar. ep. ad Lud. B. c. 7.

lib. 1. c. 70.

lib. 3. c. 6.

lib. 5. c. 34.

ſibi ex rebus Eccleſiaſticis vendicarunt, proprijs militibus diſtribuerunt, & iuri Eccleſiaſtico ſubtraxerunt. Notgerus
19. Mart. tom. 2. in vita ſancti Landoaldi, apud Surium. *Poſt Normannicam autem repulſionem, primus quidam Thietbeldus locum prælibatum vbi corpora ſanctorum erant repoſita, à Comite Flandrenſi, Abbatiam ſancti Confeſſoris Chriſti Bauonis tenente accepit, iure beneficij, poſt eum Adelgaudus.* Nec ſolùm militiæ; ſed etiam mundo muliebri, & Reginarum, illuſtriúmque Matronarum delicijs indultæ à Regibus Abbatiæ. A Carolo Simplici deſciuit Hugo Comes Pariſiorum, quòd Haganoni Comiti, conſiliorum omnium participi, ereptam Rothildi ſocrui ſuæ Calenſem Abbatiam virginum tranſcripſiſſet, vt narrat Flodoardus.
A.C. 922. Laudunenſi Abbatiâ Gerbergam parentem multauit Ludouicus Vltramarinus, quòd ſe inſcio Heriberto Comiti Viromanduenſi enupſiſſet, eâque Gerbergam vxorem donauit,
A.C. 951. auctore eodem Flodoardo. Lugendum hoc loco Regum noſtrorum fatum, quibus bellica neceſſitas, & vitium ſeculi priùs vim intulit, quam paſſa eſt Eccleſia: at non tacenda infracta Ottonis Magni virtus, qui in ſummo rerum diſcrimine poſitus, Comitem Bauariæ Abbatiam Laurishamenſem in beneficium depoſcentem animosè repulit, palàm conteſtatus ſe non daturum
lib. 4. c. 15. in Othone I. pag. 205. ſanctum Canibus, vt ſcribunt Luitprandus Ticinenſis, & Abbas Vrſpergenſis.

Cap. XIV.

Erectio Episcopatuum.

ACvnis exemptâ fide, & iam ad Barbaros penetrante, nouos Episcopatus propagare, & Episcopos submittere, vicinioribus Metropolitanis ex officio visum est, omisso etiam Romano Pontifice, ob moræ periculum. Sic Phædimus Amaseæ Metropolitanus, Neocæsareæ vrbi, in qua decem & septem fidelibus non amplior erat numerus, Gregorium Thaumaturgum primarium dedit Episcopum, & verbo absentem ordinauit citra manuum impositionem, auctore Gregorio Nysseno. Ad conuersionem Sarracenorum Moses asceta designatus Episcopus, & ab Episcopis Alexandrinæ Diœceseos ordinatus, repulso Lucio Pseudopatriarchâ Alexandrino, vt consentiunt Socrates, Theodoritus, & Nicephorus Callistus. Diuisâ in duas prouincias Cappadociâ Valentis Imperio, Basilius Cæsariensis Metropolitanus, vt damnum quodãmodo sarciret, Sasimorum Ecclesiam euexit in Cathedralem, & Gregorium Nazianzenum Episcopum imposuit, vt refert ipse Nazianzenus, & Gregorius Presbyter in eius vita. In Africa labante disciplinâ, hæreticorum contagio, sæpiùs contingebat vt plebes, quæ proprium nunquam Episcopum habuerant, sibi Episcopum dari postularent: quocirca nouarum sedium institutionem reuocari placuit ad Concilium plenarium, id est totius prouinciæ cum Metropolitano: Concilium Africanum; *Placuit & illud vt plebes quæ numquam habuerunt proprios Episcopos, nisi ex*

In vit. Gregor. Thau.

lib. 4. c. 29. lib. 4. c. 21. lib. 11. c. 42.

Nazianz. orat. 20. & in Carm. de vit. sua. Greg. presb. in vit. Naz.

Can. 65. cod. Can. Eccl. Afric.

c. 98. Syn. Carth. Can. 56. apud Balsamon. *Concilio plenario vniuscuiusque prouinciæ & primatis, atque consensu eius, ad cuius Diœcesim eadem Ecclesia pertinebat, decretum fuerit, minimè accipiant.* Labente æuo summi Pontifices Episcopatuum institutionem, velut vnam è majoribus causis penès se collocarunt. Laudunensem sanè Episcopatum à sua sede auulsum instituit Remigius Rhemensis, & Genebaldum primum dedit Episcopum, auctore Hincmaro; sed auctoritate Apostolicâ factum nemo est qui dubitet, cùm ex mandato Hormisdæ P. Vicariâ Sedis Apostolicæ fungeretur intrà fines regni Clodouei, vt patet ex Epistola Hormisdæ. Trajectensem Episcopatum instituit Vuilibrodus primus Frisonum Episcopus, sed auctoritate Pontificiâ, nempe vt legatus Sergij P. ex Sigiberto, Beda, & Bonifacio Moguntino. Instituit & Episcopos in Germania Bonifacius, at non nisi auctoritate Sedis Apostolicæ commendatâ à Gregorio III. vt liquet ex eius Epistola ad Bonifacium: *Præcipimus*, inquit, *vt iuxta sacrorum Canonum statuta, vbi multitudo excreuit fidelium, ex vigore Apostolicæ sedis debeatis ordinare Episcopos.* Piâ tamen contemplatione, vt non vilescat dignitas Episcopatus, secutis inde ætatibus, magis, magísque se explicante auctoritate Pontificiâ, Episcopatuum creatio, diuisio, vnio, translatio, velut è majoribus negotijs vno calculo ad Summum omnino redacta Pontificem: ex quo emanauit dictatum Gregorij VII. *Quòd solus Romanus Pontifex iure dicatur vniuersalis, &c. Quòd illi soli licet pro temporis necessitate nouas leges condere, nouas plebes congregare, de Canonica Abbatiam facere, & è contrà, diuitem Episcopatum diuidere & inopes vnire.* In hanc sententiam Iuo Carnotensis, Epistola ad Paschalem II. de non soluenda vnione No-

in vit. Rhemig. apud Sur. 13. Ian. & opusc. c. 6. & 16.

Sigibert. ad A.C. 697. Beda lib. 5. hist. Angl. c. 12. Bonifac. ep. 97.

ep. 1. can. præcipimus. 16. qu. 1. V. Bonifac. ep. 132. & 142.

Gregor. VII. post epist. 55. lib. 2.

ep. 238.

uiomensis & Tornacensis Episcopatus: *Nec in hoc resistimus*, inquit, *quin possit Sedes Apostolica Parochiarum amplitudinem minorare, aut breuitatem dilatare, si vtilitas populi Dei ità exigat, & nullum inde schisma contingat.* Et Bernardus Clareuallensis ad Mediolanenses: *Plenitudo si quidem potestatis super vniuersas orbis Ecclesias, singulari prærogatiuâ Apostolicæ sedi donata est, qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit: potest, si vtile iudicauerit, nouos ordinare Episcopatus vbi hactenùs non fuerunt; potest eos qui sunt, alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit; ità vt de Episcopis creare Archiepiscopos liceat & è conuerso, si necesse visum fuerit.* Ecclesiarum quidem statum sæpiùs perturbarunt principes rerum nouarum cupidi sectâ in duas prouincias Cappadociâ, insano Valentis odio in Basilium, Cæsareæ Tyanâ Metropoli additâ, vt constat ex Basilio, Nazianzeno, & Gregorio Presbytero: cùm exinde passim variaret status prouinciarum Innocentius I. ad Alexandrum Antiochenum edixit, diuisione prouinciarum à principe factâ non innouari statum prouinciarum: tum accessit canon XII. Concilij Chalcedonensis, quo lex in futurum dicta, ne prouincia scindatur in duas, néue alter Metropolitanus in eadem prouincia per pragmaticam, id est rescripto principis, ordinetur, in futurum verò vt Episcopatus nouo Metropolium apice insigniti à principe, solo honore, id est, nomine Metropolis fruantur, saluo veræ Metropoli suo iure. Huic tamen Canoni derogatum eiusdem Concilij Canone XVII. quo cauebatur; vt si ciuitas aliqua à principe innouata fuerit, ciuiles, & publicas formas Ecclesiasticarum quoque Parochiarum ordo consequatur; quod facilè sibi persuasere Impera-

ep. 131.

Basil. ep. 255. 248. 379. Naz. orat. Greg. Presb. in eius vit.

c. peruenit. 101. dist.

tores CP. & eundem Canonem in Synodo VI. in Trullo confirmari curarunt, etsi reuerâ ad ciuitates de nouo à principe conditas tantùm pertineret, & nouorum inde Episcopatuum & Metropolium de proprio motu αὐτόρμητως excitandarum iure vsi sunt; quod adulatoriè probauit Balsamo, adductâ Nouellâ Alexij Comneni. Religiosiùs Reges nostri, si vnum, aut alterum demas: tentauit Childebertus Meleduni (oppidum est Diœcesis Senonensis) Episcopum instituere ex voto plebis, sed facilè à consilio discessit, motus, vt opinor, Leonis Senonensis Epistolâ, quæ lucem acceptam debet Sirmundo. Audaciùs multò à Sigiberto Rege Episcopatus apud Vicum Arisitensem, in gratiam Monderici à Guntrano perfugæ, ex finibus Rutenensis auulsus est, habuítque sub se Diœceses, id est Parochias circiter quindecim, quas Dalmatius Rutenensis Episcopus vindicabat, teste Gregorio Turonensi; & ab eo extitisse videntur alij Arisitenses Episcopi, vsque ad tempora Dagoberti II. quibus Rhemensi Synodo subscripsit Emmo Arisitensis apud Flodoardum: sed de his altum exin silentium, Arisitensis vici nullum vestigium, vt Cathedræ scelus meritò dixeris obscurâ clade damnatum. Pari rerum nouarum studio promotus Presbyter in Castro Dunensi Carnotenæ Diœcesis à Sigiberto rege fuerat institutus Episcopus; sed intercedente Pappolo Carnotensi episcopo, Synodi Parisiensis IV. decreto remotus est. Verùm functo iam Sigiberto cùm rursus turbas cieret, fauente Childeberto plebi suæ redditus; at Diœcesi caruit vt narrat Gregorius Turonensis. In Germania Magdeburgensem Metropolim, & Aldenburgensem Episcopatum per se instituit

Otho

Can. 38.

Iustinianus Achrido vrbé natalem de suo nomine Iustinianeam primã vocauit, & Archiepiscopali dignitate decorauit: eodem honore donauit patriam Theodoræ vxoris in Cypr. Ins. Niceph. cal. lib. 17. c. 29. Nouel. Iust. 11. & 131. c. 3 Niceph.

Greg. lib. 2. in can. 12. Syn. Chalced. Can. 38. Syn. 6. in Trul.

to. 1. Conc. Galliæ.

lib. 5. hist. cap. 5.

lib. 2. hist. Rem. c. 5.

lib. 7. c. 17.

Otho I. Bambergenſem Epiſcopatum Henricus II. ex Sifrido, & Helmoldo. In Hiſpania nouos Epiſcopatus in villulis poſuit Bamba Rex Gothorum, ſed facinus damnatum in Concilio Toletano XII. receptam à Saracenis Ouetũ, Epiſcopali Cathedrâ adornauit Froila: ſed expiatâ poſteà noxâ ea in Metropolim euecta, auctoritate Ioannis VIII. referente Roderico Toletano. Nec apud Reges hæſit ſæua fabricandorum Epiſcopatuum ambitio, ſed infelici contagio ad regulos prolapſa eſt; Duces dico, & Comites: primus Nomenoius Dux Britonum, tyrannidem meditans ex quatuor Epiſcopatibus, ſeptem conſtituit, Dolenſem Metropolim eſſe voluit, depulſâ Turonenſi: diutini fax inde belli inter Nomenojum, & eum ſecutos Heriſpium, & Salomonem Duces, & Carolum Caluum: nec non ciuilis controuerſiæ inter Turonenſem & Dolenſem Epiſcopos: qua de re Salomoni Epiſtolam ſcripſit Nicolaus I. (malè Ioanni VIII. tribuunt Romani Correctores apud Gratianum, vt obſeruo ex Matthæo Paris, qui eius Epiſtolæ Nicolaum laudat auctorem, ex Gratiano, & ex Sirmundo qui integram edidit Nicolai nomine.) ſcripſit, inquam, Turonenſem Epiſcopum pro Metropolitano colendum ab Epiſcopis totius Britanniæ; tum de iure Metropolis quærendum pace ſemel conſtitutâ inter Regem & Ducem; interim Eccleſiam Dei diuiſionis damnum pati ob diſcordias principum nefas eſſe. Varijs tẽporibus recruduit hæc lis, donec tandẽ ſupremo Innocentij III. judicio ſecundum Turonenſem definita eſt, vt liquet ex Regiſtro ipſius Innocentij, Rogero Houedeno, & Matthæo Paris. In Germania Aldenburgenſem Epiſcopatum Lubekam tranſtulit pro-

lib. 1. c. 11. 12. 16.

Can. 4.

lib. 4. hiſt. c. 6. & 18.

c. hæc quippe. 3. qu. 6. in Ioann. A.C. 1199.

tom. 3. Conc. Galliæ.

Ioann. 8. ep. 124. Gregor. 7. lib. 7. ep. 15. Steph. Torn. ep. 125. 127. 159. lib. 2. ep. 78. 79. 80. in Ioann. 1199.

priâ auctoritate Henricus Leo, Dux Saxonum. Helmoldus: *Circa id temporis*, inquit, *rogauit Dominus Geroldus Episcopus Ducem, vt sedes Cathedralis, quæ antiquitus erat Aldenburg, transferretur Lubekæ; eò quòd ciuitas hæc esset populosior & locus munitior, & omni prorsus aptitudine commodior: quod cùm placuisset Duci, condixerunt diem quo venirent Lubekæ ordinaturi de statu Ecclesiæ, & Episcopatus, & designauit Dux locum in quo fundari deberet Oratoriũ, in titulum matricularis Ecclesiæ, & areas claustrales, & statuerunt illic præbendas duodecim clericorum canonicè viuentium, &c.* Sed hæc iure irrita, nisi medio Romano Pontifice. Sanè Regis consensum accedere non injuriâ volunt, ob regium Ecclesiarum patronatum. Hoc iure, Medardi tempore, Episcopatus Nouiomensis & Tornacensis in vnum coaluere, consensu Metropolitani, & prouincialium, Regis, & vtriusque plebis: Fortunatus in eius vita: *Pontificali demum, Metropolitani scilicet & comprouincialium suorum euictus auctoritate, Regisque, ac procerum assensu, plebisque coactus incessabili acclamatione, vix consensit, & vnanimi, Pontificali videlicet, ac regali autoritate duas illas Ecclesias vnã fecit. Vtrũque ouile Pastor egregius consilio, & auctoritate cõprouincialiũ Episcoporũ, tempore Hormisdæ P. sub S. Remigio, tunc temporis Rhemorum Archiepiscopo, assensu Regis, & Curialium, ac vtriusq; plebis acclamatione tandẽ suscepit, & vt vtrique Ecclesiæ Cathedralis semper honor maneret benignè concessit.* Trajectensem etiam Episcopatum ex dono Pipini principis institutum signat Sigebertus; imò & consensum regium satìs apertè accersit Nicolaus I. cùm Salomoni Duci Britonum scribit; de iure Metropolis non antè quæsitum iri, quàm reformatâ pace inter Carolum Regem & Ducem: quare multis pòst seculis

lib. 1. hist. c. 90.

cap. 18. apud Sur. Iun. 8.

A.C. 697.

adhuc pendente lite, non immeritò audita Philippi Augusti querela apud Lucium III. *Contra Turonensem Ecclesiam, quæ nostra est, erigere conatur Apostolica sedes in Britãnia minore Dolensem Archiepiscopum, & integritatem regni nostri, quæ temporibus patrum nostrorum illæsa perstitit lædere, minuere, detruncare. Hæc sunt beneficia meritorum regni nostri, &c.* Paucis pòst annis Vuillelmo Rhemensi Episcopo concessit Innocentius III. vt Monasterium castri Mosomii in Episcopatum extolleret; sed res in irritum excidit, iustâ, vt colligere licet, Regis intercessione, Romanas molitiones frangente; quæ enim inuidia Reges eodem iure censeri quo vulgus patronorum, sinè quorum assensu status Ecclesiæ ne tentetur annuunt Pontifices? & ex his Ioannes Sarisberiensis ad Alexandrum III. *Præsertim cùm non assentiente, nedum reluctante fundatore status Ecclesiæ mutari non possit, aut subijci seruituti*; Quæ, inquam, inuidia hoc reuerentiæ deferri Regibus; quum Athanasius nefas duxerit Ecclesiam Alexandrinam, quæ Constantini sumptibus exstructa, consecrari ante decretum principis; οὐκ ἐγκαινίων ἡμέραν ἐπετελέσαμεν θεοσεβάστατε αὔγουστε. τοῦτο γὰρ ἀθέμιτον ἦν ἀληθῶς πρὸ τῆς σῆς προστάξεως ποιῆσαι. *Non encæniorum festum celebrauimus, religiosissime Auguste; id enim celebrare ante tuum decretum verè nefarium fuisset.*

Stephan. Tornac. ep. 125. & 129.

lib. 1. ep. 161. 162.

cap. suggestũ. de iur. patr. c. peruenit. de conf. c. dilecta. de excess. prӕl. ep. 126.

Athanas. Apolog. 1. ad Cõstant.

CAP. XV.
Fundatio Monasteriorum.

MONACHIS tumultuantibus consultò frænum eis iniectum est, perpetuâ lege sancitâ, ne monasteria sinè consensu Diœcesani Episcopi ędificarentur. Concilium Chalcedonense: ἔδοξεν μηδένα μὲν μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν, μηδὲ συνιστᾶν Μοναστήριον ἢ εὐκτήριον οἶκον παρὰ γνώμην τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου: *Visum est nullum vsquam ædificare, nec construere posse Monasterium, vel oratorium, præter sententiam ipsius ciuitatis Episcopi.* Constantinopolitana Synodus I. & II. ex Balsamone: μὴ ἐξεῖναι Μοναστήριον οἰκοδομεῖν ἄνευ τῆς τοῦ ἐπισκόπου γνώμης, καὶ βουλῆς: *Vt nemini liceat Monasterium ædificare absque Episcopi sententia, & consilio.* Concilium Agathense: *Monasterium nouum, nisi Episcopo aut permittente, aut probante nullus incipere, aut fundare præsumat.* Aedificationem autem monasteriorum priùs permittere vetitum est Episcopo, quàm fundamenta dedicarit per orationem, & Crucis fixionem; διὰ εὐχῆς, καὶ σταυροπηγίου, ex Nouellis Iustiniani, & Theodoro Balsamone: ex quo manauit vt Patriarchica censerentur monasteria, id est exempta à jurisdictione Episcopi, & ad Patriarcham immediatè pertinentia, quæ sub Patriarchali Crucis fixione, ἐπὶ σταυροπηγίοις πατριαρχικοῖς fundamenta habuissent, vt produnt Epistolæ Synodicæ Germani P. C. imò & nouissimè sũmi pontifices, vt monachorum immane studium in condendis passim monasterijs coërcerent partes suas interposuerunt, lege factâ, ne monasteria de nouo excita-

Can. 4.

Can. 27. adde id c. 58. Epaun. cap. 10.

Nouel.Iust. 5. c. 1. 67. c. 1. 123. Balf. in c. 7. Synod. 7. & cap. 86. Syn. Carthag. lib. 3. iur. Græc. Rom. p. 235. & seq.

rentur abſque ſpeciali etiam conſenſu ſedis Apoſtolicæ. Receptis Galliæ moribus Epiſcopali, vel Pontificio hac in re conſenſui regium quoque accedere dudum ſolenne fuit, iuxta legem Romanam ex qua noua Collegia inſtitui non potuerunt ſinè conſenſu principis. Sic Monaſterium à S. Vualerico conditum apud Ambianos, non ſinè conſenſu Epiſcopi, & Clotharij II. Regis, vt refert incertus eius vitæ Autor apud Surium: *Simul autem abeuntes (Vualericus, & Vualdolenus) ad Clotharium Regem peruenerunt, ab eóque locum ab hominibus remotum, quem incolerent petierunt, &c.* Porrò Clotharius Rex ex conſenſu Ambianenſis antiſtitis, ità vt petierant, locum eis auium largitus eſt, ſeceſſus genere vitæ, & Monaſtico inſtituto idoneum, quem antiquitus Lenconaüm dicere conſueuerant. Sic à Grimoaldo Majore domus Sigiberti Regis condita duo Monaſteria Stabulenſe, & Malmundarienſe, & Remaclo Leodienſi in diſciplinam tradita, ſub conſenſu regio. Stephanus Abbas Leodienſis in vita ſancti Modoaldi Treuirenſis, apud Surium: *Grimoaldus Major domus Sigiberti illa duo præclara Monaſteria Stabulaus & Malmundarium ex proprio conſtruxit, quæ peracta pia ſolicitudine & exornata omni pulchritudine, facta quoque ibi legitima adiacentium terrarum, aliarúmque poſſeſſionum traditione, beato Remaclo ad inſtituendam illic Monaſticam vitam, ſub firma adſtipulatione, & regij ſigilli impreſſione contradidit.* Eodem jure Monaſterium Caſæ-Dei apud Aruernos ex humili caſa excitatū à Roberto Abbate, impetrato conſenſu Henrici I. Regis Francorum, & Leonis IX. Pontificis. Scriptor vitæ Roberti apud Surium: *Videns Dei famulus tanti boni præparatam diuinitus occaſionem habitâ ſuper hoc*

cap. vn. §. fin. de Rel. dom. in 6. cap. vn. de exc. præl. eod.

l. 3. ff. de Colleg.

1. April. tom. 2.

12. Maij. tom. 3.

24. April. tom. 2.

cum fratribus suis deliberatione, assensu etiam & consilio Aruernensis Episcopi bonæ memoriæ Renconis, cœpit Monasterium ædificare, cum summa omnium gratulatione, iuxta loculum in quo priùs habitauerat, & prosperè consummauit: eo tempore Francis imperabat Henricus, sedem Apostolicam Leo nonus tenebat. Papam igitur supradictus Episcopus adijt, vir sanctus Regem Francorum vtique super noui loci stabilitate auctoritatis robur & congrua priuilegia petituri, &c. Inde deducto iure reformatio, seu emendatio monasteriorum, non sinè nutu principis tentata anno 1017. Moniales asceterij sancti Eligij Parisiorum depulit Gualo Parisiensis Episcopus, suffectis Fossatensibus monachis; verùm ex diplomate Philippi I. quod intexuit Iuretus, anno M. C. XXVIII. pulsæ Moniales sancti Ioannis Laudunensis, ob malos mores, subintroductis monachis, sed impetrato consensu principis. Robertus montensis: *Lauduni*, inquit, *in Ecclesia sancti Ioannis consilio regis, & principum, Monialibus quæ malè infames erant ejectis, & Monachis in earum locum substitutis, Drogo, religione & facundia venerabilis à Bartholomæo Episcopo primus Abbas ordinatur.* Ob lasciuiam itidem exactæ Argentolienses Ascetriæ, & earum ædes redijt ad Dionysianos; sed hoc factum curiæ totius persuasione, vt ait Sugerius Abbas, id est suasu Ludouici Crassi, & principum. Tentauit Otho III. etiam Romæ in conspectu summi pontificis, monachos sancti pauli ob disciplinæ lapsum eijcere, subrogatis in eorum locum Canonicis, nec reuerentiâ Summi pontificis, sed pauli in somnis monitu deterritum, ne monasterium in alieno ordine restitueret, narrat Glaber Rodulfus. Aliquando & in monasteriorum ædificatione expetitus consensus Ducum, Comi-

in Iuon. epist. 70.

A. C. 1128.

in vit. Ludouic. Crass.

lib. 1. hist. cap. 4.

túmve, quorum in prouincijs Monasteria construebantur: vt Odonis Burgundiæ Ducis in exstructione Cisterciensis Monasterij. Sigebertus: *Anno Domini* 1098. *Robertus Abbas Molismensis, Monasteriū Cisterciense instituit auctoritate & consensu Hugonis Archiepiscopi Lugdunensis & Sedis Apostolicæ legati, & Vualterij Cabillonensis Episcopi, & Odonis Burgundiæ Ducis, &c.* Non dispari potestate euocati Cluniacenses in Maius monasterium Turonense, ab Odone Comite Campaniæ, monente Hermengarde vxore sua, pulsis clericis secularibus ob vitæ turpitudinem, auctore Anonymo de gestis Episcoporum Turonensium, & Abbatum Majoris Monasterij. Hæc legens noli obstrepere violatos Canones Ecclesiæ: interfuit Reges, & proceres hâc ætate in disciplinæ patrocinij societatem vocari. A. C. 1098.

CAP. XVI.
Ius metati in Episcopijs.

EPISCOPIS, etiam ante Constantinum, fuit propria & stata domus Episcopalis, quæ Græcis vocabatur ἐκκλησίας οἶκος. Tempore Aureliani Imperatoris de hæresi damnatus, & Episcopatu abjectus Paulus Samosatenus, Domino in eius locum adlecto; verùm cùm domo Ecclesiæ exire nollet, μηδαμῶς ἐκστῆναι τοῦ Παύλου τοῦ τῆς ἐκκλησίας οἴκου θέλοντος, inquit Eusebius, adîtus hac de re Aurelianus decreuit, vt domus Ecclesiæ illi tribueretur, cui Italiæ, & vrbis Episcopi annuerent. Domus Episcopi hospitalitatis templum patuit clericis in ciuitatem venientibus & peregrinis: hoc instituto in domum lib. 7. hist. cap. 24.

Epiſcopalem deduxit, epuliſque excepit Melas Rhino-
curtenſis Epiſcopus etiã Arrianos ſicarios in ſe ſubmiſ-
lib. 6. hiſt. cap. 31. ſos, eiſque miniſtrauit. *αὐτίκα δὲ*, inquit Sozomenus,
*τοὺς ἄνδρας οἷα γε ἐξ ὁδοῦ κεκμηκότας εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν
καταγώγιον ὁδηγήσας καὶ τράπεζαν παραθεῖναι. Extem-
plò verò homines eos de via feſſos in hoſpitium Epiſcopale dedu-
xiſſe, menſam apposuiſſe.* Commendatur & Acacius Be-
rocenſis Epiſcopus, quòd eius dòmus omni tempore ci-
uibus & peregrinis patens fuerit. *τεκμήριον*, inquit idem
lib. 7. c. 27. Sozomenus, *δὲ μεγίστης ἔδωκεν ἀρετῆς παρὰ πάντα τὸν
χρόνον τὸ ἐπισκοπικὸν καταγώγιον ἀνεωγμένον ἔχων.
Argumentum maximæ virtutis dedit, quòd omni tempore aper-
tum habuerit Episcopium.* Hinc, græcis vocatur *οἶκος
ἀσπαστικός*: *ſalutatorium*, vt apud Theodoritum Theo-
doſius aditu templi prohibitus ab Ambroſio Mediola-
nenſi, abſtinuiſſe fertur, & abſolutionis petendæ gra-
tiâ Epiſcopum conueniſſe, *ἐν τῷ ἀσπαστικῷ οἴκῳ* inde &
in Leone philoſ. p. 495. & 98. Cedrenus, *μητατόριον*. Noſtri *ſalutatorium*. Gregorius
lib. 2. c. 21. Turonenſis: *Ipſi ſacerdoti* (Eparchio Aruernenſi Epiſ-
copo) *in ipſo quod modò ſalutatorium dicitur, manſio erat,
atque ad gratias Deo nocturno tempore reddendas ad altarium
Eccleſiæ conſurgebat.* Vigente porrò imperio non ſolùm
in clericos & peregrinos, ſed etiam in proceres & præ-
fectos prouinciarũ hoſpitalitatem excoluere Epiſcopi,
ep. 372. pacis fouendæ gratiâ inter regnum & ſacerdotium. He-
liæ præfecto Cappadociæ ſcribit Baſilius, Cæſarienſis
Metropolitanus, à fundamentis ſe Baſilicam exſtruxiſſe,
& iuxtà ædes liberas Epiſcopo. *οἴκησιν τὴν μὲν ἐλευ-
θέριον ἐξῃρημένην τῷ κορυφαίῳ*, & clericis ędes ſuas
proximas. *ὧν ἡ χρῆσις κοινὴ πρός τε ὑμᾶς τοὺς ἄρχοντας,
καὶ τοὺς παρεπομένους ὑμῖν· quarum quidem vſus communis
vobis*

vobis, præfectis & familiæ vestræ. Consules & præfectos sæpiùs epulis excipiebat Ambrosius : quo exemplo Vincentius præfectus prætorio Galliarum, Martinum Turonensem prouocabat ad simile officium : *Memini,* inquit Seuerus Sulpitius, *Vincentium præfectum, virum egregium, & quo nullus sit intrà Gallias omni virtutum genere præstãtior, dum Turones præteriret à Martino sæpiùs poposcisse, vt ei conuiuium in suo Monasterio daret, in quo quidem exemplum beati Ambrosij Episcopi præferebat, qui eo tempore consules & præfectos subinde pascere ferebatur : sed virum altioris ingenij ne qua ex hoc vanitas, atque inflatio obreperet noluisse:* suâ laude non caret humilitas Martini: sed in Ambrosio aliisque mirari suppetit œconomiam Pauli, qui omnia omnibus factus est, vt omnes lucrifaceret, Timotheum circumcidit, κτ̓ συμπεριφορὰν, vt se Iudæis accommodaret, & successoribus exemplo suasit, vt his hospitalitatis officijs Præsides & præfectos delinirent. Nec huiusmodi epularum vsum damnauit Hieronymus, sed effusiorem sumptum illo loco : *Turpe est ante fores sacerdotis Christi crucifixi, & pauperis, & qui cibo quoque vescatur alieno, lictores consulum & milites excubare, iudicémque prouinciæ meliùs apud te prandere, quàm in palatio.* In Gallia Francis rerum potitis consuetudo etiam inualuit, vt reges prouincias lustrantes, Episcoporum tectis exciperentur; Eulogias, seu benedictiones sancti Martini à Gregorio Turonensi oblatas in ipsius hospitio libauit Guntranus : *Manè autem facto* (de se testis est Gregorius Turonensis) *dum Rex loca sanctorum orationis gratiâ visitaret, ad metatum nostrum aduenit : Surrexi gauisus fateor ad occursum eius, & datâ oratione deprecor, vt mansione meâ eulogias beati Martini dignaretur accipere; quod ille*

Dialog. 1. de virtut. Monach. Orient.

Clem. Alexand. lib. 4. Στρωματ.

ad Nepotian.

lib. 8. hist. cap. 2.

non respuens benigno animo ingressus, hausto poculo admonitis nobis ad conuiuium lætus abscessit: Non ingratijs consuetudinem ratam habuerunt Pontifices Gallicani, sed eam temperarunt amoto fœminarum contubernio. Concilium Meldense:

Can. 16. *Vt Episcopium quod domus Episcopi appellatur, qualiscumque sit in oculis Domini Episcopus, ipse tamen à Rege regum rex constitutus pro sanctitate ordinis Episcopalis, sicut sanctus Gregorius ad Fortunatum docet, Episcopum venerabiliter, ac reuerenter introëat, vt secundùm sanctam prædecessorum consuetudinem, quando orationis & debitæ susceptionis gratiâ, in transitu conuenienti ciuitatem ingressus fuerit, habitaculis Episcopalibus reuerenter inhabitet, & non diuersoria fœminarum magnificentia sua, & religio venerabilis*

Can. 9. *ibidem fieri permittat.* Synodus Ioannis Papæ IX. *Vt pastus Imperatoris ab Episcopis, & Comitibus secundùm antiquam consuetudinem soluatur: quòd si nouo tempore fiscus Comitalis in ius Ecclesiasticum conuersus est, augeatur stipendium imperiale ab Ecclesia iuxta quod res publicæ fuerint minoratæ.* Præter ius metati, pastus, & procurationis iure, nonnullis in Ecclesijs & monasterijs vtuntur Reges nostri, vt in sancti Theodorici fano post solennem Rhemis inaugurationem hoc iuris non omisisse Carolum VI. auctor

vol. 2. c. 60. est Ioannes Frossardus, scriptor Gallicus: *Si vint le Roy celuy iour, disner en l'Abbaye sainct Thierry, à deux lieües de Rheims; car ceux de leans luy doiuent ce past, & ceux de la Cité de Rheims le sacre du Roy.* Idem metati ius, Imperatori & legatis eius ex consuetudine partum in ædibus Antistitum Italiæ, & Germaniæ, ex quo graue dissidium fluxit inter Adrianum IV. Summum Pontificem, & Fridericum I. nam inter capitula ab Adriano proposita, illud in primis agitatum fuit, in palatijs Epis-

coporum non recipiendos nuncios Imperatoris : cui excipiebat Fridericus apud Radeuicum; *Nuncios*, inquit, *nostros non esse recipiendos in palatijs Episcoporum asserit, concedo si fortè aliquis Episcoporum habet in suo proprio solo, & non in nostro palatium; si autem in nostro solo & allodio sunt palatia Episcoporum, cùm profectò omne quod ædificatur solo cedat, nostra sunt & palatia.* In Oriente etiam Græculis Ducibus ius metandi in Episcopijs, & Monasterijs tributum, ad libidinem ex nutu Nicephori Generalis. Cedrenus: τοὺς στρατιωτικοὺς ἄρχοντας δουλικῶς χρῆσθαι τοῖς ἐπισκόποις, καὶ κληρικοῖς ἐκέλευσε καταγομένους αὐθεντικῶς ἐν τοῖς ἐπισκοπείοις καὶ μοναστηρίοις καὶ καταχρῆσθαι τὰ αὐτῶν : *Duces quoque militares iussit Episcopis & clericis mancipiorum loco vti, propriâ auctoritate, in Episcopijs & Monasterijs diuertere, eorúmque rebus pro arbitrio abuti.* Quid in Gallia? etiam Comites ex consuetudine ius mansionis, siue hospitij in domibus Ecclesiarum & cœnobiorum sibi asseruêre: cuius oneris amoliẽdi gratiâ, priuilegiũ emunitatis à principibus nostris cõcessum, cuius formula concepta apud Marculfum : *Statuentes ergo vt neque vos, neque iuniores, neque successores vestri, nec vlla publica judiciaria potestas, quocũque tempore, in villis vbicumque in regno nostro ipsi Ecclesiæ aut regia, aut priuatorum largitate conlatis, aut qui in anteà fuerint collaturis, aut ad audiendas altercationes ingredi, aut freda de quibuslibet causis exigere, nec mansiones, aut paratas, vel fideiussores tollere non præsumatis, &c.* Vnde descriptum fere priuilegium Monasterij Corbeiensis à Clothario datum, quod exstat apud Sirmundum, & priuilegium Laurishamensis Monasterij, quod auctorem habet Carolum Magnum, in Chronico Laurishamẽsi, & tot alia quæ passim occurrũt. Sed reue-

lib. 2. de gest. Frideric. c. 30.

in Niceph. Gen. p. 395.

lib. 1. c. 3. formul.

to. 1. Conc. Gall.

rentia regiæ emunitatis vix continuit Comites : Pauliacensem Villam, cœnobij Floriacensis crebrâ Arnusti Comitis metatione attritam luget Aymoïnus Floriacensis : *Nam Arnustus quidam fuit vir secularis militiæ clarus stipendijs, qui ab Archembaldo huius loci Abbate beneficiario iure aliqua ex possessionibus Monasterij sibi tradita possidebat : hic oblitus benefactorum, fidei quoque quam sacramento S. spopõderat Benedicto, ac illi pro posse famulantibus, monachis Pauliacensis Parochiæ prædium assiduâ exinanibat metatione.* Ideóque Comites ab huiusmodi metatu arcuit Ioannes IX. in suprà laudata synodo, damnatâ quâ nitebantur consuetudine : *Vt domibus Ecclesiarum, neque Missus, neque Comes, vel iudex quasi pro consuetudine, neque placitum, neque hospitium vendicent; sed in publicis vicis domos constituant in quibus placitum teneant, & secundùm antiquam consuetudinem hospitentur.*

lib. 2. de mirac. sancti Bened. c. 5.

Can. 11. c. 1. de immunit. Eccles.

CAP. XVII.

Honores in Ecclesia. Relatio nominis in sacris. Honor processionis, Thuris suffitus.

IAM olim ab Apostolis instituta lex Ecclesiæ fuit, vt mysteriorũ tẽpore plebs seorsim staret à clericis, Clemens, vel alius quisquis auctor est constitutionum Apostolicarum : εἰς τὸ ἕτερον μέρος οἱ λαικοὶ καθεζέσθωσαν μετὰ πάσης ἡσυχίας καὶ εὐταξίας: *Vt laïci in altera parte decenter & quietè sedeant.* Sed & inter laïcos non vnus, & fortuitus fuit consessus : monachis enim diebus solennibus ad Ecclesiam procedentibus (ab initio enim erant extra clerum) proprius extra templi adyta locus fuit, medius

lib. 2. c. 57. c. Sacerdot. de cõsecrat. dist. 2.

inter clerum & plebem. Dionysius Areopagita ad Demophilum : τοῖς δὲ τεταγμένοις θεραπευταῖς, αἱ πύλαι τῶν ἀδύτων εἰσὶν ἀφωρισμέναι, καθ' ἃς τελοῦνται, καὶ παρεστᾶσιν, οὐ πρὸς φυλακὴν αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τάξιν ἐπίγνωσιν ἑαυτῶν, μᾶλλον τῷ λαῷ παρὰ τοὺς ἱερατικοὺς πλησιάζοντες : *Ijs qui Monachi sunt ordinati, adytorum portæ segregatæ sunt, iuxta quas initiantur, & adstant, non ad custodiam, sed vt ordinem recognoscant suum, sintque ipso populo propinquiores sacerdotibus.* Sacris etiam virginibus ijs nimirum, quæ domi virginitatem colebant in Ecclesiam conueniētibus, erat locus ab alijs tabulati interstitio segregatus : Ambrosius ad Virginem lapsam. *Nónne,* ait, *vel illum locum tabulis separatum in quo in Ecclesia stabas recordari debuisti, ad quem religiosæ Matronæ, & nobiles certatim currebant tua oscula petentes, quæ sanctiores & meliores te erant?* Seorsim & à viris considebant mulieres in Ecclesia : Auctor constitutionum Apostolicarum loco suprà laudato : καὶ αἱ γυναῖκες κεχωρισμένως καὶ αὐταὶ καθεζέσθωσαν σιωπὴν ἄγουσαι : *Item vt sedeant mulieres separatim ac cum silentio.* Procedente tempore, vergente in senium Apostolicâ disciplinâ, laïcis, intrà cancellos (quæ erat statio clericorum) apparere, & sacræ plebi se immiscere non dubitantibus, sancitus canon ne laïci templi adyta ingrediantur, dempto Imperatore, cùm altare accederet oblationis gratiâ. Synodus VI. in Trullo : μὴ ἐξέσω τινὶ τῶν ἁπάντων ἐν λαϊκοῖς τελοῦντι ἔνδον ἱεροῦ εἰσιέναι θυσιαστηρίου μηδαμῶς ἐπὶ τοῦτο τῆς βασιλικῆς εἰργομένης ἐξουσίας καὶ αὐθεντείας ἡνίκα δ' ἂν βουληθείη προσάξαι δῶρα τῷ πλάσαντι, κατά τινα ἀρχαιοτάτην παράδοσιν : *Nulli omnium liceat, qui quidem sit in laïcorum numerô, intrà sacrum altare ingredi, ab eo ta-*

ep. 8. & c. 7. de Hierar. Eccles.

ad Virgin. lapsi. c. 6.

Can. 69.

men nequaquam prohibitâ poteſtate Imperatoris, quandoquidem voluerit Creatori dona offerre ex antiquiſſima traditione. ait, ex traditione, id eſt, conſuetudine, quâ vſi Valens & Theodoſius : de Valente Gregorius Nazianzenus. ἐπειδή γε αὖθις τρόπον τινὰ συνεκκλησιάσας ἡμῖν εἴσω τοῦ παραπετάσματος : *Cùm quidem ille neſcio quomodo rurſus nobiſcum in Eccleſiam ſe contuliſſet, & intrà velum extitiſſet.* De Theodoſio inſignis eſt narratio apud Theodoritum : Ob ſtragem Theſſalonicenſium Theodoſius ab Ambroſio Mediolanenſi excommunicatus, templíque aditu prohibitus, verùm emenſâ penitentiâ abſolutus, poſt abſolutionem templum ingreſſus, ex more Sanctuarium inijt, vt munera Deo offerret, poſt oblationem, cùm intrà cancellos maneret cōmunionis gratiâ, per primarium Diaconum ab Ambroſio monitus vt exiret, & inter laïcos conſiſteret, cui monitioni lubens paruit Imperator, palàm obteſtatus ſe non fiduciâ dignitatis manſiſſe intrà cancellos, ſed fretum conſuetudine Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ : quocirca redux Conſtantinopolim, monitionis non immemor, cùm ſolenni die ſacris intereſſet, vbi ſacra dona obtuliſſet ſanctuario pedem extulit, & quærenti Nectario id temporis C. P. cur intus non ſiſteret; ægrè tandem ait ſe didiciſſe ab Ambroſio veritatis magiſtro, quid Imperatorem inter ac Epiſcopum intereſſet. In Gallia multò antè Trullenſem Synodum, Turonenſis II. proſpexerat ne laïcis Presbyterium pateret, niſi communionis gratiâ; ſed nihilo minùs laïci, præcipuè Duces & Comites, aliíque proceres clericorum conſeſſu abſtinuêre poteſtatis inſaniâ, vel conſuetudinis tenaci vinculo : quocirca veterem diſciplinam exſuſcitare tentauit Carolus M. repe-

orat. 20. quæ eſt Funebr. Baſil.

lib. 5. hiſt. c. 17. id. Nicephor. lib. 12. cap. 41.

Can. 4. c. 1. de vit. & honeſt. cleric.

tito canone Turonensi suo in Capitulari. Nec seniori- lib. 7. c. 203.
bus (sic ea ætas Comites, aliósque Dynastas vocabat, ætatis nomine in reuerentiæ autoramentum dignitati accommodato) defuit prouidentia legum & canonum, imò iustis in Ecclesia honoribus eos cohonestauit Capitulare Caroli M. & Concilium Vuormaciense ijsdem verbis: *Vt Episcopi prouideant, quem honorem Presbyteri pro Ecclesijs suis senioribus tribuant.* Et Concilium Trosleianum: *Presbyteris nostris humilitatis exempla, & monita dare debemus, videlicet vt eis, in quorum ditione suæ consistunt Ecclesiæ, congruum honorem & obsequium impendant debitum, id est spiritale, atque Ecclesiasticum, & hoc sinè vllo typho vel contentione, aut rebellione:* honorum modus minimè expressus est, sed totus Episcoporum iudicio relictus. Verùm si decurrentis vsus vestigia obseruemus, honor, processus, & relatio nominis in sacris diptychis & thymiamatis oblatio non minores in his partes tenebūt, de quibus singillatim edisserere non alienum erit ab instituto. A primis Ecclesiæ temporibus honos processus, vt loquuntur, siue occursus Episcopis à clero & plebe solenni pompâ & exsultatione impensus. Augustinus ad Maximinum Episcopum Donatistam: *Transit honor huius seculi, transit ambitio in futuro Christi iudicio, nec apsidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, nec sanctimonialium occursantium atque cantantium greges adhibebūtur ad defensionem, vbi cœperit accusare conscientia, & conscientiarum arbiter iudicare: quæ hîc honorant, ibi onerant, quæ hîc releuant, ibi grauant.* Sic Athanasio ab exsilio redeunti cum clero plebs Alexandrina obuia occurrit varijs agminibus per sexus, ætates, & artes distinctis. Gregorius Nazianzenus: τοσαύτη τ̃ μνημονευομένης, εἰσόδȣ νῦν ἡ κατάπλη-

Capitul. lib. 1. c. 148. Conc. Vuormac. Can. 58.

Can. 6.

ep. 203.

orat. 21. pag. 391.

ξις κτ̃ γδ γένη, κ̀ ἡλικίας, κ̀ τέχνας διαιρεθέντες φιλοῦσι γδ μάλιστα ἡ πόλις αὐτη οὕτω διασκευάζεσθαι ὅταν τινὶ πλέκωσι τιμὴν δημοσίαν : *Tantus eius memoriæ infixi ingressus stupor; nam per sexus, & ætates, atque artes diuisi; amat enim maximè ciuitas illa ad hunc modum instrui, cùm publicum honorem alicui adornat.* Sic Epiphanium Cypri Episcopum Constantinopolim ingredientem, Ioannes Chrysostomus C.P. cum solenni cleri processione suscepit : ὁ δ̀ Ἰωάννης, inquit Sozomenus, εἰσιόντα αὐτὸν

lib. 8. hist. c. 14.

τῇ ὑπαντήσει τοῦ παντὸς κλήρου ἐτίμησεν : *Ioannes ingredientem totius cleri processione veneratus est.* Sic priscus Monachorum mos fuit occursandi Episcopis, prælatis sacrosanctis Euangelijs. Ekkeardus Iunior de casibus

de Casib. M.S. Galli. cap. 1.

Monasterij sancti Galli : *Parat illicò Basilicam, & aram, parat tapetis, & pallio dorsili caminatam, Euangelio Episcopum aliquos qui aderant presbyteros recipere iubet.* Et inferiùs: *Post non multùm quoque temporis accidit Petrum etiam Veronensem Episcopum à palatio redeuntem simili loci gratiâ inopinatum venire; fratres autem suscipientes illum quod melius quidem habebant Euangelium ei offerebant.* Et idem alio loco : *Ad recipiendum enim Episcopum cum Euangelio, etiam si frater conscriptus non fuerit, æquum esse vt pariter occurrant omnes concordant. Suscipitur Episcopus, Victor Euangelium obtulit ipsi, quod vbi ille osculatur, Victor reuertitur* : Vnde processionis obsequium inter jura Episcopalia constitutum,

cap. auditis. de præscr.

vt apud Innocentium III. Vuigorniensis Episcopus hoc argumento suam jurisdictionem tuebatur in Ecclesias vallis de Euesham, & Abbati Eueshamiensi excipienti de possessione quadraginta annorum, replicabat possessionem interruptam, *Per processionem Pentecostalem in Villa & Ecclesia de Mortana.* Quare exempti à jurisdictione Episcopali

Episcopali, se quoque à processionis onere solutos asseruerunt. Matthæus Paris: *Eodem anno Clarembaldus sancti Augustini electus* (id est Prior sancti Augustini Cantuariensis) *benedictionem à Thoma Cantuariensi Archiepiscopo accipere quærebat, sed in sua Ecclesia & sinè processione, vt suspicio subiectionis in posterum prorsus adempta esset.* A.C. 1163.

Et Auctor Florilegus: *Eustachius*, inquit, *London. Episcopus petijt ab Abbate Guillelmo, & conuentu Vuestmonasterij processionem, procurationem, visitationem, & omnimodam iurisdictionem propter quæ ad Papam fuit appellatum.* A.C. 1221

Nec solùm Pontificibus, sed etiam Regibus, & principibus à sacro ordine occursûs honos impensus, ex antiquissima consuetudine. Alexandro triumphatori Asiæ Hierosolymam accedenti, obuiàm factus Iaddus Pontifex solenni cum stipatu sacerdotum & plebis, teste Iosepho. (lib. 11. antiq. Iud. c. 8.) Attalum Asiæ Regem Athenas ingredientem sacerdotes infulis amicti honorificè excipiunt. Liuius: (lib. 31.) *Ciuitas omnis obuiam effusa cum coniugibus ac liberis, sacerdotes cum insignibus suis intrantem vrbem, ac diui propè ipsi exciti ædibus suis exceperunt.* Apud Romanos Imperatori templum ingredienti occurrebat Pontifex, & æditui in limine principem, Comitésque lustrali aquâ inspergebant, vt de Iuliano produnt Theodoritus, & Nicephorus Callistus, & posteriores Græci die festo Paschatis, & alijs solennioribus Imperatori eundem cultum deferebant: Codinus; ἐξέρχεται ὁ πρωτοπάπας τῆς ἐκκλησίας μετὰ τοῦ ἀρχιδιακόνου καὶ τινῶν τῶν ἀναγνωστῶν, καὶ δίδωσι λαμπάδα τῷ βασιλεῖ: *Egreditur Protopapa ex Ecclesia cum Archidiacono, & Lectoribus quibusdam, traditque Imperatori lampada.* Germaniæ Imperatoribus, & Francorum Regibus, persimilis occursûs honos ab Ecclesia tribu-

(lib. 3. hist. cap. 15. lib. 11. cap. 1. V. philost. lib. 5. de vit. Apoll. c. 9. de offic. Constantinopol. c. 14.)

M

lib. 2. hist. V. Saxon. Grammat. lib. 11. hist. Dan. p. 189.

tus. Diebus festis ad Ecclesiam procedebat Otho magnus, non sinè solenni Cleri occursu: Ditmarus; *Namque solebat*, inquit, *in solennitatibus vniuersis ad Vesperam, & ad Matutinam, atque ad Missam cum processione Episcoporum venerabili, deinde ceterorum ordine clericorum, cum crucibus, sanctorúmque reliquijs, & thuribulis ad Ecclesiam vsque deduci.* Friderico I. Ticinum adeunti, obuiàm processit Episcopus cum clero, & Crucis labaro, sacris Euangelijs, & thuribulis. Guntherus in Ligurino,

lib. 3.

—— Non est tractabile sensu,
Eloquióque meo, quæ gaudia, quantus ab vrbe
Occursus populi, quo scilicet ordine castus
Antistes, lætúsque suo cum Præsule clerus
Vestibus ornati nitidis preciosa ferentes
Signa Crucis, textúsque sacros, thurísque vaporem
Prodierint.

A.C. 1192.

Philippum Augustū ex sacra expeditione regredientem Parisios, solenniter à clero, & populo cum processione receptum testis est Florilegus. Imò & iam olim (ne hoc sileam) Totilæ Gothorum Regi expugnatâ vrbe, templum Diui Petri orationis gratiâ properanti, occurrit Pelagius Pontifex; τὰ τοῦ χριστοῦ λόγια ἐν ταῖς χερσὶ φέρων, *Euangelia in manibus gestans*, auctor est Procopius. Eadem iura affectarunt præfecti prouinciarum, etiam stante imperio; sed dignitati pontificiæ consuluit Iulianus lege impositâ suis Pontificibus, ne longiùs præsidibus obuiàm excurrerent, quàm ad limen templi. τοὺς ἡγεμόνας, hæc sunt verba Iuliani Epistolæ ad Arsacium Pontificem Galatiæ, ὀλιγάκις ἐπὶ τῆς οἰκίας ὅρα, τὰ πλεῖστα δὲ αὐτοῖς ἐπίστελλε. εἰσιοῦσι δὲ εἰς τὴν πόλιν ὑπαντάτω μηδεὶς αὐτοῖς ἱερέων, ἀλλ' ὅταν εἰς τὰ ἱερὰ φοι-

lib. 3. de bell. Gothico.

Iuliani ep. & apud Sozomenum. lib. 5. c. 15.

τῶσι τῶν θεῶν, ἔισω τῶν προθύρων. ἡγείσθω δὲ μηδεὶς αὐτῶν ἔισω στρατιώτης, ἑπέσθω δὲ ὁ βουλόμενος, ἅμα γὰρ εἰς τὸν οὐδὸν ἦλθε τοῦ τεμένους καὶ γέγονεν ἰδιώτης: *Præsides domi rarò inuisas, sed scribas ad eos litteras sæpissimè: ingredientibus illis in vrbem, nemo sacerdos obuiàm prodeat, nisi quando ad templa Deorum accedunt solùm intrà vestibula: eos intrantes nullus miles præcedat, sequatur autem qui vult, nam simul vt ingreditur limen delubri, priuati personam induit.* In Gallia Duces & Comites Episcopalia & regalia iura ex consuetudine sibi asciuerunt, & occursus honorem ab Episcopis & Clero exegerunt. Gregorius Turonensis: *Dum hæc agerentur, & Britanni circa vrbes Namneticam vtique, & Redonicam valde sæuirent, Guntchramnus Rex exercitum contra eos commoueri iussit, in quorum capite Beppolenum, & Ebracharium duces delegit, &c. Ebracharius verò vsque Venetos vrbem accessit; miserat enim ad eum obuiàm Episcopus Regalis clericos suos cũ crucibus, & psallentio, qui eos vsque ad vrbem deduxerunt.* Et vt intelligas ex consuetudine ius prognatum, multis pòst seculis audi Theobaldum Comitem Carnotensem imperãtem monachis sancti Petri, vt sibi proximè venturo cum processione occurrant: *Die proxima*, inquit Fulbertus ad Abbonem Floriacensem, *Comes Theobaldus redit, se in Monasterium recipi cum processione præmandat; monachi respondent se libenter hoc agere, si præsumptorem illum non adduxerit secum:* Is erat monachus quidam nomine Megenardus, qui Abbatis dignitatem ambiebat. Haud secus in Germania Duces & Comites processus honore nimiùm gloriati sunt, quę res liuorem Imperatorum sæpius prouocauit: Multatus ab Othone magno Albertus Archiepiscopus Magdeburgensis, quòd Herimanno Saxoniæ Duci regium in modum cum solenni pompa obuiàm prodijsset. Dit-

lib. 10. hist. c. 9.

ep. 21.

lib. 2. hist. marus : *Interim*, inquit, *Herimannus Dux Saxoniam regebat, positáque ad Magdeburg concione susceptus est ab Archiepiscopo, manúque deducitur ad Ecclesiam, accensis luminaribus, cunctisque sonantibus campanis, &c. ob hoc Cæsar Augustus masculè succensus Alberto per Epistolam mandauit Episcopo, vt tot sibi equos mitteret, quot Duci campanas sonare, vel quot lucernas accendi præceperat.* Acquè & priuatis Ecclesiarum conditoribus honor processionis indultus, sed à quo tempore, breui excursu hoc loco disquirendum. Processionis honorem fundatori adscriptum Clemens III. deducit ab antiquis canonibus, respiciens, nî fallor, vulgatos Gelasij canones, nempe Can. *piæ mentis*, & Can. *Frigentius*, de quo eum notant recentiores Interpretes, quasi ad vsum sui temporis retrotraxerit Gelasij Canones, & eis abusus sit, cùm fundatorem nullo à plebe discrimine habere videantur, ex eo quòd fundatori nihil iuris tribuunt, *præter processionis aditum, qui Christianis omnibus in commune debetur.* Sed ego sententiam Pontificis audacter vindico : ius patronatus fateor paulatim creuit, vt & alia pleraque iura, nec ab initio in clericorum præsentatione versatum, sed in nudo & simplici processionis aditu, cum aliqua tamen honoris & dignitatis prærogatiua coniuncto ; & ea sinè dubio fuit mens Gelasij : frustra enim alioqui fundatori excepisset processionis aditum, si non aliâ omnino ratione habiturus esset, quàm quâ priuatus quilibet, & vnus è plebe. Conjecturam iuuat quòd Gregorius I. sequenti seculo processionis gratiam nuncupauit, quod antè Gelasius processionis aditum : *Nec antè*, inquit ille ad Felicem Messanensem Episcopum, *dedicationis munus impartias, quàm superiùs comprehensus fuerit ordo donationis*

cap. nobis. de iure patronat.

Can. piæ mentis.

Can. Frigentius 16. qu. 7.

lib. 12. ep. 10.

impletus; enunciaturus ex more nihil illic conditori iuris alterius iam deberi, nisi processionis gratiam, quæ Christianis omnibus in commune debetur. Rectè processionis gratiam, in honoris argumentum; ineptè enim gratiam dixeris, quæ fundatori ex æquo cum plebe communis esset. Inter dominicos Ecclesiæ honores se infert & relatio nominis in sacris diptychis, quæ ex beneficio quasi in obsequium Ecclesiæ traducta est. Veteris Ecclesiæ mos fuit, vt tam viuorum, quàm defunctorum nomina referrentur in sacris diptychis, & recitarentur inter sacra Missarum solennia, ac quidem principe gradu Sanctorum, & Martyrum nomina: Dionysius Areopagita; καὶ ἀσπασαμένων ἀλλήλους ἁπάντων ἡ μυστικὴ τῶν ἱερῶν de Ecclef. Hierarch. cap. 3.
πτυχῶν ἀνάρρησις ἐπιτελεῖται: *Cùm omnes se inter se salutauerunt, mystica sanctorum in sacris tabulis conscriptorum recitatio fit*: Et Cyprianus ad Clerum. *Denique & dies* epist. 37.
eorum quibus excedunt annotate, vt commemorationem eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus. De Martino lib. 10. cap. 10.
Turonensi Fortunatus ad Childebertum & Brunichildem.

Nomina vestra legat Patriarchis atque Prophetis
Cui hodie in templo diptychus edit ebur.

Sanctorum & Martyrum nomina in recitatione excipiebat nomen Romani Pontificis: Concilium Vasense I. *Et hoc nobis iustum visum est, vt nomen Domini Papæ, quicumque sedi Apostolicæ præfuerit in nostris Ecclesijs recitetur.* Vnde Can. 2.
Hadrianus II. ad Episcopos Galliæ: *Precamur autem,* inquit, *& obsecramus in Domino, vt crebrò dictum Apostolicæ* epist. 9.
recordationis Papam Nicolaum in codicibus, vel diptychis Ecclesiarum vestrarum scribi, & nomen eius inter sacra missarum solennia impretermissè recitari faciatis, ità vt alijs quoque

fratribus & Diœceseon vestrarum sacerdotibus id ipsum agere præcipiatis. Tum recitabantur Patriarcharum & Episcoporum nomina; nec illorum nomina è sacris diptychis expungi potuere, ante damnationis sententiam: ex quo Constantinopolitana Synodus I. & II. ex Balsamone, depositionis pœnam infligit Presbytero, si ante condemnationem ab Episcopi communione secesserit: καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱεραῖς τῶν λειτουργιῶν εὐχαῖς κατὰ τὸ παραδεδομένον τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ ἀναφέρει: *Et eius nomen in sacris mysteriorum precibus, vt Ecclesia traditum est, non referat*: Et eâdem ratione Ioannis Chrysostomi, quia injuriâ Episcopatu pulsus fuerat, nomen sacris diptychis restitutum ab Attico eius successore, de quo Socrates: μνείαν Ἰωάννου ἐν ταῖς εὐχαῖς ἐκέλευσε ποιεῖσθαι ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῶν κεκοιμημένων εἴωθει γένεσθαι: *Memoriam Ioannis in precibus iussit fieri, sicut de alijs Episcopis defunctis solet.* Contrà Episcopis ob hæresim, vel aliam labem à communione ritè facessere iussis, illicò eorum nomina diptychorum albo eximebantur; vnde Gelasius, & Anastasius II. vterque suis Epistolis Anastasium Imperatorem rogant, vt Acacij Constantinopolitani à Felice Papa damnati nomen taceretur in sacris diptychis; quare Vitalis & Misinus Episcopi à monachis, quos Græci ἀκοιμήτους rei postulati apud Felicem Papam, quòd Petri Gnaphei Antiocheni de hæresi damnati nomen recitaretur ἐν ταῖς ἱεραῖς δέλτοις in sacris tabulis, ex Euagrio. Sic postquàm à Nicolao I. depositi fuissent Guntherius Coloniensis, & Thietgaudus Treuirensis statim ab eodem emissæ litteræ ad Hincmarum Rhemensem, ne hi in catalogo Episcoporum reciperentur: quâ re commotus Hincmarus Pon-

Can. 13.

Socrates lib. 7. c. 25. id. Theod. lib. 5. c. 34.

lib. 3. hist. cap. 20.

lib. 3. hist. Rhem. c. 13. in fin.

tificem consulit, teste Flodoardo, an Ebonem depositum in sacris Ecclesiæ suæ diptychis celebrari par esset, necne? Episcoporum etiam memoria damnabatur è sacris diptychis, si fortè malè meruissent de Ecclesia, vt si eam testamento præterijssent, institutis non suis, vel hæreticis. Concilium Africanum : *Item constitutum est, vt si quis Episcopus heredes extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut paganos Ecclesiæ prætulerit, saltem post mortem anathema ei dicatur, atque eius nomen inter Dei Sacerdotes nullomodo recitetur.* Nec modò in matricibus Ecclesijs, sed etiam in Monasterijs celebrabantur Episcoporum nomina : inde est quòd inter iura Episcopalia, quæ Episcopis suppetunt in Monasterijs, Balsamo refert nominum ἀναφορὰν, seu relationem. Sacras diptychorum ceras, & relationis seriem adornabant nomina Imperatorum, Regum, & Principum, & pro eorum salute preces publicæ fundebantur, ex Pauli instituto. Tertullianus : *Precantes*, inquit, *sumus semper pro omnibus imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, orbem quietum, quæcumque hominis & Cæsaris vota sunt.* Hâc mente Christiani apud Eusebium coram Aemiliano Præfecto Aegypti profitentur se orare pro Valeriano & Galieno Imperatoribus. καὶ τούτῳ διηνεκῶς ὑπὲρ τῆς βασιλείας αὐτῶν ὅπως ἀσάλευτος διαμείνῃ. προσευχόμεθα : *Sinè intermissione pro eorum regno vt stabile & firmum permaneat precamur.* Et Chrysostomus in Paulum. καὶ τοῦτο ἴσασιν οἱ μύσται πῶς καθ' ἑκάστην ἡμέραν γίνεται, καὶ ἐν ἑσπέρᾳ καὶ πρωΐᾳ πῶς ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων ποιούμεθα τὴν δέησιν : *atque id nouerunt fideles*

Conc. Afric. c. 48. Syn. Carth. c. 84. ex Balsam.

in Can. 11. Constantinopol. Syn. 1. & 2.

1. ad Timoth. c. 2. Apologet. c. 30.

lib. 7. hist. c. 10.

1. ad Timoth. c. 2. homil. 6.

quomodo diebus singulis vespere & manè fiat, quomodo pro omni mūdo & regibus & omnibus qui in sublimitate sunt preces facimus. Imò & posteriori æuo consuctudo lege sancitâ.
Can. 7. Concilium Toletanum XVI. *Conuenit vt tam per omnes ciuitates, vel loca, in quibus sedes Episcoporum esse noscuntur ad regni eius ditionem pertinentes, quàm etiam per eorumdem Episcoporum diœceses, excepto passionis Dominicæ die, quando altaria denudata persistunt, nec cuiquam in eodem die Missarum licet solennia celebrare, cunctis alijs diebus quibus idem Dominus noster in hac vita superstes extiterit, pro cunctis eius filijs vel filiabus sacrificiorum Domino libamina dedicentur.* Inualuit & mos Ecclesiæ, vt laïcorum offerentium nomina recitarentur inter missarum solennia. Innocentius I. ad
ep. 29. Decentium: *De nominibus verò recitandis, antequàm precem sacerdos faciat, atque eorum oblationes quorum nomina recitanda sunt suâ oratione commendet, quàm superfluum sit, & ipse pro tua prudentia recognoscis, vt cuius hostiam necdum Deo offeras, eius antè nomen insinues; quamuis illi incognitum sit nihil: priùs ergo oblationes sunt commendandæ, ac hinc eorum nomina quorum sunt oblationes edicenda, vt inter sacra mysteria nominentur, non inter alia quæ antè præmittimus, vt ipsis mysterijs viam futuris precibus aperiamus*: Ex quo factum est vt conditorum Ecclesiarum, & benefactorum nomina recitarentur inter sacra solennia. Concilium Emeritense:
Can. 19. *Proinde salubri deliberatione censemus, vt pro singulis quibusque Ecclesijs, in quibus Presbyter iussus fuerit per sui Episcopi ordinationem præesse, pro singulis diebus Dominicis sacrificium Deo procuret offerre, & eorum nomina à quibus eas Ecclesias constat esse constructas, vel qui aliquid his sanctis Ecclesijs videntur, aut visi sunt contulisse, si viuentes in corpore sunt ante altare recitentur tempore Missæ: quòd si ab hac discesserunt, aut discesserint*

discesserint luce, nomina eorum cum defunctis fidelibus recitentur suo ordine. Hoc honoris delatum Vuillelmo de Ros, Abbati Fiscanensi in Monasterio Vticensi, in beneficiorum gratiam. Ordericus Vitalis *Nomen eius pro multis beneficijs, quæ Vticensibus contulit, in rotulo generali scriptum est, & pro ipso Missas, & orationes, & eleemosynas, sicut pro Monacho professo prorsus agi statutum est.* Tandem verò à Patronis Ecclesiarum hoc iuris raptim peruenit ad Comites, aliósque Dominos capitales, in quorum solo positæ essent Ecclesiæ, & in hunc vsquè diem passim receptum in Gallia, nec sinè stulta affectatione; imò & thuris oblatio ex consuetudine ad Comites & Dominos majores prosilijt ex nimia clericorum adulatione. Thure vnum Deum excolendum docuêre Magi, qui vagientem in cunis Christum thure, vt Deum, ait Nazianzenus, auro vt regem, myrrhâ vt vnum è mortalibus adorarunt. Thus sacrificiorum omnium condimentum, non nisi altaribus adolendum tempore oblationis, iubet canon Apostolorum, víxque sinè thuris suffitu fiebant publicæ preces : non alio ritu Zozimas asceta apud Euagrium, cognitâ per visum clade Antiochiæ vrbis, θυμιατήριον ἐζητήσατο, καὶ πάντα τὸν χορὸν ἐν ᾧ καθειστήκεισαν ἐπιθυμιάσας ἐπὶ γῆς ἑαυτὸν ῥίπτει, προσευχαῖς τε καὶ λιταῖς τὸν θεὸν ἱλεούμενος : *Thuribulum poscit, & totum chorum in quo simul constiterant incensans se humi prosternit, precibus & orationibus Deum placaturus.* A Deo primùm, ad Pontificum cultum & obseruationem transijt thuris religio. Thymiamate excolebatur Constantinopolitanus Patriarcha. Nicephorum cùm Proconnessum in exsilium faperetur, nauigio præteruehi diuino monitu intelligens Theophanes, Abbas sanctis-

lib. 3. hist. Ecclesiast.

orat. 38. pag. 613.

Can. 4. Apostol. lib. 4. hist. c. 7. id. Niceph. Call. lib. 17. c. 4.

pag. 402. ſimus, apud Cedrenum, *θυμιάμασι καὶ κηροῖς προὔπεμπεν αὐτὸν* : *ſuffitu & cereis proſecutus eſt.* Denique thuris nidor vectigalis factus adorationi principum. Solennibus feſtis thure perfundebatur Imperator à Conſtantinopolitano Patriarcha, omnéſque ſimul proceres.
de offic. Conſtantinop. c. 14. n. 17. Codinus : *κατὰ δὲ τὴν ἑσπερινὴν ὥραν ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν σοφίαν ὁ βασιλεὺς τε τῶν ἑσπερινῶν ὕμνων ἀκούων θυμιᾶται παρὰ τοῦ πατριάρχου, οὗτός τε καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες* : *Circa veſperam abit Imperator ad ſanctam Sophiam, audiénſque veſpertinos hymnos incenſatur à Patriarcha, omnéſ-*
cod. c. n. 21. *que ſimul aulici proceres.* Et idem alio loco : *θυμιάζων ὁ πατριάρχης τὸν βασιλέα εἶτα τὸν μὲν θυμιατὸν δίδωσι τῷ ἀρχιδιακόνῳ* : *Incenſat Patriarcha Imperatorem, deinde tradit thuribulum Archidiacono.*

CAP. XVIII.
Jus amortiʒationis.

CHRISTIANORVM Eccleſias etiam ante Conſtantinum prædia poſſediſſe, inſinuant non tantùm Pij I. & Vrbani I. Epiſtolæ; ſed & ipſum Conſtantini edictum quo prædia Ec-
lib. 10. hiſt. c. 5. & lib. 2. de vit. Conſtantini. cap. 39. l. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ. l. 4. C. Th. de epiſc. & cleric. l. 10. C. Th. eod. cleſijs ablata reſtitui iuſſit, auctore Euſebio. Nec ſolùm parta Eccleſijs Conſtantinus refudit, ſed & eis omnino prædia ex teſtamento capere permiſit. Valens Eccleſijs donatione vel teſtamento quicquam relinqui vetuit; quo alludit Hieronymus ad Nepotianum : *Pudet dicere ſacerdotes idolorum, mimi, & aurigæ, & ſcorta hereditates capiunt, ſolis clericis & monachis hoc lege prohibetur, & prohibetur non à perſequutoribus, ſed à principibus Chriſtianis; nec de lege conqueror, ſed doleo cur meruerimus hanc legem, &c.*

Et in eandem sententiam Ambrosius ad Valentinianum: *Nobis etiam priuatæ successionis emolumenta recentibus legibus denegantur, & nemo conqueritur; non enim putamus injuriam, quia dispendium non dolemus.* Constantini verò legem tandem restituit Iustinianus. Lege cum Gallico imperio natâ, fundi Ecclesijs transcribi nequeunt, sinè consensu principis: hoc nomine Chilpericus defunctorum qui Ecclesias instituissent testamenta euertit, & hereditates in fiscum redegit, aiebat enim plerumque, vt est apud Gregorium Turonensem: *Ecce pauper remansit fiscus noster, ecce diuitiæ nostræ ad Ecclesias sunt translatæ, nulli penitus nisi soli Episcopi regnant, perijt honor noster, & translatus est ad Episcopos ciuitatum: hæc agens assiduè testamenta quæ in Ecclesijs conscripta erant plerumque disrupit.* Guntranus verò posteà hæc testamenta restituit, & Ecclesias res suas sibi habere lubens indulsit: *Multa & ipse,* ait Gregorius Turonensis, *Ecclesijs conferens, testamenta quoque defunctorum qui Ecclesias heredes instituerant, & ab Chilperico compressa fuerant, restaurauit.* Constans exinde, & perpetua lex mansit, vt rescripto principis opus esset, quo Ecclesia immobilium capax efficeretur. Sic eâdem ætate, se & sua beato Martino obtulit Gundulfus quidam, verùm priùs impetrato præcepto regio: *Tandem,* ait Gregorius Turonensis, *inspectis propriæ conscientiæ noxis, conuerti decreuit se, vt humiliatis capillis ipsi sancto deseruiret antistiti, sed priùs à rege præceptum elicuit, vt res suas omnes basilicæ traderet viuens.* Hoc pacto & Florus Vice-Comes Andegauensis Glanafolium Monasterium posuit Mauro Benedicti discipulo, & latifundijs dotauit priùs exorato rescripto Theodeberti Regis. Faustus in vita beati Mauri apud Surium: *Florus autem accedens ad Regem deprecatus est*

ep. 31.

l. sancimus. C. de Episcop. & Cleric.

lib. 6. hist. c. 46. Aymoin. lib. 8. c. 59.

lib. 7. hist. c. 7.

lib. 3. de Miracul. S. Martin. c. 15.

tom. 1. Ian. 14.

eum, vt praeceptum regiæ dignitatis facere iuberet super testamentum quod ipse de proprijs rebus, quas loco illi tradiderat scribere rogauerat, quod rex libentissimè annuit. Sic Theobaldum Comitem Blesensem se, & sua Monasterio offerentem non admisit, nuptiásque ei suasit Nortbertus fundator Ordinis Præmonstratensis; quia non latebat eum lege regni feuda non posse alienari in Ecclesias & Monasteria absque consensu principis, & clientum Comitis : *Didicerat autem*, hæc sunt verba Nortberti vitæ apud Surium, *Principem illum amplissimas habere possessiones, & castra quamplurima, nec cuncta facilè posse mancipari alicui religioni, tum propter regni munitionem, tum propter aliorum multorum nobilium, qui eius principis beneficiarij erant, destructionem.* Nouum valde & insolens fuit, quòd condictâ in Syriam sacrâ expeditione ab Eugenio III. is Crucesignatis, quo faciliùs prædiorum emptorem inuenirent viatici instruendi gratiâ, etiam in Ecclesias ius alienandi tribuit, datis hac de re litteris ad Ludouicum Iuniorem Francorum regem, quæ exstant apud Othonem Frisingensem hisce verbis : *Liceat eis etiam terras, siue ceteras possessiones suas, postquàm commoniti propinqui siue Domini ad quorum feudum pertinent, pecuniam commodare aut noluerint, aut non valuerint, Ecclesijs, vel personis Ecclesiasticis, vel alijs quoque fidelibus liberè sinè vlla reclamatione impignorare.* Idémque posteà constitutum ab Innocentio III. conscripto altero in Sarracenos delectu, se tamen in leges Galliæ molitum fateri coactus est idem Pontifex alio loco, cùm prædia ad rectum cœnobij sancti Germani Parisiensis dominium spectantia, in alias Ecclesias, vel Monasteria ne alienarentur edixit, vel alienata eiurarentur intrà annum & diem, & ad priuatos possessores

tom. 3. Iun. 6.

lib. 1. de gest. Frideric. c. 35. Eugen. III. ep. 1. tom. 3. Conc.

lib. 2. ep. 371.

transmitterentur iuxta consuetudinem Gallicanam: *Præsenti*, inquit, *priuilegio duximus statuendum, vt si qui terras ad vos de iure spectantes, in quibus portionem habetis, vel campos donatione, aut venditione, seu quolibet alio alienationis titulo in aliam Ecclesiam, vel religiosa loca transtulerint, Ecclesijs illis, vel locis religiosis vltra annum & diem, eas sinè assensu vestro non liceat retinere, sed iuxta consuetudinem Gallicanarum Ecclesiarum talibus personis precio, seu dono concedant, quæ vobis, & Monasterio vestro iura vestra cum integritate persoluant.* Eodem iure vsi sunt Germani: inde querelæ aduersùs Gemmelaum Comitem, quòd Gemblacense cœnobium feudorum dote ornasset, inscio Imperatore. Sigebert. in vita Guiberti, primi huiusce loci Abbatis, apud Surium: *Quidam qui bona fidelis Christi Guiberti obliquo oculo limabant, aures Cæsaris aduersùs eum appellant, & inuidiosè ei derogantes contra rempublicam eum egisse accusant, quòd Gemmelaus regalem fiscum majoribus ipsius munificentiâ imperiali loco beneficij attributum, in partem proprietatis suæ vsurpauerit, & injussu Regis fundato ibi cœnobio in sortem Ecclesiastici iuris iniustè transtulerit, quod fieri nullomodo lex publica sinit.* Huiusmodi legem, ne prædia possiderentur ab Ecclesijs, solenni die inaugurationis à se sancitam prædicat Otho IV. Imperator, apud Guillelmum Britonem,

Innoc. III. lib. 2. ep. 181.

tom. 3. Maij. 13.

Philippid. lib. 10.

Illo quippe die, quo me diademate primùm
Reddidit insignem patrum pater imperiali,
Hanc promulgaui legem, inscriptisque redactam
Iussi per totum seruari firmiter orbem:
Ecclesiæ decimas, oblatáque munera tantùm
Possideant, villas nobis & prædia linquant,
Viuat vt hinc populus, habeátque stipendia miles.

cap. 36. His vestigijs Guillielmus I. Rex Anglorum legem edidit in magna charta, ne priuatis liceret prædia transcribere Collegijs Monachorum, sinè regis permissu: legem exsuscitauit Eduardus I. Matthæus Vuestmonasteriensis: *Anno gratiæ M.CC.LXXX. Rex, Pontifices, & Principes Anglicani conuenerunt in vnum, statuentes quòd religiosæ personæ in ampliationibus terrarum non crescerent, dicentes quòd ad detrimentum regni & obsequij militaris feoda militaria & aliæ possessiones ad religiosorum manum mortuam deuenerunt:* Quod intelligendum sinè speciali regis licentia, vt expressit Thomas Vualsingham. (in Eduard. I. A. C. 1276.) Hâc lege Anselmus à Guillelmo II. Rege Anglorum rerum in Anglia Beccensi cœnobio donatarum amortizationem petijt, nec obtinuit, nisi præsentibus donatoribus, vt ipse testatur (lib. 2. ep. 26.) in epistola ad Fratres Beccenses: *Quoniam verò Rex chartam nostram de rebus, quas habemus in Anglia, non nisi præsentibus datoribus, qui non omnes in curia Paschali affuerunt, voluit confirmare, iussit me vsque Pentecosten ad curiam suam, vbi omnes simul iam conuenerunt, exspectare.* Legem porrò ad manum mortuam vocarunt, quòd res semel quæsitæ Monasterijs, velut mortuæ, commercio in perpetuum eximuntur, & hanc legem tenacissimè in Anglia seruari scripsit Polydorus Vergilius. (lib. 17. hist. Angl.) Nec meliùs actum cum Orientali Ecclesia: lex fuit Nicephori Phocæ, ne Monasteria noua construerentur, sed constructorum cura gereretur, & adjectum, ne quid fundi Ecclesiæ, vel Monasteria sibi acquirere possent. Zonaras: (in Niceph. Phoca. idem Cedren. p. 541. & lib. 2. iur. Græco-Rom.) ἔνταῦθα καὶ ψήφισμα βασίλειον ἔθετο, ἐν ἀκινήτοις τὰς ἐκκλησίας μὴ ἐμπλατύνεσθαι, καὶ ἡ πρόφασις ὅτι κατ' ἐκεῖνον ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων, οὐκ εἰς δέοντα τῶν ἐκκλησιῶν ἀναλίσκονται: *Decreto quoque regio sanxit, ne fundi Ecclesiarum augerentur, hoc prætextu, quòd in suos vsus ab Episcopis, non in Ecclesiarum ne-*

cessitatem consumerentur. Nicephori constitutionem postea sustulit Nouella Basilij Porphyrogenetæ, vt refert Balsamo; & rursus eandem restituit Emanuël Comnenus, atque adeò exstructo Monasterio, monachis non prædia, sed alimenta ex fisco præbuit, auctore Nicetâ. Eodem iure vsi sunt Galliæ Comites, & alij proceres, ne quid Ecclesiæ in eorũ territorio, ex donatione, vel alio titulo comparare possent sinè eorum consensu, & iurium dominicorum remissione. Ordericus Vitalis monachus Vticensis: *Inter hæc audiens quidam miles bonus de Drocis, Vuado nomine, condonauit Ecclesiam sancti Michaëlis sitam super arua in pago Ebroïcensi, consentientibus Dominis suis, & filijs, & parentibus, & amicis.* Et alio loco: *Tunc Robertus de Laci dedit sancto Ebrulfo de duabus partibus decimæ de Bernerijs medietatem: Rogerius autem filius eius post obitum patris suâ concessione prædictam eleemosynam corroborauit, pro qua concessione quadraginta solidos Drocensium recepit, & vxor eius decem solidos ex charitate monachorum habuit; hoc sæpe dictus Radulphus qui capitalis Dominus erat gratanter annuit, & concessionem à coniuge sua, soboléque benigniter exegit.* Idem ex charta Fulcherij Canonici Carnotensis: *Etsi de meis hominibus beato Ebrulfo dare, vel vendere aliquis aliquid voluerit, omnibus omnimodo do licentiam, quatenus hoc absque timore meì facere praualeant.* Et idem ex charta donationis Petri Manliensis: *Etsi aliquis de hominibus meis aliquid sanctis, monachisque in eleemosynam dare voluerit, quicquid absque damno seruitij mei, & imminutione justitiæ meæ datum fuerit, libentissimè annuo cum filijs, tali tenore, & tam firmâ concessione, vt si aliquis ex ipsis pro quolibet reatu feudum suum amittat, Ecclesia Dei eleemosynam quam possidet nullatenus perdat.* Et idem rursus: *Fesza vxor Bernardi*

in Can. 1. Syn. Constantinopol. 1. & 2.

lib. 7. annal. p. 228.

lib. 3. hist. Ecclesi.

eod. lib.

lib. 5. hist. Ecclesi.

eod. libr.

eod. libr.

cæci dedit monachis sancti Ebrulfi Maciæ degentibus medietatem terræ sanctæ Columbæ, tam plani, quàm nemoris : hoc autem fecit concedentibus Dominis suis, Gothleno scilicet, qui aliam medietatem terræ propter penuriam seruicij tunc in dominio tenebat, & Guaszone de Paxeio qui capitalis Dominus erat. Quantò magis Comites Campaniæ, Andegauensis, Niuernensis, & Dynastæ Montmorentiaci, hoc ius manus mortuæ soluendæ, in Ecclesijs exercuerint ex veteribus tabulis satìs supérque fidem faciunt Chopinus, Coquilleus, & Quercetanus, aliíque recentiores: Denique instar regum nostrorum Comites, alijque Domini principales passim Ecclesias adegerunt, vt incapacitatis noxam luerent, vel fundos dimitterent, quæ res Alexandri IV. expostulationem prouocauit, in hæc verba : *Sanè intelleximus quòd in regno Franciæ, communiæ, Scabini, seu consules, & alij Domini temporales, & ij qui jurisdictionem in ipsis communijs, ciuitatibus, castris, & villis temporalem exercent, vel quibus in illis commissa est executio justitiæ secularis, molesti sunt nimiùm Ecclesijs super pluribus, & infesti; & inter cetera nituntur & student, vt illis collectas, & tallias, & alia huiusmodi eædem Ecclesiæ, prætextu bonorum quæ acquisiuerunt, tribuant & persoluant, vel extra manum suam ponant huiusmodi acquisita. Volentes itaque, &c.*

Chopin. de sacra Polit. lib. 3. tit. 1. n. 8.
Coquil. in hist. Niuern. pag. 125.
Quercetan. lib. 2. hist. Montmor. cap. 6.
cap. 1. de immun. Eccles. in 6.

DVCES,

DVCES, ET COMITES PROVINCIALES

LIBER II.

CAPVT I.

Ius belli.

SVPERIORE libro Ducum & Comitum insignia quæ versarentur in rebus sacris exegimus; nunc in isto politica & ciuilia prosequemur; primùm de iure belli priuati institutâ dissertatione. Stante Romanorum Republicâ summum belli, pacísque arbitrium penès senatum, populúmque Romanum fuit, nec justum bellum sed latrocinium habitum, quod non autore senatu, & injussu populi decretum esset. Sic Carthaginensibus bellum indictum ex iussu populi. Liuius: *Latum inde ad populum vellent, iuberent populo Carthaginensi bellum indici.* Nouum & insolens visum, quòd Talua prætor de bello Rhodijs indicendo legem rogasset inconsulto senatu. Liuius: *Sed & prætor nouo, malóque exemplo rem ingressus erat, quod antè non consulto senatu, non Consulibus certioribus factis, de sua vnius sententia rogationem ferret, vellent, iuberéntne Rhodijs bellum indici. Quum anteà semper priùs senatus de bello consultus esset, deinde ad populum latum*: Hac de causa à legatis accusatus

lib. 21.

lib. 45.

lib. 38. Cn. Manlius apud Liuium, quòd Gallogræcis bellum intulisset absque auctoritate senatus, & iussu populi. de laud. Stilicon. lib. 1. Senatui restitutum hoc ius Stiliconi gratulatur Claudianus.

Hoc quoque non parua fas est cum laude relinqui
Quòd non antè fretis exercitus adstitit vltor
Ordine quàm prisco censeret bella senatus,
Neglectum Stilico tot iam per secula morem
Rettulit, vt ducibus mandarent prælia patres,
Decretóque togæ felix legionibus iret
Tessera.

Eâdem disciplinâ subditis populi Romani etiam bello petitis, nefas fuit per se proprijs viribus bellum excipe- lib. 2. idem Dionys Halicarnass. lib. 8. antiq. Ro. p. 491. Trebell. Poll. in Probo. re, sinè Romano duce, exercitúque. Liuius: *Æqui Latinum agrum inuaserant, oratores Latinorum à Senatu petebant, vt aut mitterent subsidium, aut se ipsos tuendorum finium causa capere arma sinerent: tutius visum est defendi inermes Latinos, quàm pati retractare arma.* Quid in Republica Aetolorum? non alibi de bello & pace actum, quàm in concilio omnium ordinum quod panætolium dictitabant. Liuius toties lau- lib. 31. datus: *Legibus cautum erat ne de pace, bellóve, nisi in panætolico & Pyrrhiaco concilio ageretur.* Summâ rerum Ro- l. 3. ff. ad l. Iul. majest. l. vnic. C. vt vsus arm. insc. princ. interd. lib. 53. manarum translatâ ad Cæsares, statim lege Iuliâ majestatis sancitum, ne quis injussu principis bellum gereret, delectum conscriberet, exercitum compararet. Huius legis meminit Dio: ἐκεῖνα δὲ ἐπὶ πᾶσιν ὁμοίως ἐνομοθετήθη μήτε καταλόγους σφᾶς ποιεῖσθαι μήτε ἀργύριον ἔξω τοῦ τεταγμένου εἰσπράσσειν, εἰ μὴ εἴπη ἡ βουλὴ ψηφίσαιτο, ἢ ὁ αὐτοκράτωρ κελεύσειεν: *Hæ verò leges omnibus ex æquo prouinciarum rectoribus factæ, ne quem delectum*

militum agerent, ne pecuniam supra modum qui constitutus erat exigerent, senatus, imperatorisve iniussu. Eo nomine à Tiberio in exsilium actus Capito Procurator fisci in Asia, quòd militem armasset inscio principe. Dio Cassius: lib. 57. in fin. τοῦτο δὲ τὸν καπίτωνα τὸν τὴν ἀσίαν ἐπιτροπεύσαντα ἐς τὸ συνέδριον ἐσήγαγε, καὶ ἐγκαλέσας αὐτῷ ὅτι στρατιώταις ἐχρήσατο, καὶ ἄλλα τινὰ ὡς καὶ ἀρχὴν ἔχων ἔπραξεν ἐφυγάδευσεν: *Capitonem procuratorem Asiæ in senatum introduxit, & criminatus quòd militibus vsus fuisset, aliáque egisset quasi potestatem habens, in exsilium misit.* Francos inter ferrum & arma natos, haud continuit regum majestas, quin suas, suorúmve iniurias bello & armis vlciscerentur, omisso iudice: jámque à prima regum dynastia inualuit hoc genus proteruiæ, vt patet ex varijs Gregorij Turonensis locis. (lib. 5. c. 5. & 32. lib. 6. c. 17. lib. 9. c. 47. lib. 8. c. 18. lib. 10. c. 27.) Tentauit Carolus M. huiusmodi bella priuata, (Faidas ea ætas vocitabat) sancitâ lege coërcere: (Capitul. lib. 4. c. 27. & 55. Capitul. lib. 5. c. 180.) *Nescimus, ait, quâ pernoxiâ inuentione à nonnullis vsurpatum est, vt hi qui nullo ministerio publico fulciuntur, propter sua odia, & diuersissimas voluntates pessimas, indebitum sibi vsurpant in vindicandis proximis & interficiendis hominibus vindictæ ministerium, & quod rex saltem in vno exercere debuerat propter terrorem multorum, ipsi impudenter in multis perpetrare non metuunt propter odium, & putant sibi licere ob inimicitiarum vindictas, quod volunt vt Rex faciat propter Dei vindictam.* Tum exemplo aui Carolus Caluus legem instaurauit vt faida pacificetur, sed Francorum ingenio vix vnquam auelli potuit insana hæc opinio, (Capitul. Carol. Cal. tit. 34. c. 10.) pulcherrimum per arma vindictæ genus, & indecorum viris fortibus legum inerme præsidium. Ab occasu Carolinæ stirpis, assurgente Capetiâ, nondum adultis viribus, magis in dies sæuierunt priuata inter proceres

bella; & iusti penè belli speciem æquarunt, ità vt præiret solennis indictiò, seu diffidatio. Iuo Carnotensis ep. 173. ad Paschalem II. *Responsum est ex parte Rotroci neutrum debere fieri, quia munitio illa ei adjudicata erat in curia Comitissæ, de cuius feudo erat, cùm iudicio Ecclesiæ ad prædictam curiam hæc causa translata esset, & prædictus Iuo pro peregrinatione Hugonis minimè erat reddendus, cùm prædictus Iuo Rotrocum Dominum suum diffiduciasset, & prædam eius prior cepisset, homines suos eâ die quâ captus est in vinculis haberet, & ad forisfaciendum eidem armatâ manu militum eâ die procederet.* ep. 10. Quò alludit idem Iuo ad Philippum I. Francorum Regem: *Sed quia exasperatus propter salubres monitus, quos Serenitati vestræ ex summa fidelitate & caritate direxi, me diffiduciastis, & bona Episcopalis domus diripienda aduersarijs nostris exposuistis, grauia & grandia inde perpessus incommoda, regali curiæ ad præsens nec securè possum interesse, nec honestè.* lib. 3. de Concord. Catholic. c. 31. Hanc diffidationum licentiam detestatur Nicolaus Cusanus: *Hodie videmus*, ait, *aut confusionem maximam in ordine iudiciario, aut penitus nullam iustitiam, honor honore distinguitur à iure, & occupare etiam maxima dominia nobiles licitè se posse dicunt, vbi possessorem nihil iuris habuisse, neque habere concedunt; per vilissimum diffidationum modum honorem saluari putant, & vi post ipsam intimatam diffidationẽ ex quacũque confictâ, aut nullâ causâ qualitercumque rapta palàm, aut occultè licitè credunt possideri, etiam si bona Ecclesiæ, aut Clericorum forent.* Hoc æui furore Gaufridus Torennensis Comes bello aggressus Geraldum Comitem Aureliacensem. in vit. Gerald. lib. 1. c. 37. Odo Cluniacensis: *Godefridus ille Torennensis Comes, quâdam vice collecto militum agmine festinabat vt hunc virum Dei bellando lacesseret, aut quæ erant iuris illius deuastaret, &c.* Gaufridus Martellus

Comes Andegauensis Guillelmum Comitem Pictauiensem diffidauit & bello cepit, triennio in vinculis habuit, & tandem nonnisi durissimis conditionibus dimisit, ex Vuillelmo Pictauiensi, & Glabro Radulpho: Eodem tempore exarsit bellum inter Gaufridum Martellum, & Vuillelmum Nothum Ducem Normanniæ, qua in expeditione Gaufrido operam nauarunt alter Guillelmus Comes Pictauiensis eius priuignus ex Agnete vxore, & Eudo Dux Britanniæ, auctore eodem Vuillelmo Pictauiensi, & Vuillelmo Gemiticensi: & fatis functo Gaufredo Martello durissimum ortum est bellum inter eius heredes Gaufredum Barbatum, & Fulconem Rechinum fratres, de hereditate ercíscunda, quod non aliter finem nactum est, quàm Gaufridi captiuitate, teste Aymoïni Continuatore. Eò insania prorupit, vt clerici quoque à laïcis instructâ acie res Ecclesiæ repeterent. Petrus Damiani: *Nostris quoque temporibus accidit vt in Burgũdiæ regno quidam clericus esset superbus nimis ac tumidus, & non modò carnali vita seculariter deditus, sed & contra suum ordinem terribiliter bellicosus: hic itaque cùm Ecclesiam Beati Mauricij multis inclytam prædijs, suis ditionibus vsurparet; potens autem quidam è diuerso sui iuris esse non sinè magna liuoris atque certaminis animositate contenderet, tandem belli dies vtroque paciscente statuitur, & à multis hinc inde frementium armatorum agminibus conuenitur, &c.* Religiosior Iuo Carnotensis ad Diœcesanos, bellum deprecatur, ne suscipiatur sui liberandi causâ à Vice-Comite Carnotensi. *Audiui*, ait, *Primates vrbis vestræ ad inuicem coniurasse guerram se facturos aduersùs Vice-Comitem pro mea liberatione, quod nequaquam mea liberatio est, nec inclusionis meæ non solùm exasperatio, sed*

lib. de gest. Guillelm. Ducis Normann. lib. 4. c. 9.

eod. libr. de gest. Vuillelm. Ducis. lib. 7. c. 18. & 27.

lib. 5. c. 47.

opusc. 34. c. 4.

ep. 20.

interminata productio : quare ne fiat prohibeo, interdico. Moribus Pictonum tritum refert Rogerus Houedenus, vt nobiles bello & armis causas proprias agitarent, siue allegarent, vt loquitur. Hinc secuta mutua inter Comites fœdera. Anno 1217. ictum fœdus inter Odonem Ducem Burgundiæ Theobaldum Comitem Campaniæ cum Blanca eius matre, & Herueum Comitem Niuernensem ad coërcendos contumaces vassallos quo ad resipiscerent, vt refert Guido Coquille. Cum iure belli, proprius fuit Ducibus & Comitibus clamor militaris, instar Regum nostrorum : regium Francorum signum fuit, *Meum gaudium*, idiotismo *Montioye*. Ordericus Vitalis : *Latitantes verò sub stramine subitò proruperunt, & Regale signum Anglorum cum plebe vociferantes ad munitionem cucurrerunt, sed ingressi, meum gaudium, quod Francorum signum est versâ vice clamauerunt.* Et frequentiùs conjunctum Dionysij diui tutelaris Galliæ nomen, hoc modo : *Montioye sainct Denis*, vt passim occurrit. Comitibus variè clamatum, vel prouinciæ aut principis vrbis suæ ditionis, vel diui tutelaris nomen, vel insignis gentilitij, vt Comiti Tolosano, Tolosa: Raymundus de Agiles : *Atque illatis signis in ciuitatem & acclamatâ Tolosâ, quod erat signum clamoris Comitis, discessimus.* Eduardo Duci Aquitaniæ in prælio Pictauiensi, S. Georgius, Guienna. Ioannes Frossardus scriptor Gallicus : *Là crioyent aucuns Cheualliers, & Escuyers de France, qui par troupeaux se combattoient, Montioye sainct Denys, & les Anglois cryoient sainct George Guyenne.* Comiti Flandrensi Flandria ad Leonem, idem Frossardus : *Là cryoit Flandres au Lyon.* Duci Normanniæ, solennis Numinis inuocatio ; Deus adjuuet. *Diex aye Dame, Diex aye.* Comiti Campaniæ

in Richardo I.

in hist. Niuern. p. 122.

lib. 11. Eccl. hist. 1119.

in hist. Hierosolym.

vol. 1. c. 162.

vol. 2. c. 69.

militare celeusma, *Passauant le meilleur.* Ludouico II. Borbonio Duci repetitum carmen, *Nostre-Dame, Nostre-Dame.* Dynastis Montmorenciacis, *Dieu ayde au premier Chrestien.* Comiti Altissiodorensi, *Nostre-Dame Auxerre.* Bertramo Guesclino, *Sainct Yues Guesclin*, vel sæpius, *Nostre-Dame Guesclin*, apud Frossardum: Vassallis tamen non licuit bello experiri, nisi priùs petito consensu Domini principalis. Auctor vitæ Burchardi Comitis: *Non enim*, inquit, *mos erat, nec est Francis in bello aliquomodo introire absque præsentia, aut iussu proprij senioris.* Cruore & strage hominum fœda hæc bella, sed tolerantiâ & conniuentiâ Regum fœdiora. Gestum inter Gaufridum Martellum, & Guillelmum Normannum bellum modò memoraui, & malo exemplo belli fortunam expertus Guillelmus, pactâ cum Henrico I. Rege Francorum lege, vt quas vrbes, vel castra à Gaufrido cepisset, vel in futurum caperet, in perpetuum sibi retineret, vt addit Vuillelmus Pictauiensis. Diutino bello disceptata controuersia inter Gaufredum Barbatum, & Fulconem Comites, etiam spectante Philippo I. & Vuastinensem pagum à Fulcone abstentionis ab hostis partibus præmium ferente. Rem narrat Aymoïni Continuator: *Posteà verò motum est bellum inter Gaufridum Barbatum, Andegauensium Comitem, & fratrem eius Fulconem Rechim Comitem Vuastinensium, conquerens siquidem prædictus Fulco de fratre suo, super eo, quòd ei paruam terræ partem dedisset Regem adijt, & fideliter compromisit quòd totum Vuastinense ei relinqueret, si de bello sibi non noceret. Rex autem super hoc accepto consilio, quod petebat concessit. Inuadens igitur Fulco fratrem suum per auxilium Andegauensium & Turonensium Baronum, hominum multâ stra-*

Quercetan. lib. 1. hist. Montmor. c. 4.

vol. 1. c. 210. & vol. 3. c. 122.

in suppl. antiq. Paris.

loc. citat.

lib. 5. c. 47.

ge factâ eum in campo deuicit, cepit, & vsque ad finem vitæ suæ in carcere tenuit; quâ peractâ expeditione Vuastinense sicut promiserat Regi vuerpiuit. Quid D. Ludouicus? grassantibus bellis inter Comitem Cabillonensem, & Comitem Burgundiæ, inter Comitem Campaniæ, & eundem Comitem Cabillonensem partes suas interposuit, non vt rex contemptę majestatis acerbus vltor, sed vt arbiter, & pacis sequester: MISsis è comitatu suo legatis, qui huiusmodi lites & simultates componerent, vt refert Ioinvilla scriptor Gallicus. Imò & Diuus princeps anno 1231. pactis conuentis cum Petro Mauclerc, Duce Britonum, ius belli ei integrum reliquit, vt docet Argentreus. Priuatis bellis iustitium indixit Philippus Pulcher, edicto anni M. CCC. III. sed temporarium, quo ad bellum regium incumberet: & post eum Ludouicus Hutinus nobilibus Niuernensibus belli priuati ius vindicantibus, eo vti minimè prohibuit, sed de consuetudine quęrendum interlocutus est, ex fide Guidonis Coquillei. Eodem morbo laborauit Germania, nec bella priuata sustulere Imperatores, sed his modum imposuere. Fridericus I. apud Abbatem Vrspergensem: *Si liber homo ingenuus, ministerialis, vel cuiuscumque conditionis fuerit incendium commiserit pro guerra propria, pro amico, pro parente, vel causa cuiusquam alterius occasione de sententia & iudicio proscriptioni statim subjectus habeatur. Hic excipiuntur si qui fortè manifestâ guerrâ castra manifestè capiunt, & si qua ibi suburbia, aut stabula, aliáve tuguria praiacent igne succendunt.* Et imperante Ludouico Bauaro restituta vetus lex Germanię; ne priùs priuatum bellum inferretur, quàm triduò antè denunciatum foret. Frossardus: *Et fut là endroit renouuellé vn jugement & statut, & affermé qui auoit*

in Chron. D. Ludou. p. 156.

lib. 5. hist. c. 17.

Stylus parlam. fol. 183.

in hist. Niuern.

ad ann. 1187.

vol. 1. c. 34.

auoit esté fait à la Cour de l'Empereur le temps passé, qui estoit tel; que qui vouloit autruy greuer, ou porter dommage, il le deuoit defier suffisāment trois iours deuant son fait, & qui autrement le faisoit, il deuoit estre rattaint de mauuais & vilain fait. Huic Reipublicæ labi iam olim vt mederentur Gallicani Episcopi anno 1034. primùm in Aquitania, tum in alijs prouincijs, priuatis bellis inducias decreuere, Treugæ Dei nomine, vt scribunt Glaber Rodulphus, Sigibertus, Iuo Carnotensis, & alij: dissensit vnus omnium Gerardus Cameracensis Episcopus, cuius sententiæ satìs firigidam rationem affinxit Sigibertus, hanc videlicet; *Genus humanum ab initio trifariàm esse diuisum in orantibus, pugnatoribus, agricultoribus, & vnum duorum, & duos vnius egere auxilio; ideò debere arma ferri, & rapinas reddi pro autoritate legis & gratiæ vltorem percussi vel occisi, non exacerbari cogendo, sed secundùm Euangelium ei reconciliari.* Sed verior & sanior Gerardo mens sedit, non Episcoporum, sed regum esse de bello & pace cauere: *Hoc enim*, inquit Baldericus Nouiomensis, *non tam impossibile, quàm incongruum videri respondit, si quod regalis iuris est sibi vendicari præsumerent, hoc etiam modo sanctæ Ecclesiæ statum confundi, quæ geminis personis regali videlicet, ac sacerdotali administrari præcipitur; huic enim orare, illi verò pugnare tribuitur: igitur regum esse seditiones virtute compescere, bella sedare, pacis commercia dilatare; Episcoporum verò reges vt viriliter pro salute patriæ pugnent mouere, vt vincant orare*: Et hac de re consultus Iuo Carnotensis à Daimberto Senonensi Archiepiscopo, in huiusmodi pactis de pace seruanda auctoritatem regiam desiderari agnoscit; *Treuia Dei non est*, inquit, *communi lege sancita, pro communi tamen vtilitate hominum ex placito,*

lib. 4. c. 5. ad an. 1035. ep. 44.

lib. 3. c. 27. & 52.

ep. 90.

& pacto ciuitatis ac patriæ Episcoporum, & Ecclesiarum vt nostis est auctoritate firmata; vnde factum vt milites non sinè consensu regis & Domini capitalis iusiurandum de pace colenda
ep. 166. *subirent.* Idémque Iuo Carnotensis, ad Cononem Prænestinum Episcopum: *Suasit enim Hugo filius Geruasij propter violatam pacem se esse iniustè excommunicatum, & terræ patris sui iniustè diuinum officium esse interdictum, quia dicit eâ die, quâ vocatus erat ad iustitiam, se à Domino rege suo fuisse detentum, quæ excusatio aduersùs pacem violatam apud nos nullius momenti est; quia rex & princeps hanc licentiam dederunt militibus suis, vt absolutam fidelitatem iurarent paci & iustitijs pacis infra septem dies, quibus moniti essent se venturos ad iustitiam, nisi eos detineret aut proprij corporis inualetudo, aut propriæ personæ violenta detentio, nec rege excepto, nec Domino.* Reipublicæ saluberrimum fuit huiusce treugæ consilium, & cœlesti Mariæ Virginis fabro lignario visæ suffragio comprobatum, & à primoribus Galliæ
A. C. 1183. id. Rigord. de gest. Philip. Aug. ex animo susceptum. Robertus Montensis: *Anno superiori apparuit Domina nostra, Mater misericordiæ, sancta Maria cuidam fabro lignario opus facienti in quadam sylua, & obtulit ei sigillum iconiæ suæ, & filij sui Saluatoris nostri, cuius sic conscriptio erat, Agnus Dei qui tollis peccata mundi dona nobis pacem: & dixit ei, vt ferret illud sigillum ad Episcopum Podiensem, vt prædicaret in prouincia sua, & alijs circumquaque, vt omnes qui vellent pacem tenere sanctæ Ecclesiæ, & filijs suis, facerent huiusmodi sigilla & portarent in signum pacis, & facerent alba parua caputia ad ostentationem pacis & innocentiæ, & dato sacramento pacem tenerent, & inimicos pacis destruerent, quod & factum est: nam multi Episcopi, & consules, & viri consulares & mediocres & pauperes hanc sectam tenentes pacē tenent, & inimicos pacis persequuntur.* Feli-

liciter & antea sedandis tot ciuilibus Comitum bellis occurrit decreta in Concilio Claromōtano ab Vrbano II. in Syriam expeditio, positis simultatibus, hisin belli societatem coëuntibus. Guibertus Abbas: *Erat eo tempore antequàm gentium fieret tanta profectio maximis ad inuicem hostilitatibus totius Francorum regni facta turbatio, crebra vbique latrocinia, viarum obsessio passim audiebantur; imò fiebant incendia infinita, nullis præter solâ & indomitâ cupiditate existentibus caussis exstruebantur prælia, & vt breui totum claudam, quicquid obtutibus cupidorum subiacebat, nusquàm attendendo cuius esset, prædæ patebat. Mox ergo & mirâ & incredibili, ob insperabilitatem animorum immutatione commoti, signum Pontificis prædicti præceptione indictū, cruces videlicet ab Episcopis & Presbyteris sibi precantur imponi, & sicut rapidissimi venti impetus, sola non magna pluuiæ vnda restringi; ita illicò contigit ad inuicem simultates vniuersorum, & bella sopiri per inditam sibi aspirationem, haud dubium quin Christi.* lib. 1. hist. Hierosol. c. 7.

Cap. II.

Ius Vectigalium. Indictio quatuor Casibus. Focagium. Vectigal salis. Pedagium.

VIGENTE Romanâ Republicâ nefas fuit Vectigalia institui sinè senatus, populíque auctoritate: Vectigal nouum ex salaria annona statuerunt Liuius Salinator, & Claudius Censores, auctore Liuio, sed non sinè nutu senatus, populíque. Vectigal quoque in opera publica indictum à Lepido & Fuluio Censoribus; verùm auctore senatu, ac populo, penès quem summum imperium fuit. Liuius: lib. 29.

lib. 40. *Censoribus*, inquit, *postulantibus vt pecuniæ summa sibi, quæ in opera publica vterentur, attribueretur, vectigal annuum decretum est.* Euersâ Republicâ in populi ROMANI iura successerunt Cæsares, & quamprimùm sancita lex, ne sinè præcepto principis noua vectigalia instituerentur. Augusti lex fuit, ne præfecti prouinciarum supra modum definitum vectigalia exigerent senatus, imperatorísve injussu, vt ex Dione, superiori Capite obseruatum: non immeritò à Gallis apud Augustum accusatus Licinius præfectus Galliæ, quòd vectigalia vltra legem corroderet, & quia vectigalium ratio menstruis pensionibus diuidebatur, quatuordecim menses constitueret Decembrem mensem, verè decimum dictitans, & duos Augustos, menses vndecimum & duodecimum, & eo nomine pecunias exigeret: sed periculum à capite amolitus est vocato in prædam Augusto, narrante Dione. Eo nomine insimulatus Athanasius apud Constantinum, Arrianis doli artificibus, quòd linearn vestem imperasset Aegyptijs, tributi vice: *ὡς Ἀθανασίου λινῆν ἐσθῆτα τελεῖν τοὺς αἰγυπτίους τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ κελεύσαντος*, inquit Socrates. Lege Francicâ quoque noua sinè auctoritate principis vectigalia institui vetitum. Capitulare Caroli M. de theloneis: *Placet nobis vt antiqua & iusta tholonea à negotiatoribus exigantur, tam de pontibus, quámque de nauigijs seu mercatis; noua verò seu injusta, vbi vel funes tenduntur, vel cum nauibus sub pontibus transitur, seu his similia, in quibus nullum adiutorium itinerantibus præstatur, vt non exigantur, &c. Si quid verò fuerit vnde dubitetur, ad proximum placitum nostrum, quod cum ipsis missis habituri sumus interrogetur.* Accedit aliud eiusdē principis; *De injustis occasionibus & consuetudinibus nouiter institutis,*

l. vectigalia. 10. ff. de public. l. vnic. ff. ad l. Iul. de ambit. l. 3. C. vectig. nou. inst. non poss.

lib. 53.

lib. 54.

lib. 1. c. 20.

lib. 3. c. 11.

lib. 4. c. 47.

ſicut ſunt tributa & tholonei in media via, vbi nec aqua, nec palus, nec pons, nec aliquid tale fuerit vnde iuſtè cenſus exigi poſſit, vel vbi naues ſubter pontes tranſire ſolent, ſiue in medio flumine vbi nullum obſtaculũ eſt, vt auferantur, antiquæ autem ad noſtram notitiam deferantur. Inde deductâ lege Friderici in deſcriptione regalium primos apices tenuit ius vectigalium: Comites tamen & Seniores Galliarum, vergentibus iam præfecturis & beneficijs in dominia, nouis cẽſibus & vectigalibus prouinciales atterere non dubitarunt, quos hac de re increpat Concilium Turonenſe III. *Admonendi ſunt Domini ſubditorum, vt circa ſuos piè, & miſericorditer agant, vel eos quâlibet injuſtâ occaſione condemnent, non vi opprimant, non illorum ſubſtantiolas injuſtè tollant, nec ipſa debita quæ à ſubditis reddenda ſunt impiè ac crudeliter exigantur.* Imò non defuerunt Comites qui adumbratam religionem in quæſtu ponerent, & ſpecie commeatus Romanæ, vel Turonenſis peregrinationis pecunias à pagenſibus emungerent. Concilium Cabillonenſe II. *Sunt quidam potentum qui acquirendi cenſus gratiâ, ſub prætextu Romani, ſiue Turonici itineris multa acquirunt, multos pauperum opprimunt, & quod ſolâ cupiditate faciunt, orationum ſiue ſanctorum locorum viſitationis causâ ſe facere videri affectant.* Eò anguſtiarum redacti infelices ruſtici, vt tributis exhauſti migrare compellerentur, & nouas ſedes quærere. Odo Cluniacenſis, in vita Geraldi Comitis Aureliacenſis: *Aliquando enim non paucos ex ruricolis obuios habuit, qui derelictis colonijs ſuis in aliam prouinciam tranſmigrabant; quos cùm recognouiſſet, & quónam cum ſua ſupellectile tenderent inquiſiſſet, reſponderunt, quòd iniuriati fuiſſent ab eo cùm ipſe beneficiauerat eos. Milites verò qui obambulabant principi ſuadebant, vt eos verberari iuberet, & ad do-*

cap. vnic. quæ ſunt regal. in vſib. feud.

Can. 39.

Can. 45. Burchard. lib. 19. c. 51.

lib. 1. c. 24.

munculas vnde discesserant redire compelleret, sed ille noluit, &c. Ergo permisit eos abire quò sibi commodius putarent, & dedit licentiam conuersandi. Nec feliciùs audierunt secutæ ætatis Comites, & proceres. Petrus Venerabilis in Apologia Cluniacensium, ad Bernardum Clareuallensem: *Patet quippe cūctis qualiter seculares Domini rusticis, seruis, & ancillis dominentur; non enim contēti sunt eorum vsuali & debitâ seruitute, sed & res cum personis, & personas cū rebus sibi semper immisericorditer vēdicant; inde est quòd præter solitos census ter, aut quater in anno, vel quotiens volunt, bona ipsorū diripiūt, innumeris seruitijs affligūt, onerà grauia & importabilia imponunt, vnde plerumque eos etiam solum proprium relinquere, & ad peregrina fugere cogunt, & quod deterius est, ipsas personas, quas tam charo pretio, hoc est suo Christus sanguine redemit, pro tam vili, hoc est pecunia venundare non metuunt.* Et Cæsarius Heisterbachcensis: *Vacca*, inquit, *ipsâ suâ inquietudine, & depastione, nobiles & aduocatos temporis nostri designat, qui domos & agros subditorum hospitando depascunt, & per assiduas exactiones quas in illos faciunt, in substantia recrescere non sinunt.* Hoc iure vsus Comes Tolosanus, vt pedagia, guidagia, salinaria, & alia huiusmodi in ditionis suæ finibus instar regum exigeret; quam ob rem anathematis minis territus à Milone legato sedis Apostolicæ, de iusto vectigalium modo Innocentium III. summum Pontificem consuluit, & ab eo rescriptum tulit, non ferenda censeri vectigalia quæ principis beneficio, vel consuetudinis centenariæ suffragio destituerentur. *Præterea*, inquit, *cùm pedagia, guidagia, salinaria, tibi legatus interdixerit memoratus, auctoritate Apostolicâ duximus declarandum, illa esse pedagia, salinaria, guidagia interdicta, quæ non apparent Imperatorum vel*

lib. 1. ep. 28. vide Ioan. Saresb. policrat. lib. 6. cap. 1.

lib. 2. Mirac. c. 7.

cap. super quibusdam. ex. de verb. sig.

Lateranensis Concilij largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine à tempore cuius non exstat memoria introducta. Nec alio iure quàm consuetudine ius collectam exigendi euindicasse Abbatem sancti Germani de Pratis, auctor est Stephanus Tornacensis : *Abbas*, inquit, *S. Germani de Pratis per singulos annos in terra sua moderatam collectam habet, & habuit, iure consuetudinis censum sibi debitum & recipit & recepit; & ecce quodam motu satellites Palatini prohibent hominibus & hospitibus Ecclesiæ prædictæ ne soluant, quod ipsi soluerunt & patres eorum.* Vnde factum vt sæpius feudo exheredati, id est multati sint Comites & alij Domini principales ob malas consuetudines, id est nouas & improbas exactiones. Robertus Montensis: *Vuillelmus Talauacius Comes Sagiensis, & filius eius Ioannes, & item Ioannes nepos eius, filius Guidonis primogeniti sui Comitis Pontini, concesserunt regi Henrico castrum Alenceium & Roccam Mabirit, cum eis quæ ad ipsa castella pertinent, & forsan ideò prædictas munitiones perdiderunt, quia malas consuetudines ipsi & eorum intercessores diu ibi tenuerant, quas Rex Henricus statim meliorari præcepit.* Porrò iura dominica, consuetudines, ea ætas dictitauit, quòd plerumque haud alio titulo, quàm moribus niterentur : Goffridus Vindocinensis ad Paschalem II. *Sunt enim*, inquit, *in partibus nostris quidam satis nobiles genere, sed multùm ignobiles actione, mihi quidem carne propinqui, at moribus & vitâ longinqui; hi de rebus Monasterij, cuius licèt indignus curam gerere videor, peruersas quasdam exactiones, siue consuetudines extorquere laborant, quas prædecessores eorum longè ante per violentiam rebus ipsis impresserant :* Et Robertus Montensis : *Rotrocus Episcopus Ebraïcensis, & Reinaldus de sancto Valerico in Normaniam recognoscere missi sunt iussu Regis per*

cp. 187.

ad A. C. 1166.

lib. 1. ep. 2.

ad ann. 1164.

Episcopatus, regales reditus & consuetudines ad Regem & ad Barones pertinentes. Et longè ante Synodus Meldensis:
Can. 19. *Vt ab Ecclesijs vestræ ditioni subiectis indebitas consuetudines & iniustas exactiones de cetero non exactetis.* Eâdem ratione Græcis συνήθεια vocantur enthroniastica, id est quæ
Nou. Iust. 123. Nov. 1. alex. Comn. lib. 2. iur. Græco-Rom. offerebantur pro introitu sacerdotij, vel quæ ordinationis nomine, ex Nouellis Iustiniani, & Alexij Comneni. Inter Regalia se habet ius indicendi tributi quatuor vulgatis casibus, nempe pro dote filiæ primogenitæ, pro militia nati, id est equestris dignitatis accessione; pro transmarina expeditione, vel redemptione capti ab hostibus. Hoc iure Vuisigothorum Regi nubente filiâ Chilperici Regis, ei à Francis oblata munera. Gregorius Turonensis: *Franci verò multa munera obtulerunt alij aurum, alij argentum, nonnulli equos, plerique vestimenta, & vnusquisque vt potuit donatiuum dedit.* Et ex Gallia in Angliam deducto more; Henrico III. Anglorum Regi oblatum scutagium, ob collocandam sororem primogenitã Friderico II. Imperatori: testis Matthæus Paris: eidem concessum subsidium ob collocandam primogenitam filiam. Matthæus Paris: *Tandem vnanimiter cùm nullo modo ad aliam formam possent flecti, concesserunt Domino Regi ad maritandam filiam suam primogenitam de omnibus qui tenẽt de Domino Rege in capite de singulis scutis viginti solidos soluendos, scilicet medietatem ad Pascha, & aliam ad festum sancti Michaëlis.* Pro militia filij Eduardo I. erogata tricesima rerum à clero & plebe: Matthæus Vuestmonasteriensis: *Die autem crastinâ cinxit Rex filium suum baltheo militari in palatio suo, & dedit ei ducatum Aquitaniæ &c. pro hac autem militia filij Regis concessus est Regi trigesimus denarius à populo & clero: mercato-*

(Margin notes: cap. 1. quæ sunt regal. in vsibus feud. — lib. 6. hist. cap. 45. id. Aimoin. lib. 3. c. 56. — A. C. 1242. — A. C. 1244. — ad ann. 1306.)

res

res verò vicesimum concesserunt. Vtriusque indictionis ius, id est auxilia faciendi filium suum militem, & filiam suam maritandi, vt Thomæ Vualsingan verbis vtar, remisit Eduardus III. in vitæ tempus. Proua militari expeditione solennis fuit Francis, & eorum exemplo, Germanis Regibus indictio, quam fodrum vocarunt. Otho Frisingensis : *Mos enim antiquis*, inquit, *ex quo imperium Romanum ad Francos deriuatum est ad nostra vsque deductus est tempora, vt quotiescumque reges Italiam ingredi destinauerint gnaros quoslibet de familiaribus suis præmittant, qui singulas ciuitates, seu oppida peragrãdo, ea quæ ad fiscum regalem spectant, quæ ab accolis fodrum dicuntur, exquirant.* Hoc onere iam olim Aquitanos leuauit Ludouicus pius, tum Rex Aquitaniæ. Aimoïnus : *Inhibuit à plebeis vlterius annonas militares, quas vulgò foderum vocant, dari.* Difficillimis reipublicæ temporibus, cùm in hostium potestate essent D. Ludouicus, Ioannes, & Franciscus I. pro eorum redemptione vltrotributa vsurpata; in Anglia pridem capto Richardo I. à Leopoldo Duce Austriæ, diuisa in clerum & plebem collatio, liberandi principis gratiâ, etiam annuente Innocentio III. Pontifice. Hæc iura ex indulgentia principum, vel vsurpatione passim in se transtulere Comites, & alij proceres, & hoc est, quod nostri vocant, *Droit de Taille ez quatre cas.* Fodrum eos exegisse à rusticis insinuat Lucius III. Pontifex, cùm Ecclesiarum aduocatos notat, quòd ab ijs fodrum, albergarias, regium & similia, tamquam à proprijs rusticis extorquerent. Solenne vectigal indixit Philippus Dux Burgundiæ, ob tyrocinium militare Ioannis, filij Comitis Niuernensis, & vassallos adegit, vt filio prę stò essent suis stipendijs in expeditione Hungarica, vel

in Eduard. 3. ad ann. 1339.

lib. 2. de gest. Frid. c. 13. add. Radeuic. lib. 2. c. 10.

lib. 5. c. 4.

Rog. Houeden. in Richard. I. Innoc. III. lib. 1. ep. 406. P. Blesen. in epp.

cap. præterea. de iur. Patron.

vol. 4. c. 68. militiæ onus collatitio ære redimerent, teste Frossardo. Non aliena iura ab obsequijs Romanorum clientum in patronos, quorum præcipua erant, egentem patronum pecuniâ iuuare ob nuptias filiæ, vel si bello captus ob λύτρον soluendum. Dionysius Halicarnassæus: lib. 2. antiq. Rom. τοὺς δὲ πελάτας ἔδει τοῖς ἑαυτῶν προστάταις θυγατέρας τε συνεκδίδοσθαι γαμουμένας, εἰ σπανίζοιεν οἱ πατέρες χρημάτων καὶ λύτρα καταβάλλειν πολεμίοις εἴ τις αὐτῶν ἢ παίδων αἰχμάλωτος γένοιτο: *Clientum erat patronos in elocandis filiabus iuuare, si pecuniâ parentes deficerent, si vel ipsi, eorúmve filij capti essent pretium redemptionis hosti soluere.* Regalibus etiam se infert census capitis, quem nostri, focagium dicunt, Græci καπνικόν; quod genus vectigalis primùm institutum à Nicephoro Generali. Zonaras: in Niceph. General. Cedren. p. 394. τούτου καὶ ἡ τοῦ καπνικοῦ ἐπίθεσις ἐννόημα κάκιστον ἐπαχθέντος τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ πτωχείων γηροκομείων τε καὶ μοναστηρίων παροίκοις, καὶ παντὶ μήτε γῆν ἔχοντι μήτε τέλος: *Huius etiam fumarij impositio inuentum pessimum paræcis Ecclesiarum, Monasteriorum, ptochiorum, & gerocomiorum mandati, & cuiuis neque fundum, neque reditum habenti.* Solenne Francis vectigal ab antiquo Focagium, & ex Gallia nî fallor libatum ab Hierosolymitanis Regibus. lib. 22. de bell. sacr. c. 23. Vuillelmus Tyrius ex forma colligendi census: *Si verò prædicti quatuor selecti, qui ad hoc deputati sunt, cognouerint pro certo, quòd alicuius substantia non valeat centum Bysantios accipiant super eum Foagium, id est pro foco bysantium vnum.* Focagium imperauit Carolus V. Hoc iure vsi & Comites, aliíque Domini capitales in subditos. Flodoardus: lib. 4. hist. Rhem. c. 49. *Quidam vir illustris cùm duxisset vxorem, &c. Ille nutu Dei compunctus ad miraculum vouisse traditur se vlteriùs mulierem non habiturum, familiámque vxori delegatam eidem addicens*

Ecclesiæ, hanc eis dedit legem, vt capitis censum ibidem dependerent, nullique præter id obnoxij seruitio forent. Focagium, siue capitis censum, Aquitanis indixit Eduardus princeps Vualliæ, & Dux Aquitaniæ, sed expostulantibus prouincialibus ob id proscriptus, iudicio Parium Francorum, vt narrat Froissardus. In Oriente Duces interdum *καπνικὸν* meruerant ex beneficio imperatorum: vt Olbiano, & Cataquila ducibus ob egregiè nauatã in bello operam aduersùs Thomã perduellem, huius vectigalis prouentum concessit Michaël Balbus: Cedrenus. *οἷς τισιν ἀπονέμων ἀμοιβὰς ὁ βασιλεὺς, τὸ εἰς τὸ βασιλικὸν ταμιεῖον εἰσαγόμενον δημόσιον τέλος ὃ καπνικὸν καλεῖν εἰώθασιν ἐδωρήσατο.* *Ideóque Imperator referendæ gratiæ causâ publicum vectigal, quod fumarium dicitur, & in ærarium principis inferri solebat, ijs dono dedit.* Regalium censum auget vectigal salinarum: hoc genus vectigalis primùm Romæ ab Anco Martio institutum, auctore Plinio, exactis Regibus vnà sublatũ. Liuius: *Salis quoque vendendi arbitrium, quia impenso pretio venibat in publicũ, omni sumptu ademptum priuatis, portorijs quoque & tributo plebe liberatâ:* Tum à Liuio & Claudio Censoribus restitutum, vnde Liuio inustum Salinatoris cognomen, vt prodit Liuius, & inde vectigal salis inter publica vectigalia & regalia censitum. In Gallia vectigal salis anno M. CCC. XLIII. primùm à Philippo Valesio institutum. Continuator Vrspergensis: *Hoc tempore Philippus Galliarum Rex intelligens lucri bonum odorem ex quauis re esse, tributum salis instituit, argutum inuentum, quò nemo liber à tributo esset: hinc enim Regibus quotannis pecunia ingens penditur:* Sed ante illum etiam Comites prouinciales, in quorum ditionibus fuêre salinæ, ex consuetudine vectigal salis exactita-

vol. 3. c. 244. 246. 279.

pag. 411.

lib. 31. c. 7.

lib. 2.

lib. 29.

l. inter publica. ff. de verb. sig. c. vnic. quæ sint reg. in vsib. feud.

vectigal salis exactũ à Ioan. 1355. Froiss. vol. 1. c. 155.

de salinis Narbonens. Rutil. Numat. itiner. lib. 1. runt: vt salinaria pendebantur Comiti Tolosano, de quo rescriptũ Innocentij III. quod suprà attigimus, eiúsque vectigalis tenacissimum fuisse exactorem, testatur priuilegium emunitatis Castri Bellicadri à Raimundo Comite Tolosano concessum anno 1217. in quo oppidanis omnia vectigalia remittuntur, dempto pedagio salis. Tẽporibus D. Ludouici vectigal salis à suis prouincialibus exigebat Carolus Rex Siciliæ, & Comes Prouinciæ, de quo eum perstrinxit Clemens IV. Epistola sua (ep. 161. ex Cod. M. S.): *Sed nihilominùs*, inquit, *de alijs quæ non ità omnino nouimus, reddimus te solicitum, de Gabellis salis videlicet, quarum originem vidimus vitiosam, in his etiam quæ veteres appellantur vt de alijs taceamus, quæ tuo sunt tempore, sicut videtur, in multorum præiudicium introducta.* De regalibus sunt etiam portoria & pedatica: verùm ex concessione principum, vel vsurpatione peruenerunt ad Comites, aliósque proceres, vel etiam ad Ecclesias; vt beneficio Caroli Magni hæc concessa Monasterio sancti Germani de Pratis, apud Aimoïnum (lib. 5. c. 1.): *Portum donamus, qui est intrà pagum Senonicum & Milidunensem, &c. ità vt nullus inibi portum, nec aquam habeat, nisi iam dicta potestas almi Germani, neque Theloneum, aut Rotaticum, seu Vultaticum, Cespitaticum, Ripaticum, vel Salutaticum cuiquam accipere liceat.* Pedagio Pontisarensi potiebatur Burchardus de Montemorenciaco, cuius reditus diuisit in Ecclesiam Cluniacensem, & sancti Martini de Campis, sanciente Ludouico Iuniori. In Martinianis: *Centum etiam solidos Ecclesiæ Cluniacensi, & quadraginta sancti Martini de Campis, quos dedit Burchardus de Monte-morenciaco de pedagio suo, quod est in camino Pontisarensi.* Eo nomine Comes, dominúsve qui pedaticum exigit, tenetur præstare viam tutam à

latrocinijs, & damna passis sarcire. Vetus id Sabaudiæ institutum, & ab Henrico III. traductum in Angliam scribit Matthæus Paris: *Præterea prouidit Rex de consilio Sabaudiensium, vt si quis obiter spoliaretur, vel quomodolibet à latrone damnificaretur, ipsi, quibus incumbebat eminentiùs patriæ custodia, casso satisfacerent competenter, & amissa secundùm consuetudinem Sabaudicam restituerent: & hoc facto malefactores insequentes, patriam mundarent ab eisdem.* Altiùs repetendum hoc ius ex veteri consuetudine Galliæ, & Hispaniæ, quâ vicani proximiores loci in quo latrocinium factum esset, latrones exhiberes aut noxam luere compellebantur. Aristoteles: ἐκ τῆς ἰταλίας φασὶν ἕως τῆς κελτικῆς, καὶ κελτολιγύων καὶ ἰβήρων εἶναί τινα ὁδὸν ἡράκλειαν καλουμένην δι᾽ ἧς ἐάν τε ἕλλην, ἐάν τε ἐγχώριός τις πορεύηται, τηρεῖσθαι ὑπὸ τῶν παροικούντων ὅπως μηδὲν ἀδικηθῇ, τὴν γὰρ ζημίαν ἐκτίνειν καθ᾽ οὓς ἂν γένηται τὸ ἀδίκημα. *Ex Italia ferunt viam ad vsque Celtas Gallos, & Celtiberos protendi, Herculeam vocant, in qua & Græci, & indigenæ transeuntes ab incolis obseruantur, ne quid ijs malè fortè accidat; quippe quòd damnum ij sarciunt apud quos datum fuerit.* Quâ ratione Cumanus procurator Iudeæ, & direptâ à latronibus cuiusdam serui Cæsaris supellectile, vicanis proximis obijciebat quòd latrones illos non comprehendissent, apud Iosephum: κούμανος δὲ περιπέμψας τοὺς ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν δεσμώτας ἐκέλευσεν ἀνάγεσθαι πρὸς αὐτὸν, ἐπικαλῶν ὅτι μὴ διώξαντες τοὺς λῃστὰς συλλάβοιεν: *Cumanus autem circùm mittens eos, qui in proximis vicis essent, vinctos ad se adduci iussit, obijciens quòd latrones illos non comprehendissent.* δεσπότας, legit Cuiacius hoc loco, pro δεσμώτας: conuenientiùs ratus damnum imputari vicorum Dominis quàm vicanis, sed nihil mo-

A. C. 1253.

lib. de mirabil. auscult.

lib. 2. de bell. Iud. c. 11.

obseru. lib. 19. c. 21.

uendum: nam & lege Græcorum homicidio patrato in agro, cuius auctor nesciretur, vicinam plebem lustrari opus erat. Demosthenes: τοὺς δ' ἀπογινομένους ἐν τοῖς δήμοις, οὓς ἂν μηδεὶς ἀναιρῆται, ἐπαγγελλέτω ὁ δήμαρχος τοῖς προσήκουσιν ἀναιρεῖν, καὶ θάπτειν, καὶ καθαίρειν τὸν δῆμον, τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἂν ἀπογένηται ἕκαστος: *Qui verò in municipijs desiderantur quos nemo sustulerit, eos indicet tribunus cognatis vt tollant, & sepeliant & populus eo die lustretur, quo singuli desiderati fuerint.* Non abs re igitur incerti autoris scelus vicanis proximioribus reputabatur, quia etsi crimen ad paucos, eius suspicio & inuidia ad omnes vicinos pertinebat. Regalibus addatur ius piscandi in fluminibus publicis, & vectigal ex eo; ideò bennæ Regiæ, seu piscatoriæ in fluminibus institutæ, & aliquando Regum nomine insignitæ. Helgaldus Floriacensis: *Ecce venientes ad portum Sequanæ, qui dicitur Caroli benna, hoc est piscatoria, quæ erat difficultate transmeabilis.* Ex piscatura Bysantina Imperatoribus accedebat vectigal, non minùs annuis decies mille aureis, quod auo in annonam Andronicum iuniorem assignasse refert Nicephorus Gregoras. Ex captura Halecum, & aliorum piscium acerbè exactum vectigal ab Henrico III. Anglorum Rege non reticet Matthæus Paris: *In his omnibus adeò tyrannizat & studet desæuire, vt etiam in littore maris pauperum piscatorum Halécia, vel alios pisces, non permittit ad arbitrium illorum negotiando pertrectari, nec audent in maris confinio, vel ciuitatibus comparere spoliandi, tutiùs se arbitrantes fluctibus procellosis vlteriora littora repetendo.* Sæuius cum piscatoribus fiscus, quàm mare, quibus fluctus parcunt, fiscus non parcit. Sed & in locis vbi piscatio in fructu est, vt in oris maritimis deci-

in orat. in Macartatū.

l. inter publica. ff. de verb. sig. c. vnic. quæ sint, reg. in vsib. feud. Cassiod. 5. var. 16. in vit. Robert. R.

hist. lib. 9.

in Henrico 3. 1248.

mam ex ea ſibi Eccleſia vindicat, cui adſtipulatur Corcyræorum religio, quos piſcationis Thynnariæ decimam, δεκάτην τ̃ ἄγρας quotannis Ioui Olympio, & Apollini Delphioo miſſitaſſe auctor eſt Pauſanias. A fiſco in Comites, & alios proceres etiam Eccleſiaſticos tranſijt ius piſcaturæ, & vectigal ex ea, regum beneficio, vel conſuetudine; vt in Abbatem ſancti Vincentij Villa regia Iſciacus, cum piſcatoria Sequanæ dono Childeberti Regis, apud Aimoïnum: *Concedimus noſtrum fiſcum largitatis noſtræ qui vocatur Iſciacus, qui eſt in pago Parrhiſiorum prope alueum Sequanæ, &c. cum piſcatoria, quæ appellatur Venna, cum piſcatorijs omnibus quæ ſunt in ipſo alueo Sequanæ, &c.* In Abbatem Floriacenſem piſcatoria Ligeris, munere ROBERTI REGIS. Helgaldus: *Præterea Patri Benedicto, & ſuis piſcatoriam Ligeritti fluminis benigniſſimus adtribuit, ſcripto firmauit, & ex his nil aliud quàm interceſſionis illius quæſiuit ſuffragia.* In Abbatem ſancti Martini à Campis, gordum, ſiue piſcatoria Piſciacenſis in Sequana dono Ludouici Craſſi. Martiniana ex tabulis Ludouici Iunioris: *Gordum etiam piſcium apud Poiſſiacum in Sequana de dono patris mei.* Vectigal piſcaturæ, & ius regalium piſcium moribus ſibi aſſerebat Dux Britanniæ; & hoc ius nominatim, pactis cum Diuo Ludouico conditionibus, ſibi excepit Petrus Dux, auctore Argentræo. Vectigalia, pedagia, & alia id genus regalia labente imperio ſibi aſciuêre Italiæ Epiſcopi, & proceres, & ciuitates, quæ Friderico I. reſtituerunt, nec poſtliminio recepere, niſi de regio beneficio ritè docuiſſent, Guntherus.

At primùm Ligures ſuper hoc à rege rogati
Vectigal portus cudendæ iura monetæ,

[Margin notes: in Phocic. p. 624. — lib. 2. hiſt. c. 20. — in vita Robert. R. — lib. 5. hiſt. Britan. c. 17. — Guntherus Ligurin. lib. 8. idem Radeuic. lib. 2. de geſt. Frideric. c. 5.]

Cúmque molendinis telonia, flumina, pontes,
Id quoque quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Et capitolitium certo sub nomine censum
Hæc Ligures sacro tribuerunt omnia fisco.
Tanta tamen clari fuit indulgentia Regis,
Vt quicumque bona priscorum munere regum
Hactenus ista fide possideat, idque probare
Legitimis poterat, nec demonstrare tabellis
Principis assensu, titulo gauisus eodem
Nunc quoque possideat, reliquis in iura relatis
Regia librarum triginta millia puri
Annuus argenti fisco solet addere census.

Cap. III.

Jus condendarum legum. Ius consuetudinarium in Gallia.

SVMMAE potestatis culmen est ius ferendarum legum : vetere republicâ hoc iuris penès ROMANUM populum præcipuum fuit, auctore Dionysio Halicarnassæo : & hoc ius lege XII. Tabularum commendatum. Liuius : *Intercedentibúsque Tribunis interrex Fabius aiebat in duodecim Tabulis legem esse, vt quodcunque postremum populus iussisset, id ius, ratúmque esset.* Verùm lege regiâ translato à populo in principem imperio, soli principi datum est leges condere, & interpretari, & soli principi exin leges emendare ius fuit. Tertullianus : *Nónne*, inquit, *& vos quotidie experimentis illuminantibus tenebras antiquitatis, totam illam veterem & squalentem siluam legum, nouis principalium rescriptorum, & edictorum securibus truncatis, & cæditis, nónne vanissimas*

lib. 5. antiq. Rom. lib. 7. M. Tull. 3. de leg. & pro Sestio.

l. vnic. §. eodem. ff. de orig. iur. l. 1. ff. de cõst. princ. l. vn. ff. ad l. Iul. ambit. l. fin. C. de legib. Apolog. c. 4.

Papias

Papias leges, quæ ante liberos suscipi cogunt, quàm Iuliæ matrimonium contrahi, pòst tantæ auctoritatis senectutem, heri Seuerus constantissimus principum exclusit. Sic & Romani Pontifices tamquam orbis Christiani principes, nouas leges sciscundi ius suum fecerunt: hinc dictatum Gregorij VII. Papæ, *Quòd illi soli licet pro temporis necessitate nouas leges condere.* Stabilito in Gallia Francorum imperio, solis Regibus leges condere ius suppetijt, superstite hoc auitæ libertatis vestigio, vt in generali Ordinum conuentu promulgarentur. Hoc iure Carolus M. Francorum, & ceterorum quotquot ei parebant populorum leges firmauit, non aliter scilicet vim legum habituras: *Deinde* (ait ille in sermone de fundatione Basilicæ Aquisgranensis apud Miræum) *pro vtcunctis placuit prudentioribus regni nostri legem Saxonum, Noricorum, Sueuorum, Francorum, Ripuariorum, Salicorum, sicut mos & potestas imperatorum est, & omnium antecessorum meorum semper fuit, distinxi, distinctam sub auctoritate regia, & imperatoria stabiliui, non ex mea adinentione aut corde prolatam, sed communi consilio & generali conuentu totius Galliæ à me renouatam, & in melius auctam, sicut patres & prædecessores mei fecisse perhibentur, &c.* Et singulorũ leges non scriptas, scriptis commendari curauit idem Carolus. Eginartus in eius vita: *Omnium tamen nationũ quæ sub eius ditione erãt, iura quæ scripta non erant describi ac litteris mandari fecit.* Porrò hâc potestatis tẽperantiâ vsi Reges nostri, vt in solenni inauguratione nouas leges & cõsuetudines eiurarẽt. De Chariberto auctor est Gregor. Turonẽsis: *Post mortẽ verò Clotharij Regis, Chariberto Regi populus hic sacramentum dedit, similiter etiã, & ille sacramento promisit, vt leges, consuetudinésque nouas populo non infligeret.* Iam olim non vno iure vte-

Gregor. 7. lib. 2. regist. post. ep. 55.

in eod. donat. piar. c. 11.

lib. 9. hist. c. 31.

R

bantur Galliarum prouinciæ, aliæ lege, aliæ consuetudine: sanè vtrumque ius non sinè principali auctoritate valuisse satìs apertè insinuauit Carolus M. cùm Constantini legem de Episcopali iudicio Capitulis additam, omnibus subditis obseruandam proposuit: *Licèt*, inquit, *quocumque videantur legis vinculo constricti, vel consuetudinario more connexi:* Labente verò Carolini principatus robore, postquàm Duces, & Comites prouinciales præfecturas in adulterinos dominatus transtulêre, nouas leges concinnarunt, & prouincialibus consuetudines, quibus pro lege vterentur dedere. Huiusmodi consuetudines suis concessere Comites Vuastinenses, quas municipes adeò constanter tuiti sunt, vt redeunte pago Vuastinensi ad Philippum REGEM eius nominis primum, Fulconis Comitis munere, non priùs annuerint, quàm in eorum consuetudines REX iurasset. Aymoïnus: *Inuadens igitur Fulco fratrem suum per auxilium Andegauensium & Turonensium Baronum, hominum multa strage factâ, eum in campo deuicit, cepit, & vsque ad finem vitæ suæ in carcere tenuit; quâ peractâ expeditione, Vuastinense sicut promiserat; Regi vuerpiuit: Rex autem iurauit se seruaturum consuetudines terræ illius, aliter enim nolebant milites ei facere sua hominia.* Eodem iure, an injuriâ Duces Normannorum suis consuetudines legum vice prodiderant, quas receptâ bello Normanniâ Philippus Augustus tulit, nisi quatenùs sacris Canonibus vim inferrent, Guillelmus Brito,

lib. 6. Capitul. c. 281. Can. volumus. 11. qu. 1

lib. 5. hist. c. 47.

lib. 8. Philippid.

Rex malens bonus esse malis assuescat amando
Vt sibi paulatim populos, ne se peregrinis
Consuetudinibus arctari fortè querantur,
Iudicia & leges non abrogat, imò tenenda

Omnia confirmat generaliter, hactenus illis
Obseruata quibus non contradicit apertè
Ius, aut libertas non deperit Ecclesiarum.
Quædam aut in melius iuri contraria mutans,
Constituit pugiles vt in omni talio pugna
Sanguinis in causis ad pœnas exigat æquas
Victus vt appellans, siue appellatus eâdem
Lege ligaretur; mutilari, aut perdere vitam
Moris enim extiterat, apud illos hactenus, vt si
Appellans victus in causa sanguinis esset
Sex solidos decies cum nummo solueret vno
Et sic impunis amissâ lege maneret:
Quòd si appellatum vinci contingeret, omni
Re priuaretur, & turpi morte periret:
Injustum iustus hoc iustè Rex reuocauit,
Réque pares Francis Normannos fecit in ista.

Pari de fonte haud dubiè manarunt consuetudines Rupellanæ, quas memorat Honorius III. Pontifex, putà è Comitibus Pictauiensibus, regionis olim toparchis; & ne hac de re dubites, variæ adhuc leguntur consuetudines, Ducum vel Comitum quos auctores habuerunt nomine inscriptæ, veluti Burgundica, quæ Philippi Ducis nomine suos apices altè commendat. Laudatur & apud Gegorium IX. Parosinensis (vel rectiùs Paronensis, vt legunt Romani Correctores) municipij (id est in pago Veromanduorum) consuetudo de iure retractus gentilitij, quæ indubitanter Comitibus Veromanduis accepto ferenda fuit. Inde iuris consuetudinarij studiosi imprimis fuere Comites, aliique proceres Franci. Theobaldum Comitem Blesensem commendat Ioannes Saresberiensis, in Epistola ad Alexandrum

in cap. ex parte. de consuetudine.

cap. constitutus. de in integr. restitut.

ep. 89.

III. de huiusce iuris peritia, quod ius cismontanum appellitat, vt distingueret à iure scripto, quod origine transalpinum esset, *Vnde*, inquit, *vt asserebat illustris Blesensium Comes Theobaldus, princeps quidem iustitiæ amator, & iuris cismontani peritissimus ad quem Episcopus Vuintoniensis liberorum causam transmiserat, eò quòd ad ipsum res ista iure feudi pertinebat accitis potioribus Episcopis Galliæ, consilio eorũ aliorúmque sapientũ, causâ cognitâ, patre defuncto eos legitimos agnouit heredes.* Ex Gallia, vt par est credere, libarunt ius consuetudinarium, quo vsi sunt reges Hierosolymitani, eiúsque consultissimi fuere: de Balduino Rege
lib. 16. hist. c. 2. testatur Vuillelmus Tyrius: *Iuris etiam consuetudinarij, quo regnum regebatur Orientale plenam habens experientiam, ità vt in rebus dubijs etiam seniores regni principes, eius consulerent experientiam, & consulti pectoris eruditionem mirarentur.*
lib. 19. c. 2. De Amalrico etiam idem Vuillelmus Tyrius: *In iure consuetudinario quo regebatur regnum subtilis plurimùm & nulli secundus.*

CAP. IV.

Jus creandorum magistratuum. Ius Vniuersitatis, siue Communia.

SVMMI regalium fastigij est ius creandorum magistratuum: exactis Regibus Romanorum quamprimùm scita lex, ne quis absque suffragijs populi magistratũ capesseret, legis contemptori capitis pœna proposita, cuicumque eum occideret impunitate concessâ, vt refert Dionysius Halicarnasseus: in hanc sententiam Liuius: *Patres censuerunt*, inquit, *qui honorem quem sibi capere per leges liceret*

lib. 5. antiq. rom. pag. 292. lib. 32.

peteret, in eo populo creandi quem velit potestatem fieri æquum esse : Extinctâ Republicâ creatio Magistratuum à populo transijt ad principem. Hoc rerum cardine, recenti adhuc libertatis jacturâ, à populo ius legendi magistratus non omnino tulit Iulius Cæsar, sed cum eo diuisit : *Comitia*, inquit Suetonius, *cum populo partitus est, vt exceptis consulatus competitoribus de cetero numero candidatorum pro parte dimidia quos populus vellet pronuntiarentur, pro parte altera quos ipse edidisset.* Primus Tiberius fractis Quiritum animis, & ad seruitutem factis, ius omne designandorum magistratuum ad se, & senatum transtulit, omisso populo. Hac de re Tacitus : *Tum primùm è campo Comitia ad patres translata sunt : nam ad eam diem etsi potissima arbitrio principis, quædam tamen studijs tribuum fiebant.* Imò & posteri principes adultâ potestate ius creandi Magistratus & inprimis Consules totum suum fecerunt, senatûs vix ratione habitâ. Appianus : *ἔτι νῦν οἱ ῥωμαίων βασιλέες ὑπάτους ἀποφαίνοντες τῇ πατρίδι : Nunc quoque Romani Cæsares penès quos est creatio Consulum.* Hoc pacto Consulem à Gratiano se lectum gratulatur Ausonius. *Consul ego Imperator auguste*, inquit, *munere tuo, non passus septa, neque campum, non suffragia, non puncta, non loculos qui non prensauerim manus, &c.* In Gallia æquè Francorum Reges iam à regni cunabulis Duces, & Comites, & alios majores officiales suo ipsi nutu elegerunt. Gregorius Turonensis : *Igitur peruasis Chilpericus Rex ciuitatibus fratris sui, nouos Comites ordinat :* Et alio loco. *Nicetius per emissionem Eulalij à Comitatu Aruerno submotus, Ducatum à Rege expetijt.* Fortunatus Sigoaldo,

l. vnic. ff. ad l. Iul. de ambit.

Sueton. in Iulio. c. 41.

lib. 1. annal.

lib. 1. de bell. Ciuil.

in Paneg. ad Gratian.

lib. 6. hist. c. 23.

lib. 8. c. 18.

lib. 10. c. 26.

Rex Childebertus crescens te crescere cogat,
Qui modò dat Comitis, det tibi dona Ducis.

lib. 10. c. 25. Et idem ad Galactorium, Comitem Burdegalensem

Iudicio Regis valuisti crescere iudex,
Famáque quod meruit Regia lingua dedit:
Debet & ipse potens vt adhuc bene crescere possis
Præstet vt arma Ducis qui tibi restat apex.

lib. 1. form. c. 8. Inde concepta apud Marculfum formula codicillorum, quibus princeps patricios, Duces, aut Comites quosque instituebat his verbis: *Ergo dum & fidem & vtilitatem tuam videmur habere compertam, ideò tibi actionem Comitatus, Ducatus, patriciatus, in pago illo quem antecessor tuus ille, vsque nunc visus est egisse, tibi ad agendum, regendúmque commisimus.* Comites autem ipsi vicarios, centenarios, & Scabineos suos legerunt. Capitulare Caroli M. lib. 3. c. 56. *Vt iudices, aduocati, præpositi, centenarij, vicarij, Scabinei quales meliores inueniri possint, & Deum timentes constituantur ad sua ministeria exercenda, cum Comite & populo eligantur mansueti & boni.* Ideò Concilium Cabillonense II. Comites hortatur, vt idoneos & probos sibi vicarios sumant: Can. 21. *Comites*, inquit, *ministros, quos vicarios & centenarios vocant, iustos habere debent, ne fortè eorum auaritiâ, aut rapacitate populus grauetur.* Quod si vicarij lecti à Comitibus malè se gererent, Missis dominicis prouincias lustrantibus ius fuit eos expungere, & alios sublegere. Add. 4. c. 75. adde c. seq. & Can. 33. lib. 3. Capitul. Capitulare Ludouici Pij: *Vt missi vestri vbicumque malos Scabinos inueniunt eijciant, & totius populi consensu in locum eorum bonos eligant, & cùm electi fuerint iurare faciant, &c.* Inde labente æuo, redactis in dominatum & sortem hereditariam præfecturis, facilè Duces & Comites ius creandi præpositos sibi asseruere, quo in hunc

diem vtuntur : & quia clericorum operâ, quòd vix alij olim litterati essent, juris dicundi causâ abuterentur, intercessit Concilium Lateranense sub Alexandro III. *Sed nec procuratores villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus principibus & secularibus viris, vt Iustitiarij eorum fiant, quisquam clericorum exercere præsumat.* Hinc litteræ deprecatoriæ Stephani Tornacensis pro quodam presbytero, qui jurisdictionem secularem, Comitis Flandrensis nomine exercuerat, ROMAM labis purgandæ causâ properante : *Iurisdictionem Ciuilem*, inquit, *vsque ad rigorem, quam imperium mixtum quidam appellant sub potestate Comitis Flandrensis procuratorio nomine diu exercuit, vbi ex officio qualitercumque suscepto tenebatur, & innocentes absoluere & noxios condemnare; neminem tamen, vt ipse confitetur ad effusionem sanguinis ore proprio condemnauit, sed confessos, aut conuictos de crimine, Communiæ Ambianensi, ad quam judicium sanguinis spectat, secundùm quod meruisset reus, iudicandos exposuit & plectendos.* Ius creandorum Magistratuum excipit ius Vniuersitatis, siue communiæ: insignia reipublicæ sunt suis legibus, & magistratibus, & consilio vti : his ornatæ fuerunt liberæ fœderatæ ciuitates populi ROMANI, vel aliàs priuilegiariæ, & bene meritæ, vt Amisenorum ciuitas libera, PLINIO ad Trajanum : *Amisenorum ciuitas & libera & fœderata beneficio indulgentiæ legibus suis vtitur :* Et Mothonæ libera ciuitas Messeniorum, PAUSANIÆ. μοθωναίοις δὲ βασιλεὺς μὲν Τραϊανὸς ἔδωκεν ἐλευθέρους ὄντας, ἐν αὐτονομίᾳ πολιτεύεσθαι : *At Traianus Cæsar Mothonæis concessit vt cum liberis populis censerentur, & suis legibus vterentur.* Et à Seuero Alexandria ius βουλευτηρίου, id est senatus municipalis accepit. Spartianus : *Alexandrinis ius Buleu-*

cap. 12. cap. 1. ex. de postuland. v. c. clericos. ex. ne clerici, vel Monac.

epist. 132.

lib. 10. epist. 97. & seq.

in Messenicis p. 283.

in Seuero.

tarum dedit, qui sinè publico consilio, ità vt sub regibus antè viuebant, vno iudice contenti, quem Cæsar dedisset. Contrà fœdissima seruitutis nota, Vniuersitatis, & publicæ administrationis ademptio : expugnatæ Capuæ à Romanis ademptum ius Vniuersitatis, magistratus, Consilij. lib. 26. Liuius : *Ceterùm,* inquit, *habitari tamquam vrbem Capuam, frequentarique placuit, corpus nullum ciuitatis, nec senatum, nec plebis consilium, nec Magistratus esse, sinè consilio publico, sinè imperio, multitudinem nullius rei inter se sociam ad consensum inhabilem fore, præfectum ad iura reddẽda ab Roma quotannis missuros* : Inde est quòd imaginem reipublicæ 1. contra Rullum. nullam Capuæ relictam ait M. Tullius : *Majores nostri Capuâ Magistratus, senatum, consilium commune; omnia denique insignia reipublicæ sustulerunt, neque aliud quidquam, nisi inane nomen Capuæ reliquerunt, non crudelitate sed consilio; quòd videbant, si quod reipublicæ vestigium illis mœnibus contineretur, vrbem ipsam imperio domicilium præbere posse.* Excisâ necnon Corintho, omnia è Ciuitatibus Græciæ Concilia in Achaicis. sustulit MUMMIUS. Pausanias : συνέδρια τε κατ᾽ ἔθνος τὸ ἑκάστων ἀχαιῶν, καὶ τὸ ἐν φωκεῦσιν, ἢ βοιωτοῖς ἢ ἑτέρωθί που τῆς ἑλλάδος κατελέλυτο ὁμοίως πάντα, ἔτεσι δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον ἐτράποντο ἐς ἔλεον Ῥωμαῖοι τῆς ἑλλάδος, καὶ συνέδρια τε κατ᾽ ἔθνος ἀποδιδόασιν ἑκάστοις τὰ ἀρχαῖα : *Concilia omnia singularum Achaiæ nationum, siue in Bœotia, siue in Phocensibus haberentur abolita; non multis pòst annis Romanos Græcorum misericordia cepit; quare & prisca concilia sua cuique genti restituta.* Galliâ in potestatem Francorum feliciter deductâ ciuitatibus relicta auitæ libertatis vestigia, ius Vniuersitatis, siue Communiæ, & plebeij magistratus quos MAJORES, & Scabinos dictitarunt, jurisdictione

jurisdictione ipsis permissâ. Alexander IV. Romanus pontifex: *In regno Franciæ*, inquit, *communiæ Scabini, seu Consules jurisdictionem in ipsis communijs, ciuitatibus, castris, & villis temporalem exercent.* Inde Scabinos Hipretis Flandrorum apud Gregorium IX. jurisdictionis suæ tuendæ causâ expostulasse legimus in clericos, quòd cessiones passim reciperent iudicij mutandi gratiâ; & judicium sanguinis penès Communiam Ambianensem esse refert Stephanus Tornacensis loco citato. Inter regalia igitur numeratur ius communiæ, id est legendorum Majorum, & Scabinorum, siue consulum, & huius nomine litteræ Communiæ vt vocant, à regibus impetrari debent. Eodem iuris concentu Germanis & Italis inter Regalia censiti Consulatus. Regalia Friderico I. remisere Episcopi & Comites Italiæ, & inter ea Ducatus, Marchias, Comitatus, Consulatus, Monetas, Telonia, &c. vt expressit Radeuicus. Et paulò pòst restituto Mediolanẽsibus iure creandorum Consulum, sibi vel legatis suis confirmationem excepit Fridericus. *Venturi verò consules* (hæc sunt verba pactionis apud Radeuicum) *à populo eligantur, & ab ipso Imperatore confirmentur, quorum medietas ad ipsum veniat, dum in Longobardia fuerit; alibi autem eo existente duo ad eum ex consulibus veniant, & iuramento facto officium consulatus sui à Domino recipiant pro se & socijs suis facturis idem iuramentum Domino Imperatori coram communi suæ ciuitatis: si autem legatus à Domino Imperatore destinatus fuerit in Italiam, eadem coram ipso, & per ipsum fiant.* Quin & Duces, & Comites, vt regalibus inhiarunt, etiam concessionem huiusmodi iuris communiæ vsurparunt. Hoc ius primùm à Guillelmo Comite Pictauiensi obtinuerunt Ru-

cap. 1. de immun. Eccles. in 6.

cap. fin. de alien. iudic. mut. caus.

ep. 132.

lib. 2. de gest. Frid. cap. 5.

lib. 1. de gest. Frid. cap. 41.

Majori & Burgen. de Rupella rescripsit Honor. 3. in c. ex parte. de consuetud.

S

pellani : à Ludouico Iuniore ratum habuere, quo nimiùm tumescentibus animis meritò nuper à Ludouico Iusto multati sunt, in pœnam inolitæ proteruiæ, & nefariæ defectionis.

CAP. V.

Ius cudendæ monetæ.

l. 8. & 9. ff. ad l. Cornel. de fals. l. 2. C. de fals. monet. paul. 5. sent. tit. 25.

LEGE Corneliâ nummariâ, & Constantini edicto ad solum Romanum principem spectauit ius cudendæ monetæ : ex quo Imperatori solenne fuit imperij cunabula noui nummi fabricâ instituere, velut iusti principatus insigni.

in Diadumeno.

Lampridius : *Statim apud Antiochiam moneta Antonini Diadumeni nomine percussa est, Macrini vsque ad iussum senatus dilata est.* Imò aureum nummum ab alio, quàm Romanorum Imperatore feriri, & aliâ quàm Cæsaris imagine signari nefas fuit : fœdus cum Arabibus soluit Iustinianus II. quòd annuum vectigal offerrent, nummo aureo non Romani principis vultu, sed alieno charactere signato.

l. 1. C. de vet. num. potest.

in Iustiniano Rhinotmete. id. Cedren. p. 365. Paul. Diac. lib. 19

Zonaras : καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἄραβας συνθήκας παρέλυσεν, αἰτίαν εἰληφὼς, ὅτι σταλὲν τὸ τοῦ ἐτησίου φόρου χάραγμα οὐ ῥωμαϊκὸν εἶχε σφράγισμα, ἀλλὰ νέον ἀράβιον, οὐδὲ γὰρ ἐξῆν ἐν χρυσῷ νομίσματι χαρακτῆρα ἐντυποῦσθαι, ἢ τὸν τοῦ βασιλέως ῥωμαίων : *Etiam Arabicum fœdus rupit, causâ ex eo sumptâ, quòd annui tributi moneta, non Romanum signum, sed nouum Arabicum haberet ; neque vero aureo nummo aliam imaginem, nisi Romani Imperatoris insculpi fas erat.* Nummo imaginem suam impressit Isaacius Comnenus præferentem gladium strictum ad dextram, malignâ interpretatione,

cum non Deo, ſed gladio acceptum tuliſſe imperium. Zonaras : ὁ δὲ Κομνηνὸς τῇ βασιλείᾳ ἐγκαταστὰς ἑαυτῷ τὴν ταύτης συντυχίαν, καὶ οὐ τῷ Θεῷ ἐπεγράψατο, καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι τῷ νομίσματι ξιφήρη ἑαυτὸν ἐνεχάραξε : *At Comnenus firmato Imperio adeptionem eius non Deo, ſed ſibi aſcripſiſſe ex eo apparet : quòd in nummis ſuam imaginem ſtricto enſe inſculpendam curauit.* Primi Francorum Reges Galliæ rerum potiti, aureum nummum adhibitâ ſuâ imagine conflarunt : Perſarum autem regibus, & aliorum Barbarorum argenteis tantùm non aureis nummis vultus ſuos inſculpere religio fuit, Romani veneratione imperij. Procopius : Φράγγοι νόμισμα δὲ χρυσοῦν ἐκ τῶν ἐν Γάλλοις μετάλλων πεποίηνται, οὐ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος ἥπερ εἴθισται χαρακτῆρα ἐνθέμενοι τῷ στατῆρι τούτῳ, ἀλλὰ τὴν σφετέραν αὐτῶν εἰκόνα καὶ τὸ νόμισμα μὲν ἀργυροῦν ὁ Περσῶν βασιλεὺς ᾗ βούλοιτο ποιεῖν εἴωθε, χαρακτῆρα δὲ ἴδιον ἐμβαλέσθαι στατῆρι χρυσῷ, οὔτε τὸν αὐτῶν ἄρχοντα θέμις οὔτε δὲ ἄλλον ὁντιναοῦν βασιλέα τῶν πάντων βαρβάρων καὶ ταῦτα μᾶλλον ὄντα χρυσοῦ κύριον. *Aureum nummum natiuo Galliarum metallo hi cudunt, non Romani Imperatoris, vt ceteri ſolent imagine, ſed ſuâ impreſſâ : Perſarum ſi quidem Rex, etſi argenteum numiſma ad arbitrium facit, aureo tamen non illi fas eſt ſuam vt imponat effigiem, nec Barbarorũ princeps alius quiſpiam id facere auſit, etſi auri Dominus.* Imperatorum æmulatione & Gothi Reges ſubſeſſores Italiæ, omnis generis nummos ſuâ imagine diſtinxerunt. Theodoricus apud Caſſiodorum, Comiti ſacrarum largitionum : *Verùm hanc liberalitatem noſtram alio decoras obſequio, vt figura vultus noſtri metallis vſualibus imprimatur, &c.* Et alio loco : *Omnino monetæ debet integritas quæri, vbi & vultus noſter imprimitur quid-*

in Iſaac. Comn.

lib. 3. de bello Gothic.

6. var. 7.

7. var. 32.

nam erit tutum si in nostra peccetur effigie? sit mundum quod ad formam nostræ serenitatis adducitur, &c. Cautiores principes majestatis acerrimi vindices vix cuiquam magnatum ius monetæ communicarunt. Ariandem Aegypti præfectum capitali supplicio sustulit Darius Rex Persarum, quòd in Aegypto nummum Ariandinum de
lib. 4. suo nomine percutere non dubitasset, auctore Herodoto. Perennis Commodo in delicijs habitus, capite pœnas luit, quòd nummi eius imagine signati impera-
lib. 1. tori à nonnullis militibus exhibiti essent, vt refert Herodianus: nec tacenda hoc loco lex Hungarica, ne
lib. 1. de gest. Frid. c. 31. cuiquam præter Regem monetæ & vectigalis ius suppetat: Otho Frisingensis. *Hinc est vt cùm prædictum regnum per LXX. vel ampliùs diuisum sit Comitatus, de omni iusticia ad fiscum regium duæ lucri partes cedant, tertia tantùm Comiti remaneat, nullúsque in tam spacioso ambitu, Rege excepto, monetam vel telonium habeat.* Remissiores tamen non desunt principes, qui conjunctas, vel illustres personas huiusmodi summi fastigij decore cohonestarunt. Gelonis Siculorum Regis permissu eius vxor Damareta nummum Damaretium à se denominatum cudit: νό-
lib. 11. μισμα, inquit Diodorus Siculus, ἐξέκοψε τὸ κληθὲν ἀπ' ἐκείνης δαμαρέτιον. Helenæ parenti Augustæ ho-
lib. 3. de vit. Cóstant. c. 46. nores tribuit Constantinus, & nummos, eius icone insigniuit, χρυσοῖς τε νομίσμασι, ἐν τῆς αὐτῆς ἐκτυποῦσθαι εἰκόνα, ait Eusebius. Impenso studio Iustinianus vt Bellisarij merita in se & Rempublicam commendaret, & laborum socium testificaretur, vna in parte nummi se ipsum, in altera Bellisarium armatum expressit, cum hac inscriptione; *Bellisarius gloria Romanorum*, vt scribunt Zonaras, & Cedrenus. Alio consilio Seuerus Albinum perduellionis sibi suspectum, vt honoris specie

inescaret, & incautum opprimeret nummos eius imagine insignes cudi curauit, referente Herodiano. Francorum reges florente reipublicæ statu, haud quemquam monetæ consortem asciuerunt, adeóque coronâ inauulsum hoc ius tuiti, vt vetuerit Carolus M. monetam, siue officinam monetæ vllo alio loco esse, nisi in Palatio: qua de re exstat eius Capitulare: *Volumus vt in nullo alio loco moneta sit, nisi in Palatio nostro, nisi fortè iterum à nobis aliter fuerit ordinatum.* Et secuti reges monetam esse voluerunt in palatio, & alijs certis locis dumtaxat. Capitulum Caroli Calui: *Sequentes consuetudinem prædecessorum nostrorum, sicut in illorum capitulis inuenitur, constituimus, vt in nullo loco alio in omni regno nostro moneta fiat, nisi in palatio nostro, & in Quentouico, ac Rotomago, quæ moneta ad Quentouicum ex antiqua consuetudine pertinet, & in Remis & in Senonis, & in Parisio, & in Aurelianis, & in Cauillono, & in Metullo, & in Narbona.* Cadente Carolinæ prolis imperio cudendæ monetæ ius adepti sunt nonnulli Episcopi & Comites vel ex priuilegio Regum, vel consuetudine, & vsurpatione. Artoldo Episcopo, & Ecclesiæ Rhemensi vnà Comitatum Rhemensem, & ius perpetuum cudendæ monetæ concessit Ludouicus Transmarinus. Flodoardus: *Post hæc Rex Ludouicus dedit Artoldo Episcopo, ac per eum Ecclesiæ Remensi per præceptionis regiæ paginam Remensis vrbis monetam iure perpetuo possidendam; sed & omnem Comitatum Remensem eidem contulit Ecclesiæ.* Ius nummi cudendi habuere etiam Episcopi Meldensis, Ebredunensis, Cadurcensis, cuius asses sæpiùs vidimus, Agathensis & Magalonensis, qui eo nomine expostulante D. Ludouico coërcitus ab Clemente IV. summo Pontifice, quòd Melgorenses, alie-

lib. 2.

lib. 3. c. 13.

tit. 31. c. 12.

lib. 4. hist. Rhem. c. 27. & ijsd. verb. in Chron. ad ann. 840.

Ep. Clement. IV. M.S. ep. 251. num monetæ genus cuderet : qua de re exstat Pontificis Epistola ad Magalonensem Episcopum, in codice eius Epistolarum nondum edito, cuius verba adscribere hic non piget : *Sanè de moneta Melgoriensi, quam in tua Diœcesi facis cudi, miramur plurimùm cuius hoc agis consilio, non quòd injuriam facias Regi Franciæ, si in feudis non fabricatur ipsius, sed Regis gloriæ, extra cuius dominium nec hoc potes, nec aliud operari : quis enim Catholicus monetam debet cudere cum titulo Machometi? quis etiam licitè esse potest alienæ monetæ percussor; cùm enim nulli liceat eam cudere, nisi cui vel summi Pontificis, vel principis auctoritate conceditur, quoniam nullus vnquam sic effusè concessit, vt omnis generis monetam faceret : data auctoritas ad rem certam, quónam pacto ad aliam extenderetur ? Si consuetudinem forsan allegas in alternato negotio, te & predecessores tuos accusas potiùs, quàm excuses : cùm peruersæ consuetudines dici debeant corruptelæ. Quòd si consuetudine & iure cessantibus lucro inhias, videre licet quantùm dedeceat excellētiæ pontificalis honorē, negotiationem huiusmodi exercere, quā in inferioris gradus clericis reprobamus. Certè si venerabilem fratrem nostrum Agathensem Episcopum in hac parte inquireres, audires vtique ab eodem, quantùm ei hæc dissuasimus ad opus simile prouocato, cùm essemus in statu alio constituti. Hinc est quòd fraternitati tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus si in regis feudis hæc facias, pareas prohibenti ; & si alibi, nihilominùs omnino desistas, &c.* Ius flandæ monetæ in Castro Bellicadri habuit Archiepiscopus Arelatensis, quo simul cum castro cessit Michaël Episcopus anno M. CCXIIII. in Simónem Comitem Montisfortis ex veteri charta, cuius exemplum apud nos est. Imò & iam à primæ Dynastiæ temporibus ius monetæ tributum

Abbati, & Monasterio Vuisimburgensi Diœcesis Spirensis, præcepto Dagoberti Regis, eiusdem conditoris. Vetus diploma Dagoberti apud Trithemium: *Ad hæc monetam in se habentem imaginem, & litteras, expressámque similitudinem Nemetensis monetæ eidem loco concedimus.* Eodem iure vsi leguntur plures Galliarum Duces, & Comites regalibus auidè inhiantes: eo gloriabantur Comites Pictauienses; vnde frequens fuit vsus solidorum Pictauiensium: Goffridus Vindocinensis ad Gerardum Engolismensem: *Abbati Angeriacensi, vt dicitur, promisistis, quòd si trecentos solidos Pictauiensium masculorum nobis daret, Rainaldum Chesnelli deponeretis.* Gesta Ademari Episcopi Engolismensis, ex Sirmundo hîc. *Cùm Episcopus à Præposito mille solidos Pictauiensium pro accaptamẽto exigeret, & ipse reddere non posset, Iterius Episcopo mille dedit.* Præter hæc Raimundus de Agiles: *Erat moneta nostra hæc, Pictauini, Cartenses, Mansei, Lucenses, Valentinenses, Mergoresi, & duo Pogesij pro vno istorum.* Et Innocentius III. Pontifex: *Ad iudicium autem huius à Romana Ecclesia libertatis perceptæ, quinque solidos Pictauensis monetæ nobis, nostrisque successoribus annis singulis persoluetis.* Ex auro purissimo nummos cudit Ioannes Dux Bituricensis, præcepto Caroli V. Ex auita consuetudine monetæ ius vsurpauit Dux Britonum: sed hæc omnia iura vnâ manu expunxit Franciscus I. In Anglia æquè sub rege Stephano, languente regni statu multi insurrexerunt Episcopi, & Comites, castra excitarunt, monetæ ius affectarunt, sed rerum potiente Henrico II. posito supercilio illico abstinuêre. Rogerus Houedenus: *Henricus,* inquit, *Dux Normannorum venit in Angliam cum magno exercitu & reddita sunt ei castella multa, & munitiones quamplu-*

in annal. b.

lib. 1. ep. 17.

in hist. Hierosol. p. 165.

regist. 15. ep. 32.

Bodin. lib. 1. de rep. c. 10.

in Steph. A. C. 1149. Gu. neubrig. lib. 1. c. 22.

res, & fecit monetam nouam, quam vocabant monetam Ducis; & non tantùm ipse, sed omnes potentes tam Episcopi, quàm Comites & Barones suam faciebant monetam: sed ex quo Dux ille venit, plurimorum monetam cassauit. In Germania & Italia similiter multi Episcopi & Comites monetæ priuilegio, vel consuetudine priuatos excesserunt. Ius monetæ, & telonij assecutus est Episcopus Cameracensis, diplomate Othonis Imperatoris, cuius verba hæc sunt

lib. 1. c. 76. apud Baldricum Cameracensem: *Insuper nostrá largitione concedimus præfato Episcopo & successoribus eius omne teloneum cum moneta ciuitatis suæ Cameracensis, eo videlicet tenore, vt nouem partes Episcoporum vsibus deputentur; decima verò pars ad vsum fratrum eiusdem congregationis perpetualiter in eleemosyna nostra proficiat.* Labente Imperio, Episcopi, & Comites Italiæ passim monetam, & alia Regalia rapuere, sed ea Friderico I. restituere, vt suprà obseruatum. Spinulæ Genuensi, & Marchioni Montisferrati

in vit. Henrici 7. ius monetæ concessit Henricus Luceburgensis. Conradus Vecerius: *Quippe Spinulæ, Marchionique Montisferrati cùm alia dignationum genera, tum ius monetæ cudendæ tribuit.* Porrò soli principi monetæ legem minuere, vel augere licet, vt volunt nostri: Episcopi tamen, & Comites aliquando eadem iura tentarunt: monetam vitianti Lausanensi Episcopo intercesserunt Canonici, & is velut monetæ Dominus, se suo iure vsum contendit

lib. 1. ep. 178. apud Innocentium III. cuius verba hîc attexo: *Cúmque præfati Canonici super monetæ diminutione & exactione noui pedagij memoratum Episcopum conuenirent, & peterent, quod ab arbitris præceptum fuerat obseruari; respondit Episcopus memoratus, quòd moneta erat procul dubio diminuta, nec licuit arbitris super hoc aliquid arbitrari, cùm tam suam Domino potenæ*

netæ licitum ei sit eam pro suo beneplacito minuere & augere.

Cap. VI.

Ius remissionis criminum.

Regia inter iura præstat abolitio, gratia, & remissio criminum, solique principi delicta indulgere, & reos pœnâ leuare integrũ est: nec solùm leges Romanæ, sed etiam sacræ, regibus tamquam vicarijs numinis potestatibus veniam criminum impensâ religione adscribunt; Themistius ad Theodosium: μόνῳ θεῷ τε βασιλεῖ ἐν ἐξουσίᾳ ἐστὶ ζωὴν ἐπιδοῦναι. *Vnius in Dei, principisque potestate est vitam alteri concedere.* Adeò vt quibus rex crimen remiserit, excommunicationis noxam eo nomine commissam exemptam voluerit Ecclesia. Insignis in hanc sententiã can. 3. Cõcilij Toletani XII. quem Iuo Carnotensis non vno loco laudat ex lege Francica. *Et ideò quia remissio talium qui contra Regem, gentem, vel patriam agunt, per definitiones Canonum antiquorum in potestate solùm regia ponitur, cui & peccasse noscuntur, ab eis nulla se deinceps sacerdotum abstinebit communio; sed quos regia potestas aut in gratiam benignitatis receperit, aut participes mensæ suæ effecerit, hos etiam sacerdotum & populorum conuentus suscipere in Ecclesiasticam communionem debebit.* Inde est quòd motâ quæstione in Concilio Cabillonensi II. cuínam persoluenda esset pœna patrati in Episcopum seu Presbyterum homicidij, patres Concilij rem ad principem rejecere, tamquam supremum arbitrum pœnæ, & veniæ criminum: *De Episcopis verò* (hæc sunt verba Canonis) *Presbyteris, & Diaconibus, & Monachis interfectis, quærendum à Domino*

l. 1. C. de sent. pass. & rest. l. rescripta. C. de precib. imp. offer.

orat. 5.

epist. 62. & 171. in decret. p. 16. c. 344.

Can. 24.

Imperatore est, cui illius homicidij precium exsoluendum sit. Regię quinimò potestati subjecti sunt, etiã dynastę & principes regni, nullo à priuatis discrimine. Idem in Deos, ac in mortales fulmen distringit Iupiter; scitè Virgilius,

1. Aeneid. —— —— *ô qui res hominúmque, Deûmque*
Æternis regis imperijs, & fulmine terres.

Et Seruius ibi: *Volũt quidam superfluò,* inquit, *regis, ad Deos referri; terres, ad homines, nescientes majoris esse potestatis idem posse circa Deos, quod circa homines.* Capitali igitur noxâ cõmissâ, etiam principes regni restitui non valent, sinè indulgentia principis, & ità Carolus, Rex Nauarræ ob necem Caroli Hispani militiæ Gallicæ præfecti supplex, humóque prouolutus veniam exorauit à Carolo V. pro tribunali in solenni corona Parium & senatorum

vol. 1. c. 154. sedente, vt refert Froissardus: & pari prostratione Dux Burgundiæ, Aurelianensis cædem plauit apud Caro-

vol. 1. c. 49. lum VI. narrante Monstreletio. Indulgentia criminum fit ex placito principis, varias ob causas, vt ob diem

l. 8. 9. 11. ff. ad SC. Turpill. insignem aut publicam gratulationem, vel ob rem prosperè gestam, vel ob lætitiam aliquam, vel honorem domus diuinæ, id est augustæ. Ob honorem principis, putà ob solennem augurationem, seu pro jucundo aduentu, vt loquuntur. Sic in gratiam coronationis Ludouici IX. Francorum regis vt soluerentur omnes custodiæ, & præ ceteris Ferrandus Comes Flandrensis, & Reginaldus Bononiensis petitum est. Matthæus Paris:

A. C. 1226. *Defuncto itaque Francorũ Rege Ludouico, Regina eius Blanca, fecit conuocare generaliter Archiepiscopos, Episcopos, & alios Ecclesiarum prælatos, cum magnatibus ad coronam spectantibus, vt venirent ad coronationem Ludouici filij sui, & Regis defuncti, Parisios, pridiè Kalendas Decembris: sed pars maxima*

optimatum ante diem præfixum petierunt de consuetudine Gallicana omnes incarceratos, & præcipuè Comitem Flandrensem Ferrandum, & Bononiensem Reginaldum à carceribus liberari, &c. Ob publicam gratulationem, fortè ob natalem filiorum principis; vt Constantino agnatis Crispo, & Helenâ, concessa generalis indulgentia criminum, exceptis atrocioribus. Constantinus ad Maximum PP. *Propter Crispi, atque Helenæ partum omnibus indulgemus, præter veneficos, homicidas, adulteros.* In Gallia Chilperici præcepto, ob accessionem filij, nomine Clotharij, carceribus soluti rei, & remissa reliqua tributorum. Gregorius Turonensis: *Dehinc Chilperico Regi post multa funera filiorum, filius nascitur: ex hoc iubet Rex omnes custodias relaxari, vinctos absolui, compositionésque negligentium fisco debitas præcepit omnino non exigi:* Nec solùm ortu principis redempti noxij, sed etiam serui: inde concepta apud Marculfum formula: *Vt pro natali Regis, id est Regis filij in vnoquoque prædio fiscali tres serui vtriusque sexus manumittantur.* Vario dignationis genere celebratus vbique gentium natalis principum: Nato Sesostri, pater eius omnes eo die natos ex tota Aegypto collegit & vnâ, eadémq; formâ educari curauit, sibi persuasũ habẽs sic educatos principi amicos, & cõmilitones optimos euasuros, vt refert Diodorus Siculus. His diebus, clarissimis Galliæ exortis Syderibus, nobilissimos dico principes inter arma & triumphos parentis natos, plurimos noxæ exemptos vidimus: sed heu! plebis solatium, leuationem scilicet tributorum inuidit bellorum necessitas, & dignum Regis indole consilium edomandæ ambitionis Hispanicæ, quæ totius Europæ dominatum animo præceperat, núncque ad Tetrarchiam fere reda-

l.1.C.Th. de indulg. crim.

lib.6.c.23. id. Aymoin. lib. 3. c. 54.

Marculf. lib.1. form. c. 39.

lib.1.var. hist.

cta extremùm ſpirat. Natali filiorum principum condonata infelicium reorum anima; ſed & aliquando eorum tumulus paris gratiæ decore conſecratus: filiam defunctam hoc honore proſequutus Theophilus Imperator, vt flagitioſis quibuſcumque ſepulcrum eius aſylum eſſe voluerit, auctore Cedreno. Solennis etiam indulgentia criminum ob ſolennem ingreſſum principis in ciuitatem: Auguſto hic honos delatus, ne dies eius in vrbem reditus cuiuſquam ſupplicio fœdaretur. Suetonius: *Obſeruatum etiam eſt, ne quoties introiret vrbem ſupplicium de quoquam ſumeretur.* A Clodoueo inſigne priuilegium emeruit Remigius, vt quoties reges Rhemenſem vrbem accederent aut prætergrederentur, rei omnes vinculis ſoluerentur, vt narrat Author vitæ Leonardi vtriuſque ſynchroni apud Surium. Fuit etiam remiſſio criminum ob rem proſperè geſtam: putà captâ à Romanis Acradinâ arce Syracuſanâ, ſerui manumiſſi, & rei carceribus ſoluti. Liuius: *Acradinâ captâ ſerui ad pileum vocati, & carcere vincti emiſſi:* & multis pòſt ſeculis, ſublatis tyrannis, reis patuerunt carceres, Honorij, & Theodoſij munere. Honorius & Theodoſius Impp. *Liberatâ Republicâ tyrannidis injuriâ omnium reos relaxari præcipimus.* Vſu recepta & abolitio criminum ob religionem: putà piationem irati numinis etiam Ethnicis graſſante lue. Liuius: *Lectiſternia tunc primùm in vrbe Romana facta per dies octo, vinctis quoque dempta in eos dies vincula, religioni fuiſſe, quibus eam opem detuliſſent vinciri:* Chriſtianis quantò magis ob diem feſtum Paſchatis. Valentinianus Imp. *Ob diem Paſchæ quem intimo corde celebramus, omnibus quos reatus adſtringit, carcer incluſit, clauſtra diſſoluimus: attamen ſacrile-*

in Theophilo. 419.

in Auguſt. 57.

tom. 6. Nou. 6.

lib. 24.

l. fin. C. Th. de indulg. crim.

lib. 5.

l. 3. C. Th. de indulg. crim.

l. 3. C. Iuſt. de ep. aud.

gus, in majestate reus, in mortuos veneficus, siue maleficus, adulter, raptor, homicida, communione istius muneris separentur: Et huius legis obseruationi studiosè inuigilasse Valentinianum locuples testis est Ambrosius: *Quid de pietate eius loquar, qui cùm homines nobili ortos genere, & locupleti prosapiâ accusator vrgeret, præfectus insisteret, respondit, nihil cruentum sanctis præsertim diebus statueretur.* Contrà Iustinæ Valentiniani Iunioris matri grauis aspersa labes, quòd Ambrosio, & pijs ciuibus certantibus de non tradendis Arrianis Basilicis, multi circa dies Paschatis in carcerem compacti sint. Ambrosius ad Marcellinam: *Condemnationes illicò grauissimæ decernuntur; primò in corpus omne mercatorum. Itaque sanctis diebus hebdomadis vltimæ, quibus solebant debitorum laxari vincula, strident catenæ; imponuntur collo innocentium.* Hanc legem indulgentiæ obuijs manibus amplexa Gallia: hinc recrudescit Antestij Ducis facinus, quòd diebus Paschatis Palladius Santonum Episcopus ab eo in carcerem raptus sit, nihil animum emollientibus ciuibus: *Tenetur in via Episcopus* (inquit Gregorius Turonensis) *domus Ecclesiæ describitur, résque diripiuntur, ciues cum homine obtinére non queunt, vt saltem vel celebratâ solennitate Paschali discutiatur*: Hâc religione seculi non tulit Pictauiensis Episcopus Abbatissam Monasterij sanctæ Crucis per dies Paschæ à Chrodielde detineri in carcere. Gregorius Turonensis: *Hæc autem*, inquit, *gesta sunt ante septem dies Paschæ; cúmque Episcopus hæc omnia grauiter ferret, nec valeret seditionem diabolicam mitigare, misit ad Chrodieldem dicens; Relinque Abbatissam vt in his diebus in hoc carcere non retineatur, alioqui non celebrabo Pascha Domini, neque Baptismum in hac vrbe vllus Cathecumenus obtinebit, nisi Abbatissa à vin-*

in orat. funebr. Valent.

ep. 33.

lib. 8. hist. c. 43.

lib. 10. c. 15.

culo quo tenetur iubeatur absolui. Non alieno pietatis spiritu Edbrithus Rex Cantuariensium bello captus à Kenulpho Rege Merciorum libertati redditus ob diem festum τῶν ἐγκαινίων Ecclesię à se constructæ. Bedæ Continuator. *Contra Cantuaritas successiuum ab Offa suscipiens odium, regionem illam validè afflixit, Regémque eorum Edbrithum cognomine Pren vinctum abduxit, sed non multò pòst humanâ miseratione mollitus soluendum curauit; nam apud Vuincelcumbam, vbi Ecclesiam, quæ adhuc superest, Deo ædificauerat, ipsâ dedicationis die Regem captiuum manumittens libertate palpauit, memoriale clementiæ suæ spectaculum exhibens.* Ex his abolitionem criminum in regum potestate esse, satis supérque constat: verùm etiam in Episcopos & Comites effusam operæ pretium est indigitare. Regno major Clodoueus, qui Episcopos & viros Apostolicos in societatem regni vocauit, & Leonardo hoc potestatis culmen indulsit, vt quos inuiseret carceratos; eos à vinculis absoluere liceret, vt narrant gesta eius apud Surium. Non sinè miraculo, in funere Diui Germani Parisiensis Episcopi, soluti exsultarunt infelices carcerum inquilini, & funus sancti Pōtificis adornarunt. Gregorius Turonensis: *Eo anno & beatus Germanus Parisiorum Episcopus transijt, in cuius exsequijs multis virtutibus, quas in corpore gesserat, hoc miraculum confirmationem fecit; nam carcerarijs adclamantibus corpus in platea adgrauatum est, solutisque eisdem, rursum sinè labore leuatur; ipsi quoque qui soluti fuerant, in obsequium funeris ad vsque basilicam in qua sepultus est, liberi peruenerunt.* Quid Ecclesia Rhotomagensis? nónne à Dagoberto acceptum asserit asyli priuilegium, & ius anniuersarium absoluendi rei, etiam capitalis, ob draconem regioni infestissimum

lib. 1. hist. Ecclesi. c. 16.

in vit. S. Leonard. tom. 6. Nou. 6.

lib. 5. hist. c. 8.

à Romano Archiepiſcopo ſublatum, adſtite reo è vinculis educto? & jus ſuum auctoritate vetuſtatis tuetur; tametſi falsâ causâ nitatur, vt liquidò probat Rigaltius, ex fide authentici vitæ ROMANI, quam edidit, vbi de dracone, aut reo ne verbum quidem. Hoc iure etiamnum vtitur Aurelianenſis Epiſcopus, vt rei ſoluantur in die ſolennis in vrbem ingreſſus. Iuo Carnotenſis ad Sanctionem Aurelianenſem Epiſcopum: *Inſinuatum eſt enim mihi*, inquit, *per litteras, quòd clericum illum quem in die veſtri introitus ſecundùm morem veſtræ ciuitatis noſtrâ exhortatione de carcere liberaſtis, iterum carcerali cuſtodiæ crudeliter mancipaſtis.* In electione Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi ſolutos vinculis nexos gratulatur Osbernus Beccenſis Monachus, in Epiſtola ad eundem Anſelmum: *Quid inquam vel ad diuinas laudes magnificentius, vel ad humana ſpectacula gaudentius, quàm quòd in tua electione, excluſis omnibus transacta tempeſtatis afflictionibus, omnia ad proprij iuris poſſeſſionem veluti iubilæo termino concurrerunt, dum vincti ad expeditionem, carcerati ad lucem, captiui ad libertatem, oppreſſi diriſſimis exactorum furoribus redierint ad erectionem.* Imò & Archiepiſcopus Ebredunenſis indulgentias reorum ſibi vindicabat, in temporalis ditionis finibus, vt ſcribit Franciſcus Marcus. Dagoberto acceptum tulit Abbas S. Dionyſij priuilegium noxas capitales remittendi in juriſdictionis ſuæ limite, ex Chronico Dionyſiano. Hoc iure etiam vſus eſt Comes Campanienſis, vt veniam criminum ſuis faceret; verùm quia magiſtratus regij ægrè inſtitutâ cognitione criminis abſtinebant, ſubſidiaria à rege gratia impetrari ſolebat, vt obſeruauit Guido Coquille. Inter cetera regalia, abolitionum ius efflictim tuebatur Dux

ep. 53. V. l. addictos. C. de epiſ. aud. & Quintil. lib. 5. inſtit. orat. c. 10.

apud Anſelmum. lib. 3. ep. 24

decif. 1. part. qu. 234.

Hiſt. Dion. lib. 1. c. 97.

in inſtit. Iur. Franc. tit. de iuriſ. reg.

Britonum : huiusce rei luculentum testimonium edidit Petrus cognomine Mauclerc, quòd initâ cum D. Ludouico pactione anno M. CC. XXXI. regiam in fidem se dedit, recepto tamen iure abolitionis criminum, & restitutionis damnatorum, vt liquet ex Argentræo. His accensetur & Comes Niuernensis quem criminum gratiam ex more fecisse, testis est Guido Coquille suprà laudatus. Denique nimiùm regni majestatem huiusmodi Comitum & procerum licentia deturpauit, donec edicto Ludouici XII. pessundata, & abolitionum arbitrium in vnum regem confluxit.

lib. 5. hist. Brit. c. 17.

In hist. Niuern.

CAP. VII.

Jus peregrinos, seu aduenas ciuitate donandi. Ius Albinagij, id est successionis peregrinorum. Peregrini in Gallia incapaces Officiorum, & sacerdotiorum. Reseruationes beneficiorum explosæ.

PEREGRINOS, & alienigenas Græci μετοίκους appellarunt, ex quo ortum μετοίκιον, id est vectigal annuum, quod ab his pensitabatur pro incolatu. Demosthenes : ἀλλὰ μὴν γεγραπλαί γε ἀτελεῖς αὐτοὺς εἶναι. τίνος; ἢ τοῦ μετοικίου; *Et tamen scriptum est immunes eos esse : cuius igitur rei? num metœcij quod inquilini soluunt?* Latini aduenas, posterior ætas etiam aduenas, vel aduentitios vocitauit. Idiotismus Albinates, *Aubains*, deducto scilicet nomine ex voce Latina Aduena. Eosdem Albanos appellasse videtur diploma Lotharij & Ludouici ad petitionem Elisiardi

Suidas in verbo μέτοικοι.

contr. Leptin.

l. heres absens. §. proinde. ff. de iudic. l. pupillus. ff. de verb. sig.

Elisiardi Parisiensis episcopi, apud pithœũ; quo ex loco malè sibi persuasum habuit quidam, peregrinos in Gallia Albanos dictos, ab Albanis, id est, Scotis, quòd peregrinationibus valdè dediti essent. Scio Scotos Albianos quandoque dictos, quòd Albionem insulam, id est Britanniam occuparint, sed ex eo non moueor, vt Albanorum nomen inde accommodatum sit peregrinis in Gallia, hìc enim non alio, quàm Scotorum nomine celebratos inuenies: vt apud Hieronymum: *Quid loquar de ceteris nationibus, cùm ipse adolescentulus in Gallia viderim Scotos gentem Britannicam humanis vesci carnibus?* Et in Concilio Meldensi *Hospitalia Scotorum*: Et in Capitularibus Ludouici P. *Sunt in quibusdam locis Scoti qui se dicunt Episcopos esse.* Verius fuerit vocem Gallicam, *Aubains*, semel ortam ex Latino aduena, imperitiâ æui in peius ruente, Latinè redditam Albanos ob soni concentum. Quòd si altiori inuestigationi huiusce nominis operam dare iuuaret, Albanos potiùs dictos videretur, quasi Albatos, quòd vsum togæ albæ, quæ erat insigne ciuis Romani, & hominis liberi ambirent. Tertullianus: *Atqui & vestis albæ nitore, & aurei anuli honore, & patroni nomine & tribu, mensáque honoratur.* Nec est quòd rideas alienam à Gallis nostris conjecturam; nam & inclinante Imperio togam albam iure Quiritum retinebant: Hinc ironicè Sidonius Thaumasto. *Albati ad exsequias, pullati ad nuptias.* Porrò stante Republicâ penès populum Romanum fuit ius peregrinos ciuitate donandi. Nec sinè lege Cn. Pompeio, Magni patri potestas data in ciues asciscendi benemeritos de Republica. Tullius: *Nascitur iudices causa Cornelij ex ea lege quam L. Gellius, Cn. Cornelius ex Senatus sententia tulerunt, quâ lege*

in Glossario. in capitul. Caroli M.

lib. 2. adu. Iouinian.

Can. 40.

add. 3. c. 37.

lib. de resur. carn. c. 57.

lib. 5. ep. 7.

pro Balbo.

videmus satis esse sanctum, vti ciues Rom. sint ij quos Cn. Pompeius de consilij sententia sigillatim ciuitate donauerit. Mutatâ Republicâ ius dandæ ciuitatis beneficij sui fecerunt

lib. 13. ep. 36. Iulius Cæsar, & eum secuti principes: de Iulio idem Tullius ad Acilium Procos. *Cum Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est, familiaritas autem tanta quanta cum Siculo nullo, ei Dolabella rogatu meo ciuitatem à Cæsare impetrauit, qua in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius vocatur: cúmque propter quosdam sordidos homines qui Cæsaris beneficia vendebant, tabulam in qua nomina ciuitate donatorum incisa essent, reuelli iussisset, eidem Dolabellæ me audiente Cæsar dixit, nihil esse quòd de Mega vereretur, beneficium suum*

in August. c. 40. *in eo manere.* De Augusto Tranquillus: *Ciuitatem Romanam parcissimè dedit.* Hinc Tiberio laboranti de voce non Latina, quæ sibi in edicto exciderat, & peritos Latinæ linguæ consulenti, Atteio Capitone dicente, tametsi nemo ante ipsum hoc vocabulo vsus esset, nunc nihilominùs in Tiberij gratiam inter antiqua referendũ;

lib. 57. Tranquill. de illustr. Grammat. cap. 22. liberè Marcellus apud Dionem, *σὺ καῖσαρ ἀνθρώποις μὲν πολιτείαν ῥωμαίων δύνασαι δοῦναι, ῥήματι δ' οὔ. Hominibus Cæsarem*, inquit, *ciuitatem Romanam dare posse, dictionibus non posse:* Proinde etiam de peregrinitatis reis, id est qui falsò se pro ciuibus Romanis gererent

in Claud. c. 15. extra ordinem cognouit Claudius Tranquillo. *Peregrinitatis reum orta inter Aduocatos leui contentione togatúmne an palliatum dicere causam oporteret, quasi æquitatem integram ostentans, mutare habitum sæpiùs, & prout accusaretur, de-*

lib. 10. ep. 5. & 6. *fenderetúrue iussit.* Harpocrati Iatraliptæ suo, homini Aegyptio ciuitatem Romanam petit Plinius à Traiano: *Quare rogo*, inquit, *des ei ciuitatem Romanam; est enim peregrinæ conditionis manumissus à peregrina.* Constitutione

Antonini P. ciuitatis Romanæ honos vulgatus, vt hâc arte vileſceret, & ingenui omnes qui eſſent in orbe ROMANO ciues ROMANI facti, atque adeò manumiſſi omnes Nouellâ Iuſtiniani; ex quo factum, vt ROMA vna omnium patria & ciuitas eſſet. RUTILIUS Numatianus, l. in orbe Rom. ff. de ſtat. hom. Nou. 78. c. 1. itiner. l. 1.

Felices etiam qui proxima munera primis
Sortiti Latias obtinuêre domos.
Relligioſa patet peregrinæ curia laudi,
Nec putat externos quos decet eſſe ſuos.

Et ſcitè Sidonius ad Eutropium. *In qua vnica*, inquit, *totius mundi ciuitate ſoli barbari, & ſerui peregrinantur.* Hâc lege Antoninus iure ciuitatis ROMANÆ in omnes prouinciales effuſo, à Græciæ ciuitatibus grauiſſimam legem depulit, quæ Græcos ciuitatis ROMANÆ compotes adigebat extraneos ex parte, vel fiſcum inſtituere, ſi eorum liberi Græcorum partibus ſtuderent, Pauſanias. lib. 1. ep. 6. ὅσοις τῶν ὑπηκόων πολίταις ὑπῆρχεν εἶναι ῥωμαίων, καὶ οἱ παῖδες ἐτέλουν σφίσιν ἐς τὸ ἑλληνικὸν, τούτοις ἐλείπετο εἰκότα νεῖμαι τὰ χρήματα ἐς οὐ προσήκοντας, ἢ ἐπαυξῆσαι τὸν βασιλέως πλοῦτον, κατὰ νόμον δὴ ἵνα ἀντωνῖνος οἱ ἐφῆκε, καὶ τούτοις διδόναι σφᾶς παισὶ τὸν κλῆρον: *Lex erat vt ſocij qui iure Quiritium donati eſſent, ſi eorum liberi cum Græcis cenſeri mallent, iuſtam bonorum partem alienis relinquerent, nec in principis fiſcum referrent, licere voluit Antoninus ipſis etiam filios heredes facere.* Gallia hoſpitalitatis laude inter ceteras orbis gentes inclaruit, Scotis tædio infelicis ſoli tranſnauigantibus patuit: plures his xenones adornauit, & Epiſcoporum prouidentia curauit, vt liquet ex Concilio Meldenſi: cellam ſancti Iudoci Alcuino tribuit Carolus M. in opem peregrinorum, ex Lupo Ferrarienſi: minimè tamen peregrini in Gallia ius in Arcadicis. Can. 40. ep. 11.

ciuitatis adepti sunt sinè præcepto regio, saltem florente imperio. Caroli M. & Ludouici P. ætate, Hispani Sarracenorum iugo obtriti emigrarũt in Galliam, & & nouas in Aquitania & Septimania sibi sedes quæsierunt, sed non sinè regiæ concessionis diplomate ius prædia possidendi, & iustos heredes habẽdi eis partum, cuius expertes erant ob vitium peregrinitatis; qua de re exstant duo Ludouici diplomata à Pithœo primùm edita; prioris hæc sunt verba. *Nouerint tamen ijdem Hispani, sibi licentiam à nobis esse concessam, vt se in Vassaticum Comitibus nostris more solito commendent, & si beneficium aliquod quispiam eorum ab eo cui se commendauit fuerit consequutus, sciat se de illo tale obsequium seniori suo exhibere debere, quale nostrates homines de simili beneficio senioribus suis exhibere solent.* Eò pertinet & alterius cautio. *Ceteri verò qui simul cum eis venerunt, & loca deserta occupauerunt, quicquid de incerto excoluerunt, absque vllius inquietudine possideant tam ipsi, quàm illorũ posteritas; ità dumtaxat, vt seruitium nostrum cum illo qui ipsum præceptum accepit pro modo possessionis quam tenet, facere debeat: hi verò qui posteà venerunt, etsi aut Comitibus aut Vassis nostris aut paribus suis se commendauerunt, & ab eis terras ad habitandum acceperunt, sub tali forma eas in futurum & ipsi possideant, & suæ posteritati derelinquant.* De peregrinis sanè iamdiu coniugatis non pellendis, Capitulare edidit Carolus M. ceterùm non eodem iure, quo ciues fruebantur; imò ne lapsu temporis, ciuium in numerum irreperent absque autoritate principis, cogebantur edere nomina apud Missos regales, & in peregrinorum censum referebantur, ex alio Capitulari eiusdem Caroli, de Aduentitijs: *Vt cùm Missi nostri ad placitum venerint, habeant*

lib. 3. Cap. 18.

lib. 4. c. append. 2. c. 2.

scriptum quanti aduentitij sunt in illorum missatico; aut de quo pago sunt, & nomina eorum, & qui sunt eorum seniores. Iure ciuili, peregrini & aduenæ testamenti faciendi vel capiendi ex alieno testamento ius non habuerunt. M. Tullius de Archia poëta: *Ijs temporibus quæ tu criminaris, ne ipsius quidem iudicio eum in ciuium Romanorum iure esse versatum, & testamentum sæpe fecit nostris legibus, & adijt hereditates ciuium Romanorum, & in beneficijs ad ærarium delatus est à L. Lucullo prætore, & Consule:* Huic iuri congruis Francorum moribus fiscus morientis aduenæ bona occupat, nisi in ciuem cooptatus sit beneficio principis: meliùs lex Gothica fiscum abstinuit bonis peregrinorum, nisi absque herede legitimo, vel testamentario deficeret. Theodoricus Gildæ Comiti Syracusano apud Cassiodorum: *Quorumdam substantias mortuorum sinè aliqua discretione iustitiæ, fisci nomine, caduci te perhibēt titulo vendicare, cùm tibi hoc tantùm de peregrinis videatur esse commissum, quibus nullus heres, aut testamentarius, aut legitimus inuenitur.* Quo iure instaurato constitutione Friderici II. peregrinis & aduenis suum heredem ex testamento, vel ab intestato omnino habere licuit. His omnibus antiquior apud Indos lex fuit, quâ peregrinantes apud eos æquo cum indigenis iure vtebantur, Publicè constituti erant aduenarum præfecti, qui ne quid injuriæ paterentur solicitè prouidebant; si morbo tentarentur, medicos adhibebant, sumptus & curam impendebant, defunctos sepulturæ tradebant, & res ab his relictas cognatis restituebant: ἔτι δ' τὰ καταλειφθέντα τ̃ ξένου χρήματα τοῖς προσήκουσιν ἀποδιδόασι, si fides Diodoro Siculo. Romæ honores gerere solis ciuibus datum: moribus nostris peregrini à republica arcentur, nec eis

l. 1. C. de hered. instit.

lib. 9. var. ep. 14.

auth. omnes peregrini. C. comm. de success.

lib. 2. Biblioth.

patet aditus ad sacerdotia, vel præfecturas: ob id, nî fallor, Pontificias reseruationes beneficiorum amandarunt, quòd hoc pacto Pontifices Gallicanis Ecclesijs clericos peregrinos & transalpinos obtruderent. Matthæus Paris: *Eodémque tempore cùm vellet Dominus Papa* [Innocentius IV.] *quibusdam præbendis Lugdunensis Ecclesiæ vacantibus, quosdam alienigenas consanguineos, vel affines suos, inconsulto Capitulo introducere, restiterunt ei in facie Canonici Lugdunenses comminantes, & cum iuramento obtestantes, quòd si tales apud Lugdunum apparerent, non posset eos vel Archiepiscopus, vel Canonici protegere, quin in Rhodanum mergerentur.* Hac de caussa etiam in Clementem VI. grauiter commotus Eduardus III. Rex Anglorum, quòd huiusmodi prouisionum genere, dignitates & Ecclesias vacantes Angliæ, passim conferret alienigenis, sibi de fide suspectis, non residentibus, & qui creditorum gregum vultus non agnoscerent, linguam non callerent, & animarum ratione insuper habitâ, commodis suis tantùm inhiarent, ex quo iura coronæ Regiæ & patronatus laïci euerterentur, vt insinuat expostulatoria eius Epistola ad Pontificem, quæ exstat apud Thomam Vualsingan. Reseruationes porrò Apostolicas, vt hoc breui deflexu moneam, etiam ante Alexandrum III. notas fuisse obseruo. Præbendam liberam, id est vacantem, si qua esset, vel proximè vacaturam pro Guarino clerico, depoposcisse Innocentium II. ab Attone Trecensium Episcopo satis significat Petrus Cluniacensis in Epistola ad ipsum Attonem. *Pro Guarino clerico monachum nostrum præcurrente, satis sobrium nobis Dominus Papa mandatum imposuit, vt si libera præbenda pateret ei daretur, si non, prima quæ occurreret præberetur, &c.* Sanè

A.C. 1245.

in Eduard. III. 1343.

lib. 2. ep. 33. cũ duab. seqq.

ab Alexandro III. id genus prouisionum valde frequentatum fuisse, satis súperque notum est varijs ex Decretalium locis, & ex Epist. ipsius Alexandri III. ad Abbatem, & Capitulũ S. Remigij Rhemensis, cuius verba attexere non piget : *Pastoralis cura & solicitudo quam licèt immeriti, disponente Domino gerimus, nos admonet propensiùs & hortatur pro viris Ecclesiasticis, & præsertim pro his qui nullum habent Ecclesiasticum beneficium & sunt bonæ opinionis & famæ solicitos semper, & studiosos existere, & Ecclesiarum prælatos, vt eis in competentibus beneficijs prouideant propensiùs inuitare. Hâc itaque ratione inducti, &c.* Hócque mandati genere vsus memoratur Alexander III. in præbendas Marsnenses fortè ignorans sancti Remigij Monasterio tributas. Petrus Cellensis in Epistola ad Albertum Cancellarium : *Nuper verò Dominus Papa, rem vt credimus, ignorans, iam secundò scripsit Præposito nostro de Marsna, vt daret præbendam cuidam clerico Imperatoris, cùm nec Præpositus dare possit, nec sit præbenda quæ dari possit.* Ius Albanagij, vt ad nos redeamus, flagrantibus bellis inter Francos & Anglos odio Anglorum acerbiùs à Regibus nostris exercitum, non leui argumento est, quòd Anglos etiam studiosos per id temporis Galliâ pulsos expostulauit Ioannes Saresberiensis, Epistola ad Petrum Scriptorem : *Bella & seditiones vbique feruent, Mercuriales adeò depressi sunt, vt Francia omnium mitissima & ciuilissima nationum, alienigenas Scholares abegerit.* Imò laborante regno in tertiæ Dynastiæ cunabulis, ipsi etiam Duces & Comites, peregrinos in ciues asciscere, honorum, sacerdotiorum, & hereditatum capiendarum potestatem eis facere non dubitarunt. Ottonem Guillelmum cognomine peregrinum, putà ortu Longobardum, he-

ep. 43. ex edit. Sirm. in calce. ep. P. Cellens.

lib. 8. ep. 15.

ep. 211.

redem ſcripſit ac ſortitus eſt Henricus Dux Burgundiæ, ferente Roberto Rege, vt ſcripſere Aymoïnus, & Glaber Rodulphus. Inſignes Ducatus & Comitatus, dum Angli tenuêre in Gallia, paſſim ſuos ad Epiſcopatus prouexerunt, reclamante Iuone Carnotenſi, & Petro Cellenſi: Ac poſtremùm durioribus verbis increpatus Franciſcus II. Dux Britonum, quòd iure albinatus in ſuæ regionis finibus vteretur, & Anglos honoribus & beneficijs ad inuidiam cumularet, omiſſis popularibus. Moribus etiam Galli non potuere poſtulari in Epiſcopos in exteris prouincijs, ſinè aſſenſu principis, vel Domini, id eſt Ducis, vel Comitis. Anſelmus ex Abbate Beccenſi poſtulatus in Archiepiſcopum Cantuarienſem, ſed non ſinè aſſenſu, Roberti Comitis Normanniæ, vt docet Epiſtola fratrum Beccenſium ad ipſum Anſelmum: *Auditâ conceſſione Domini noſtri Normanniæ principis, & Archiepiſcopi noſtri Rothomagenſis, quam de vobis ad petitionẽ Regis Anglorum, & omnium fere eiuſdem gentis principum fecerunt, vt ad culmen ſcilicet promoueamini Archiepiſcopatus, pro ea etiam quæ ad nos de nobis pertinebat, & à nobis exſpectabatur conceſſione omnes in vnum congregati ſumus.* Cui adſtipulatur & Anſelmi Epiſtola: *Deo de me quod vult, vt de creatura ſua velim nolim diſponente, & Reuerendo principe noſtro Domino Normannorum Roberto concedente, & Archiepiſcopo noſtro Guillelmo præcipiente, & nobis à Deo coactis, fauentibus, à veſtra cura ſum abſolutus & majori inuolutus.*

Aimoïn. lib. 5. c. 47. Glaber lib. 3. c. 2.

ep. 159. lib. 7. ep. 8.

apud Anſel. lib. 3. ep. 6.

lib. 3. ep. 8.

Cap. VIII.

CAP. VIII.

Ius plebeios nobilitandi. Nobilitas valde spectata in Gallia. Canonici ex nobilibus. Milites. Scutiferi. Baculary.

POTIOR, clariórque apud omnes gentes fuit nobilitas, quæ ex genere duceretur: ex quo Aristoteli definitur virtus generis: εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. Proximum locum tenet nobilitas, quæ præfecturâ militari quæsita est, vel etiam ciuili, putà dignitate Senatoriâ. Gregorius Nazianzenus: μέγιστον εἰς εὐγένειαν ἀπόδειξιν συγκλήτου βουλῆς, μετουσία καὶ προεδρία: *maximum nobilitatis argumentum senatus dignitas, vel primatus.* Deterior opinione hominum nobilitas, quæ rescripto principis auctoratur; indulgentia enim quos liberat notat: hinc idem Nazianzenus vtriusque nobilitatis genearchicæ & codicillaris discrimen ponit: ἐπὶ πῶς ἄνωθεν εὐγενεῖς, οὗ τὸ μὲν ἄρχεται νῦν, τὸ δὲ καταλύεται, καὶ τοῖς μὲν οὐ δίδοται τοῖς δὲ γράφεται; *Quonã pacto ab antiquo hæc nobilitas, quæ nũc incipit, nunc dissoluitur, alijs negatur, alijs autem principis rescripto conceditur?* Eiusdẽ sententiæ est quod NAZIANZENUS alio loco, apud nobiles Constãtinopolitanos elocutus est, fœdari nobilium ordinem ignobiliũ colluuie per libellos principis. ὦ τὸ γένος κομπάζοντες τὸν τρόπον ἐξευγενίσατε ἐξευγενέστατον ἦν αὖ τι τὸ ὑμέτερον εἰ μὴ καὶ δέλτοι τοὺς δυσγενεῖς ὑμῖν ἔγραφον: *Genus iactantes, mores quoque nobilitate; nam tum verè nobilissimus ordo vester esset, nisi libelli, ignobiles etiam in vestrum ordinem ascriberent.* Tertiùm eandem sententiam repetit Nazianzenus alio loco, vbi

Politic. lib. 3. c. 13.

orat. 18.

orat. 25.

orat. 27.

crit. 28. adde Isid. Pelusiot. lib.3.ep.291. varia nobilitatis genera enumerans, primum è superna & communi omnium mortalium origine deducit; secundum è sanguine; tertium è virtute; quartum, & infimum ex rescripto : τὸ ἐν γράμμασι κ. προςάγμασι. Romanis nempe nobilitatem cōsciscere solius principis in Panegyr. ad Traian. beneficium fuit. Plinius : *Cæsaris est*, inquit, *vt nobiles & conseruet, & faciat.* Eóque pertinet quod iactant Iu- l.1.& 2.ff. de natalib. rest. l. 1. & 2. C. de iur. aureor. annul. Suet in Galba. c. 10. risconsulti, ius aureorum annulorum tribuere & natalibus, id est, ingenuitati restituere in potestate principis tantùm esse. Moribus Galliæ, plebeium nobilem, seu militem facere regij fastigij est, vt palàm est apud forenses nostros. Eodem iure vtitur Germania, & Anglia, hinc Rodulphum Brunonem, Magistrum, siue Majorem Tigurinum, à Carolo IV. Imperatore, etsi plebeium, militem effectum obseruat Albertus Argen- in Chron. tinensis : *In quo itinere Rodolphus Bruno magister ciuitatis* [Tigurinæ] *diúque potior, ibidem quamuis plebeius est miles effectus.* Et Robertum Sallium Anglum, genere ignobilem, ob bellicam laudem in ordinem militum ab Eduardo III. Anglorum Rege ascitum, memorat Ioan- tom. 2. Chron. c.77. nes Frossardus. His verbis : *Il y auoit vn Cheualier, Capitaine de la Ville de Nordvuich, qui s'appelloit Messire Robert Salle, point Gentilhomme n'estoit, mais il auoit la grace, le fait, & la renommée d'estre vaillant aux armes, & l'auoit fait pour sa vaillance le Roy Edoüard, Cheuallier.* Verùm remittente tertiæ Regum Dynastiæ imperio, etiam Duces & Comites, nobiles fingere ad libidinem non dubitarunt : hoc iure se iactabat Comes Flandrensis, donec solenni senatus Parisiensis decreto anni M. CC. LXXX. in arrest. syntagmate. quempiam de plebe militem facere vetitus est. Ioannes Gallus. *Non obstante*, inquit, *vsu contrario ex parte Comi-*

tis Flandrensis proposito, dictum & pronunciatum fuit contra dictum Comitem, quòd non poterat, nec debebat facere de villano, militem, sinè auctoritate regis, & hoc fuit dictum pro filio Philippi de Borbonio. Imò multò audaciùs Campaniæ Comites cruento in prælio pænè ad internecionem deletâ Campanâ nobilitate, suis legem sciuerunt, vt nobilitas etiam maternâ origine censeretur : vnde orta vox Gallica : *En Champagne le ventre anoblist*, vt adnotauit Petrus Pithœus. Quid Comes Niuernensis? municipes suos nobilitatis stemmate insignire, feudorum compotes efficere præsumpsit, vt probat Guido Coquille. Ex consuetudine itidem ius factum in Prouincia & Bellicadrensi pago, vt Episcopi & Barones citra cõsensum regis, plebeios militiæ cinguilo ritè decorarent, teste Ioanne Tillio : plebeios ait; nam nobilem etiam alij à rege, putà Duces & Comites in militiæ culmen euehere sinè controuersia potuerunt : quam ob rem militiæ cingulo donatus Rex Scotorum ab Henrico III. Rege Anglorum, equum regium vindicante ex more Comite Mareschallo non annuit, sibi integrum fuisse, obtestatus ab alio quolibet principe Christiano, vel vno ex suis Comitibus militiæ ornamenta suscipere. Matthæus Paris : *Die igitur natalis Domini, Dominus Rex Angliæ baltheo apud Eboracum donauit militari Regem Scotiæ, & cum eo tyrones fecit viginti : in hoc autem tyrocinio & nuptijs Comes Marescallus ius suum & auitam sibi consuetudinem instanter fieri flagitauit; scilicet palefridum Regis Scotiæ, quem pro iure vendicauit, sibi stratum exhiberi, non pro precio, vel concupiscentia, sed pro antiqua consuetudine in casibus consimilibus, ne in suo tempore pro sua desidia deperiret: cui responsum fuit, quòd Rex Scotiæ tali non subiacet exactioni, quia si place-*

in consuet. Trec.

in hist. Niuern.

in titul. de equitib.

in Henrico III. 252.

ret ei, potuit ipsa arma suscipere à quovis principe Catholico, vel ab aliquo nobilium suorum. Nobilium porrò (vt hoc addam non alienum ab instituto) iam olim summa in Gallia fuit ratio, plebis fere nulla: nobilibus enim in plebem eadem fuit potestas, quæ Dominis in seruos, te-
lib. 6. de bell. Gallic. ste Cæsare. Redactâ à Romanis in prouinciam Galliâ nobilibus suus honor omnino non excidit, ex quo Honorati dicti, & in conuentu generali Galliarum Arelate quotannis celebrari solito, primus eis consessus po-
lib. 3. de concord. catholic. situs, ex constitutione Honorij ad Agricolam PP. Galliarum, quam dedit Nicolaus Cusanus: *Vt ab idibus Augusti quibuscunque medijs diebus in idus Septembris, in Arelatensi vrbe nouerint Honorati, vel possessores iudices singularum prouinciarum annis singulis concilium esse seruandum, &c.* Nec non eisdem suppetijt prærogatiua suffragij seorsim
ep. 87. à plebe in electione Episcoporum. Leo I. ad Episcopos Viennensis prouinciæ: *Vota ciuium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio clericorum in ordinationibus sacerdotum exspectantur.* Inclinante etiam im-
lib. 2. ep. 1. perio Gallos nobiles à plebe distinxit capillus. Sidonius, ad Ecdicium: *Si nullæ, inquit, à Republica vires, nulla præsidia, si nullæ quantùm rumor est Anthemij principis opes, statuit te auctore nobilitas, seu patriam dimittere, seu capillos:* Id est deditione saluti consulere: & capillum
Plin. lib. 3. c. 5. & lib. 4. c. 17. ponere auitæ libertatis & nobilitatis insigne. A Romanis summâ imperij Gallici in Francos translatâ, nobiles regni penè consortes rerum culmen tenuere, & dignitatis argumento Francorum nomen proprium sibi fecerunt, vt liquet ex varijs locis Gregorij Turonensis, & illo Reginonis: *Testamentum fecit* (Carolus M.) *& sa-*
lib. 2. chron. 806. *cramentum interpositum à Francis confirmatum est.* Solos

nobiles hâc ætate, militiâ & præfecturis prouectos notius eſt, quàm probatione indigeat; ſed & vix alij quàm nobiles Epiſcopi fiebant, quaſi natiuo virtutis cum nobilitate commilitio: inde Simplicium Electum Bituricenſem Metropolitanum, de natalium claritate commendat Sidonius: *Si natalibus ſeruanda reuerentia eſt, quia & hos non omittendos Euangeliſta monſtrauit (nam Lucas laudationem Ioannis aggreſſus, præſtantiſſimum computauit, quòd ſacerdotali de ſtirpe veniebat; & nobilitatem vitæ prædicaturus, pr[illegible] tamen extulit familiæ dignitatem) parentes ipſius aut cathedris, aut tribunalibus præſederunt; illuſtris in vtraque conuerſatione proſapia, aut Epiſcopis floruit, aut præfectis.* post ep. 9. lib. 7. in côc.
Generis laudem non tacuit Fortunatus in Leontio Burdegalenſi Epiſcopo, lib. 1. c. 4.

Eccleſiæ nunc iura regis venerande ſacerdos,
Altera nobilitas additur inde tibi.

Felicem Nannetenſem Epiſcopum, Aquitanum, ſplendore natalium prædicat idem Fortunatus.

Maxima progenies titulis ornata vetuſtis, lib. 3. c. 6.
Cuius & à proauis gloria celſa tonat:
Nam quicumque potens Aquitanica iura ſubegit
Extitit ille tuo ſanguine luce parens.

Bituricenſi Eccleſiæ Remigij fato vacanti, Sulpitium nobilitate ſecum cum virtute certantem ſuffecit Guntranus Rex, cum hoc elogio apud Gregorium Turonenſem: *Sulpitius vobis erit Epiſcopus; eſt enim vir valde nobilis, & de primis ſenatoribus Galliarum, &c.* Denique adeò nobilitatis rationem habuit Eccleſia Gallicana, iuſto de virtutis acceſſione iudicio, vt plures in hunc diem Eccleſiæ, non niſi nobiles in Canonicos vel monachos aſciſcant: ſic nobiles vtroque ſtemmate inſtituti Ca- lib. 6. hist. c. 31.

nonici Lugdunenses, ex quo Lugdunensis Comitatus olim imperij beneficium,& pars regni Arelatensis, Conrado Imperatori,& Henrico eius filio delati, testamento Rodulphi Regis Burgundionum, munere imperatorum, Lugdunensi Ecclesiæ transcriptus, vt obseruat

in Episcop. Lugdun. Ioannes Seuertius. Sunt & plures in Germania Ecclesiæ matrices, & Monasteria vtriusque sexus, quæ non nisi nobilibus patent, vt Argentinensis, siue Strasburgensis

in cap. venerabilis. 37. ex. de præbend. Ecclesia. Gregorius IX. *Verum*, inquit, *procurator Argentini Capituli proposuit ex aduerso, quòd idem Capitulum hoc audito consuetudinem allegans antiquam inuiolabiliter obseruatam, iuxta quam nullum nisi nobilem, & liberum, & ab vtroque parente illustrem, honestæ conuersationis, ac eminentis scientiæ in suum consortium hactenùs admiserant, ne contra hoc fieret ad Sedem Apostolicam appellauit.* Eodem iure gaudet

in Chronic. Herbipolensis Ecclesia. Albertus Argentinensis: *Episcopus Herbipolensis ciuitatem Herbipolensem potenter obsedit, pro eo quòd vnus ciuitatensis præbendam Ecclesiæ Herbipolensis contra Ecclesiæ consuetudinem, quæ numquam ciuitatenses receperat, impetrauit à sede.* Nobilitatem affectat & cœ-

in chron. Citiz. nobium Luneburgense. Paulus Langius: *Luneburgensis cænobij Monachi omnes nobiles secundùm seculum existunt, nec in eo nisi ingenui suscipiuntur.* His adde, & asceteria Canonicarum secularium Belgij, & Germaniæ.

lib. 2. Occident. hist. c.31. Iacobus à Vitriaco: *Ad imitationem & exemplum Canonicorum secularium in partibus Hannoniæ, & Brabantiæ, & in quibusdam Teutonicorum & Alemannorum prouincijs, quædam sunt mulieres quas Canonicas seculares seu domicellas appellant; non enim moniales nominari volunt, sicut Canonici seculares Monachi non dicuntur: Hæ siquidem adeò personas accipiunt, quòd nonnisi filias militum & nobilium in suo colle-*

gio volunt recipere, religioni & morum nobilitati sæculi nobilitatem præferentes. Nobilium in Gallia, clarissimum insigne vectigalium immunitas, pretium sanguinis ab his & majoribus fusi pro Republica; ob id graue & insolens visum, quoties huiusmodi libertatem tentari contigit. Gregorius Turonensis, de Audone Comite: *Ipse enim cum Mummolo præfecto multos de Francis qui tempore Childeberti senioris, ingenui fuerunt publico tributo subegit.* Et Rigordus, scriptor vitæ Philippi Augusti: *Milites qui olim sua libertate gaudere consueuerant, & homines ipsorum tertiauit, id est tertiam partem omnium bonorum suorum eis violenter abstulit.* Nobilibus Anglis consuluit Henrici I. lex de immunitate prædiorum, apud Matthæum Paris: *Militibus qui per loricas terras suas defendunt, terras dominicarum Carrucarum suarum quietas ab omnibus gelidis, & omni proprio dono meo concedo.* Mitiùs etiam lege actum cum nobilibus, quā cum plebeijs, putà nobiles flagellis cædi lex Francica vetuit. Fredegarius. *Childericus Rex vnum Francum nobilem, nomine Bodilonem, ad stipitem tensum cædere contra legem præcepit.* Alia fuit nobilium pœna, alia municipalium. Moris pro lege fuit apud Francos, & Sueuos incendiarium, aut prædonem, si nobilis sit, antequàm morte plectatur, ignominiæ causâ canem circumferre: si plebeius sellam, si rusticus rotam aratri. Otho Frisingensis: *Denique vetus consuetudo pro lege apud Francos & Sueuos inoleuit, vt si quis nobilis, ministerialis, vel colonus coram suo iudice pro huiusmodi excessibus reus inuentus fuerit, antequàm mortis sententiâ puniatur, ad confusionis suæ ignominiam nobilis canem, ministerialis sellam, rusticus aratri rotam de Comitatu in proximum Comitatum gestare cogatur.* Hermannus. Comes Palatinus hoc suppli-

lib. 7. hist. c. 15.

in gest. Philip. Aug.

A. C. 1101.

cap. 95.

lib. 2. de gest. Frideric. c. 18.

cio plectitur, & hoc idem carmine expressit Guntherus:
Ligurini. lib. 5. eodem pœnæ genere ab Othone I. multatus Eberhardus Comes, & socij facinoris, ob incendio datam ciuitatem Elmeri. Abbas Vrspergensis : *Eberhardus quoque Comes iratus contra Bruningum quendam ex primoribus, collectâ manu succendit ciuitatem illius, vocabulo Elmeri, interfectis omnibus eiusdem ciuitatis habitatoribus : pro qua præsumptione condemnauit eum centum talentis, omnésque principes qui ad hoc eum iuuabāt dedecore canum, quos aportabant vsque ad vrbem regiam quæ dicitur Magdeburg.* Militarem pœnam Caniculi subijt Gerardus Comes, cum quingentis militibus, quòd manus iniecisset in Henricum Decanum Magdeburgensem, eíque oculos eruisset.

in Chron. id. Vuitichind., li. 2.

lib. 7. hist. Slau. c. 2. Arnoldus Lubecensis : *Quæ præsumptio hoc modo mulctata est, vt mille marcas argenti iniuriato persolueret, & de feudo suo ad centum marcas argenti Ecclesiæ majori resignaret, & cum multis nobilibus hominium ei faceret, & cum quingentis militibus militarem ei pœnam persolueret; id est, vt singuli milites de loco perpetrati sceleris, vsque ad fores majoris Ecclesiæ caniculum deferrent.* Haud tacendum nobiles, tres in ordines esse succenturiatos; nempe Militum, Scutiferorum, & Bacalariorum. Quos in idiotismo vocamus, *Cheualiers*, *Escuyers*, *Bacheliers* : Equites Militum nomine indigitauit posterior ætas, quòd primas militiæ partes in equitatu positas implerent, & militiam gloriæ, virtutísque causâ sinè stipendio subirent : ex quo milites ea ætas distinxit à Seruientibus, id est militibus

ad A. C. 1161. stipendiarijs. Robertus Montensis : *Rex verò Henricus obsedit prædictum castrum, & illicò cepit, in quo erant triginta*

ad A. C. 1177. *quinque milites, & quatuor viginti seruientes.* Et idem alio loco : *Sed tamen Rex Hierusalem & Patriarcha, & alij*

alij religiosi viri habentes paucos milites & seruientes per virtutem sanctæ Crucis vicerunt innumerabilem exercitum paganorum. Matthæus Paris. *Duces, Comites, & Barones, milites, & seruientes.* Ac seruientes ijdem videntur cum his quos eadem ætas milites solidarios vocitauit, quòd in solidis, forensi nummorum genere stipendia his numerarentur. Idem Montensis: *Capitales Barones suos cum paucis secum duxit: solidarios verò milites innumeros.* Et Radeuicus: *Milites, qui solidarij vocantur.* Proximum locum tenet Scutiferi equestris ordinis, sic dicti, quòd scuto mererent; vnde & scutagium, pro seruitio militari scuti, quod feudi nomine ab his præstabatur, vel pro redemptione nummaria militaris operæ. Ioannes Saresberiensis: *Verùm interim scutagium remittere non potest, & à quibusdam exactionibus abstinere; quoniam fratris gratia malè sarta nequicquam coëgit.* Matthæus Vuestmonasteriensis: *Ipso quoque tempore exigitur scutagium: conceduntur ad opus regis indigentis, videlicet de quolibet scuto viginti solidi.* Et idem priùs: *Concessa sunt Regi auxilia militaria, de quolibet scuto duæ Marcæ & dimidia.* Thomas Vualsinganus: *Pro hac autem concessione remisit Dominus Rex, & condonauit omnia catalla telonum, & fugitiuorum euasiones, incarceratorum fines, exitus, & forisfactiones, & amerciamenta murdrorum, & omnia alia delicta infra forestas facta, adiudicata, vel adiudicanda, releuia, scutagia vsque ad passagium suum versùs Brabantiam.* Iuniores & infimi ordinis milites sunt Bachelarij: Albertus Aquensis: *Castrum quoque adolescentum, quod dicitur de Bakeleis.* Matthæus Paris: *Ipso quoque tempore hastiludium commissum est apud Brackele, vbi multi de militibus vniuersitatis regni, qui se volunt Bachelarios appellari, sunt contriti.*

A. C. 1213.
ad A. C. 1160.
lib. 1. de gest. Frid. c. 20.
ep. 126.
in Henric. III. 1242.
A.C. 1204. add. Matth. Paris. 1215. 1224.
in Eduard. III. 1339.
lib. 1. hist. Hierosolym. c. 46.
in Henric. III. 248.

Ob id notatur vidua Comitis Glocestriæ in Anglia, quòd enupsisset cuidam Bachelario, impari marito. Vualsinganus supra laudatus: *Iohannámque de Arres, quæ data est Gilberto de Clare, Comiti Glocestriæ in vxorem, quæ post decessum Comitis, quendam Bachalarium, nomine Dominum Radulphum de Monhermer accepit in maritũ, inconsulto patre.* Bachelarios verò à Baculis dictos obseruo, non ex eo quòd de feudo inuestirentur per baculum, vt voluêre nonnulli; sed ex eo quòd scutis & baculis militiæ tyrociniũ, & duelli aleam experirentur. Adreualdus Floriac: *Tandem adiudicatum est, vt ab vtraque parte testes exirent, qui post sacramenti fidem scutis ac baculis decertantes, finem controuersiæ imponerent.* Et auctor vitæ Austregisili Bituricensis Episcopi apud Surium: *Iam certaminis aderat dies, & Austregisilus manè surgens clypeum cum baculo* (malè Surius iaculo) *per pueros suos misit in agrum, vbi Rex inter se confligentes exspectare consueuerat.* Inde scutum, & fustis præcipua inter militis arma censentur. Capitulare Caroli M. *Armati veniant, id est, qui potest habere cum lorica & scuto ancipite, atque fuste:* Et ne dubitem Bachelarios etymon repetere à baculis, magis moueor, quòd eos Baculares dictos, non semel occurrit. Ordericus Vitalis: *Custodes itaque laudabili iam fide probati, Heliæ candidam iusserunt tunicam indui, pro qua candidus Bacularis solitus est ab illis nuncupari:* Vt & iuniores candidati Theologiæ, Baculares vocitantur. Vualsinganus: *Quidam de Ordine Carmelitarum, Frater Bacularius in Theologia.*

lib. 1. de Mirac. S. Bened. c. 25.

tom. 3. 23. Maij.

lib. 3. Capit. c. vlt.

lib. 10. hist. Eccles. A. C. 1100.

in Richard. II. 1383.

CAP. IX.

Jus legitimandi, seu natalibus restituendi.

ROMANIS varij fuère modi legitimandi filios naturales I. per subsequens matrimonium. II. per oblationem curię. III. per paternam agnitionem & nominationem filiorum. IV. per rescriptum principis, ex Nouellis Iustiniani, & rescripto sui facti liberi. Nou. Iust. 74. & 89. & 117. Synesius Anastasio ep. 22. ἤσθην μαθὼν τὰ χρυσᾶ παιδία τῇ τοῦ βασιλέως φωνῇ νόμῳ σοὶ παιδία γενόμενα: *Gauisus sum discens aureos illos liberos imperatoris voce, lege tuos esse liberos factos.* Rescripto principis olim non fiebant legitimi ex constitutionibus, nisi qui nati erant ex muliere, cum qua, propter inæqualitatem, iustæ nuptiæ non erant: hoc casu enim rescripto iusta vxor, simul ac liberi iusti fiebant. lib. 1. C. de natur. lib. Hieronymus ad Oceanum: *Multos videmus ob nimiam paupertatem vxorum sarcinam declinare, & ancillas suas habere pro vxoribus, susceptósque ex his liberos colere, vt proprios; qui si forte ditati ab Imperatore stolam illius meruerint, confestim Apostolo colla submittent, & inuiti inter vxores eas recipere cogentur; sin autem principale rescriptum eadem tenuitas impetrare non quiuerit cum Romanis legibus scita Ecclesiæ mutabuntur.* ¶. Imperialis. 23. C. de nupt. l. 1. & 5. C. si nupt. ex rescr. pet. Huius rescripti formula exstat apud Cassiodorum. Cassiodor. lib. 7. c. 40. *Et ideò illam, quæ sicut iure præcipitur, honestate non fuisse probatur æqualis, legitimam tibi fieri censemus vxorem, & filios ex eadem coniuge, siue qui suscepti sunt, siue qui suscipiendi, heredum volumus iura sortiri: natura enim tibi præstitit filios, sed nos tali securitate facimus esse carissimos.* Moribus Galliæ duo tantùm legitimandi modi recepti sunt, vnus per secutas

nuptias; alter per rescriptum principis; atque adeò solius principis potestatis est spurios, quos vulgò Bastardos vocant, natalibus restituere, saltem in temporalibus, vt fatetur Innocentius III. in Epistola decretali ad Guillelmum Comitem Montispessulani: Guillelmus Comes Montispessulani abjectâ Mathilde vxore, Manuëlis Imp. CP. nepte, ex qua Maria vnica filia ei agnata; ex Agnete pellice Guillelmum, Thomam, & alios filios adulterinos susceperat, quos legitimari deposcebat ab Innocentio; cúmque prouocabat exemplo Philippi Augusti Francorum Regis, cuius liberos ex Maria superducta editos, dimissâ Ingeburge coniuge, natalibus restituerat Pontifex: longè disparem esse causam respondet Innocentius; tum quoad rem, tum quoad personam; quoad personam inquam (vt taceam quid interfuerit quoad rem, quia non est huius negotij) nempe Regem Francorum, cùm neminem in temporalibus superiorem agnoscat, potuisse sinè vllius iniuria se submittere iurisdictioni Pontificis, & eum vltrò adire legitimationis liberorum causâ: ac fatetur Innocentius fortè nimiùm parcè & ieiunè ex aliquorum sententia, potuisse Philippum liberis natalium veniam indulgere, non iure patriæ potestatis, sed regiæ. Guillelmum verò aliorum imperio parêre, sinè quorum iniuria non posset consentire in jurisdictionem Pontificis, nec eius dignitatis esse, vt per se posset natalibus defectos expurgare: *Insuper*, inquit, *cùm Rex superiorem in temporalibus minimè recognoscat, sinè iuris alterius læsione, in eo se jurisdictioni nostræ subijcere potuit, in quo videretur aliquibus, quòd per se ipsum, non tamquam pater cum filijs, sed tamquam princeps cum subditis potuit dispensare: Tu autem nosceris*

Cap. per venerabilē. qui fi. sint legit. Innocent. III. registr. 15. ep. 102. Zurit. in Indic. Arrag. A.C. 1213.

alijs ſubjacere, vnde ſinè ipſorum forſan injuria, niſi præſtarent nobis aſſenſum in hoc ſubdere te non poſſes, nec eius auctoritatis ęxiſtis, vt diſpenſandi ſuper his liberam habeas facultatem. Candida ſanè hoc argumento ſe commendat Philippi pietas & reuerentia erga Sedem Apoſtolicam, quòd beneficium in liberos in manu poſitum reiecerit ad arbitrium Pontificis : non defuit locus, qui occineretur Philippo, quòd Herodis liberi à patre apud Auguſtum veneficij accuſati, parenti dixere apud Ioſephum : ἦν γὰρ ἐξὸν παρούσης μὲν ἐξουσίας ὡς βασιλεῖ, παρούσης δὲ ὡς πατρὶ τοὺς ἀδικοῦντας ἐπεξιέναι : *Poteras enim vel pro regia, vel pro patria poteſtate in ſontes animaduertere.* Secura nimis & incauta Regis pietas malo exemplo regiam majeſtatem labefactauit, & Comitibus occaſionē peccandi dedit, & omiſſo Principe Pontificem adeundi, liberorum legitimandorum gratiâ. Non audiuit quidem Innocentius Guillelmum Montepeſſulanum liberos legitimandos offerentem, debitique obſequij erga Regem admonuit; poſteri tamen Pontifices non æquâ religione ſe habuerunt. Temporibus D. Ludouici, Margareta, dein Comitiſſa Flandriæ clàm nupſit Bucardo de Auenis Diacono, ex quo Ioannem, & alios duos liberos ſuſcepit : poſteà in ſpem Comitatus perducta, ſpreto Bucardo, Vuillelmum Dampuer ſuperduxit, ex quo Vuillelmum & alios filios ſuſcepit. Bucardus fruſtra repetitâ vxore Romanum Pontificem adijt, & reſcriptum impetrauit, quo liberi ex Margareta ſuſcepti legitimarentur : matre ſuperſtite, vtriuſque tori liberi de hereditate, & ſtatu natalium contendebant : lite agitatâ apud curiam Franciæ tandem compromiſſum in Ludouicum, qui mediam ſententiam ſecutus heredi-

lib. 16. hiſt. c. 8.

tatem inter fratres diuisit. Flandriam Vuillelmo, & Hannoniam Ioanni adiudicauit, vt narrat Matthæus Paris. Imò & grauiore lapsu, ius merè regium spurios legitimandi in se Comites transtulere. Guillelmum ex concubina susceptũ, legitimum & heredem habuit Robertus Dux Normannorum, sine controuersia vlla ab Rege Francorum: & iure legitimandi spurios vsum esse Philippum Ducem Burgundiæ pridem adnotauit Chassanæus. Ante Innocentium, vt ad Romanos Pontifices redeamus, hi ius legitimandi liberos non tentarant, nisi quoad spiritualia, putà quoad ordines, & Episcopatus, sacrásque dignitates; intrà has lineas se continuit Vrbanus II. in Concilio Aruernensi, vno ante seculo celebrato, vt insinuat canon Concilij, apud Vuillelmum Malmesburiensem, & Matthæum Paris: *Quod nemo in Episcopum eligatur, nisi Presbyter, aut Diaconus, aut Subdiaconus, & cui natalium dignitas suffragatur, nisi maximâ necessitate & licentiâ Papæ.* Ex quo inualuit lex, vt defecti natalibus non possent eligi, sed tantùm postulari à Romano Pontifice: hoc iure vrgente postulatus Galfridus nothus Henrici II. Anglorũ Regis in Lincolniensem Episcopum, ex Matthæo Vuestmonasteriensi; & Theodoricus præpositus Turinensis Ecclesiæ ob vitium natalium in Episcopum eiusdem Ecclesiæ postulatus apud Gregorium IX. ex Alberto Krantzio. Primus, inquam, Innocentius ius legitimandi liberos, tum quoad actus seculares, tum quoad spirituales ad se reuocare molitus est, hoc argumento: quòd cùm sedi Apostolicæ integrum esset ius legitimãdi liberos quoad maius, id est quoad spiritualia & Episcopatus, longè verosimilius erat præcipuam eiusdem esse auctoritatem legiti-

in Henr. III A.C. 1254.

in consuet. Burg. Rub. des success. des Bastards §. quid autem.

lib. 4. de gest. reg. Anglor. c. 2. in Vuillel. 2. A. C. 1095. Can. Cœnomannensem 56. dist. cap. innotuit. ex. de elect. A.C. 1183.

lib. 8. Metrop. c. 8.

mandi quoad minùs, id est ad actus seculares : sed prauâ vsus est collectione; nec enim in his quæ sunt iurisdictionis valet argumentum à majori ad minus, vt notum est. Et vtique ipse Pontifex diffidenter hoc ponit, cùm adijciat se huius iuris non expertem, saltem in patrimonio sancti Petri, in quo vtraque & summi Pontificis, & principis potestate perfungitur. Nihilominùs eum secuti Pontifices, aperto semel iure non abstinuerunt, & liberos principum, etiam quoad regna & principatus legitimarunt: filios naturales Sanctij Regis Castellæ legitimauit Bonifacius VIII. ex quo Ferrandus natu major regnum patris obtinuit, teste Thomâ Vualsingano. in Eduardo I. Petrum Regem Castellæ regno abdicauit Vrbanus V. & Henricum Comitem spurium eius fratrem, natalibus restitutum, regno imposuit, ex Frossardo. vol. 1. c. 230. Roderic. Sãctius hist. Hisp. part. 4. c. 17. Quin ex instituto Ecclesiæ Gallicanæ ortum est legitimationis genus, quoad res spirituales sinè summo Pontifice, per Monachismum; sed hoc pacto minimè detersa labes natalium, quoad Episcopatus; sed tantùm quoad ordines, & minores præfecturas. Concilium Aruernense sub Vrbano II. cuius reliquias Malmesburiensi, & Matthæo Paris acceptas debemus. *Quòd filij Presbyterorum & concubinarum ad Presbyteratum non promoueantur, nisi priùs ad religiosam vitam transierint.* Can. nisi aut. 56. dist. Et Concilium Pictauiense celebratum A. C. 1100. *Vt filij Presbyterorum, & ceteri de fornicatione nati ad sacros ordines non promoueantur, nisi aut Monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viuentes : prælationes verò nullatenus habeant.* cap. 1. ex. de fil. Presb. v. Can. eos qui 1. qu. 5. Imò nonnullæ Galliarum Ecclesiæ adeò dignitatis natalium studiosæ memorantur, vt illegitimos ex Canonicorum albo facessere iusserint, vt Ecclesia Car-

ep. 126. notensi. Iuo Carnotensis, Daimberto Senonensi Archiepiscopo: *Certum tamen habeat amantissima vestra paternitas, quia iuramentũ quod fecerũt clerici de non recipiendis vulgò natis in concanonicos, vel quibuslibet aliis de extranea familia genitis, me inconsulto fecerunt; sed quia non est meum filios mihi commissos in infamiam detrudere, ne periurium incurrerent, non solùm quod fecerant indulsi, sed etiam apud Domnum Papam pro eis intercessi, vt quod fecerant approbaret, & decreti sui paginâ roboraret.* Et vti remissa lex Carnotensis Ecclesiæ, de non ordinandis conditionarijs, seu fiscalinis in Canonicos, hæc cautio adhibita, dum ex iustis nuptijs suscepti essent. Idem Iuo Paschali II.
ep. 147. *Iam enim tandem crebris persuasionibus, publicis & priuatis precibus, multâ morâ, multâ limâ ad hoc Carnotensium clericorum corda Deo donãte inflleximus, quatinus apud paternitatem vestram fideliter intercedant, vt conditionarios de familia Carnotensis Comitis, qui de legitimo coniugio nati fuerint, & regios fiscalinos pro quibus similis perturbatio fieri posset, de priuilegio, quod eidem Ecclesiæ fecistis, de non admittendis conditionarijs excipiatis.* Scrupulosè tum etiam, & aliæ Galliarum Ecclesiæ fœdos natales repulerunt. N. Cancellario Philippi Augusti Regis Francorũ, Canonicatũ vel Episcopatũ alicuius Ecclesiæ, quæ id priuilegij jactabat ambienti, opponebatur vitium natalium; ideóque pro eo intercessit Stephanus Tornacensis apud Lucium III. Summum Pontificem, vt ei gratiosâ dispensatione consuleret:
ep. 99. *Et quoniam*, inquit, *in Regno Francorum aliquæ Ecclesiæ quãdã scrupulosâ nobilitate gloriosam, vt æstimant, sibi consuetudinem assumpserunt, ne aliqui, nisi ex licito complexu geniti promoueantur, in eis meritorum & virtutis excellentiam origini postponentes, prædicto Cancellario superbè potiùs, quàm*

supernè

ſupernè titulum natiuitatis obijciunt; ne vel ad eos accedat, vel inter eos aſcendat. Eorũ Pater legibus Romana Eccleſia non ſubditur, potens, ſi voluerit, vel eis derogare in partẽ, vel eas penitus abrogare; ſoluatur in eo, ſi placet, Apoſtolicâ manu vinculum, quod excluſâ virtute natiuitatem includit, vt in paucis Eccleſijs quæ obſeruant priuilegium mereatur accipere, per quem in palatio Regis multæ Eccleſiæ priuilegia conſequuntur. Athenienſibus illegitimi hereditatũ, vel ſacrorum gentilitiorum capacitatem minimè habuerunt. Demoſthenes: νόθῳ δὲ, μηδὲ νόθῃ μὴ εἶναι ἀγχιστείαν μήτε ἱερῶν, μήθ' ὁσίων. *Notho autem, aut nothæ ius ne eſto propinquitatis, neque item ſacrorum, neque publicorum:* excipiebatur vnus caſus, deficientibus legitimis vtriuſque ſexus. Scholiaſtes Ariſtophanis: νόμος δὲ ἦν ἀθήνησιν γνησίας μὲν οὔσης θυγατρὸς νόθου μὴ κληρονομεῖν τὸν νόθον τὰ πατρῷα: *Lex erat Athenienſibus, legitimâ exiſtente filiâ cum notho, non ſuccedere nothum in paternis.* Romanis nothi, ſiue filij naturales ex conſtitutionibus ab inteſtato nihil iuris in bonis parentum habuerunt: hoc Iuſtinianus primùm induxit, vt ab inteſtato ſuccederent in duas vncias deficientibus liberis legitimis, & vxore; ex teſtamento exſtantibus legitimis vnciæ, non exſtantibus ſemiſſis capaces fuerunt. Imò ex Nouella Iuſtiniani non exſtantibus legitimis ius ſuccedendi ex aſſe habuerunt: ſpurij verò, ſiue vulgò quæſiti, ex vtraque cauſa ſuccedendi omnino incapaces fuerunt, ac ne alimentis quidem digni: de his Matthæus Monachus, Græcus collector quæſtionum matrimonialium apud Leunclauium: οὔτε γὰρ εἰς γαμικὰ συναλλάγματα, οὔτε μὴν εἰς κληρονομίαν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστὶν ἀμφισβήτησις: *Nec enim vel ratione contractuum matrimonialium, vel ſucceſſionis vllum in talibus*

orat. in Macartat.

in Veſpis.

l. 2. l. humanitatis. C. de natur. lib.

Nou. 89. auth. licet. C. eod.

auth. ex complexu. C de inceſt. nupt.

lib. 8. iuris Græc. Rom. p. 481.

est dubium. Moribus Galliæ filij naturales, siue bastardi ex testamento, vel ab intestato ius succedendi non habent, sed alimenta eis debentur ex æquitate canonica: generis etiam nobilitatem minimè retinent. Gregorius VII. Guilielmo Pictauiensi Comiti: *Ex hoc enim nobilitas generis valdè corrumpitur, cùm proles non de legitima conjugij permixtione generatur:* Ideóque nothos media ætas degeneres vocitauit, quia neque genus, neque gentem habent. Ordericus Vitalis: *Degener vtpote nothus est qui rex nuncupatur.* Eadémque ratione idiotismus eosdem Bastardos vocitat, quasi degeneres, & ignobiles, ex voce Germanica, *Boëʃar*, deflexa idiotica, *Bastard*, quæ labentis æui scriptoribus non semel vsurpata. Matthæus Paris: *Falcasius de Brente Neusteriensis & spurius ex parte matris, atque Bastardus:* Et alibi Vuillelmus senior Rex Anglorum bastardi nomine dehonestatur. Quid Græcis? pari de causa nothi σκότιοι dicuntur, id est, *obscuri, ignobiles.* Homerus de Bucolione notho Laomedontis.

lib. 2. ep. 3.

lib. 4. hist. Ecclesiast. A. C. 1074.

A. C. 1124.

Iliad 6.

——Σκότιον δέ ἑ γείνατο μήτηρ.

Obscurum ipsum genuit mater.

Cap. X.

Jus confiscationis bonorum.

Lege Atticâ pœnam capitis sequebatur publicatio bonorum, sed vxori & liberis damnatorum, solatij gratiâ pars bonorũ concedebatur. Demost. καὶ ὑμεῖς μὲν οὐδὲ τὴν εἰς ὑμᾶς ἁμαρτανόντων ὅταν τινὸς καταψηφίσησθε, οὐ πάντα τὰ ὄντα ἀφείλεσθε ἀλλ' γυναῖκας, ἢ παιδία αὐτῶν ἐλεήσαν-

orat. 1. in Aphob.

τες μέρος τι κἀκείνοις ὑπελείπετε : *Vos quidem ſi quem in vos delinquentem condemnatis, ne ei quidem omnia bona auferτis, ſed vxoris aut liberorum miſerti partem aliquam illis relinquitis.* Iure ciuili Romanorum, bona damnatorum ob capitale crimen publicabantur, portionibus ęquè liberis indultis; liberorum portio fuit ſemis ex conſtitutionibus : tandémque Nouella Iuſtiniani damnatorum bona confiſcari vetuit, niſi eſſent rei perduellionis, ſed ſeruari liberis, vel parentibus, vel cognatis vſque ad tertiũ gradum. In Gallia ab imperij Francici cunabulis bona damnatorum fiſco inferri conſuetudo pro lege fuit; vt palàm eſt ex varijs Gregorij Turon. locis. Secutâ Carlingorũ ætate bona proſcriptorũ, ſiue beneficia, ſiue allodia fiſcus ſua fecit. Ludouic᾽ P. in Cõcilio apud Theodonis villam: *Si quis in his ſupradictis ſanctorum, noſtrique decreti ſanctionibus Epiſcopis inobediens & contumax extiterit, primùm canonicâ ſententiâ feriatur, deinde in noſtro regno beneficium non habeat, & alodis eius in bannum mittatur; & ſi annum & diem in noſtro banno permanſerit, ad fiſcum noſtrum redigatur, & captus in exſilium relegetur.* Singulare fuit bona damnati ob cędem ex rixa patratam legitimis ſeruari heredibus : Capitulare Ludouici P. *Hereditas tamen liberi hominis qui propter tale facinus ad mortem fuerit iudicatus, ad legitimos heredes illius perueniat.* Succedente tertiâ Regum dynaſtiâ, bona damnatorum non erepta liberis ante ſententiam ſuſceptis, ſed his dumtaxat, qui poſt ſententiam naſcerentur, ſi fides Matthæo Paris: *Item dicit Papa, quòd ſi ſententia lata fuerit contra Regem Angliæ, non tamen mandata fuit executioni, quia non fuit occiſus; vnde proles, quam ſuſcepit poſteà debet ei in regno ſuccedere, quia Rex Angliæ non commiſit crimen læſæ Maieſtatis, vel crimen*

l. 1. & 7. ff. de bon. damnat.

lex Conſtãt. Sozom. lib. 1. 58.

l. 40. C. de bon. proſcript.

auth. bona damnatorũ. C. eod.

l. 3. hiſt. 13.
l. 4. c. 13.
l. 5. c. 25.
l. 9. c. 10.

l. 4. cap. 13.

in Ioanne A.C. 1215.

hæreſeos, pro quibus tantùm filius exheredatur pro delicto patris. Ad hæc nuncij reſponderunt conſuetudo eſt in regno Franciæ, quòd ex quo aliquis eſt damnatus ad mortem, quòd proles ſuſcepta poſt ſententiam damnationis ſuccedere non debet: geniti tamen ante ſententiam ſuccedere debent. Vt vt fuerit, hodiè iure quo vtimur, damnatorum bona fiſco omnino committuntur; ſed officio iudicis tertia vxori; & liberis delibatur. Iam olim à Capetio regni impotentiâ ferocientes Comites & Domini principales, æquo penè cum fiſco iure, in damnatorum bona manum miſerunt, imprimis ſerpente in his partibus fœdâ Albigenſium hæreſi, lapſu Raimundi Comitis Toloſani, bona damnatorum ob hæreſim mancipata regi, & Dominis principalibus, ex decretis Innocentij III. & aliorum Pontificum; quibus facilè calculum adiecit Philippus A. ſtudio expungendæ hæreſis, adeò vt paribus vtriuſque Pontificis & Regis votis ditiones Comitis, & ſuorum occupanti in prædam datæ fuerint: Guillelmus Brito,

cap. excommunicamus de Hæretic. c. cū ſecundū. eod in 6.

Rex & Papa ſimul exponunt omnibus illum
Et res & patriam totam, quæ ſpectat ad illum,
Vt qui præualeat armis & viribus illi
Tollere quid, proprios licitè conuertat in vſus
Et Dominus fiat rerum quas auferet illi.

lib. 8. Philippid.

Inde deducto iure, Alphonſus Comes Pictauienſis, & Toloſanus in conceſſione feudorum, plerumque ſibi excepiſſe legitur incurſus ob hæreſim, idiotiſmo eius æui, *Incours*, id eſt bona caduca ob crimen hæreſis. Et Petrus Mauclerc, Dux Britonum, ex pacto cum D. Ludouico inito, ius confiſcandi ob hæreſim ſibi, ſuiſque recepit, auctore Argentræo. Vario iure in Germania

Chartular. M. S. Alphōſ. Com.

lib. 5. hiſt. c. 17.

proſcriptorum bona ſe habuerunt : feuda quidem Domino principali adſcripta, ſed allodia ſuis heredibus, & ità pronunciatum auguſto Henrici VI. Imperatoris & Comitiorum decreto, in proſcriptione Friderici Comitis Iſemburgenſis ob nefariam cædem Engelberti, Archiepiſcopi Colonienſis. Cæſarius Heiſterbaccenſis, in eius vita apud Surium : *Proſcriptionem verò Friderici in celebri conuentu Norembergenſi factam renouauit, omnibus ei abiudicatis tam allodijs, quàm feudis : feuda libera adiudicata ſunt Dominis ſuis, allodia proximis; miniſteriales, ſiue miniſtri, & homines à iuramento ei praſtito abſoluti.* tom. 6. Nou. 7.

Cap. XI.
Jus Caduci.

Lege Iuliâ caducariâ, bona vacantia, ἀκληρονόμητα, id eſt, *quæ teſtamentarium, vel legitimum heredem non inuenirent*, in fiſcum ceſſerunt; quin imò inteſtatis ſinè herede defunctis fiſcus ſucceſſit ex Conſtitutionibus; ſubmotis ciuitatibus quæ ex priuilegio inteſtatorum bona ſibi vindicabant, ex priuilegio nempe; vt Nicenſes qui ab Auguſto ſe hoc priuilegio donatos contendebant : Traianus Plinio; *Nicenſibus qui inteſtatorum ciuium ſuorum conceſſam vindicationem bonorum à Diuo Auguſto adfirmant debetis vacare.* Fiſco, inquã, ex prioribus Conſtitutionibus præcipuũ ius fuit occupandi bona vacãtia. Symmachus Theodoſio: *Statuerat receptus in cœlũ germanus numinis veſtri, cùm Martianus dudũ protector Aggariæ bona tamquã vacantia poſtulaſſet, vt ſi ea hereditas ſcriptum ſucceſſorem, vel legitimum non haberet, in ius fiſci tamquam Domino nuda con-*

l. quidam. 96. §. quotiens. ff. de legat. 1. l. 1. & 4. C. de bon. vac. lib. 10.

apud Plinium, lib. 10. ep. 89

lib. 10. ep. 52

l. 1. & seqq. C. de hered. decur. *cederet*. Ex posterioribus autem constitutionibus certa corpora, id priuilegij assecuta, vt fisco præferrentur; nempe moriente decurione, nauiculario, cohortali,
l. si quis Presbyter. C. de Episc. & cleric. fabricensi, curia vel corpus successit, non fiscus: vt & moriente clerico sinè herede, Ecclesia successit, repulso fisco. Vnde desumptus canon Concilij Triburiensis:
c. quicumque. 12. qu. 5. *Quicumque ex gradu Ecclesiastico: sinè testamento, & sinè cognatione decesserit, hereditas eius ad Ecclesiam vbi deseruiuit deuoluatur.* Gothis Italiâ potitis, bonis vacantibus fiscus manum iniecit. Theodoricus Epiphanio, consulari Dal-
lib. 5. var. 24. matiæ, apud Cassiodorum: *Ioanna Andreæ quondam ingali suo successisse legis munere perhibetur, quæ intestata nullis existentibus proximis luce dicitur esse priuata, cuius substantia à diuersis, nullo legitimo iure suffultis, vsurpatione voluntariâ suggeritur possideri; & quia caduca bona fisco nostro competere legum cauta decreuerunt, ideò te præsentibus oraculis admonemus, vt huius rei veritate discussâ, si re verâ, vt ad nos perlatum est, nullus ei aut testamento heres extitit, aut proximitatis iure successit, fisci nostri eam facias compendijs aggregari.* Et idem Cassiodorus in formula Comitiuæ priuatarum.
lib. 6. var. 8. *Caduca bona non sinis esse vacantia, ità quod vsurpatio potuit inuadere, tu fiscum nostrum facis iustis compendijs obtinere, proximos defunctorum nobis legaliter anteponis; quia in hoc casu principis persona post omnes est; sed hinc optamus non acquirere, dummodo sint qui relicta debeant possidere.* Iure antiquo Galliæ bona vacantia in fiscum dumtaxat cecidere: argumento mihi est, quòd Reges Angliæ stirpe Normannorum satos, Gallorum moribus, legibúsque imbutos & reuerâ Gallorum simias, hoc iure vsos etiam in milites & vassallos Ecclesiæ obseruo. Fato functis militibus Ecclesiæ Cantuariensis sinè herede, terras eorum

iure fisci in manū suam redegisse Henricū I. queritur Anselmus Cātuariensis apud Hugonē Lugdunēsem Archiepiscopum: *Quoniam terras easdem antequàm Normanni Angliam inuaderent, milites Angli ab Archiepiscopo Cantuariæ tenuisse dicuntur, & mortui sunt sinè heredibus, vult asserere se posse iustè quos vult eorum heredes constituere.* Imperante Hēnrico II. tentauit Rogerus Eboracensis Archiepiscopus, obtentu Pontificij priuilegij, ius antiquum desuetudine exoletum repetere, & clericorum intestatorum bona Ecclesiæ suæ transcribere; sed non solùm inane priuilegium mansit ob regis intercessionem, quinetiam moriente Archiepiscopo bona eius fiscus rapuit, quasi vacantia. Matthæus Paris: *Eodem anno Rogerus Eboracensis Archiepiscopus diem clausit supremum, duodecimo Kalendas Decembris, qui adhuc viuens à Papa Alexandro priuilegium impetrauerat, vt si clericus suæ iurisdictioni suppositus, agens in extremis testamentum non conficeret, & proprijs manibus bona sua moriens non distribueret, Archiepiscopus haberet facultatem inijciendi manus in bona defuncti: & quoniam quod quisque iuris in alterum statuerit, vti debet eodem, post mortem Archiepiscopi quæcumque reperta sunt in thesauris eius, iusto sunt Dei iudicio confiscata.* Nec non Henricus III. quæstuarium Innocentij IV. decretum, de vindicanda intestatorum clericorum successione, in Anglia non admisit, quasi in fraudem, necémque regni, & regaliū emissum. Matthæus Paris: *Eodémque tempore cùm audisset Dominus Papa qualiter quidam in Anglia opulenti clerici obijssent intestati, statutum super hoc nouum & inauditum, non sinè nota manifestæ cupiditatis suscitauit in Anglia promulgandum, vt si clericus ex tunc decederet intestatus, eiusdem bona in vsus Domini Papæ conuerterentur: Quod cùm audisset Dominus Rex, de-*

lib. 3. ep. 24.

in Henr. II. A. C. 1181.

in Hērico 3. A. C. 1246.

testans Romanæ curiæ augmentosam ac multiplicem, & multiformem auaritiam, hoc fieri prohibuit, comperiens illud in damnum regni & suum redundare præiudicium: Et ipse Pontifex anno proximo suam legem rescidit, Cardinalium consilio, vt subijcit Matthæus Paris. Iure, inquam, antiquo nostris regibus, vt Anglis, proprium fuit ius caducarum hereditatum: sed iniquissimis reipublicæ temporibus erecti Duces & Comites, domini que principales, vt cetera penè regalia; ità & ius bonorum vacantium, quod in idiotismo vocamus, *Ius desherentiæ*, quasi ius exheredij certatim cum fisco intrà fines quisque suos inuaserunt, & in hunc diem retinuere. Quin & pari Reipublicæ labe Flandrenses Comites omnium clericorum fatis functorum hereditatem rapuerunt. Iacobus Meyerus in Roberto Frisio: *Eodem anno Robertus Comes ex Syria reuersus, resuscitauit quandam consuetudinem, quâ sacerdotio Flandrensi non licebat facere testamentum, sed cùm morerentur sacerdotes, omnium bonorum ipsorum Comites ipsi se fecerunt heredes: grandis ob hæc inter sacrum cœtum, & Comitem coorta turbatio, aditus Romanus Pontifex, vt eius ope ab ea eximerentur seruitute, datæ ad Comitem litteræ Apostolicæ ab Vrbano Pontifice.* Morientibus seruis, seu colonis semissem mobiliū tulerunt ijdem Comites, donec eos hoc seruitutis onere leuauit Margareta Comitissa. Idem Meyerus, in Margareta Constantinopolitana: *Eodem anno seruos & ancillas, à quibus morientibus dimidium bonorum Comites accipiebant, totâ Flandriâ manumisit.* Intestatorum & bona suis compendijs applicabant Duces Normanni, & Comites Pictauienses, vt refert Bodinus ex gestis Rationalium Parisiensium. Aequa ex consuetudine Comites Britonum, defunctorum vniuersa mobilia

Margin notes: A.C. 1247. — in annal. Belgic. 1090. — Meyerus. 1251. — lib. 5. de rep. c. 2.

lia occupabant, quam in Concilio Nannetensi vltrò ciurauit Comes Britonum. Hildebertus Cenomanensis primùm Episcopus, tum Turonensis Archiepiscopus, qui iure Metropolitico Concilio præfuit, ep. ad Honorium II. *Si quidem vsque in diem præfati conuentus huiusmodi consuetudo in terra Comitis extiterat, vt decedente marito vel vxore vniuersa decedentis mobilia in proprietatẽ potestatis transirent: præterea quicquid euadebat ex naufragijs, &c. Vtramque autem exactionem sub oculis totius Concilij Comes in nostra manu deposuit, postulans in eos excommunicationis gladium extendi, quicumque aliquando vel manumissa petere, vel manumissionis plenitudinem imminuere adeptarent.* Ante tempora Gregorij I. in illis locis vbi Romana Ecclesia patrimonia possidebat, infelicibus colonis sui heredes non erant, sed morientibus Ecclesia succedebat: sed sanctissimus Pontifex suos eis heredes esse voluit, abstentâ Ecclesiâ: *Cognouimus* (inquit in Epistola ad Petrum Subdiaconum, defensorem patrimonij Siciliæ) *etiam quòd nonnullis conductoribus morientibus, parentes sui non permittuntur succedere, sed res eorum ad vsus Ecclesiæ pertrahuntur, de qua re diffinimus, vt parentes morientium, qui in possessione Ecclesiæ degunt heredes eis succedere debeant, nec aliquid eis de substantia morientium subtrahatur.*

ep. 65.

lib. 1. ep. 42.

Cap. XII.
Ius Thesaurorum. Ius Metallorum.

IVRE ciuili Romanorum thesaurus in suo fundo inuentus, solidus fuit inuentoris. Attico, thesauro immenso domi suæ inuento, laboranti ne quid periculi sibi accerseret, & hac de re Neruam Imperatorem iterum consulenti, quid factum vellet; Nerua eo vti & abuti permisit, auctore Philostrato, & post eum Zonarâ. Constitutione Adriani thesaurus in suo fundo inuentus, totus cessit lucro inuentoris; inuenti in alieno fundo non datâ operâ, dimidium domino soli, dimidium inuentori: inuenti in loco fiscali, vel publico dimidium Cæsaris, dimidium inuentoris. Lege Constantini quicumque thesaurum inueniret, & vltrò fisco offerret semissem ferebat, semissem fiscus principis; alioquin omnino fisci erat. Hac de causa Euutius Aurelianensis Episcopus inuento thesauro auri in imis fundamentis Basilicæ sanctæ Crucis, legibus non licere eum celare intelligens, per Mansuetum Archidiaconum vltrò transmisit Constantino Imperatori; sed duplo auctum recepit in sumptus ædificij sacræ ædis, vt narrat Auctor eius vitæ apud Surium. Lege Gothicâ thesauros sibi fiscus vindicabat. Cassiodorus: *Depositiuæ pecuniæ quæ longâ vetustate competentes dominos amiserunt, inquisitione tuâ nostris applicantur ærarijs.* Legibus Galliæ thesaurũ ex auro omnino fiscus lucrifecit; nec alio ex fonte repetenda lex Vuillelmi Normanni Regis Anglorum de thesauro inuento, quam annalibus suis indidit Rogerus Houëde-

Philostrat. lib. 2. de vit. Sophist. in Herode. Zonar. in Nerua.

§. thesauros. Inst. de rer. diuis. L. 3. §. post. de iur. fisc. Spart. in Adr. l. vn. C. de thesaur. l. 1. C. Th. de thesaur.

to. 5. sept. 7.

lib. 6. var. 8. 4. var. 34.

nus : *Thesauri Regis sunt de terra, nisi in Ecclesia, vel in cæmiterio inueniantur, & licèt ibi inueniantur aurum regis est, medietas argenti.* Senescente Republicâ majores Duces, & Comites, vt cetera iura regia, ità & thesauros in finibus suis inuentos manu injectâ suos facere non dubitarunt; hoc molimine inuento thesauro auri & argenti à Vuidomaro Vice-Comite Lemouicensi, Richardus rex Anglorum, tamquam Dux Aquitaniæ inuentum ex asse sui fisci esse contendebat, parte quæ offerebatur rejectâ. Rogerus Houëdenus: *Interim Vuidomarus Vice-Comes de Limoges, inuento magno thesauro auri & argenti in fundo suo, misit inde Richardo regi Angliæ domino suo partem non modicam: sed rex eam refutauit, dicens se debere totum illum thesaurum habere, de iure donationis suæ. Quod prædictus Vice-Comes nullo modo concedere voluit:* Hac de re bellum motum, obsessum castrum Calucium, vbi thesaurus custodiæ causâ depositus erat, & vi expugnatũ, sed victoria principis cæde fœdata. Et vt auro hoc caput contexamus, auri & argenti fodinæ, Reipublicæ & fisci censum auxerunt, & vectigal ex his publicanis locatum. Plinius: *Italiæ parcitum vetere interdicto patrum; alioqui nulla fecundior metallorum quoque erat tellus: exstat lex Censoria Ictimulorum aurifodinæ, qua in Vercellensi agro cauebatur, ne plus quinque M. hominum in opere publicani haberent.* In eandem sententiam Vitruuius: *Quæ autem in Ephesiorum metallis fuerunt officinæ, nunc trajectæ sunt ideò Romam, quòd id genus venæ posteà est inuentum Hispaniæ regionibus, ex quarum metallis glebæ parantur, & per publicanos Romæ curantur.* Armis subactâ Macedoniâ Paulo Aemilio duce, & in prouinciam redactâ, auri & argenti fodinæ reipublicæ addictæ, æris & ferri priuatis

in Henr. II.

in Richardo, 1199.

Gu. Brito 15. Philipp. Matth. Paris. 1195.

lib. 33. c. 4.

lib. 7. c. 9.

lib. 45. manſere. Liuius : *Metalla quoque auri, atque argenti non exerceri, ferri & æris permitti.* In Hiſpania fodinas auri in fiſcum redactas, argenti priuatis non ereptas teſtem habemus Strabonem : ἔστι δὲ καὶ νῦν τὰ ἀργυρεῖα, οὐ μὲν τι δημόσια, οὔτε δὲ ἐνταῦθα, οὔτε δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις τόποις, ἀλλ' εἰς ἰδιωτικὰς μετέστησαν κτήσεις, τὰ δὲ χρυσεῖα δημοσιεύεται τὰ πλείω : *Exſtant etiamnum officinæ in quibus argentum conficitur, non autem publicæ, neque ibi, neque alijs locis, ſed ad priuatos redactæ reditus, auraria metalla pleraque ad Rempublicā pertinent.* Nec inuideamus metalla principibus, innoxias inde parēt opes, quarū ſolatio ſubditorū ſubſtantijs parcant. Latinus Pacatus : *Regibus mos eſt exercendis inuigilare metallis, vt latentia naturæ bona in vſum arceſſant, & parent innoxias nullo pauperiore diuitias* : Ex conſtitutionibus metallarij fodinis operam daturi primùm nomen profitebantur, & octo ſcrupulos auri fiſco præſtabant : tum in ſingulos annos ſeptenos. In Atticis metalli fodinis, metallileguli tabulis publicis inſcribebantur, & metalli vigeſimam quartam partem reipublicæ penſitabant. Suidas : καὶ ἀπεγράφοντο τοῦ τελεῖν ἕνεκα τῷ δήμῳ εἰκοστὴν τετάρτην τοῦ καινοῦ μετάλλου. Vnde prodita erat non inſcripti metalli actio ἀγράφου μετάλλου δίκη. Moribus Galliæ, aurifodinæ inconcuſſè penès regem fuerunt ; argenti, etiam ad Comites & Barones pertinuere. Conſuetudo Andegauenſis : *La fortune d'or trouuée en mine, appartient au Roy, & la fortune d'argent trouuée en mine appartient au Comte, Vicomte, Baron, chacun en ſa terre.*

lib. 3. Geograph.

in panegyr. Theod.

l. cuncti. l. per annos. C. de metal.

Suid. in voc. ἀγράφου μετάλλου δίκη.

Art. 61.

Cap. XIII.
Ius Naufragij.

Ex consuetudine fiscus naufragia sibi vindicabat: *Res fisci est quodcumque natat*, ait Iuuenalis: Satyr. 4. sed Antonini & Constantini Constitutionibus à naufragorum præda fiscus & priuati repulsi, ne ex aliena calamitate compendium ferant: quâ mente Insulanus Euboïcus naufragorum deprædationis crimen sibi obiectum, vt nimiùm inhumanum & à se longè alienum detestatur apud Dionem Chrysostomum: μὴ γὰρ εἴη ποτὲ ὦ Ζεῦ λαβεῖν μηδὲ κερδᾶναι κέρδος τοιοῦτον ἀπὸ ἀνθρώπων δυστυχίας: *Numquam enim mihi obtingat, ô Iupiter, accipere, & facere tale lucrum ex hominum infortunio.* Hinc querela in naufragij raptorem, mari ipso sæuiorem. Paulinus ad Macarium: *Ne patiaris inuidiâ Diaboli per hominem improbum Secundiniano eripi, vel iam ereptum negari, quod illi de naufragio redonauit Deus, procurator Christiani viri, fratris nostri Posthumiani esse dicitur, qui eam nauem in Brutiorum littore, quo possessio Senatoris adluitur adlapsam auarior mari, & sinè myoparone pyraticam in terra agere occupauit, & captam vacuefecit; nam etiam nunc in ipso littore inanis manet, vt damnum oneris frustra in pelago seruati, & in terra perditi contestetur, depositæ iam sæpe apud iudicem prouincialem super hoc latrocinio querelæ: sed Pharao noster indurauit cor suum.* Sed vix fiscus, ne dum priuati manus abstinuere à captura & direptione naufragiorum: quo commotus Fridericus II. legem de Naufragijs non attingendis repetijt, & prauam consuetudinem legibus aduersantem damnauit. In Oriente

l. vlt. ff. de incend. ruin. naufr. l. 1. C. de naufrag.

in Euboic. orat. 7.

ep. 36.

auth. nauigia. C. de furt.

etiam naufragorum ſpoliatores acriter repreſſit Andronicus Comnenus, propoſitâ pœnâ ſuſpendij è malo nauis, vel in littore maris è procera arbore. Nicetas: ἔθους δὲ ἀλογωτάτου παρὰ Ῥωμαίοις ὡς ἔοικε μόνοις ἰσχύοντος, τὸ δὲ ἐστὶ τὰς χειμαζομένας ναῦς, ὑπὸ πνευμάτων, καὶ φλοίσβων θαλαττίων ταλαντευούσας, μηδένα ἔχειν τὸν συναιρόμενον, καθ᾽ οὓς ἂν λιμένας ἢ τόπους ἐκβεράσωσιν) κύμασιν ἐλαυνόμεναι, τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ καταιγίδος χείρους ὁρᾶν τοὺς ἐκεῖσε, πῇ λαχόντας τὴν οἴκησιν διασπῶντας καὶ διαρπάζοντας ὃ πόσα μὴ παρέσυρε θάλασσα, οὕτω τι πρὸς τὴν τοιαύτην ἀτοπίαν πολὺς ἀντέπνευσε, καὶ εἰς πραεῖαν αὔραν μετέβαλε τὴν τῶν πλοίων καταποντιστικὴν τῶν πλείστων ὁρμήν, ὡς ἀντὶ πολλῶν ἓν εἰς εὐφημίαν ἐκείνῳ τοῦτο τὸ ἔργον ἀρκεῖν, &c. *Cùm autem apud Romanos, eóſque ſolos, vt opinor, iniquiſſima conſuetudo valeret, vt naues tempeſtatibus in littus eiectæ, non modò à nemine adiuuarentur, ſed ab accolis quouis turbine ſæuioribus diriperentur, ſi qua fluctus reliqua fecerant, iniquiſſimæ iſti rationi tam acriter eſt aduerſatus, itâ piraticam illam rapacitatem compeſcuit, vt hæc vna res ampliſſimas eius laudes complectatur.* Nec non Romani Pontifices, vt huic reipublicæ labi mederentur, partes ſuas interpoſuere, & naufragorum res religionis præſidio tutas præſtare omni ſtudio contenderunt. Gregorius VII. P. *Et quoniam Dei iudicio nonnullos naufragio perire cognoſcimus, & eos quaſi legali iam iure, immo diabolico inſtinctu, ab his quibus miſericorditer ſubleuari, & conſolari deberent, deprædari conſpicimus; ſtatuimus, & ſub anathematis vinculo, vt à prædeceſſoribus noſtris ſtatutum eſt, iubemus, vt qui naufragum quemlibet, & bona illius inuenerit, ſecurè tam eum, quàm omnia ſua dimittat.* Et Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III.

In Andronic. lib. 2.

lib. 5. epiſt. 14.

c. 24. c. excõmunicat. ex. de rapt.

Illi etiam qui Christianos naufragium patientes, quibus secundùm regulam fidei auxilio esse tenentur, damnatâ cupiditate spoliant rebus suis, nisi ablata reddiderint excommunicationi se nouerint subiacere. Ius illud, siue consuetudinem naufragij legendi, sui fisci fecerunt etiam Duces & Comites maritimorum littorum potentes, vt Duces Armoricæ, vbi & Varech, id est, mercium colligendarum ius dictũ, & Anglici Duces Normanniæ & Aquitaniæ; hoc tamen suadente Ecclesiâ vltrò eiurarunt : vt Comes Britonum in Synodo Nannetensi, Auctor est Hildebertus primùm Cœnomanensis Episcopus, tum Turonensis ep. 65. Archiepiscopus, & præses Concilij, in Epist. ad Honorium II. quam suprà attigimus : *Si quidem vsque in diem præfati conuentus huiusmodi consuetudo in terra Comitis extiterat, vt decedente marito, vel vxore vniuersa decedentis mobilia in proprietatem potestatis transirent : præterea quicquid euadebat ex naufragijs totum sibi fiscus lege vindicabat patriæ, passósque naufragium miserabiliùs violentia principis spoliabat, quàm maris rapina, quàm procella; vtramque autem exactionem sub oculis totius Concilij Comes in nostra manu deposuit, postulans in eos excommunicationis gladium extendi, quicumque aliquando vel manumissa petere, vel manumissionis plenitudinem imminuere adtemptarent.* Mox tamen Comites Armoricos in facinus relapsos colligo ex eo, quòd Petrum Comitem pactis initis anno M. CC. XXXI. spolium naufragiorum sibi excepisse palàm est apud Argentrεum. Ius naufragij, siue de Varech, vltrò remisit Richardus I. lib. 5. Hist. Arm. c. 17. Rex Anglorum cùm in expeditionem transmarinam procederet, tam Angliæ, quàm prouincijs cismarinis, quas iure Ducatus, vel Comitatus obtinebat. Rogerus Hoüedenus : *Deinde Rex Angliæ pro amore Dei, & sa-* in Rich. R. 1190.

lute animæ suæ, & parentum suorum, quietum clamauit in perpetuum Varec per totam terram suam citra mare & vltra; statuens quòd omnis naufragus, qui ad terram viuus peruenerit, omnes res suas liberas, & quietas habeat: si autem in mari mortuus fuerit filij, vel filiæ fratres vel sorores eius habeant res suas, secundùm quod ostendere poterunt se esse propinquiores illius heredes: vel si defunctus nec filios, nec filias, nec fratres nec sorores habuerit, Rex catalla sua (ea sunt mobilia) *habeat: hanc autem quietam clamantiam de Varec fecit Richardus Rex Angliæ & chartâ suâ confirmauit.* Naufragijs non parcebat etiam Agathensis Episcopus in ora maritima Occitaniæ, qua de re reus postulatus apud Innocentium III. Romanum Pontificem.

cap. cùm dilecti. ex. de accusat.

Cap. XIV.
Ius Nundinarum.

IVre Ciuili Romanorum, priuatis nundinas suis etiam in prędijs instituere minimè permissum, sinè principis, vel senatus auctoritate. A principe peti solitum nundinarum habendarum ius, insinuat Modestinus: *Nundinis à principe impetratis, non vtendo qui meruit, decennij tempore vsum amittit.* A senatu quoque impetratum fuisse hoc ius testis est Plinius in Epistola ad Valerianum: *Solers*, inquit, *vir Prætorius à senatu petijt, vt sibi instituere in agris suis nundinas permitteretur.* Atque ità Claudium Imperatorem, etsi legibus solutum, ius nundinarum in sua prædia à consulibus petijsse refert Tranquillus: *Ius nundinarum*, ait, *in priuata prædia à consulibus petijt.* Iure Francorum penès reges fuit ius nundinarum instituendarum: sic

In l. 1. ff. de Nundin.

lib. 5. ep. 4.

In Claudio. cap. 12.

priuilegio Caroli Magni Monasterio sancti Germani de Pratis indultum ius mercati villæ Madriolarum : *Mercatum quoque*, ait, *omniáque ex omnibus, quicquid dici, aut nominari potest ad integrum ad ipsum sanctum locum, eiúsque rectoribus, ac Monachis à die præsenti tradimus perpetualiter ad possidendum.* Beneficio Dagoberti cœnobio sancti Dionysij tributum ius solennium nundinarum, quas idiotissimus vocat *foire de Lendict*, quasi indictum. Quid in Anglia? beneficio Edgari Regis accepto latum ius nundinarum Monasterij de Ramsey. Matthæus Paris : *Eodémque anno per industriam Abbatis de Ramsey adepta est Ecclesia Ramsey nundinas sancti Iuonis plenarias, quas donatione Regis Edgari, & aliorum antiquorum confirmatione obtinuerat.* A. C. 1258. Nosocomio leprosorum apud Parisios ex beneficio regio suppetebat ius nundinarum S. Lazari, sed id à Philippo Augusto redemptum, & forum in vrbem translatum. Rigordus : *Idem Rex Parisijs à leprosis extra ipsam ciuitatem manentibus nundinas sibi, & suis successoribus emit, & in ciuitatem transferri fecit, scilicet in foro quod Campellis vocatur.* A. C. 1183. Ex consuetudine Duces, & Comites nundinas & mercatus municipijs, vicísque indulgendi ius quæsierunt. Robertus Montensis : *Rogerus Abbas Becci, maximam summam pecuniæ dedit Roberto Comiti Mellenti pro mercato quod fecit in villa Becci.* A. C. 1180. Et cœnobio Gemiticensi in Normannia mercatum tribuit Richardus Rex Angliæ, tamquam Dux Normanniæ. Idem Robertus : *Eodem quoque anno ad petitionem Alexandri Abbatis dedit Rex Ecclesiæ Gemeter mercatum apud Duclarum, & chartam fieri præcepit.* A. C. 1198.

CAP. XV.

Jus pignorationis, seu Represaliarum.

GRAECIS in vsu ius fuit, quod ἀνδροληψίαν vocabant, prehendendi tres viros ciuitatis, seu vici, ad quem homicida confugisset, nisi noxa dederetur, vel de eo iudicium fieret. *in Aristocrat.* Demosthenes : ὁ μὲν νόμος αὖ μήτε δίκας ὑπόσχωσι παρ' οἷς ἂν τὸ πάθος γένηται, μήτε τοὺς δεδρακότας ἐκδιδῶσι, κελεύει κατὰ τούτων εἶναι τὸ ἀνδρολήψιον κατὰ τριῶν : *Lex si apud quos cædes euenit, neque ius reddant, neque sontes dedant, aduersùs eos dat trium hominum prehensionem.* Cui adstipulatur illud Iulij Pollucis : *Onomast. lib. 8. c. 6.* ἀνδρολήψιον δὲ ὅταν τις τοὺς ἀνδροφόνους καταφυγόντας ὥς τινας ἀπαιτῶν λαμβάνῃ, ἔξεστιν ἐκ τῶν οὐκ ἐκδιδόντων ἄχρι τῶν τριῶν ἀπαγαγεῖν. *Hominum prehensio est quoties quis homicidas qui ad aliquos confugerunt postulans non recipit, ius est tres homines prehendere, ex his qui dedere recusant.* Simile fuit & ius moribus introductum apud gentes, pignoris vice capiendi bona insontium, vel non debitorum ob noxam, vel æs *Nou. Iust. 52 c. 1. de iniur. in 6.* alienum alterius si iuris copia non fieret. Græcis ἐνεχυρασμὸς, seu pignoratio. Ius represaliarum vocant, recentiores Iurisconsulti : idiotismus ius marchæ; quia in marchis seu limitibus potissimum exercetur. Hoc iure pulsis vrbe Tarquinijs Romanorum naues pro bonis Tarquiniorum Cumis Aristodemus Tarquiniorum heres retinuit, autore Liuio : *lib. 2.* nec alio iure Balearibus bellum indixere Romani, duce Metello, ob societatem à nonnullis eorum initam cum prædonibus maritimis culpâ à sontibus in innoxios translatâ. Strabo :

κακούργων ἢ τινων ὀλίγων κοινωνίας συστησαμένων πρὸς τοὺς ἐν τοῖς πελάγεσι λῃστὰς διεβλήθησαν ἅπαντες καὶ διέβη Μέτελλος ἐπ᾽ αὐτοὺς ὁ Βαλεαρικὸς προσαγορευθεὶς, ὅς τις καὶ τὰς πόλεις ἔκτισε: *Cùm autem malefici quidam societatem coiissent cum prædonibus maritimis, culpati fuerunt vniuersi, & bellum eis fecit Metellus cognomento Balearicus, qui & vrbes condidit.* Tandem verò hoc ius pignorationis sublatum constitutionibus Imperatorum & lege Gothicâ. Theodoricus apud Cassiodorum: *Diuiduntur causæ germanis, filius obligationibus paternis si non sit heres, exuitur; vxor maritalibus debitis, nisi per successionis vincula non tenetur, & audacia ad solutionem trahit extraneos, cùm absoluant iura coniunctos.* Sed posteà recrudescente æui barbarie, cùm presaliæ in vsum postliminio reuocatæ fuissent, his primùm liberauit peregrinantes religionis causâ Callistus II. Concilio Lateranensi: *Si quis Romipetas, & peregrinos Apostolorum limina & aliorum sanctorum oratoria visitantes capere, seu rebus quas ferunt spoliare, & nouis teloneorum, seu pedaticorum exactionibus molestare tentauerit, donec satisfecerit communione abstineat Christianâ.* Imò & capitale iudicium tenuit reos pignorationis in peregrinos: Albertus Argentinensis: *Anno iubileo Ioannes de Begerheim valens & robustus, in sacra foresta in inuasione quorumdam Angliæ peregrinorum captus cum famulo, licèt probationes pro eo offerrentur, quòd pignorare voluerit Regem Angliæ, in cuius seruitio plurima expenderit, decollatur.* Clericos quoque, & eorum bona pignorationum lege absoluit Gregorius X. studiosos Fridericus II. moribus Galliæ, Germaniæ, & Italiæ represalias exercere, non nisi permissu principis ius fuit: mercatoribus nonnullis potestatem presalias faciendi

lib. 3. geograph.

l. vn. C. vt null. ex vicã. nou. Iust. 52. c. 1. & Nou. 134. 4. variar. 10.

Can. 16. tom. 3. conc. part. 2.

in Chronic.

d cap. vn. de iniur in 6. auth. habita. C. ne fil. pro patr.

lib.5. ep.48. indulsit Fridericus, apud Petrum de Vineis : *Contra rebelles Anconitanos, qui eos disrobauerunt*, vt verbis Authoris vtar. Represalias saltem sinè iudicis autoritate minimè fieri debere contendit Nicolaus Cusanus, censor sui
lib. 3. de Concord. cathol. c. 34. seculi : *Et statuatur lex, quòd nulli liceat sub pœna furti, vel latrocinij, violenter propriá auctoritate ex quacumque causa, alterius bona occupare, aut sibi, aut suis damna inferre per diffidationes; sed omnia fiant iudicum auctoritate, qui etiam repressaglias concedere possint contra contumacem.* Ius represaliarum aliquando etiam ex more à Ducibus & Comitibus impetrari solitum : hoc iure vtebatur Comes
stylus parlam. Flandrensis, donec litteras Marchæ ab eo concessas irritas pronunciauit senatus Francorum, decreto anni M. CC. LXXVII. & Caroli VI. infelicitate summâ potestate laborante, milites passim ius marchæ in prouinciarum finibus suâ auctoritate exercuere. Frossardus:
vol. 4. c. 11. *Ceux-cy au titre de marque guerroyoient le païs, & les paures gens deçà la riuiere de Dordonne, & delà.*

Cap. XVI.

Jus tuitionis.

ROMANIS principale beneficium fuit tuitionis, seu defensionis concessio : hoc nomine solebant priuati, vt aduersùm potentiores se munirēt principis titulos, seu vela regia prædijs suis affigere, eáque arbitror fuisse purpurea, vt & ea quæ pignoris causâ alienis prædijs apponebantur.
lib. 5. hist. Iustin. Agathias, vbi de Anatolio : ὅπῃ τε αἱ γραπταὶ σανίδες ἐκεῖναι, ἤτοι τὰ ῥάκη τὰ ὑπόπορφυρα ἐς τόδε αὐτῷ ἀπετελεύτησαν ἃ δὴ πολλὰ τοῖς τῶν εὐδαιμόνων οἴκοις θαμὰ ἐπι-

βαλλε : *Quodque illæ scriptæ tabellæ, & subpurpurea vela hunc exitum habuissent, quæ ille frequenter opulentiorum domibus imposuit.* Sed quia sæpius contingebat hoc fieri inscio principe, lex emanauit, ne quis priuatus titulos prædijs suis imponat, vel vela regia suspendat; scilicet sinè præcepto principis. Verùm & tuitio impetrari solita à Præfecto prætorio, vel vicario, qui vice sacrâ iudicabat. Symmachus Theodosio : *Interiectis diebus cùm Romam V. C. & laudabilis vicarius commeasset V. C. causidicus fori mei Celsus, socius eius qui debitū refudit impendium, tuitionem contra me & annonæ præfectum clarissimum virum de sede vicaria postulauit.* Gothis rerum Italiæ potitis tuitionis indulgendæ summum ius penès se Reges collocarunt, cuius formulam prodidit Cassiodorus. Aequè & Francorum Reges, asserto Galliarum imperio, priuatis laborātibus, tuitionem, seu Mundeburdium impendere sui beneficij esse voluerunt; quod insinuat concepta de Mundeburde Regis formula apud Marculphum: & Iuo Carnotensis iturus ad Philippum Regem non vno loco petit à Richerio Senonensi, vt securum sibi conductum à rege impetret, ob incumbentes infensissimos hostes. Frequens & salutare tuitionis regiæ remedium aduersùs potentiorum iniurias, quâ insigniti, in verbo regis positi dicebantur. Gregorius Turonensis: *Rerum etiam præceptionem tribui iussit, vt in verbo suo posita à nullo vnquam parentum defuncti illius in aliquo molestiam pateretur.* Insigne & Augustarum Galliæ decus, verbo securitatem oppressis parare, regiæ dignitatis consortio. Idem Gregorius Turonensis : *Quoniam Regina Brunichildis in verbo suo posuerat Sicharium; ideò res huius fiscari præcepit, sed imposterum à Flauiano domestico redditæ sunt.*

l. 1. & 2. C. vt nem. priu. tit. præd. suis, vel al. impon.

lib. 10. ep. 35.

lib. 4. var. c. 41. & li. 7. c. 39.

ep. 8. 9. 50.

lib. 9. hist. c. 28.

lib. 9. c. 19.

Labente æuo ſecuritatem & ſaluum conductum ſuis præſtandi ius ad ſe reuocarunt Duces,& Comites. Exin notatur Ioannes REX Angliæ, & Dux Aquitanorum, quòd Hugoni Comiti Marchiæ, N. Comiti Engoliſmenſi ad ſe in ius venturis ſaluum conductum pernegarit. Guillelmus Brito,

6. Philippid.

Nec ſaluum præſtare viris pendente querelâ,
Conductum,iuris vt poſtulat ordo volebat.

Et Ildebertus Cenomanenſis profecturus ad Concilium prouinciale, conductum expoſcit à quadam Comitiſſa: *Epiſcopo Carnotenſi*, inquit, *conductum, ſicut fertur, prouidiſti ad Concilium profecturo, quod ſi ità eſt præfatæ gratiæ beneficium mihi communices exoro.* Saluum conductum & ſuis præſtitarunt Comites Toloſani,& eo nomine guidagia (vectigalis genus eſt pro ſecuritate viarum aſſerenda) inſtituerunt, vt docet nos Epiſtola decretalis Innocentij III. ad Comitem Toloſanum. Eodem iure etiam Comites Armorici in quæſtu duxerunt tuitiones & defenſiones impertiri negotiatoribus, portus ſuos adnauigantibus, quod ius nominatim ſibi excepit Petrus MAUCLERC pactâ lege cum D. Ludouico anni M. CC. XXXI. ex Argentræo. Condictâ in Syriam expeditione, nouo ianè & inaudito anteà exemplo, Eccleſia ſacros milites, & eorum bona tutelæ ſuæ commendauit, non ſinè principis injuria, cuius patrocinio vniuerſa reſpublica, adeóque Eccleſia continetur. Iuo Carnotenſis Paſchali II. *Qui cùm diu inde diſceptaſſent, non potuerunt in vnam conuenire ſententiam, dicentes nouam eſſe inſtitutionem de tuitione Eccleſiſtica impendenda rebus militum Hieroſolymam proficiſcentium; neque ſcire vtrùm hæc tuitio ad ſolas pertineat proprietates eorum, an etiam pertineat ad caſamenta eorum, quæ*

ep. 16.

cap. ſuper quibuſdam. de verb. ſignif.

ep. 173.

tenent potentes homines se, & sua fortitudine suâ defendentes. Certè meliori æuo tuitionis concedendæ ius alienum ab Episcopo; principis verò, seu magistratus esse professus Synesius contra Andronicum: προστάτου σοὶ δεῖ; ep. 57.
βάδιζε παρὰ τὸν ἐπιτροπεύοντα τῶν νόμων τῆς πολιτείας· τοῦ θεοῦ σοί τι δεῖ, ἴθι παρὰ τὸν ἱερέα τῆς πόλεως. *Patrono tibi opus est? vade ad eum, qui præfectus est legibus reip. Qua in re tibi Deo opus est; i ad sacerdotem ciuitatis.*

CAP. XVII.

Ius ressortus.

SVMMAE potestatis est ius ressortus, id est, ius cognoscendi de causis appellationum. Liberâ republicâ, lege Valeriâ cautū, vt ab omni magistratu prouocatio esset ad populum Romanum, penès quem suprema erat potestas; *Ne quis*, hæc lib. 3.
sunt verba legis apud Liuium, *vllum magistratum sinè prouocatione crearet, qui creasset eum, ius fásque esset occidi, neue ea cædes capitalis noxæ haberetur.* Sed imperio à populo transfuso in Cæsares, ad eos confluxit summa & iudiciorum. In Gallia etiam iam olim à Comitibus & Missis dominicis fuit prouocatio ad Regem, non aliter quàm ob desidiam iudicis. Capitulare Ludouici P. *Populo* add. 4. c. 28.
autem dicatur, vt caueat de alijs causis se ad nos reclamare, nisi de quibus aut Missi nostri, aut Comites eis iustitias facere noluerint. Verùm labente regiâ potestate etiam Duces & Comites prouinciales, ius ressortus & cognitionem de causis appellationum ad suum forum transtulere; ità Petrus Mauclerc, Dux Britonum, pactione cum D. Ludo-

uico initâ anno M. CC. XXXI. ius reſſortus & iudicium appellationum à Seneſcallis & Præpoſitis ditionis ſuæ, ſibi nominatim excepit, ſaluâ appellatione ad ſenatum Francorum, ſi ſegnior fuerit in iure dicundo; qua de re
vol.4.ch.33. Froſſardus : *Vous deuez ſçauoir que le chef de la Duché de Bretagne eſt de ſi noble condition, que ſouuerainement nul n'y peut, ne doit exploitter tant que leur Seigneur naturel, c'eſt à entendre, le Duc de Bretagne tiendra ſa Court ouuerte pour ouyr droit, ſes Officiers pour exploiter en droit, en la terre de Bretagne, & faire ce qu'Office demande.* Reſſortu gaudebat Dux Normanniæ, & ſenatum ſuum habebat, quem vocabat, Scacarium. Cuius exemplo regi Nauarræ in Comitatu Campaniæ, & Bellimontis tributum ius Scacarij ſemel, & iterum habendi in ſingulos annos, au-
vol.1.c.154. ctore Froſſardo : Exſtant & plures tabulæ Alphonſi Comitis Pictauienſis & Toloſani, quibus in conceſſio-
in chartul. Alphonſ. Com. ne feudorum ius reſſortus penès ſe retinet. Eodem iure vtebatur Eduardus Rex Anglorum, & Dux Aquitaniæ, ità vt non deferret appellationibus quæ ad regem
A. C. 1293. deferrentur, quo nomine coërcitus à Philippo Pulchro, auctore Matthæo Vueſtmonaſterienſi, & abhinc cùm ab Eduardo principe Vualliæ, & Duce Aquitaniæ ob indictum focagium prouocatum eſſet ad regem, Anglo contendente ius reſſortus, ac ſummæ poteſtatis, Bretiniacenſi pactione abdicatum, meritò reſponſum non potuiſſe regem abdicare imperium, ſinè conſenſu om-
vol.3.c.246. nium Ordinum, vt refert idem Froſſardus.

DVCES,

DVCES, ET COMITES PROVINCIALES.

LIBER III.

CAPVT I.

Jus in connubia.

NATVRAE regnum à connubio primordia desumpsit: nunc tertia hæc regalium opera à iure in cõnubia incipiet: connubium iure ciuili Romanorũ non fuit inter ciues Romanos & Latinos, aut peregrinos, nisi à lege datum esset. Vlpianus: *Connubium habent ciues Romanis cũ ciuibus Romanis; cum Latinis autẽ & peregrinis ità, si concessũ sit.* Hinc Canuleius Tribunus plebis dum legem de communicandis patriciorum, plebeiorúmque coniugijs suaderet, commodùm, hoc vsus argumento apud Liuium: *Alterâ lege connubium petimus, quod finitimis externis dari solet:* Et vt iustas ciuibus Romanis nuptias cũ Latinis & peregrinis sinè beneficio legis, vel SC. non fuisse intelligas, Campanos restitutos in gratiam, cum Romanis, ius connubij cum ciuibus Romanis à senatu petijsse, auctor est Liuius: *Campani, cùm eos SC. Censores Romæ censeri coëgissent (nam anteà incertum fuerat vbi censerentur) petierunt vt sibi ciues Romanas ducere vxores liceret, & si qui priùs duxissent, vt habere eas, & ante eam diem nati,*

lib. regul. tit. 5. Boët. ad top. Cic. in loc. à conseq. Senec. 4 de benef. 35.

lib. 4.

lib. 38.

Cc

vti iusti sibi liberi, hærédésque essent. Pari & instituto libertinis connubium cum ingenuis non fuit, nisi ex beneficio Feceniæ Hispalæ libertinæ ob indicium sæuæ conspirationis Bacchanalium S C. datum, vt sibi tutorem optaret quem vellet, eíque ingenuo nubere liceret,
lib. 39. *Vtique*, inquit Liuius, *Feceniæ Hispalæ datio, diminutio, gentis enuptio, tutoris optio item esset, quasi ei vir testamento dedisset, vtique ei ingenuo nubere liceret, neu quid ei qui eam duxisset, ob id fraudi, ignominiæue esset.* Quin & Macedoniâ Paulo duce in populi ROMANI potestatem redactâ, & in tetrarchias diuisâ, connubium Macedonibus inter se vetitum extra fines suæ cuique regionis, ne nuptiarum fœdere in res nouas, & libertatis studium coirent:
lib. 45. *Pronunciauit deinde*, ait Liuius de Paulo, *neque connubium, neque commercium agrorum, ædificiorúmque inter se placere cuiquã extra fines regionis suæ esse:* Intellexere scilicet sapientissimi viri fortissimũ esse REIPUBLICÆ vinculum cõnubiorũ fœdus, cum corporibus misceri animos; quo & consilio Lydis, Medísque iam olim placuit solennia inter se fœdera nuptiarum nexu sanciri. ἄνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς συμβάσιες ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν,
Herod. lib. 1. *Sinè vehementi necessitudine conuentiones stabiles iniri nequeunt*, vt refert Herodotus. Republicâ inclinatâ in Cæsares, illustrium nuptias & hi sui arbitrij fecerunt:
v. Plut. in Dion. Iofeph. lib. 16. c. 11. lib. 4. annal. Tiberij offensionem contraxit Seianus, quòd de Liuiæ nuptijs inscio principe cogitasset, vt scimus ex Tacito. Hoc fortè intellexit poëta cùm humana ad Deos referens, Lachesim è Parcis vnam Plutoni nuptiarum desiderio æstuanti, & ad raptum Proserpinæ properanti
Claudian. lib. 1. de rapt. Proserp. consulentem affinxit, vt à Ioue vxorem posceret,

Posce Iouem dabitur coniux.

Nuptias sui arbitrij fecit & Theodora coniux Iustiniani. Procopius: καὶ τοὺς γάμους ἅπαντας τῇ θείᾳ ἐξουσίᾳ τινὶ διῳκεῖτο: *Connubiale ius totum penès se esse voluit.* Hoc iure vsi & posteriores Orientis Imperatores, regiarum & illustrium puellarum impares nuptias sinè assensu suo contractas irritas habuerũt. Balsamo in Canonicã Epist. Basilij ad Amphilochium: οὐκ ἔρρωται ὁ γάμος τῆς θυγατέρος, ἢ ἐγγόνης τοῦ ἀξιωματικοῦ πρὸς ἀπελεύθερον ἢ σκηνικόν, ἢ σκηνικοῦ υἱὸν ἢ σκηνικῆς. ὁ δὲ κράτιστος καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς διαφόρων συνοικέσια εὐγενῶν συναφθεισῶν ἀνδράσιν δυσγενέσι διέσπασε, καὶ τοὺς συναφθέντας μεγάλως ἐκόλασεν, οἷόν τι πεποίηκε καὶ εἰς τὸν βασιλικὸν γραμματικὸν κύριον θεόδωρον τὸν μεσαρίτην τοῦ σεβαστοῦ τοῦ βριεννίου τὴν θυγατέρα χωρὶς εἰδήσεως βασιλικῆς εἰς γυναῖκα λαβόντα: *Non est validum matrimonium filiæ, vel neptis viri senatorij cum libertino vel scenico, vel scenici, aut scenicæ filio. Potens autem & sanctus Dominus noster, & Imperator cum nobilium aliquot mulierum cum viris ignobilibus contracta essent matrimonia, ea separauit, & separatos valde puniјt; vt fecit in regium Dominum Theodorum, Mesaritémque, qui augusti Briennij filiam absque Imperatoris scientia in vxorem acceperat.* Ceterùm nuptiæ inter priuatos liberæ fuere, & in arbitrio parentum positæ, in quorum potestate erant contrahentes, & constitutionibus damnatæ nuptiæ rescripto principis ambitæ. Moribus nostris regiorum liberorum, & illustrium personarum nuptias sinè consensu suo depactas, vix tulere diuini principes, Majestatis tenacissimi vindices. Inuitus tonsus, & in clericorum ordinem deportatus Merouæus, natu maior Chilperici filius, quòd inscio parente vxorem duxisset Brunichildem Sigeberti Patrui viduam, eóque nomi-

Hist. arcan. p. 77.

Can. 41.

l. 1. & 2. C. si nupt. ex rescript. pet.

Marcus part. 2. decis. 306.

ne in Concilio Parisiensi exauctoratus prætextatus Episcopus Rhotomagensis, quòd eos coniunxisset, ex Gregorio Turonensi, & Aymoïno. Ad necem vsque sæuijt in Chramnum Clotarius pater, quòd se inconsulto vxorem duxisset Calten Vuillecarij Aquitanorum Ducis filiam, vt colligere est ex ijsdem Gregorio Turonensi, & Aymoïno. Tertio post excurrēte seculo Iudith, Caroli Calui filia, primùm Edilulfo Anglorum regi nupta, quo defuncto cùm redijsset in Galliam, Balduini Ferrei Comitis Flandriæ nuptijs clam patre consensit; sed Ludouico fratre, vt ferunt conniuente, iudicium de raptu legibus peractum, additæ diræ canonicæ; Balduinus Caroli metu in Lotharij regno delituit, donec Carolus Nicolai Papæ precibus motus, annuit vt solennes nuptiæ Antissiodori celebrarentur, vt liquet ex Hincmari Epistola ad Nicolaum apud Flodoardum, & ex Caroli Calui Capitulis. Abbatijs & alijs beneficijs dominicis multata Gerberga Ludouici Transmarini mater, quod clàm enupsisset Herberto Comiti Viromanduorum. Flodoardus: *Gerberga Regina mater Ludouici Regis egressa Lauduno, conducentibus se quibusdam tam Heriberti, quàm Adalberti fratris ipsius hominibus, ad Heribertum proficiscitur, qui suscipiens eam ducit in coniugem; vnde Rex Ludouicus iratus, Abbatiam sanctæ Mariæ, quam ipsa Lauduni tenebat, recepit, & Gerbergæ vxori suæ dedit, fiscum quoque Atoniacam suo dominio subdidit.* Perfidiæ labe notatus Fulco Comes Andegauensis, quòd filiam Vuillelmo regis Anglorum filio elocasset in matrimonium, inconsulto Ludouico Francorum rege. Sugerius Abbas: *Comes etiam Andegauensis Fulco cùm & proprio hominio, & multis sacramentis, obsidum etiam multiplicitate Regi Ludouico*

Gregor. Turonens. lib. 5. c. 18. Aymoïn. lib. 3. c. 21.

Gregor. Turonen. lib. 4. c. 20. Aymoin. lib. 2. c. 30.

Flodoard. lib. 3. c. 12. Capitul. Carol. Cal. c. 30.

A. C. 951.

in vit. Ludou. Craff. p. 113.

confœderatus esset, auaritiam fidelitati præponens, inconsultò Rege, perfidiâ inflammatus filiam suam Regis Anglici filio Guillelmo nuptui tradidit, & cōpactas sacramento inimicitias, tali cum eo amicitiæ cōmotus copula fraudulentus dissoluit. Ludouicū Iuniorē exacerbauit Theobald' Comes Cāpaniæ, quòd filium desponsasset natæ Comitis Flandriæ, filiam Comiti Suessionensi, & nuptijs intercessit, adumbrato cognationis obtentu, quod audaciori fortè stylo damnat Bernardus in Epistola ad Stephanum Prænestinum: *Præterea Rex nobis quidem non parum laborantibus pacem cum Comite Theobaldo fecerat, firmæ vt putauimus amicitiæ fœdus inierat, & ecce occasiones quærit quomodo recedat ab amico, atque hoc grande crimen quod impingitur Comiti, quia cum Baronibus Regis, de liberis suis contrahit matrimonia: suspecta est illi dilatatio charitatis, nec se putat Regem si se amauerint principes. Conijciat prudentia vestra quid animi erga subditos gerat, qui de odio atque discordia si fuerit inter suos se æstimat fortiorem: quâ fronte obsecro tantoperè alijs præscribere de consanguinitate laborat homo, cum sua, quod palàm est, tertio consanguinitatis gradu ferme permanens consobrina; & quidem inter filium Comitis Theobaldi, & Comitis Flandrensis filiam; & item inter Comitem Suessionensem & filiam Comitis Theobaldi, si consanguinitas sit nescio: scienter enim illicita matrimonia, nec laudaui vnquam, nec laudo; sed sciatis vos, & sciat Dominus meus prohibere horū nuptias, si quo modo coniungi fas fuerit, exarmare Ecclesiam est, & multam illi subtrahere fortitudinem, nec aliam puto aduersantium ipsis nuptijs intentionem, nisi vt in terris præfatorum principum non possint habere refugium quicumque audebunt contradicere schismati quod minantur.* Cruentas simultates cum Henrico Duce Normannorum, ac tum Rege Anglorum exercuit idem ipse

ep. 224.

Ludouicus, quòd is Eleonoram vxorem à se dimissam clàm se inscio duxisset, & cum ea Aquitaniam ereptam & lethale reipublicæ vulnus inflictum doluit. Chronicon

A.C. 1131. Normannorũ: *Circa Pentecostẽ Henricus Dux Normãniæ siue repẽtino, siue prẽmeditato consilio duxit Alienor Comitißã Pictauensem, quam paulò ante Rex Ludouicus propter consanguinitatem dimiserat: quo audito Rex Ludouicus commotus est contra eundem Ducem; habebat enim duas filias de ea, & ideò nolebat vt ab aliquo illa filios exciperet, vnde prædictæ filiæ suæ exheredarentur.* Aegrè & indignanter tulit Philippus Pulcher, quòd Guido, Comes Flandrensis, Philippiam filiam Eduardo Regi Anglorum nuptum pepigisset, se inscio, & vt spem nuptiarum dissolueret, filiam euocauit cum patre, & patre dimisso eam apud se detinuit,

Nicol. Aegid in Philipp. Pulchr. donec puella tædio custodiæ, & regiæ conditionis elapsæ tabefacta interijt, vt narrant Nicolaus Aegidius,

Chro. Flan. c. 34. auctor Chronici Belgici, & alij eius æui Scriptores. Iratum habuit Carolum VI. Comes sancti Pauli, quòd ignorante Rege nuptias contraxisset cum sorore Richardi Anglorum Regis, víxque regi conciliatus, teste Iu-

Iuuenal. de Vrsin. A. C. 1380. uenale de Vrsinis. Gliscẽte iam olim in cõnubia hâc lue, sæpius ex rescripto & præcepto principũ cõciliabantur

lib. 4. c. 45. nuptiæ, absque parentum arbitrio. Gregorius Turonensis: *At ille regressus ad Regem, præceptionem ad iudicem loci exhibuit, vt puellam hanc suo matrimonio sociaret, dicens quia dedi arrham in desponsatione eius.* Hoc reipublicæ probrum passim detestati Galliarum patres. Conci-

Can. 22. lium Aurelianense IV. *Vt nullus per imperium potestatis filiam competere audeat alienam, ne coniugium quod contra parentum voluntatem piam copulatur, velut captiuitas iudicetur.*

Can. 6. Parisiense III. *Hoc vniuersitas præcauere quoque debet, tam*

ſacerdotes, quàm principes, omniſque populus, vt nullus res alienas competere à regis audeat poteſtate, nullus viduam, neque filiam alterius extra voluntatem parentum aut rapere præſumat, aut regis beneficio æſtimet poſtulandam. Diuiſo à Carolo M. inter liberos imperio permiſſæ nuptiæ inter illorum ſubditos, vt nuptiarum commercio pax inter eos foueretur. Teſtamentum Caroli M. *Si quæ autem fœminæ, ſicut fieri ſolet, inter partes & regna, fuerint ad coniugium poſtulatæ, non denegentur iuſtè poſcentibus, ſed liceat eis viciſſim dare & accipere, & affinibus populos inter ſe ſociari: ipſæ verò fœminæ poteſtatem habeant rerum ſuarum in regno, vnde exierant quamquam in alio propter mariti ſocietatem habitare debeant.* Interdum verò prouincialibus lapſis à fide, ademptum ius connubij citra conſenſum regium, in pœnam perduellionis; vt Pictauenſibus à Ludouico IX. armis ab Anglo receptis, perpetua hæc ſeruitutis nota inuſta, ne filias domi nuptum darent conterraneis, vel alijs quibuſque, niſi conſentiente principe. Matthæus Paris: *Profluentibus autem temporum illorum curriculis miſeri, nec miſerabiles Pictauenſes, quibus innata eſt proditio, adeò in conſpectu Francorum obſorduerunt, quòd filias ſuas nuptui tradere niſi de licentia Francorum nec ſunt auſi, nec permittebantur, & dominantibus eis qui eos oderunt, vltimæ facti conditionis, fructus viarum ſuarum ſub iugo multiplici Ægyptiæ ſeruitutis meritò reportarunt.* Et idem Matthæus Vueſtmonaſterienſis expreſſiùs. *Receptis igitur homagijs magnatum Pictauiæ & ſuis naturalibus hominibus, ac fidelibus in caſtris eorum poſitis, ac ciuitatibus, vt ipſis præeſſent, & eos regerent, Rex in Franciam remeauit & in breui ſanitati reſtitutus, Pictauienſes iuſſit vltimis traditos conditionibus arctiſſimè cuſtodiri: vnde datum eſt eis iam pro lege,*

in vit. Carol. M.

in Henr. III A. C. 1245.

vt nec nuptui filias suas tradant, nec de vna ciuitate in aliam sinè Francorum licentia. Moribus Germanorum, vt extera cum nostris comparemus, damnatæ illustrium personarum nuptiæ sinè Imperatoris nutu contractæ. Proscripta ab Henrico III. Imperatore, Beatrix vidua Bonifacij Marchionis Italici, quòd inscio principe nupsisset Godefrido Lotharingiæ Duci perduelli. Lambertus

de reb. gest. German. 1055.

Schafnaburgensis : *Beatrix quoque dissimulato metu, Imperatori obuiàm processit, & vix impetratâ dicendi copiâ, ait nihil se egisse, præterquàm quod iure gentium sibi agere licuisset, destitutam se priori marito, desolatæ domui patronum parauisse, & ingenuam ingenuo sinè fuco nefariæ cuiusquam machinationis; nec æqui, nec boni memorem eum esse, si id sibi pace eius non liceret, quod in imperio Romano fœminis nobilibus semper licuisset. Imperator itaque accepto à primoribus consilio Godefridum crimine absoluit, non tam probans satisfactionem eius, quàm metuens ne malis recentibus exasperatus, Nortmannis infestantibus Italiam, ducem belli se præberet: Beatricem tamen quasi per deditionem acceptam secum abduxit, hoc illi culpæ obijciens, quòd contractis se inconsulto nuptijs hosti publico Italiam prodidisset.*

Constit. Neap. lib. 3. tit. 21. §. 1.

Constitutione Friderici II. feudum committi placuit, si Comes, Baro, vel miles vxorem ducat, filiámue collocet sinè Regis assensu: quod paulò temperatum Constitutione Caroli II. & Honorij IV. ex Matthæo de Afflictis. Aequè apud Anglos, Gallorum moribus, legibúsque imbutos, prohibitæ illustrium puellarum nuptiæ sinè consensu principis, Constitutione Henrici I. quæ refertur apud Matthæum Paris: *Et si quis Baronum, vel aliorum hominum meorum filiam suam tradere voluerit, siue sororem, siue neptem, siue cognatam mecum inde loquatur; sed neque ego aliquid de suo pro hac licentia accipiam,*

in Henrico A. C. 1000.

accipiam, neque defendam ei quin eam det; excepto si eam dare voluerit inimico meo: Et si mortuo Barone, vel alio homine meo filia heres remanserit, dabo illam cum consilio Baronum meorum cum terra sua, &c. Ideóque conditiones de nuptijs Henrici Comitis Erbicensis, cum nata Ducis Borbonij, non audijt Carolus VI. priusquàm ille cum Rege Anglorum Domino suo in gratiam redijsset, eiúsque assensum meruisset, auctore Frossardo. Porrò Duces & Comites vt semel patefacto aditu ad Regalia, in ea agmine facto irruerunt, in colonorum & clientum nuptijs eandem potestatem tentarunt, quâ in ipsos Rex potiretur. Molestè tulit Eduardus princeps Vualliæ, & Dux Aquitaniæ, quòd Lebretius Dynasta Aquitanus, vxorem duxisset sinè eius consensu, referente eodem Frossardo. Moribus passim Seniores Franci subditorum nuptias in potestatem suam redegerunt, saltem vectigali obnoxias esse voluerunt, si fortè enuberent extra ordinem, quod in idiotismo vocamus, *forismaritagium*, ex consuetudine Trecensi, & alijs. Nec est quòd miremur vectigal nuptiarum; hoc enim genus indicti primùm à Caligula institutum, ex Tranquillo: acerbissimè exactum scimus etiam à colonis prædiorum Ecclesiæ Romanæ, donec huic modus impositus ad solidum à pijssimo Pontificum Gregorio I. vt constat ex ipsius Epistola, ad Petrum Subdiaconum, defensorem Siciliæ: *Peruenit etiam ad nos, quòd de nuptijs rusticorum immoderata commoda percipiantur, de quibus præcipimus vt omne commodum nuptiarum vnius solidi summam nullatenus excedat.* Deterior longè, ac fœdior apud Scotos viguit consuetudo, vt Dominis & præfectis, sponsarum integritatem vno coitu experiri liceret; sed ea tandem à Mal-

vol. 4. c. 103.

vol. 3. c. 244.

Consuet. Trec. art. 3. & ibi Pith. Ragueau in Indic. reg. in verb. formariage.

in Calig. c. 40.

lib. 1. ep. 42.

conio III. Rege ſublata, ſuadente ſanctiſſimâ vxore Margaretâ, & pudicitia nummo redempta. Hector Boëthius. *Illud verò inter cetera haud indignum memoriâ exiſtimem, abrogatam peſſimam eam, ac peſtilentem conſuetudinem olim ab Eueno tyranno ethnico inductam, vt Domini, præfectiue in ſuo territorio ſponſarum omnium virginitatem prælibarent, dimidiatâ argenti Marchâ vnam noctem à præfectorum vxoribus redimente ſponsâ; quam etiamnum pendere coguntur, vocántque vulgò mulierum Marketam. Nec diſſimile eſt quod haud longè à Louanio in pago ſit quodam, vbi ſuæ ſponſæ ſtuprum ſponſus à loci præfecto redimit, quâ ſeruitute nulla vnquam fando maior eſt audita.*

lib. 11. hiſt. Scot. id. Polyd. Vergil. lib. 10. hiſt. Anglic.

CAP. II.

Corona Patriciorum, Ducum, & Comitum.

NON ſoli reges coronantur, coronas geſtarunt & patricij, & poſt eos Duces, Comitéſque prouinciales; has patriciatus inſigne fuiſſe obſeruo ex Caſſiodoro in formula patriciatus: *Sume poſt conſulares faſces emeritos patriciatus inſignia, tuarum munus plenarium dignitatum, & cani honoris infulis adultam cinge cæſariem.* Huiuſmodi haud dubium fuiſſe coronam, quam ab Anaſtaſio Clodoueus accepit, patricius enim ab Auguſto ſalutatus. Cuius dignitatis fuerit patricia corona, ſatis colligo ex eo, quòd Imperatores ipſi poſt imperatoriam coronam, patriciam non reiecerunt. Vuillelmus Malmesburienſis: *Imperatori autem* (Henrico V.) *exeunti de camera, & ſuis Regalibus exuto, occurrerunt Romani Patricij cum aureo circulo, quem impoſuerunt Imperatori in capite, & per eum dederunt ſibi ſummum patriciatum Romanæ vrbis, communi*

lib. 3. var. e. 5.

lib. 5. de geſt. Reg. Anglor.

consensu omnium & volenti animo. A Patricijs, nî fallor, deducta stemmata ad Duces & Comites, insanâ dignitatis æmulatione: Coronâ Ducali adornatus Boso à Carolo Caluo Dux Papiensis institutus. Aymoïnus : *Româ exiens Papiam redijt* (Carolus Caluus) *vbi & placitum suum habuit, & Bosone vxoris suæ fratre, Duce ipsius terræ constituto, & coronâ Ducali ornato, cum collegis eius, quos idem Dux expetijt, in eodem regno relictis, accelerauit.* Coronæ ornamentis fulsit & Conanus Dux Britonum. Glaber : *Horum scilicet Brittonum aliquando princeps extitit, quidam, Conanus nomine, qui etiam acceptâ in matrimonio Fulconis Andegauorum Comitis sorore, ac demum insolentior ceteris suæ gentis principibus cœpit existere; nam more regio imposito sibi diademate in sui anguli popello plurimam inconsultè exercuit tyrannidem.* Solenni coronationis & pontificiæ benedictionis inauguratione cum regibus penè certarunt Duces Normanniæ. Rogerus Houëdenus : *Deinde idem* (Ioannes scilicet, posteà Rex Angliæ) *venit Rhotomagum, & die dominica in octauis Paschæ, videlicet septimo Kalendas Maij, festo S. Marci Euangelistæ accinctus est gladio Ducatus Normanniæ, in matrici Ecclesia per manum Vualteri Rhotomagensis Archiepiscopi, & prædictus Archiepiscopus posuit in capite Ducis circulum aureum habentem in summitate per circuitum rosas aureas : & ipse Dux coram clero & populo iurauit super reliquias Sanctorum, & super sacrosancta Euangelia, quòd ipse sanctam Ecclesiam, & dignitates illius bonâ fide, & sinè malo ingenio seruabit illæsas.* Per virgam & pileum inuestituram assecuti Anglici Duces Aquitaniæ. Thomas Vualsingan : *Eodem anno in parliamento Londonijs Dominus Ioannes Dux Lancastriæ factus est Dux Aquitaniæ per virgam & pileum præbitis manu Regis.*

lib. 5. c. 32.

lib. 2. c. 3.

in Ioanne A. C. 1199. idem Matth. Paris. eod. a

in Rich. II. A. C. 1390.

Cap. III.

Jus armorum, siue insignium. Jus Lithræ.

LONGE' à vero aberrant, qui gentilitia nostrorum scuta, suis distincta coloribus, & metallis signísve, ad veterum stemmata referunt; nihil enim aliud stemmata his fuêre, quàm tabellæ appositæ imaginibus majorum, cuiusque nomine inscriptæ, vt illo loco Plinij: *Expressi cerâ vultus singulis disponebantur armarijs, vt essent imagines quæ comitarentur gentilitia funera, sempérque defuncto aliquo totus aderat familiæ eius qui vmquam fuerat populus: stemmata verò lineis discurrebant ad imagines pictas.* Adstipulatur & alter Senecæ: *Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ suæ longo ordine, ac multis stemmatum illigata flexuris in parte prima ædium collocant, noti magis quàm nobiles sunt.* Vero similiùs gentilitia insignia in scutis depingendi vsus deducatur è Romanorum militia, & pictis scutis militum; horũ scilicet picta erant scuta, variísque signis, editorum facinorum argumentis intexta. Vegetius: *Sed ne milites*, inquit, *aliunde in prælij tumultu à suis contubernalibus aberrarent, diuersis cohortibus diuersa in scutis signa pingebant, quæ ipsi nominant δείγματα, sicut etiam nunc moris est fieri:* Et Claudianus,

lib. 35. c. 2.

lib. 3. de benef. c. 29. V. Iuuenal. Satyr. 8.

lib. 2. de Re milit. c. 18.

de bell. Gildon.

> ------ ------ *Nomenque probantes,*
> *Inuicti, clypeóque animosi teste Leones.*

Et antè Virgilius,

> ------ ------ *Et picti scuta Labici.*

lib. 7. Æneid.

è contrà tyronum pura erant scuta, id est non picta, vt illo loco Virgilij.

------ ------ *Parmâque inglorius albâ.* li 9. Aeneid.

Primus principum Augustus scuto pilam affixit, vt imperij Romani non alios, quàm orbis terminos signaret, si fides Isidoro Hispalensi. Iam olim verò insignium studiosissimi fuere Galli & Germani. Ouum insigne Druïdis, velut initij rerum omnium symbolum, memorat Plinius : *Vidi equidem*, inquit, *id ouum mali orbiculati medici magnitudine, crusta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum polypi crebris, insigne Druïdis.* Nauim insigne prætulere Germani. Tacitus : *Pars Sueuorum & Isidi sacrificat; vnde causa & origo peregrino sacro parum comperi, nisi quòd signum ipsum in modum liburnæ figuratum docet aduectam religionem.* Romanis, vt ex imperij notitia liquet, certi non fuere colores & metalla insignium : posterioris æui inuentum est, quod certos his colores, & metalla, nescio quâ superstitione dicauit, & scrupulosam hac de re artem instituit : metalla sunt aurum, & argentum; colores, cœruleus, viridis, idiotismo *Sinople* : Rubeus, quem *Gueules*, vocitant; Niger, quem nostri *Sable* : Vnde *Gueules*, dici amet rubeus color, anxiè quæsiere multi, sed infeliciter, dum vocem domi natam, peregrè nimiùm inquirunt, & in remotis perspicaces, in propioribus lippiunt : ridebis si rubeum colorem Gulas dixero, natiuo gulæ colore; sed primùm ecce Bernardus Claræuallensis huius coniecturæ locuples suffragator, in Epistola ad Henricum Senonensem Archiepiscopum: *Horreant & murium rubricatas pelliculas, quas gulas vocant, manibus circumdare sacratis.* Sabulum verò quod est nigrum, non à sabulo deflexum, sed à muribus Ponticis nigri coloris, quos vocant Martras sabelinas, vel sabulinas: diutiùs me torsit Sinopij, quod

lib. 18. Orig. c. 3.

lib. 29. c. 3. ouum generationis rerum omnium symbolum

Plut. 2. sympos. c. 3.

de moribus German.

ep. 42.

est viride origo; sed in hunc diem me effugit, nisi for-
Strab li. 12. Plin. lib. 35. c. 6. & 7. tè ex errore natum lubet, & sinopim (quæ est Græcis Asiaticis minium Cappadocium, à Sinope vrbe, ad quam commercij causâ conuehebatur, teste Strabone, & Plinio) à Francis per Græciam & Asiam peregrinantibus hellenismi inscitiâ ad viride detortum. Hoc verò satîs notum est, gentilitia scuta summo Gallis, Germanis, & Anglis in cultu fuisse, & præcipuè ab æuo Ducum & Comitum, virorúmque fortium ornamenta, tum in bello, cum in pace. Matthæus Paris: *Epulabantur*
A. C. 1254. *autem*, inquit, *in maiori regia Templi*, (intellige domum Templariorum Parisiensium) *vbi videlicet pendent clypei, quotquot possunt circumquaque in quatuor parietibus, secundùm consuetudinem vltramarinã, inter quos apparuit clypeus Regis Richardi Angliæ.* Iactatur hodiéque gẽtilitium Arundeliorum Comitum scutum, quo velut cœlo libero gaudent argenteæ hirundines, in quas carmine lusit Guillelmus Brito, quo loco Guillelmum Comitem Arundelium perniciùs eâ alite, quam in scuto gestabat in Gallum
lib. 3. Philipp. inuolantem depinxit.

Vt Comes erectã Guillelmus comminus hastã
Vidit hirundelæ velocior alite, quæ dat
Hoc agnomen ei, fert cuius in ægide signum
Se rapit agminibus medijs.

Adeóque insignia gentilitia deperiere Duces & Comites, vt in æterna pietatis argumenta sacris ædibus à se
in Chron. Citizen. constructis inscribere gestierint. Paulus Langius de Ecclesia Nuenburgensi: *Plures equidem*, inquit, *habuit fundatores, & hos quidem Comites, vt est in præsens cernere in Ecclesia eadem in imaginibus cęlatis Comitum, qui fundatores fuisse inscriptione clypeorum demonstrantur.* In funeri-

bus prælata gentilitia insignia, & quidē deorsum versa, vt in funere Ioannis Bohemi. Albertus Argentinensis: *Anglus autem post recessum inimicorum, videns Ioannem Regem Bohemiæ occisum dolens super eum dixit, &c.* Et mox. *Celebratisque solennissimè exsequiis eius, ipsum in Lutzelburg cum duodecim dextrarijs habentibus arma Bohemiæ deorsum versa transmisit.* Sanè secus versa proscriptorum insignia in signum turpissimi funeris. Frossardus: *Le Duc de Lanclastre se retira en Angleterre durant la furie de ces mutins, qui bruslerent sa maison de Londres sur ce pretexte, & firent courir le bruit qu'il s'estoit tourné Escossois, dont on renuersa les armes en aucuns lieux d'Angleterre, comme s'il fut esté traistre.* vol.2. c. 78.

Natu majorum verò insignia iampridem plena; juniorum fracta, vt loquuntur, & aliquo signo distincta. Frossardus de Episcopo Norduuicensi: *Et pour briser ses armes, car il estoit le puisnay, il portoit vne bordure de gueulles.* vol.2.c.134.

Eò tandem irrepsit animis gentilitiorum armorum studium, vt Clemens VI. Romanus Pontifex, Gallicæ labis non expers, priuata familiæ insignia, nouo exemplo, bullis Pontificijs addiderit. Albertus Argentinensis: *Hic Papa cùm arma progeniei suæ haberent quinque Rosas, contra morem antecessorum totidem rosas poni fecit in Bulla.* in Chronic.

Moribus & nostris (ne hoc sileā) Patronos & capitales dominos luget Ecclesia fasciæ, seu vittæ funebris schemate gentilitijs distincto stemmatis circumquaque cincta, lithrā vocitant vulgò, satìs recens inuētum, & vix alibi auditum, quàm in nonnullis consuetudinibus. Vocis etymon à litura duxit Marescallus, sed spongiâ, liturâque verè digna notatio: vero propius lithræ matricem dixerim græcū λήθραν quod circulum & coronam significat vnde & clericorum corona Constantino in Epistola ad Consuet. Turon. art. 60. Lodun. c. 5. art. 2. apud Balsam. in Nomoc. Phot. tit. 8. c. 3.

Synod. 6. in Trull. c. 21. Syluestrum, & Balsamoni παπαλήθρα dicitur, nam huiusmodi vittæ, seu limbi genus Ecclesiam ambit Coronæ in speciem.

Cap. IV.

Ius sigilli authentici.

cap. 2. ex. de fid. instrum.

SVBLIME imperij, & iurisdictionis argumentum, sigillum authenticum, quod principis, vel minoris potestatis imagine & nomine in orbem ducto insignitur, sed metalli genere varium pro dignitate personarum. Bullâ, seu sigillo aureo vsi sunt Imperatores, & Reges: de Imperatoribus Zonaras: ὁ δὲ Θεόφιλος καὶ ἐλυπεῖτο διὰ τὸν μανουὴλ, καὶ ἐφρόντιζεν ὅπως αὐτὸν ἐκεῖθεν μεταχαλέσηται) πίστεις οὖν αὐτῷ, καὶ δι' ὅρκου καὶ δι' ἐγγράφου χρυσοσημάντου μετά τινος μοναχοῦ στείλας ἐπανελθεῖν προετρέπετο: *Theophilus autem Manuëlis fugam ægrè ferens, de eo reuocando cogitabat: scribit igitur ad eum litteras, quibus iureiurando fidem suam ei obstringebat, cásque aureo sigillo confirmatas per monachum quendam ad eum mittit, hortans vt redeat.* Cedrenus: ἐδέξατο τὸν λόγον ὁ βασιλεὺς, καὶ χρυσοβουλλείοις γραφαῖς ἐπιβεβαιοῖ: *Hanc conditionem Imperator accepit, aureáque bulli firmauit.* Nicetas: ὁ δὲ δὴ μέγας δομέστικος τῆς τῶν βασιλείων φυλακῆς ἐπιμεληθεὶς, καὶ τοῦ βασιλέως μανουὴλ παρὰ τοῖς ἀστοῖς ἀναγορεύσεως γράμμα ἐρυθροσήμαντον σφαγίδι τε χρυσείᾳ καὶ σηρικῷ νήματι ἔμπεδον κόγχης ἀναδεδευμένῳ αἵματι τῷ κλήρῳ τοῦ μεγάλου νεὼ ἐπιδίδωσι, &c. *Magnus domesticus custodiæ palatij intentus, atque id agens vt Manuël etiam à ciuibus Imperator salutaretur, litteras rubro, aureóque sigillo, &*

in Theophilo.

in Constantino Monomach.

in Manüel. Comn. lib. 1

V. I. sacri affatus. C. de diuers. rescrip.

serico

ſerico filo munitas, & conchæ ſanguine pictas clero magni templi offert. Phranzes, *& Imperator manu ſuâ eo vidente tres* *(lib.3. c.4.)* *cruces cinnabari in fronte bullæ ad confirmationem pro conſuetudine exprimit, bullámque auream in manus legato tradit.* Tranſlato à Græcis ad Germanos imperio, etiam ſigillũ aureum cum alijs imperij inſignibus ab his vſu vindicatum. Leo Oſtienſis : *Hic primo ordinationis ſuæ anno* *(lib.2. Chron Caſſ. c. 22.)* *præceptum confirmationis ab Othone III. Imperatore ſuſcepit aureo ſigillo bullatum.* Et alio loco : *Hic Conradus Imperator apud Beneuentum, præceptum aureo ſigillo bullatum, iuxta* *(id. lib. 2. c. 67.)* *priorum Auguſtorum morem de vniuerſis Monaſterij iuribus fecit.* In vtraque verò aula Logothetæ, ſeu Cancellarij, fuit aureas bullas componere. Curopalates : ὁ μέγας *(de offic. Conſtant.)* λογοθέτης διατάττει τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποστελλόμενα προστάγματα καὶ χρυσόβουλα πρός τε ῥῆγας, σουλτάνους, καὶ τοπάρχους : *Magnus Logotheta diſponit mandata & bullas aureas, quæ ab Imperatore mittuntur ad Reges, Sultanos, & Toparchas.* Exin formula Friderici II. euectionis Ducatus Auſtriæ in Regni apicem, quæ tamen euentu caruit, aureo ſigillo obſignata legitur inter epiſtolas Petri de Vineis ipſius Cancellarij : *Ad cuius rei memoriam,* *(lib.6.ep.26.)* *& robur perpetuò valiturum præſens priuilegium fieri, & bullâ aureâ ſipario noſtræ majeſtatis impreſſa iuſſimus communiri.* Sigillũ aureũ ſibi arrogarũt & Reges. Robertus Mõtenſis: *Vuillelmus Rex Siciliæ fecit chartam fieri Ioannæ reginæ, ſuæ* *(in ſuppl. Sigebert. A. C. 1178.)* *vxori, de dotalitio ſuo, &c.* Et mox : *Ad huius autem donationis & conceſſionis noſtræ memoriam, & inuiolabile firmamentum, præſens priuilegium per manus Alexandri notarij noſtri ſcribi, & bullâ aureâ tympano impreſſa roboratam, noſtro ſigillo iuſſimus decorari.* Rex Romanorum deſignatus aureâ bullâ non vtitur, ante imperatoriam inaugurationem.

Clem. Rom. in fin. de iuré iur.

Clemens V. in Concilio Viennensi de Henrico VII. Imperatore. *Hoc quoque iuramentum, & etiam pristinum pro eo nobis per suos nuncios prestitum receptis sue coronationis insignijs innouauit, prout in patentibus ante coronationem ipsam eius regio magno sigillo, & alijs post coronationem eandem eius imperiali aureâ bullâ munitis inde confectis litteris pleniùs continetur* : Moribus nostris etiam Duces & Comites sigillum authenticum sui iuris fecerunt, in quo armis instructi, equo militari inuecti, dextrâ strictum gladium librantes, αὐτεξουσίας insigne, sinistrâ scutum gentilitium præferentes insculpuntur, vt passim obseruamus ex antiquis sigillis nostris. Porrò summa religio fuit ne sigillo authentico vterentur priusquàm militiæ ornamenta adepti essent, vt nos docuit Petrus Rouuerius Scriptor diligentissimus rerum Monasterij Reomacensis, ex tabulis Hugonis III. Burgundiæ Ducis, quibus vtriusque nati, Odonis & Alexandri subscriptiones leguntur; tamen alterius tantùm, nempe Odonis sigillum appositum, quòd Alexander nondum miles erat, Odo iam erat, vt ipsæ tabulæ produnt; nec non ex diplomate Hugonis IV. filij huiusce Odonis, cuius verba referre operæpretiũ est. *Iuraui*, inquit, *dictis Diuionensibus, quòd quando ad militiam promotus fuero, eis presentes litteras innouabo, & eo sigillo quo miles vtar sigillabo, & tradam sigillatas.* Exin sigillorum vsus inter illustres familiaris, è Gallia transfretauit in Angliam vnà cum victoribus Normannis. Ingulphus Abbas : *Ante Normannorum aduentum in Angliam chirographa firma erant cum Crucibus aureis, absque signaculis; sed Normanni cum cerea impressione per vniuscuiusque speciale sigillum sub intitulatione* (sic lege non instillatione) *trium, vel quatuor testium, conficere chirographa instituerunt.*

in Not. in hist. M. Reomace. f. cap. 165.

in Chron. Croyland.

Ruente etiam Græculorum & Germanorum imperio, purpurei ſigni, & ſigilli aurei faſtigium, ex beneficio vel vſu, ſuum fecere Duces & præfecti : rubentem ſacro encauſto ſubſcriptionem affectauit Theodorus Caſtamonita, ex priuilegio Iſaacij Angeli : προεξιὼν, inquit Nicetas, ὁ δὲ καὶ φάλαρα ὀξυβαφῆ αὐτῷ ἐνέδωκεν ἔχων καὶ ἐφεστρίδα τοιαύτην ἐν τῷ ἱππεύειν κεκτῆσθαι, καὶ διὰ βαφῆς ὁμοίας ὑποσημαίνεσθαι τὰς τόμους τῶν δημοσίων λόγων, καὶ τὰ γράμματα : *Denique purpureas phaleras ei, & ſimile pallium in equitando, eundémque colorem in ſubſcribendis publicis libellis, & litteris conceſſit.* Et in Italia ſub Conrado donationem piam in Caſſinenſe cœnobium ſigillo aureo auctorauit Guaimarius, Dux Capuanus. *Eodem tempore*, inquit Leo Oſtienſis, *Guaimarius princeps præceptum fecit beato Benedicto cum aurea bulla, de omnibus Monaſterij pertinentijs.* Nec ſolùm laïcis, ſed etiam Romanis Pontificibus, Patriarchis, Epiſcopis, Abbatibus, & Collegijs Eccleſiarum tributum ius ſigilli authentici. Concilium Londinenſe, celebratum anno M. CC. XXXVII. præſide Othone Cardinali, legato ſedis Apoſtolicæ in Anglia, apud Matthæum Paris. *Quoniam Tabellionum vſus in regno Angliæ non habetur, propter quod magis ad ſigilla autentica credi eſt neceſſe, vt eorũ copia faciliùs habeatur, ſtatuimus vt ſigillum habeant non ſolùm Archiepiſcopi, & Epiſcopi, ſed etiam eorum Officiales, item Abbates, Priores, Decani, Archidiaconi, & eorum Officiales, Decani rurales, nec non Eccleſiarum Cathedralium Capitula, & cetera quoque Collegia, & Conuentus cum ſuis Rectoribus, aut diuiſim iuxta eorum conſuetudinem vel ſtatutum; pro varietate quoque cuiuſlibet prædictorum habeat vnuſquiſque ſigillum, nomen putà dignitatis, officij, Collegij, & etiam illorum*

in Iſaac. Angel. lib. 3.

lib. 2. Chrõ. Caſſin. c. 67.

proprium nomen qui dignitatis vel officij perpetui gaudent honore, insculptum notis & characteribus manifestis, sicque sigillum authenticum habeant. Denique illi qui temporale officium susceperint; putà Decani rurales, & Officiales sigillum suum quod tantùm nomen habeat insculptum, finito officio ei à quo habeant officium, continuè & sinè mora resignent. Hoc interest quòd Pontificia diplomata plumbeâ bullâ obsignantur, quo fortè Petri successoribus auri & argenti contemptus commendetur: nimium falsè Stephanus Tornacensis; *Plumbo Anglico*, inquit, *teguntur Ecclesiæ, nudantur Romano.* Episcopos insigni sigillo vsos insinuant formatæ passim litteræ. Ratbodus Treuirensis Episcopus, in formata sua apud Iuonem. *Hanc Epistolam Græcis litteris hinc inde munire decreuimus, & annulo Ecclesiæ nostræ bullare censuimus.* Abbates quoque sigillum imagine suâ insculptum, vt & alia pontificalia insignia affectasse, testes habemus maximos & sanctissimos Abbates. Bernardus Clareuallensis in Epistola ad Eugenium Papam: *Periclitati sumus in falsis fratribus, & multæ litteræ falsatæ sub falsato sigillo nostro in manus multorum exierunt, & quod magis vereor, etiam vsque ad vos dicitur falsitas peruolasse; hâc necessitate abiecto illo, nouello quod cernitis, de nouo vtimur continente imaginem nostram, & nomen.* Anselmus ex Abbate Beccensi electus Cantuariensis Archiepiscopus, in Epistolis ad Gislebertum Ebroïcensem Episcopum, & Ioiffridum Episcopum Parisiensem: *Sigillum*, inquit, *hæc Epistola non habet, quia & Abbas iam non sum, & Archiepiscopus nondum sum, nec me delectat pingi, quod non sum.* Exin per sigilli traditionem Abbates instituti, etiam in Orientali Ecclesia. Curopalates: ὅτι οἱ ἀρχιμανδρῖται, καὶ πρωτοσύγγελοι, ἀλλὰ δὴ καὶ

ep. 165.

Iuo in decret. part. 6. c. 433. de sigillo Episcopi. Conc. Later. sub Alexād. III. part. 26. c. 20.

ep. 284. add. ep. 339. v. Petr. Damian. lib. 1. ep. 11.

lib 3. ep. 10. & 12.

καθηγούμενοι τῶν ἐντίμων μοναστηρίων μετὰ τὸ τὴν σφραγῖδα παρὰ τοῦ πατριάρχου λαβεῖν ἀπέρχονται, καὶ προσκυνοῦσι καὶ οὗτοι, καὶ λαμβάνουσι τὸ δικανίκιον ἀπὸ τοῦ βασιλέως χειρός. *Archimandritæ verò & protosyngeli, adeóque præpositi honoratorum Monasteriorum postquàm sigillum à patriarcha acceperunt, abeuntes hi quoque salutant honorificè, & accipiunt sceptrum de imperatoris manu.* Eosdem etiam Abbates per fractionem sigilli facessere iussos obseruo Matthæus Vuestmonasteriensis: *Eo ipso tempore per dictum legatum depositus est Radulphus de Arundel Abbas Vuestmonast. per N. Abbatem de Vualtham missum ex parte legati apud Vuestmonast. ad executionem depositionis faciendam in crastino sancti Vincentij, fracto sigillo ipsius in Capitulo.* Post Episcopos, & Abbates, sigillo gaudent Ecclesiarum Collegia, seu Capitula dumtaxat, ideóque expostulante Abbatissâ Iotrensi vetat Honorius III. ne clerici Iotrensis Ecclesiæ sigillo vtantur, nisi appareat eos facere Capitulum.

A. C. 1214.

id. Matth. Paris.

cap. dilecta. ex. de excess. præl. cap. 48. de appell. Io. Saresb. ep. 291.

CAP. V.

Elogia Ducum, & Comitum. Principes Dei gratiâ. Messyres. Dux & Comes. Consules. Palatini Comites. Barones.

RERVM summam adepti Cæsares, repulso regum & Dominorum inuidioso nomine, principum appellationem elegerunt, quo gratiam cum imperio conciliarent. *Augustus*, inquit Tacitus, *cuncta discordijs ciuilibus fessa nomine principis sub*

lib. 1. Annal

imperium accepit. Inde principum nomen, summi fastigij vocabulum Regibus nostris, Regúmque liberis, & gentilibus celebre visum: imò & temporum infelicitate effectum, vt Duces ipsi & Comites etsi regium genus minimè sortiti, se principes Dei gratiâ inscriberent. Eâ notatione Guillelmus Caput stupæ, Dux Aquitanus, Pontius Comes Tolosanus, Theobaldus Comes Carnotensis, & alij principum nomine recensentur, apud Ioannem Tillium ex veteribus tabulis. Et Goffridus Vindocinensis in Epistola ad Guillelmum Aquitanorum Ducem, auum Eleonoræ, eius decessores non alio, quàm
lib.5.ep.10. principum nomine laudat: *Hanc ad præsens*, inquit, *remunerationem quæro, vt consuetudines, seu exactiones quas terris nostris præpositi vestri violenter impresserunt, quas tamen terras religiosi principes prædecessores vestri, & Monasterij nostri fundatores absque consuetudine, vel qualibet exactione do-*
Iun. 6. to.3. *nauerunt, Deo, & loco nostro relinquatis.* Et in vita Nortberti apud Surium, Theobaldus Comes Campaniæ nobilissimus princeps Franciæ iactatur: *Exemplo eius*, inquit, *commotus & compunctus quidam nobilissimus princeps Franciæ, Comes Theobaldus, hominem Dei adijt.* Nec nostrorum tantùm adulationis obsequium id fuit, etiam Romani pontifices majoribus Comitibus principum nomen non inuidêre. Gregorius VII. in Epistola ad
lib.9. ep.21. Gaufredum Comitem Andegauensem: *Munera tua*, inquit, *ideò recipienda non esse arbitrati sumus, quia diuinis oculis oblatio tua non acceptabilis esse probatur, quamdiu à peccato isto immunem te non reddideris, ad gratiam omnipotentis Dei, sicut Catholicum principem decet, non redieris.* Rapto principum titulo illicò Duces & Comites se Dei gratiâ scripserunt, tamquam ἀμέσως Dei beneficiarios, re-

gum injuriâ, & nouo ſcelere malè Deum colentes. Hâc inſcriptionis ratione paſſim vſi Duces & Comites, vt in Epiſtola Hugonis Burgundiæ Ducis ad Guillelmū Ducem Aquitanorum, apud Bernardum: *Guillelmo Dei gratiâ, egregio Comiti Pictauorum, & Duci Aquitanorum, Hugo eadem gratiâ Burgundiæ Dux.* Et in formula ſacramenti Bertranni Comitis Prouinciæ apud Gregorium VII. quod refertur à Baronio: *Ego Bertrannus, Dei gratiâ Comes Prouinciæ, &c.* Et in veteri charta Raimundi Comitis Toloſani, anni M. CC. XVII. *Ego Raimundus Dei gratiâ Dux Narbonæ, Comes Toloſæ, Marchio Prouinciæ, filius quondam Conſtantiæ de Regali progenie ortæ.* Eo nomine Ioannes Armeniacenſis Comes, perduellionis reus poſtulatus apud Carolum VII. quòd ſe Dei gratiâ inſcriberet. Nec alieno græculi faſtus ſpiritu, Conſtantinopolitani Patriarchæ Romanæ ſedis principatum medium inter Deum & ſe exhorrentes, abſciſsè ſe Dei gratiâ præſcribere non dubitarunt, vt Tryphon P. apud Zonaram & Cedrenum. τρύφων ἐλέῳ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως νέας ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης: *Tryphon Dei misericordiâ Archiepiſcopus Conſtantinopoleos, nouæ Romæ, & œcumenicus Patriarcha.* In hoc decliui rerum ſtatu, dominorum etiam appellationem propriam fere in hunc diem fecerunt Duces, & Comites, & à Græco, κύριος, Gallicum Sirij ſuis apicibus accerſiuerunt; vnde Siriaticus turgor Baldrico Nouiomenſi: *Cùm tamen eius feritatem ſiriatico turgore inflatam nullo modo premere potuerit.* Alio longè de fonte Negotiatores in Gallia, Syrios, hodiéque dictos crediderim, à Syris (quod genus hominum Galliam & Italiam olim commercij causâ maximè frequentauit) & vt

ep. 117. & 118.

10. tom. annal. 1087. num. 33.

in Romano Lacapeno.

lib. 2. c. 94.

lib. 4. de prouident. ὁμοτέχνους nomen deduxit. Saluianus : *Consideremus solas negotiatorum, & Syricorum omnium turbas, quæ maiorem ferme ciuitatum vniuersarum partem occuparunt.* Quò lib. 1. ep. 8. & ibi Sauar & Sirmund. alludens Sidonius, de turbato rerum Rauennæ ordine : *fœnerantur clerici*, inquit, *Syri psallunt.* Dignitatis augendæ gratiâ Ducum & Comitum sæpiùs coaluit nomen, & coniunctim vsurpatum, vt idem eiusdem prouinciæ, seu territorij nomine, Comes Dux diceretur, quod Hispanico supercilio primùm acceptum fero, Concilio Toletano VIII. & IX. subscripsere illustres Palatini, ijdem Comites, & Duces cumulatim dicti, vt Ella Comes, & Dux, aliíque. Audita & olim in Gallia huiusmodi titulorum adunatio, vt in Epistola Anselmi Cantuariensis, *Domino Guiberto Comiti, & Mar-* lib. 3. ep. 65. *chioni.* Laborauit quoque hæcce ætas in ornandis viris illustribus, & hanc dignitatis iuuandæ rationem postliminio recepit; Hispanis Oliuarium Comitem Ducem prædicari audio. Nec dum ambitioni suæ factum satîs proceres rati, se consules tulerunt; & ditiones suas consulatus, vt summos vtriusque, imperij, Romani & Gallici honores in se coniunxisse viderentur. Consulis nomen meruit cum patre Guillelmus I. Dux Aquitanorum, & posteà Monachus sanctissimus : Orderi- lib. 6. hist. cus ex eius vita : *Tempore Pipini Regis Francorum Guillelmus, ex patre Theoderico Consule, & Matre Aldana natus est, in infantia litteris imbutus est, & sub Carolo Magno militiæ mãcipatus est, nomen Consulis, & Consulatũ, & in rebus bellicis primæ cohortis sortitur principatum.* Fulconẽ bonum, Comitem Andegauensem, Consulem salutat Odo Abbas Clu- Biblioth. Clun. p. 115. niacensis II. in Bibliotheca Cluniacensi : *Fulconi bono, gloriosissimo Consuli Andegauorum, frater Odo humilis Abbas*

Cluniacensis

Cluniacensis salutem. Orderico, Theobaldus Comes Campaniæ palatini consulis titulo decoratur : Gaufredus Comes Andegauensis sæpiùs Consul appellitatur à Ioanne Monacho eius vitæ Scriptore, & Odo Comes Campaniæ à Matthæo Vuestmonasteriensi. Denique Consulum nomẽ hoc æuo, Ducum & Comitum genus complexum, vt liquet ex infinitis locis Scriptorum. Inter prouinciales Comites Galliæ, palatini titulum asseruit Campaniæ Comes: primus hoc titulo auctus est Theobaldus Odonis filius, hâc fortè occasione: quòd ad Henricum III. Imperatorem profectus, eius miles effectus est, teste Hermanno Contracto. Hoc exemplo passim & alij Comites prouinciales palatinorum titulum affectarunt. Baldricus Dolensis : *Nec tantummodò populares citra montanos homines is rumor exciuit, sed Palatinos consules, & regios tyrannos cieuit.* Et Guibertus Abbas : *Iam palatinorum Comitum pruriebat intentio, & mediocritas equestrium virorum parturire tum cœperat.* Nam iuris ratione alij sunt Comites prouinciales à palatinis, & hoc rectè intellexit Ioannes Saresberiensis : *Nam sicut alij præsules in partem solicitudinis à summo Pontifice euocantur, vt spiritualem exerceant gladium; sic à principe in ensis materialis communionem Comites quidam, quasi mundani iuris præsules asciscuntur : & quidem qui hoc officij gerunt in palatio, iuris auctoritate palatini sunt; qui in prouincijs, prouinciales.* His addo Duces & Comites latè Baronum nomine gloriatos. Fredegarius: *Burgundiæ Barones, tam Episcopi, quam cæteri leudes.* Et alio loco : *Anno XXXIV. regni Chlotarij Vuarnacharius Majorem domus cum vniuersis Pontificibus Burgundiæ, & Baronibus in Benegillum villam ad se venire præcepit.* Hinc Borbonium Dynastam Baronem

lib. 5. A.C. 1081.

in Chron. A.C. 1054.

lib. 1. hist. Hierosolym. p. 89.

lib. 2. hist. Hier. c. 6.

ep. 263.

In Chron. c. 41. & 44. V. Capitul. Carol. Calu c. 15. Hincmar. ep. 1. c. 6.

in vit. Lud. Crassi. dixit Sugerius : *Domino Regi humillimè supplicat, quatenus nobilem Baronem Hannonem nomine, Variam vaccam cognomine, Burbonensem Dñm iustitiam recusantem Imperialiter* (in ius) *traxerit.* Sed & illustres sacri ordinis viros, Anselmum Cantuariensem, Guillelmum Rhotomagensem, & alios eodem fore tempore fato functos, lib. 11. hist. A.C. 1109. Baronum cum elogio luget Ordericus : *Pro tantorum itaque transitu Baronum, videtur ipse mundus lugere.* Baronem & posterior ætas dixit D. Iacobum, Hispanorum tutelam. Ioannes Frossardus : *Or eurent-ils affection d'aller en pelerinage au Baron sainct Iacques.* vol.3.ch.30. 33. Et alio loco : *Et fit ses vœux deuant le benoist corps sainct, & Baron sainct Iacques.* Sed propriè Barones habuêre primores Vassos, qui immediatè Regem Dominum agnoscerent, vt in præcepto Henrici I. Regis Anglorum, apud Matthæum Paris : *Si quis Baronum meorum, Comitum, vel aliorum, qui de me tenent, mortuus fuerit.* Et in tabulis Anglicarum consuetudinum apud eundem : *Archiepiscopi, Episcopi, & vniuersa personæ regni, qui de Rege tenent in capite, habeant possessiones suas de Rege, sicut Baroniam.*

CAP. VI.

Episcopi, & Comites.

IAM à melioribus Ecclesiæ seculis, Regalibus oculos adiecere Pontifices, etiam sanctitate spectati. Ciuilem principatum Alexandriæ instituit Cyrillus Alexandrinus Episcopus, & ab eo Alexandrini præsules de imperio vrbis & Aegypti cum præfectis decertarunt. καὶ γὰρ ἐξ ἐκείνου, inquit

Socrates, ἡ ἐπισκοπὴ ἀλεξανδρείας παρὰ τὸ ἱερατικῆς τάξεως, καταδυναστεύειν τῶν πραγμάτων ἔλαβε τὴν ἀρχὴν : *Etenim ex illo tempore Alexandrinus Episcopus præter sacri cleri dominatum, rerum prætereà secularium principatum acquisiuit.* In Gallia, laborante Romano imperio, & Gothorum subsessione acciso, res publicas curarunt Episcopi, & præfectorum vices gesserunt. Iniquis conditionibus, Aruernorum injuriâ sancita per eos fœdera deplorat Sidonius, in Epistola ad Basilium. *Tu sacratissimorum Pontificum Leontij, Fausti, Græci, vrbe, ordine, caritate medius inueniris: per vos mala fœderum currunt, per vos regni vtriusque pacta, conditionésque portantur, &c.* Succedentibus Francis, præfecturas, Comitatus, & alia Regalium insignia passim accepere Episcopi, & Abbates, maximè Caroli Magni, & posthumorum principum munere, quod in reipublicæ commodum, nempe laïcorum potestatis librandæ causâ proniùs, quàm pietatis consilio factum interpretatur Vuillelmus Malmesburiensis : *Imperator* (Henricus V.) inquit, *omnes Episcopos, & Abbates regni sui, quod citra montes est fautores habebat, quia Carolus magnus pro contundenda gentium illarum ferocia, omnes penè terras Ecclesijs contulerat, consiliosissimè perpendens nolle sacri ordinis homines tam facilè quàm laïcos fidelitatem Domini reijcere; prætereà si laïci rebellarent illos posset excommunicationis auctoritate & potentiæ seueritate compescere.* Exin Episcopus Rhemensis Comitatu Rhemēsi, & monetæ procudendæ iure auctus à Ludouico Transmarino. Flodoardus : *Post hæc,* inquit. *Rex Ludouicus dedit Artoldo Episcopo, ac per eum Ecclesiæ Rhemensi per præceptionis Regiæ paginam, Rhemēsis vrbis monetam iure perpetuo possidendam; sed & omnem Comitatum*

lib. 7. hist. c. 7. Nicephor. Call. lib. 14. c. 14.

lib. 7. ep. 6.

lib. 5. de gest. Reg. Angl.

lib. 4. hist. Rhem. c. 27.

Remensem eidem contulit Ecclesiæ. Comitatum Beluacensem Rogero Episcopo Beluacensi transcripsit Odo Comes Campaniæ, ex permutatione cum Sancerrio in Biturigibus. Sigebertus : *Hoc tempore in Gallia Beluacensi vrbe, inclytus Rogerus decessit Episcopus, qui inter alia beneficia dedit Ecclesiæ sancti Petri, cui præsidebat, Attiacum in Normannia, & Montiacum in Vermandensi patria, Comitatum quoque eiusdem vrbis ab Oddone Campaniensi Comite impetrauit, dato ei pro commercio castro Syncerrio in Bituricensi territorio sito, quod sibi patrimonij iure competebat.* Comitatu Lugdunensi cessit Guido Comes in Guichardum Archiepiscopum, & Ecclesiam Lugdunensem, & ab eo tempore Archiepiscopi, & Canonici Lugdunenses indiuiduo iure gloriantur titulis Comitum Lugdunensium : testes sunt Paradinus, & Seuertius. Dudum & Episcopus Lemouicensis Comes eiusdem ciuitatis iactatur. Robertus Montensis : *Episcopus Lemouicen. qui erat Comes eiusdem ciuitatis, cùm per decennium vixisset in cæcitate, mortuus est.* In eodem Comitum stemmate celebrantur Episcopus Cadurcensis, Baro, & Comes Cadurcorum : Episcopus Mimatensis, Comes Gabalorum, & alij infiniti Galliæ præsules quos percensere otiosum esset. Quid in Germania? nónne Episcopi, & Abbates ferè omnes Comitum, & principum imperij titulos præferunt? de his Cæsarius Heisterbachcensis, *Vix credere possum quod vmquam aliquis Episcopus Alemaniæ possit saluari, quia penè omnes Episcopi Alemaniæ vtrumque habent gladium, spiritualē videlicet & materialem; & quia de sanguine iudicant & bella exercent, magis eos solicitos esse oportet de stipendijs militum, quàm de salute animarum sibi commissarum.* In Anglia occurrit Dunelmensis Epis-

A. C. 1014. & 1015.

A. C. 1177.

lib. 2. mirac. c. 28.

copus, qui iam à tempore Guillelmi Normanni Northumbriæ Comes non ſinè pretio factus eſt. Matthæus Paris : *Eodem quoque tempore Vualterus Dunelmenſis antiſtes contra dignitatem Pontificalem curis ſe immiſcens ſecularibus à Vuillelmo emit Nothanhumbriæ Comitatum, & Vice-Comitis agens vices, laïcali ſe foro immiſcuit* : Ex quo Dunelmenſes Epiſcopi Comites Palatini dicti, & hoc iure ſigillo inſculpſere militem cataphractum, phalerato equo inuectum, dextrâ gladium iactantem, alterâ inſignia Epiſcopatus præferentem, iuráque ſua regalia habuerunt; adeò vt proſcriptorum bona illis, non regi cederent, vt refert Guillelmus Camdenus. Hac de re Hugonem Dunelmenſem Epiſcopum, Comitem Northumbriæ ingenti pretio à ſe inueſtitum riſit Richardus I. Rex Anglorum, & hoc ſale aſperſit : *Magnus ego nimirum artifex, veteranum enim Epiſcopum,* inquit, *feci nouitium Comitem*, vt narrat Polydorus Vergilius. Odonem fratrem Baiocenſem Epiſcopum, Cantiæ Comitem, & Angliæ proregem, inſtituit idem Vuillelmus : & aliquando eo in carcerem conjecto, cùm is de priuilegio fori exciperet, lepidè reſpondit; ſe non Baiocenſem Epiſcopum, ſed Comitem Cantiæ cuſtodiâ tenere, vt narrat Ordericus Vitalis, & Vuillelmus Malmesburienſis. Nec ſolum Epiſcopi & Abbates Comitum dignitati inhiarunt, ſed & Canonici matricum Eccleſiarum, vt Canonici Lugdunenſes, qui æquo cum Archiepiſcopis iure, Comites Lugdunenſes dicuntur, vt prælibauimus : Et Canonici Briuatenſes in Aruernis, qui etiam Comitum nomine inſigniuntur. Denique non à regibus modò, ſed etiam à Romano Pontifice creati Comites Apoſtolici, vt loquuntur, quorum ius fuit ſpurios

A. C. 1075.

in Britãnia.

lib. 14. hiſt. Angl. V. Gui. Neuburg. lib. 4. c. 5. & lib. 5. c. 1.

Orderic. lib. 7. hiſt. Eccleſ. Malmesb. lib. 3. de geſt. reg. Anglor.

legitimare, & notarios instituere. Huius generis Comitem ab Innocentio IV. factum Reginaldum Mohun Anglum traditâ rosâ aureâ rectè obseruat Camdenus, suprà à me laudatus. Sed id genus Comitum facessere iussit Gallia regiæ Majestatis amantissima, vt liquet ex Benedicto, Boërio, & alijs forensibus.

in Britann.

Bened. in c. Rayn. in ver. & vxor. n. 199. Boer. decis. 123. styl. parl. Arr. 241. 4. parl.

Cap. VII.

Jus gladij.

IVs gladij gestandi insigne imperij & summæ potestatis: ferro vbique accingebantur Imperatores: vnde gladij depositio Vitellio mœstissimum signum fuit amissionis imperij. Tacitus. *Assistenti Consuli (Cæcilius Simplex erat) exsolutũ à latere pugionem, velut ius necis, vitæque ciuium reddebat.* Imperatoris gladium præferebat vnus Præfectus prætorio: de Tigillino Neronis præfecto, Philostratus: Τιγελλῖνος γὰρ ἐφ' ᾧ τὸ ξίφος ἦν τοῦ Νέρωνος ἀπήλαυνεν αὐτὸν τῆς ῥώμης: *Tigillinus enim cuius in manibus Neronis gladius erat Româ illum expulit.* Suram præfectum gladio cinxit Traianus his celeberrimis verbis apud Xiphilinum: λάβε τοῦτο τὸ ξίφος ἵνα ἂν μὲν καλῶς ἄρχω, ὑπὲρ ἐμοῦ, ἂν δὲ κακῶς κατ' ἐμοῦ αὐτῷ χρήσῃ: *Accipe gladium quo pro me si rectè imperaro, sin secus in me vtaris.* Gladium gestabat vnus Plautianus prefectus prętorio sub imperio Seueri. Herodianus: παρῄωρητό τε αὐτῷ ξίφος καὶ παντὸς ἀξιώματος σχῆμα ἔφερε μόνος. *Ensem prætereà suspensum gestabat, ceteráque omnia suprema dignitatis insignia.* Marci Antonini ensiferum, præfectum scilicet prætorio Bassum memorat Philostratus: βασσέου δὲ τοῦ πεπιστευμένου

Tacit. 3. hist. Suet. in Vitell. c. 15.

lib. 4. de vit. Apollon.

in Traiano. Plin. in paneg. Traian.

lib. 3.

lib. 2. de vit. Sophistar.

τὸ ξίφος θάνατον αὐτῷ φήσαντος ὁ Ἡρώδης ὦ λῷςε ἔφη γέρων ὀλίγα φοβεῖται. *Ibi cùm Basseas cui commissus erat ensis regius mortem ipsi interminatus esset, Herodes optimè inquit, senex rarò formidat.* Auguſtus diuiſis cum ſenatu, populóque prouincijs, præſidibus ius gladij in prouincijs geſtandi,& ius gladio necandi conceſſit; proconſulibus non item, Dio: τὴν τὲ στρατιωτικὴν στολὴν φοροῦντας, καὶ ξίφος, οἷς γε καὶ στρατιώτας δικαιῶσαι ἔξεστιν ἔχοντας. ἄλλῳ γὰρ οὐδενὶ οὔτε ἀνθυπάτῳ, οὔτε ἀντιστρατήγῳ, οὔτε ἐπιτρόπῳ ξιφηφορεῖν δέδοται ᾧ μὴ δὲ στρατιώτην τινὰ ἀποκτεῖναι ἐξεῖναι νενόμισται. *Statuit vt militarem habitum geſtarent, & gladium, & ius capite plectendi milites haberent; neque enim vlli Proconſuli, aut prætori, aut procuratori licebat gladio ſe accingere, quo ius gladij in milites adimebatur.* Inde gladio & cingulo cinctos præſides agnoſcit Nazianzenus non vno loco, & gladium incruentum his eſſe vult, vt in oratione ad præfectum iraſcentem: χριστῷ συναρχεῖς, χριστῷ δὲ συνδιοικεῖς παρ' ἐκείνου σοὶ τὸ ξίφος, οὐκ εἰς ἔργον ἀλλ' εἰς ἀπειλὴν ὃ καθαρὸν ἀνάθημα τῷ δεδωκότι φυλάττοιτο. *Cum Chriſto imperas, cum Chriſto adminiſtras, ab illo gladium accepiſti, non ad opus, ſed ad minas, purum anathema danti cuſtodias.* Et idem in Epiſtola ad Africanum: ἄρχων βοηθὸς ἀρετῆς καὶ ἀνταγωνιστὴς κακίας, κἂν τὴν ἀναίμακτον ἀρχὴν ἄρχῃς καθάπερ ἡμεῖς, κἂν τὴν μετὰ ξίφους καὶ τελαμῶνος: *Præſes virtutis adiutor, & vitij aduerſarius ſiue incruentum imperium gerat vt nos, ſiue cum gladio, & cingulo.* Gladio cincti etiam tribuni militum: his παραζώνιον, id eſt cingulum cum enſe tribuit Martialis.

lib. 53.

Orat. 17. id. ep. 194. Paul. ad rom. ep. 13.

ep. 46.

in apophoret.

Militiæ decus hoc & grati nomen honoris
Arma tribunitium cingere digna latus.

Gladio cincti Imperatori apparebant Tribuni militum,

de Chærea Tribuno militum percussore Caligulæ
lib. 19. antiq. Iud. c. 1. testis Iosephus. εἴωθέ τε ἐπὶ τοῦ παλατίου τὸ ξίφος ὑπεζωσμένος ὑπτικόν, ἔθος γὰρ τοῖς χιλιάρχοις τοῦ ἐζωσμένοις αἰτεῖν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὸ σημεῖον. *Móxque palatium armatus gladio petijt, quòd ità mos sit accinctos tribunos signum ab Imperatore petere.* Hinc tribunos extra ordinem in Hispaniam missos cum iure gladij, in
de vit. B. Martin. dialog. 3. Priscillianistas inquirendi causâ scribit Seuerus. *Et iam pridie,* inquit, *Imperator ex eorum sentẽtia decreuerat tribunos summâ potestate armatos mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensis vitam & bona adimerent.* Priuatis in vrbe ferri gestatione interdictum, vt tumultus in turba inermi
Plin. lib. 34. cap. 14. Dio. lib. 42. & 44. compescerentur, vt liquet ex Plinio & Dione. Galli inter ferrum & arma nati, promiscuè gladijs cincti leguntur, etiam in concilio: Liuius. *In his noua terribilisque*
lib. 21. *species visa est, quòd armati (ita mos gentis erat) in concilium*
li. 5. de bell. Gall. c. vlt. *venerunt.* Cæsar: *Armatum concilium indicit, hoc more Gallorum est initium belli, quò lege communi omnes puberes armati conuenire coguntur.* Imò & inter epulas Galli ferro non abstinuere, hinc cruenta Gallorum conuiuia narrat Athe-
lib. 4. Deipnosoph. cap. 13. næus ex Possidonio. κελτοὶ ἔνιοτε παρὰ τὸ δεῖπνον μονομαχοῦσι. *Celtæ nonnumquam super cœnam singulari certamine digladiantur.* Gladij procinctu Duces, Comites, virosque nobiles etiam posterior ætas à plebe distinxit in
Ligur. li. 3. Gallia. Gunterus de Friderico.

Vtque suis omnem depellere finibus hostem
Possit, & armorum patriam virtute tueri,
Quoslibet ex humili vulgo, quod Gallia fœdum
Iudicat, accingi gladio concedit equestri.

Quo ex loco intelligimus de nobilibus tantùm accipiendum Canonem XVII. Concilij Moguntini I. *Laïcis verò*

verò qui apud nos sunt arma portare non præiudicemus, quia antiquus mos est, & ad nos vsque peruenit. Non priùs verò Tyrones, id est iuniores milites, gladio accingebantur, quàm solennibus & conceptis precibus inaugurato, quas prodidit Ordo Roman' ex ritu Ecclesiæ Gallicanæ haustas, nî fallor, vt & alia pleraque: nec alio de fonte petijsse videntur Angli Gallorum sectatores. Ingulphus: *Anglorum erat consuetudo, quòd qui militiæ legitimè consecrandus esset, vespere præcedente diem suæ consecrationis ad Episcopum, vel Abbatem, vel Monachum, vel sacerdotem aliquem contritus & compunctus de omnibus suis peccatis confessionem faceret, & absolutus, orationibus, & deuotionibus, & afflictionibus deditus in Ecclesia pernoctaret; in crastino quoque Missam auditurus gladium super altare offerret, & post Euangelium sacerdos benedictum gladium collo militis cum benedictione imponeret, & communicatus ad eandem Missam sacris Christi mysterijs denuò miles legitimus permaneret.* Et Petrus Blesensis: *Sed & hodie Tyrones enses suos recipiunt de altari, vt profiteantur se filios Ecclesiæ, atque ad honorem sacerdotij, ad tuitionem pauperum, ad vindictam malefactorum, & patriæ liberationem gladium accepisse.* Hoc reuerētiæ verò tulit Ecclesia, vt Duces etiā & Comites, omnésque à rege gladium ponerēt à limine Ecclesiæ. Concilium Salegunstadiense: *Decretum est etiam in eodem concilio, vt nemo gladium in Ecclesiam portet, regali tantùm excepto.* Imò & milites penitentes armis omnino discingebantur, vt liquet ex varijs canonibus apud Gratianum, Capitulis Caroli M. & Epistola Iuonis Carnotensis: ob id penitentiæ causâ Episcoporum iudicio armis discinctus Ludouicus P. ex Adreualdo, Thegano, & alijs Scriptoribus. Deterioris æui labes hæc est, quòd plebeij nobilitatis insigne gladiū sibi assuerūt.

in Chron. Croylandt

ep. 94.

cap. 8. tom. 3. conc. p. 2.

Can. de his verò 26. qu. 7. c. quicūque. c admonere. 33. q. 2. c. contrarium de pen. d. 5. Capit. Car. M. li. 6. c. 90. Iuo. ep. 135.

de Casib. M.S. Galli. c. 7. Burchardus : *In hac pestilentia fideles huius Ecclesiæ inter se possessiones nostras diuidebant, ministeriales optimos mansus curiarum nostrarū eligebant, cellerarij Ecclesiæ iura villicationis, in modum beneficiorum habere contendebant, & contra consuetudinem quidam ex ipsis more nobilium gladium cingebant.*

de Casib. eiusd. M. c. 4. Et priùs Ekkeardus Iunior : *Nunc villici*, inquit, *majores locorum scuta & arma polita gestare inceperant, tubas alioquàm cæteri villani clanctu inflare didicerant, &c.*

Cap. VIII.
Jus majorum Officialium.

A Cvnabvlis Imperij Francici, majores Officiales habuere non Reges tantùm, sed & Reginæ, vt obseruatur ex varijs Gregorij Turonensis locis. Labente alterius Dynastiæ principatu, Regalibus inhiare Duces & Comites, & augustalium Officialium numero gloriari, vt Comitis stabuli, Cācellarij, Majoris Senescalli, Scutigeri, Dapiferi, Apocrisiarij, seu Archicapellani. Comiti Campaniensi aderant majores Officiales maxima ex parte hereditarij: apud Comitē Pictauensē Camerarij maximi vices fungebatur Comes Alnensis, & Comitis sigillū tenebat. Britanniæ Ducis Camerariū agebat Dñs castri Gyronij anno M.CCCVII. Bituricensis & Protocamerarius fuit Ioannes de Nantolio, vt docet Ioannes Tillius Scriptor peritissimus rerum Gallicarum. Dapiferum habuit Dux Normannorum : hoc munere functus apud Guillelmum spurium Guillelmus filius Osberni. Ordericus Vitalis: *Vuillelmo Dapifero Normanniæ Osberni filio insulam Vectam, & Comitatum Herfordensem dedit.* Celebratur apud Ro-

lib. 8. hist. Fr. cap. 32. lib. 9 c. 31. lib. 7. c. 27. lib. 5. c. 42.

lib. 4. hist. 1070.

bertum Montensem, *Robertus de Nouoburgo Dapifer & iustitia totius Normanniæ.* Legitur & Iuonis Epistola *Eudoni Dapifero Normanniæ.* Maiores officiales & hereditarios affectauit Richildis Comitissa Hannoniæ, coniux Balduini cognomine Boni, Comitis Flandriæ: Aegidius Aureæ Vallis: *Hæc etiam Comitissa in curia sua cum Balduino filio suo officia hereditaria instituit, Dapiferorum scilicet & pincernarum, Panetariorũ, & coquorũ, Camerariorũ, & Ostiariorũ.* Nec Ciuiles tantũ, sed etiã sacros officiales, vt Archicapellanũ, & cœtum clericorũ regium in morem suo comitatui adhibuere Duces & Comites. Notantur in Concilio Aurelianensi IV. Cabillonensi I. clerici obseruantes potentiorum, quòd Episcopum Diœcesanum & Archidiaconum non audirent. Celebratur Herluinus Cancellarius Hugonis magni Ducis Francorum & princeps capellæ Ducis. Ordericus: *Herluinus,* inquit, *Cancellarius Abbas erat sancti Petri de Puncto, ibique venerabiles reliquias Hugonis magni collocauit imperio; & mox Herluinus quidem quia sacerdos erat & Abbas canonicorum sancti Petri & capellæ Ducis Capellanorum maximus, caput & majorem partem ossium sancti Ebrulfi sibi retinuit.* Bertulfum Archicapellanum & Cancellarium Comitis Flandrensis memorat Gualterus Taruanensis: *Erat illis temporibus Præpositus quidam Brugensis Bertulfus nomine, Archicapellanus, & Cancellarius totius Flãdrensis Curiæ.* Capellam Palatinam Diuione instituit Hugo III. Dux Burgũdiæ an. M.C.LXXII. ex fide præcepti fundationis editi ab Auberto Miræo, de qua meminit quædam decretalis Epistola Innocentij III. Suam & Capellam habuere Dynastæ Bituricenses, quam sanctã nuncupauit Pragmatica. Aulicos quoque officiales sibi adstruxere Episcopi,

in suppl. Sigeber. 1160. ep. 27.

in gest. Leod Pontif. c. 3.

Aur. IV. c. 7. & 26. Cabil. I. c. 14.

lib. 6. hist. p. 622.

in vit. S. Carol. Comit. Flandr.

cap. cũ Capella. ex. de priuileg. pragm. in prœm. §. in qua quidẽ.

Baldric. li. 1 hist. Hierosl. mit. Orderic. lib. 9. hist. 1097.

& Abbates, exemplis æui corrupti: laudatissimus inter sacræ expeditionis heroës Baldrico Dolēsi, Orderico, & alijs, *Alanus dapifer sacræ Ecclesiæ Dolensis Archiepiscopi.* Majores officiales Camerariū, Marescallum, pincernam, & alios id genus iam olim iactitauit Abbas sancti Dionysij. Marescallum in obsequijs habuit præpositus de Parays Matisconēsis Diœcesis, qui ei præstò esse tenebatur pro rebus Ecclesiæ excurrenti, auctore Ioanne Tillio. Baiulum suum itineris comitem, & martyrij testem habuit Abbo Abbas Floriacēsis: *Tandem*, inquit Aymoïnus, *talibus impulsus allegationibus impendente iam vltimo vocationis suæ die, secūdò iter arripuit: hos ex Monachis itineris comites assumens supranominatum Remigium, méque qui hæc scribo Aymoïnum, cum Guillelmo suæ venerantiæ, iuxta Abbatum morem, tum Baiulo.* Abbati Prumiensi in Germania non defuit suus pincerna, & dapifer. Cæsarius Heisterbachcensis: *Miles quidam Henricus nomine, de Castro Falkinstein oriundus, pincerna fuit Cæsarij Monachi nostri, tunc Abbatis Prumiæ.* Et alio loco: *Duo iuuenes seculares nondum milites, ex quibus vnus erat Dapifer Abbatis Prumiæ.*

de vit. S. Abbon. c. 17.

lib. 5. de miracul. c. 2.

eod. lib. cap. 30.

Cap. IX.

Pares Galliæ. Pares Curiæ, siue curtis.

cap. 1. in pr. & §. si quis. si de inuest. inter dom. & vass. lis or. cap. 1. §. si enim. quid sit inuest. cap. 1. quid sit inuest. cap. imperialem. §. præterea. de

Pares curiæ, siue curtis dicuntur in libris feudorum conuassalli, qui ab eodem Domino feuda tenent, quasi pares dignitate, & ἰσότιμοι inter se: præcipua horum gemina insignia; primum quòd inuestitura feudi non fit sinè præsentia parium; alterū quòd cognitio de feudo inter Dominum feudi, & vassallum suppetit paribus curiæ. Fri-

dericus apud Radeuicum: *Præterea si de feudo inter duos vassallos sit controuersia, Domini sit cognitio, & per eum controuersia terminetur: si verò inter Dominum & Vassallum lis oriatur per pares curiæ à Domino sub debito fidelitatis coniuratio terminetur.* Et Otho Frisingensis priùs vbi ordinem iudiciorum Hungariæ obseruat: *Nulla*, inquit, *sententia à principe, sicut apud nos moris est, per pares suos exposcitur.* Moribus nostris iam à Carolo M. Comitibus asciti pares, qui eis pro tribunali ius dicētibus adsiderent & sub his militarent. Capitulare Caroli M. *Quicunque ex his qui beneficium principis habent parem suum contra hostes communes in exercitu pergentem dimiserit, & cum eo ire, vel stare noluerit honorem suum, & beneficium perdat.* Præceptum concessionis, quod fecit Ludouicus P. Hispanis qui ad se confugerunt. *Hi verò qui posteà venerunt, etsi aut Comitibus, aut vassis nostris, aut paribus suis se commendauerunt, & ab eis terras habitandas receperunt, sub tali forma eas in futurum & ipsi possideant, & suæ posteritati derelinquant.* Et Capitulare Caroli Calui ad Francos & Aquitanos: *Et si talis est causa, vt inde illum familiariter non debeat ammonere, & ante suos pares illum in rectam rationem mittat, & ille qui debitum pactum, & rectam legem, & debitam seniori reuerentiam non vult exhibere & obseruare, iustum iustitiæ iudicium sustineat.* Comitatibus demum in perpetua beneficia productis, pares eodem iure permansere. Frodoardus: *Nec non Pontigonem fiscum, quem Heribertus inuaserat, aliámque munitionem Rex,* (is erat Ludouicus Transmarinus) *contra Victuriacum instruit, & quosdam sibi fideles ex paribus Vualterij ad custodiam ibi dimittit.* Hoc pacto Duci Aquitaniæ & Normanniæ sui fuere pares, ex quo Ioannes Rex Anglorum, & vtriusque prouinciæ Dynasta, Hu-

proh. feud. aliē. per. Fr. c. cæterum c. nouit verf. non enim de iud. c. cum. contingat de for. comp. Radeuic lib. 2. c. 5. Oth. Frisin. li. 1. de gest. Frid. c. 31.

lib. 3. c. 71.

tit. 16. citoc.

A. C. 952.

gonem Brunum, Comitem Marchiæ, & Augei Comitẽ prouocantes ad Philippum Auguſtũ reuocabat ad ſuum forum, & judicium ſuorum Parium. Guillelmus Brito,

Philipp. 6.

Accedant igitur priùs ad me, iudiciòque-
Stent noſtro, faciam quicquid ius iuſſerit illis,
Conſiliòque illos Parium tractabo ſuorum.

in libell. de Comit. palat. Camp.

Nec non Campaniæ Comiti ſeptem fuere Pares, quos enumerat Petrus Pithœus. Epiſcopo Cameracenſi vt Dño temporali, ſui etiam adfuere Pares, quorum iudicio definita lis quæ erat inter Hugonem conuaſſallum & Dominum. Baldricus Nouiomenſis: *Mandauit igitur Epiſcopus ei* (Hugoni) *non ſemel, ſed plus vice tertiâ vt ante conſpectum eius veniens præſentibus comparibus ſuis, in rectum ſtaret de injuſticia ſua; ipſe verò crebro ſub nomine terræ ſuæ, & in fidelitate quam iurauerat commonitus ad vltimum ante conſpectum Domini ſui, præſentibus comparibus ſuis venit, ſed de quibuſcumque interpellatus eſt rectum facere nolens iniuſtior quàm veniret receſſit; vnde compares eius & alij quamplurimi nobiles, qui communi vtriuſque causâ huic placito interfuerunt H. reum vocantes terram quam de Epiſcopo tenebat ei abiudicauere.* Huiuſmodi & apud Anglos fuere pares feudi. Ob id notatur Henricus III. Rex Anglorum quod Vuillelmum de Ros Anglum feudo abdicaſſet ſinè iudicio parium ſuorum. Matthæus Paris: *Et eodem tempore, quia non ſuppetebat facultas cuidã nobili de regno ſuo Angliæ ſc. de borealibus partibus, Vuillelmo videlicet de Ros, vt moram faceret cum Rege in partibus tranſmarinis, præcepit Rex præcipitanter vt terris ſuis licèt ſinè iudicio parium ſuorum diſſeiſiretur.* Seriùs nî fallor Regni Galliarum Pares exorti: ſunt qui Carolo M. acceptos ferunt, ſed merè nugantur; nullum enim de his veſtigium apud coæuos Scriptores qui rem adeò celebrem non fuiſſent ſilentio prætertituri:

lib. 3. chr. Camer. c. 75.

in Henr. III. 1242.

longè probabilius fuerit Pares Galliæ non ante Robertum Regem institutos, nam & congruum maximè huic tempestati fuit consilium, vt eo honoris consortio in lubrico regni statu maiores demulcerentur. Et prima omnium quæ Pares Galliæ disceptatores habuit lis, ea fuit inter Richardum Normanniæ Ducem, & Odonem Carnotēsis pagi & Campaniæ Comitem, de successione castri Drocensis, de qua insignis Epist. Odonis Comitis ad Robertum Regem, inter Fulberti Epistolas. *Nec sibi competere dicebat, vt me ad tale iudicium exhiberet sinè conuentu Parium suorum, hæc causa est cur tibi ad placitum non occurri.* Nempe iam olim horum muneris fuit de majoribus regni causis & litibus inter Pares, & ipsorum delictis cognoscere. Iudicio Parium exheredatus, vt loquuntur, siue proscriptus Ioannes Rex Anglorū ob nefariam necem Arturi nepotis, & feuda quæ tenebat in Gallia fisco commissa, vt narrant Matthæus Paris, Matthæus Vuestmonasteriensis, & alij Scriptores, qua de re insignis extat Epistola Innocentij III. in libris decretalium. Et paulò antè idem Ioannes postulatus apud Philippum Augustum à Comite Engolismensi & Comite Augei, vltrò se submisit iudicio Parium. Guillelmus Brito.

Fulbert. ep. 96.

A.C. 1202.

cap. nouit de Iudic.

lib. 6. Philippid.

His ego sum Dominus, tu Rex mihi, vera fatebor,
Absit vt à veri mea tramite verba reflectam;
Ius tamen est, & tu rectum esse fateberis, vt qui
Sunt mihi subiecti subeant examina nostri
Prima fori; qui si defecero fortè, quod absit,
Iudicio Parium tunc me tractabo meorum.

Hoc argumento Henricus III. Rex Anglorum cùm rogaretur, vt Barones & nobiles quasi non iure absque iu-

dicio parium damnatos restitueret: *Non sunt* (inquit Petrus Vuintoniensis Episcopus apud Matthæum Paris)
A.C. 1233. *Pares in Anglia sicut in regno Francorum, vnde licet Regi Anglorum per iustitiarios quos constituerit quoslibet de regno reos proscribere, & mediante iudicio condẽnare.* Primariæ & pariũ in hunc diem partes fuere solenni Regum inaugurationi sua obsequia impẽdere, & regni insignia præferre, vt in Philippi Augusti coronatione primùm quod sciamus
1. Henr. II. vsu celebratum. Rogerus Hoüedenus: *Henricus autem Rex Angliæ filius in progressione à thalamo vsque in Ecclesiam ipso die coronationis ibat ante illum, gestans coronam auream de iure Ducatus Normanniæ, qua prædictus Philippus coronandus erat, & Philippus Comes Flandriæ præibat ferens ante illum gladium regni.*

Cap. X.
Pedagogiani. Librata.

V. Curtium lib. 8. AVITAE dignitatis argumento, nobilium scilicet puerorũ, quos veteres pædagogianos, nostri pagios appellarunt stipatu, hodiéque gaudent Duces & Comites, principalis fastigij simiæ, & stulti adsectatores. Inter sacri Romanorum Imperatorum cubiculi ministeria fuit cœtus pædagogianorum. Ammianus:
lib. 29. *Adultus quidam ex his quos pædagogianos appellant ad obseruandum venaticam prædam Spartanum canem retinere dispositus ante prædictum tempus absoluit: assultu eius euadere conantis adpetitus, & morsu, idéoque necatus ad exitium fustibus eadem humatus est die.* Et Tertullia-
Apologet. c. 13. nus: *Quum de pædagogijs aulicis, nescio quem cynædum Deum facitis.* Hos purpureâ veste insignes pingit Ammianus alio

alio loco : *Procopius vt Regius minister indutus à calce ad pubem in pædagogiani pueri speciem purpureis opertus tegminibus pedum, hastatúsque, purpureum itidem pannulum læuâ manu gestabat.* Et præfecto sacri cubiculi parebat primicerius pædagogiorum ex Notitia imperij & Constitutionibus Imperatorum. Priuatis etiam potentioribus certatim in obsequijs fuere ingenuorũ pædagogia: de his frequens mentio in iure: quàm delicatè curarentur Seneca: *Omnium,* inquit, *pædagogia oblitâ facie vehuntur, ne sol, ne frigus teneram cutem lædat :* His pubescentibus fibula argentea imposita, vt Venere abstinerent. Plinius: *Iam verò pædagogia ad transitum virilitatis custodiuntur argento.* Imò & cùm principes viri procedebant, præibant Cursores. Seneca: *O quàm cuperem,* inquit, *illi nunc occurrere aliquem ex his trossulis in via diuitibus, cursores & Numidas, & multum ante se pulueris agentem.* Et idem alio loco: *Omnes iam sic peregrinamur, vt illos Numidarum præcurrat equitatus, vt agmen cursorum antecedat.* Iuniores huiusmodi ministros in delicijs habuere præcipuè Franci dynastæ, pueros simpliciter Gregorius Turonensis de Ranchingo : *Nam si ante eum, vt assolet, conuiuio vtenti puer cereum tenuisset, nudari eius tibias faciebat.* Pædagogos, seu pagios dixit posterior ętas: quò fortè allusit Iuo Carnotensis sæpiùs, cùm antistites ex iunioribus laïcis lectos pædagogos appellitat. Nec laïcos solùm, sed etiam Episcopos cinxit turba comatorum. Bernardus ad Eugenium Papam: *Discant à te Coëpiscopi tui comatulos pueros, & comptos adolescentes secum non habere, certè inter mitratos discurrere calamistratos non decet.* Priuata æquè, ac palatina pædagogia distinxit cultus & vestis: libratas dixere id genus vestium, quod annuatim die solenni eas libera-

lib. 26.

l. vlt. C. de diuers. offic.

l. item. apud Labconem. §. comitem ff. de iniur. l. quæsitum 12. §. si instruct. ff. de instr leg. Senec. ep. 123. Plin. lib. 33. c. 12. V. mart. 9. Epig. 28. ep. 87.

ep. 123 adde Suet. in Nerõ c. 30. Petron. in Sat. Mart. lib. 10. ep. 13.

lib. 5. hist. c. 3.

ep. 6. 89. 95.

lib. 4. de Consid.

A.C. 1339. in Henr. IV. rent suis, id est erogarent. Hinc decretum in quosdam Dominos, Thomæ Vualsingano: *Et quòd ipsi, nec aliquis illorum det libratas, vel signa, nec faciat retinentiam hominum, nisi officiariorum intrariorum in suis domibus, & officiariorum extra ad gubernanda hospicia, terras, & possessiones eorum.*

CAP. XI.

Ius Curiæ, siue Tinelli.

SOLEBANT olim Imperatores solennia epula annuatim celebrare, illustribus honoris causâ vocatis, κλητέρια dixere recentiores græci. His abstinuit Iustinianus, sumptu in rem pauperum verso. Cedrenus: καὶ τὰ δὲ ἔτους κτητέρια, lege, κλητέρια, τῆς δωδεκαημέρου οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ τὰς ἐξόδους αὐτῶν δέδωκε τοῖς πτωχοῖς. *Consueta etiã Clitoria duodecim dierum non egit, sed quod illis fuerat impendendum pauperibus elargitus est.* Clitoria ne omitteret Leo Philosophus deficiente Augustâ, Annam Zoës natã coronâ donauit. Idem Cedrenus: λέων δὲ ὁ βασιλεὺς μὴ δυνάμενος τὰ κατὰ τύπον ἐκτελεῖν κλητώρια αὐγούστης μὴ οὔσης στέφει ἄνναν τὴν θυγατέρα Ζωῆς. *Porrò Imperator cum statutis præceptas inuitationes peragere non posset Augustâ mortuâ, coronat Annam filiam Zoës.* Ex more & ab Imperatoribus Rogæ, seu donatiua annua solennibus diebus proceribus præbita. Cedrenus: ἐξελθὼν, Leo, οὖν καὶ τὴν συνήθη διανομὴν τῆς ῥόγας ποιησάμενος. *Egrediens Rogas de more distributurus.* De Leone Argyropoli idem Cedrenus: τὴν διανομὴν δὲ τῶν συγκλητικῶν ῥόγας ποιησάμενος: *Dona senatorum, id est Rogas distribuens.* Hásque suo æuo in desuetudinem abijsse narrat Balsamo.

Cedren. in Iust. p. 316.

Cedren. in Leon. ph. p. 491.

Cedren. p. 506.

idem. p. 603.

lib. 7. medicat. ep. de Incens.

Haud dissimili majestatis colendæ studio Francorum Reges, solennes cõuentus, seu curias in festis Paschæ, Natalis Christi, & alijs insignioribus, proceribus condixerunt, eásque conuiuiorum hilaritate, ludorum equestriũ pompâ, & vestium, aliorúmque xeniorum largitione condierunt. De Carolo Magno testatum facit Turpinus Rhemensis: *In quatuor solennitatibus per circulum anni, præcipuè in Hispania curiam suam tenens, coronam regiam & sceptrũ gestabat, die scilicet Natalis Domini, & die Paschæ, & die Pentecostes, & die sancti Iacobi.* Plerumque id genus conuentuum cogebatur in cœnobio sancti Dionysij, sed inde emergente religionis labe, pietate regũ Clypiacum tranferri placuit, vt cœnobitarum quieti consuleretur. Vetus diploma regium, quod descripsit Dubletius historiæ Dionysianæ scriptor diligentissimus: *Cùm igitur mansionem sæpè in castello sancti Dionysij haberemus, ibique velut in nostro proprio residentes palatio, diebus festiuis curiam nostram solennem ageremus, & hoc esset impedimento fratribus Monachis ibidem Deo famulantibus, placuit nostræ serenitati ex consultu fidelium nostrorum ab illo castello recedere, & deinceps eandem curiam ijsdem festiuitatibus transferre, non longè tamen ab eodem castello in nostro videlicet Clypiaco Palatio, vt Ecclesiâ patroni nostri magni Dionysij ab omni inquietudine intrepidâ permanente, nullus secularis strepitus fratres impediat, quo minùs valeant iugiter pro nobis Domini misericordiam attentiùs deprecari.* Et hæc lætitiæ publicæ argumenta edidere nostri optimi Principes, non solùm in illustres, sed etiam in plebeios: vnus pro multis è triuio Monstreletius: *Et tindrent à cedit iour lesdits Roy & Royne, noble court & large: & tous leurs Anglois qui estoient là venus à ceste Feste, & là le peuple de Paris en grand nombre, allerent*

de gest. Car. M. c. 20.

lib. 3. hist. c. 3.

vol. 1. Chrõ. c. 163.

audit Chastel du Louvre, pour voir lesdits Roy & Royne d'Angleterre seans ensemble, en portant Couronne; mais ledit peuple sans estre administré de boire ne de manger, par nuls maistres d'Hostels de leans se partirent, contre leur coustume, dont ils murmurerent ensemble: car au temps passé quand ils alloient en si hautes solemnitez à la Court de leur Seigneur le Roy de France, estoient administrez des Gouuerneurs de boire & manger à sa Court, qui estoit à tous ouuerte; & là ceux qui se vouloient seoir estoient seruis tres-largement, par les seruiteurs du Roy des vins & viandes d'iceluy. Huiusmodi curialem ἐκκλησίαν, eadem ipsa ætas vulgò Tinellum appellitauit, translatitiâ, vt opinor, voce à græco τήνελλος, Pæanem, triumphum reddas. Aristophanes,

in Equitib. act. 1. sc. 3. ἀλλ' ἐὰν μὲν τι γε νικᾷς τῇ βοῇ, τήνελλος εἶ.
At si illum vincas clamore, triumphus eris.

τήνελλος inquit ibi Scholiastes, κευμάτιον ἐπινίκιον. A nostris ad Reges Anglicos transijt solennis hic ritus curiæ euocandæ. A.C. 1224. Matthæus Paris: *Rex Anglorum Ioannes ad natale curiā suam tenuit apud Vuindleshore, vbi multa magnatum suorum multitudini festiua distribuit indumenta.* Sed & imperatoribus Germanicis curiam celebrare solenne fuit. Auctor vitæ Henrici IV *Continuò Rex* (is erat Henricus V.) *vt fauentem sibi fortunam vrgeret, curiam Moguntinam ad Natalem Domini indixit, inuitauit proceres, accersiuit multos, vt cunctis innotesceret, quia Dominus rerū esse vellet.* Nec reges dūtaxat, sed & Duces & Comites curię habēdę ius certatim euindicarūt: hoc vsi sunt in suppl. Sigeb. 1173. Anglici Reges etiam in Normānia, & alijs cismarinis partibus iure Ducatus. Robertus Montēsis: *Hēricus Rex iunior ad natalem fuit ad Bur iuxta Baioc, & quia tunc primū tenebat curiam in Normannia, voluit vt magnificè festiuitas celebrare-*

tur: interfuerunt Episcopi, Abbates, Comites, Barones, & multa multis largitus est, &c. Et hoc iuris adeò summo imperio inauulsum, vt interim dum Dux, vel Comes solennem curiam foueret, Baronibus nefas esset suam clientibus curiam indicere. Idem Robertus : *Rex Henricus tenuit curiam apud Cadomum, & prohibuit ne aliquis Baronum teneret curiam, sed venirent ad suam.* in suppl. Sigeb. 1182.

CAP. XII.

Vestis Ducum & Comitum: pelles preciosæ.

NOBILIVM varia insignia pro varietate gentium. Atheniensibus Cicadæ auro fabrefactæ, crinibus implexæ Aristophanes.

ἀρχαῖά γε, καὶ δυπολιώδη καὶ τεττίγων ἀνάμεστα. in Nubib. act. 3. sc. 3.

Antiqua hæc sunt & Iouialia & plena cicadis.

Et Scholiastes illo loco : ὅτι ἀρχαιότατοι τῶν ἀθηναίων τέττιγας χρυσοῦς ἐν τοῖς τῶν τριχῶν πλέγμασιν εἶχον. *Antiquissimi Atheniensium cicadas aureas crinium cirris habuere.* Tertullianus : *Debebunt etiam & ipsi aliqua sibi insignia defendere, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Atheniensium, aut cirros Germanorum, aut stigmata Britonum.* Romanis lunati calcei, purpureique. de veland. virg. c. 10.

Zonaras : τοῖς δὲ εὐπατρίδαις τὰ ὑποδήματα ἄσυκα καὶ τῇ τε ἐπαλλαγῇ τῶν ἱμάντων, γὰρ τῷ τύπῳ τοῦ γράμματος ἐκεκόσμηντο ἵν᾽ ἐκ τούτων δοκοῖεν ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν τῶν κατ᾽ ἀρχὰς βουλευσάντων κατιέναι, τὸ γράμμα γὰρ ῥῶ φασὶν εἶναι ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑκατὸν ἐκείνων ἀνδρῶν δηλωτικὸν ὄν, ἢ ὡς τοῦ τῶν ῥωμαίων κατάρχον ὀνόματος. *Patricij calceos vrbanos gestarunt, & corrigiarum implexione & forma litteræ adornatos, vt à centum senatoribus orti esse vide-* tom. 2. Annal. p. 14.

rentur. Litteram autem fuisse tradunt R. siue quòd ea centenarium numerum significet, siue quòd prima nominis Romani sit lib. 2. de vit. Sophist. in Herode. *littera.* Hoc nobilitatis insigne illustrat Philostratus: Βραδείας ὁ τῆς ῥηγίλλης ἀδελφὸς, εὐδοκιμώτατος ὢν ἐν ὑπάτοις, καὶ τὸ ξύμβολον τῆς εὐγενείας περιηρτημένος τῷ ὑποδήματι: τοῦτο τέ ἐστιν ἐπισφύριον ἐλεφάντινον μηνοειδές: *Bradeas Regillæ frater celeberrimus inter Consules & nobilitatis notam appositam calceis gestans, hoc verò signum talare eburneum est, lunulæ instar.* Lib. 2. ep. 29. & lib. 1. ep. 50. Martialis de Senatorum calceis:

Non extrema sedet lunatâ lingula plantâ,
Coccina non læsum cingit aluta pedem.

Itiner. lib. 1. Gothis insigne vestis pellicea, vnde Gothi pelliti passim; Rutilius Numatianus,

Ipsa Satellitibus pellitis Roma patebat.

in Ruf. Claudianus.

Mærent captiuæ pellito iudice leges.
de bell. Getic. *Crinigeri sedere patres, pellita Getarum*
Curia.

Hâc notâ reges Gothos à Romanis imperatoribus di- lib. 7. in conc. post ep. 9. & lib. 1. ep. 2. stinguit Sidonius: *Non ille semel pro hac ciuitate stetit ante pellitos reges, vel ante principes purpuratos.* Pelliti occurrunt & Burgundiones, & castorinis vestibus amicti: de his Si- lib. 5. ep. 7. donius ad Thaumastum: *Libenter incedunt armati ad epulas, albati ad exsequias, pelliti ad Ecclesias, pullati ad nuptias, castorinati ad litanias.* Francis etiam vestis lutrina, vel marturina, aliisve pretiosis è pellibus in delicijs fuit: de in vit. Carol. M. Carolo magno, Eginartus: *Vestitu patrio,* inquit, *hoc est Francico vtebatur, ad corpus camisiam lineam, & feminalibus lineis induebatur, deinde tunicam quæ limbo serico ambiebatur, & tibialia, tum fasciolis crura, & pedes calciamentis constringe-*

bat, & ex pellibus lutrinis thorace confecto, humeros ac pectus hyeme muniebat. Geraldo Aureliacensi Comiti pelliceam, vtpotè Comitibus familiarem assuit Odo Cluniacensis : *Vestimentis autem pelliceis super vestibus lineis vtebatur, quia genus istud indumenti solent clerici vicissim, & laïci in vsum habere.* Duces & Comites Francos in Syriacam expeditionem contendentes or[illegible]u pellium vsos non sinè admiratione Græcorum, testem habemus Albertum Aquensem : *Imperator autem tam magnifico & honorifico Duce viso* (Gothofredum intelligit) *eiúsque sequacibus in splendore & ornatu preciosarũ vestium tam ex ostro, quàm aurifrigio, & in niueo opere harmelino, & ex mardrino, grisióque, & vario, quibus Gallorum principes præcipuè vtuntur, vehementer admirans honorem, ac decorem illorum, primum Ducem in osculo benignè suscepit.* Religiosiùs D. Ludouicus, ex quo transmarinum iter ingressus, cultu variarum pellium abstinuit. Vuillelmus Nangius : *Ab illo enim tempore numquam indutus est squaleto, vel panno viridi, seu bonneta, nec pellibus varijs, sed veste nigri coloris, vel camelini, seu persei.* Germanis etiam proceribus iam olim in pretio fuit vsus marturinæ vestis. Helmoldus : *Pruzi pellibus abundant peregrinis, quarũ odor lethiferum nostro orbi superbiæ venenũ propinauit, & illi quidẽ vt stercora hæc habẽt, ad nostram credo damnationem, qui ad marturinam vestem anhelamus, quasi ad summam beatitudinem : itaque pro laneis indumentis, quos nos appellamus Faldones, illi offerunt tam pretiosos martures.* Hispanis etiam notæ fuere vestes peregrinis è pellibus, & in luctu abiectæ : *Vidi*, inquit Petrus Cluniacensis, *nuper ipse in Hispanijs constitutus, & admiratus sum antiquum hunc morem ab Hispanis adhuc omnibus obseruari; mortua quippe vxore maritus, mortuo marito*

lib. 2. de vit. S. Gerald. c. 3.

l. 2. hist. Hierosl. c. 16.

de gest. S. Ludou.

lib. 1. hist. Slau. c. 1.

lib. 4. ep. 17.

coniux, mortuis filijs patres, mortuis patribus filij, defunctis quibuslibet cognatis cognati, extinctis quolibet casu amicis, amici statim arma deponũt, sericas vestes, peregrinarũ tegmina pelliũ abijciunt. Gloriãtur hodiéque Angli veste è pretiosis pellibus: pallium Sabellinis pelliculatum Regi Anglorum seruitij nexu debuit Lincolniensis Episcopus; teste Rogero Hoüedeno, ídque genus vestium ea ætas Comitissas appellitauit, à Comitibus haud dubiè qui plerumque his vestiebantur. Matthæus Paris: *Vestésque festiuas, quas vulgus Comitissas appellat.* Nec Duces, Comitésve modò, sed & Episcopos & Abbates pretiosas pelles nimiùm affectasse, prodit vetus querela patrum. Ambrosius: *Castorinas quærimus, & sericas vestes, & ille se inter Episcopos credit esse altiorem, qui vestem induerit clariorem.* Et Bernardus in Epistola ad Henricum Senonensem: *Despiciant iam textricum, siue pellificum, & non proprijs operibus gloriari, & murium rubricatas pelliculas, quas gulas vocant manibus circumdare sacratis, & sacrantibus tremenda mysteria.* Episcoporum insaniam in huiusmodi vestibus deplorat & Petrus Damiani, in Epistola ad Episcopos Cardinales: *Non ergo constat Episcopatus in turritis Gebellinorum, transmarinarũmque ferarum pileis; non in flammantibus martorum submentalibus rosis, non in bractearum circumfluentium phaleris, non denique in glomeratis constipantiũ militum cuneis, neque in frementibus, ac spumantia fræna mandentibus equis, sed in honestate morum, & sanctarum exercitatione virtutum.*

in Richardo I. A.C. 1195.

in Henr. III.

de dignit. sacerd. c. 4.

ep. 42.

lib. 2. ep. 1.

CAP. XIII.

Cap. XIII.

Insignia illustrium domuum. Fastigium. Ius gyroëta. Turres. Ferarum cornua, vel capita præfixa foribus. Vuarennæ, siue luci.

SVis insignibus magnatum ædes à priuatis vbique ferè gentium distinctæ. In Græcia ædium tecta plana fiebant; ædes verò sacræ in culmen & fastigium assurgebant ἀκρωτήριον ἀετὸν, & ἀέτωμα dixere græci, quòd templorum fastigia ità decliuia essent, vt speciem aquilæ alas demittentis effingerent. Pausanias de sepulchris Sicyoniorum: καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἐπίθημα ποιοῦσι κατὰ τοὺς ἀετοὺς μάλιστα τοὺς ἐν τοῖς ναοῖς: *His fastigia imponunt eâdem specie quâ sunt templorum culmina quæ aquilas vocant.* Et alio loco: τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς ἡρακλῆς καὶ νίκαι πρὸς τοῖς πέρασίν εἰσιν. *In aquilis seu fastigio hercules & victoriæ in extremo sunt*: Et rursus alio loco. ὕψος μὲν δὴ αὐτοῦ ἐς τὸν ἀετὸν. *Aquilas fastigium vocant.* Et Suidas: ἀετώματα τὰ τῶν ἱερῶν στεγάσματα πτέρυγας καὶ ἀετοὺς καλοῦσιν: *Templorum tecta alas & aquilas vocant*: Tamen & potentum domus templorum instar fastigijs & aquilis decoratas obseruatu dignum: eò alludit Aristophanes,

in Corinthiac. p. 56. eod. loc. p. 106. in Eliac. I. in voc. ἀετώματα.

τὰς γὰρ ὑμῶν οἰκίας ἐρέψομεν πρὸς ἀετὸν.

Has enim vestrûm domos cooperiemus ad aquilam.

in auib. p. 594.

Romæ triumphalium ædium insigne fuit, vt fores aperirentur in publicum. Plinius: *Summúsque*, inquit, *illarum honos erat, sicut in L. Valerio Publicola, qui primus Consul fuit cum L. Bruto post tot merita & fratre eius, qui bis in eodem ma-*

lib. 36. c. 15. id. Plut. in Valer. Publ. Ascon. in Pisonian.

gistratu Sabinos deuicerat, adiici decreto vt domus eorum fores extra aperirentur, & ianua in publicum reijceretur: hoc erat clarissimum insigne inter triumphales quoque domos. Prostratâ republicâ, culmine & fastigio insignitæ Cęsarũ domus, quod proprium ante fuit templorũ & sacrarum ædium. Cæsari primum decretum fastigium inter alia diuinitatis decora. M. Tullius: *Quem maiorem, inquit, honorem consecutus erat, quàm vt haberet puluinar, simulachrũ, fastigiũ, flaminem.* Exinde domus Augustæ non sinè culmine & fastigio, & ei Deorũ statuæ imponi solitæ, vt templorũ fastigijs. Spartianus de Pescennio Nigro imperatore: *Domus eius hodie Romæ visitur in campo Iouis, quæ appellatur Pescenniana, in qua simulachrum eius in trichoro constituit;* id est in fastigio. Et Vopiscus: *Imago Apollinis quæ ab his colebatur ex summo fastigio in lectulo posita sinè cuiuspiam manu deprehensa est.* Nec caruere suis ornamentis Francicorum Ducum, Comitum & nobilium domus: visuntur hodiéque turritæ & fastigiatæ. Frodoardus: *Dux Conradus quibusdam infensus Lotharienfibus, turres quorumdã deijcit, & quosdam Virdunensium honoribus priuat.* Et Anonymus scriptor vitæ Ludouici VIII. de expugnatione Auenionẽsis vrbis: *Ad mandatũ igitur legati, & Rege imperante fossata implentur, trecentæ domus turrales, quæ in villa erant, & omnes muri circumquaque diruti solo coëquantur.* Vnde & in consuetudine Pictauiensi, & alijs, ius castri vulgò *droit de Chastel*, nobilitatis & imperij apices implet: Et ne quid desit insaniæ veterum ædificiorum, adduntur his ἀκρωτήρια, seu gyroëtæ, vt vocant, quæ cum cœlo, ventísque certant, & inuictos dominorum animos prædicant. Ferarum cornua, vel tota capita illustriorum ædium foribus, vt templorum vestibulis præfigi religiose.

Philip. 2. id. Plut. in vit. Cæs.

Vitruu. li. 3. c. 2. in vit. Pescen.

in vit. Florian.

in Chr. 951.

de gest. Lud. 8. v. Oth. Frising. li. 7. Chr. c. 31.

templorum liminibus primùm conſecrata ferarum cornua. Liuius: *Fixa per multas ætates cornua in veſtibulo templi Dianæ.* Hinc Mycon gregum paſtor in ecloga Vergilij caput apri, & cornua cerui ſuſpendit in honorem Dianæ. Verg. eclog. 7.

Setoſi caput hoc apri tibi Delia paruus,
Et ramoſa Mycon viuacis cornua cerui.

Et Niſus apud eumdẽ, lunam numen ſyluarum ſic precatur pro ſalute Euryali, commemoratione ἀναθημάτων. li. 9. Æneid.

—— Si qua ipſe meis venatibus auxi
Suſpendive tholo, aut ſacra ad faſtigia fixi.

Ob id quærit Plutarchus, cur in ceteris Dianæ fanis ceruorũ cornua affigi ſoleant, in Auentino boũm. Nec Dianam tantùm: ſed & alia numina ſecutus honos. Symmachus: *Honori numinum datur cornua ſacrare ceruorum, & aprinos dentes liminibus affigere.* E religione manauit luxus in publicum, è templorum liminibus tranſiere ferarum ſpolia ad illuſtrium virorum fores. Manilius, in probl. Rom. c. 4. Interpr. Ariſtoph. in Pluto. lib. 5. ep. 66. lib. 4. aſtron.

Hoc habet, hoc ſtudium poſtes ornare ſuperbos
Pellibus, & captas domibus configere prædas.

Nec peregrè ad nos aduectũ hunc ritum dicas; indigenam Celtis agnoſcit Diodorus Siculus, καὶ τὰ ἀκροθίνια ταῦτα ταῖς οἰκίαις προσηλοῦσι ὥσπερ ἐν κυνηγίαις τισὶ κεχειρωμένα θηρία: *Et has manubiarum primitias non ſecus atque feras à ſe trucidatas veſtibulis domorum affigunt.* Hunc ritum ſpectans Germanus tum præfectus, & deinde ſanctiſſimus Epiſcopus Altiſſiodorenſis, piro in foro conſitæ per laſciuiam ceruorũ cornua, & aprorum dentes fixiſſe notatur à Conſtantio Presbytero, & Errico Altiſſiodorenſi eius vitæ ſcriptoribus. Nec non An- lib. 5. bibl. hiſt. Conſtantius Presb. li. 1. vit. S. Germ.

apud Sur. Iul. 31. Erric. Altissiod. lib. 1. vit. eiusd. in Andronic. Comnen.

dronicus ceruorum quos venatu cepisset cornua in porticibus fori suspendebat, in speciem artis venaticæ commendandæ causâ; sed reuerâ in ludibrium infelicium maritorum, quorum toros adulterio fœdabat, teste Nicetâ. Iampridem & illustrium domus, vt omnia eorum dignitatis vestigia consectemur, lucis, seu vuarennis vt nostri loquũtur opacæ. Sic Manlij domus duobus lucis vestita memoratur. M. Tullius: *M. Manlius, cùm ab adscensu Capitolij Gallorum impetum repulisset non fuit contentus beneficij sui gloria, regnum appetisse est iudicatus: ergo eius domum euersam duobus lucis conuestitam videtis*: eoque se referens Virgilius, Anchisæ domum arboribus conseptam depinxit,

pro Dom.

2. Æneid.

---- ---- Quamquàm secreta parentis
Anchisæ domus, arboribúsque obtecta recessit.

Et Pici regiam syluis quoque cinctam;

Aeneid. 7.

Tectum, augustum, ingens centum sublime columnis
Vrbe fuit summâ Laurentis Regia Pici
Horrendum syluis, & relligione parentum.

in Hercul. fur. act. 3.

Quid Ditis regia, nónne luco obumbratur Senecæ?

Aduersa Ditis regia, atque ingens domus
Vmbrante luco tegitur....

lib. 3. eleg. 3.

Romanorum ædes nemorum ornatu templis propiores, signat Tibullus,

Et nemora in domibus sacros imitantia lucos.

in Tetric. iuniore.

Romæ etiam Tetricorum domus inter duos lucos posita celebratur. Trebellius Pollio: *Tetricorum domus, hodiéque exstat in monte Cœlio inter duos lucos contra Isiũ Metellinum.* Denique domum augustam inter duas lauros, id est gemina laureta, satis apertè collocat Tertullianus illo loco: *Vnde Cassij, & Nigri, & Albini, vnde qui*

Apologet. c. 35.

inter duas lauros obsident Cæsarem. Miraris tot diuinarum & Augustarum domuum ornamenta; sed magis est quòd mireris collecta in nostrorum Ducum & Comitum laribus. Testantur passim vetera ædificia, insanæ substructiones, testantur ruinæ, quæ antiquam Majestatem spirant, & minores exprobrant Dominos & à prætereuntibus crebrò has voces eliciunt: *O domus antiqua, quàm dispari Domino dominaris!* Tull. 1. de Offic. & Philipp. 2.

CAP. XIV.
Ius venationis.

VENATIO, ferarum bellum etiam Platoni probatum, Persarũ regibus suauissimum omniũ studium; vtpotè sæuorum inter gentes discriminum imago, & militaris disciplinæ, id est regiæ artis nobile tyrocinium. Xenophon: διὰ τοῦτο δὲ δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ βασιλεὺς, ὥσπερ καὶ ἐν πολέμῳ ἡγεμὼν αὐτοῖς ἐστι καὶ αὐτός τε θηρᾷ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται ὅπως ἂν θηρῶσιν, ὅτι ἀληθεστάτη δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τῶν περὶ τὸν πόλεμον εἶναι. *Ob hãc autẽ rem publicè dant operam venationi, & Rex quemadmodum in bello se Ducem ijs præstat, & ipse tum venatur, tum vt alij venentur diligentiam adhibet, quòd hæc eis verissima videtur meditatio rerum bellicarum.* In morte Germanici Persarum Regem venatu abstinuisse ferunt, quod apud Parthos, inquit Tranquillus, *Iustitij instar est.* Non aliæ Persis picturæ quàm regię venationes & prœlia: Ammianus: *In medio diuersorium opacum est, & amœnum gentiles picturas per omnes ædium partes ostendens, Regis bestias venatione multiplici trucidantis; nec enim apud eos pingitur, vel*

lib. 7. de legib.

lib. 1. Cyripæd. add. Athen. li. 1. c. 18.

in Caligul. c. 5.

lib. 24.

fingitur aliud præter varias cædes & bella. Nec Persarum modò, sed & aliorum Orientis principum deliciæ venatus: his studijs Zeno Armeniorum imperio dignus habitus. Tacitus: *Fauor nationis*, inquit, *inclinabat in Zenonem Polemonis Regis Pontici filium, quòd is prima ab infantia instituta & cultum Armeniorum æmulatus, venatu, & quæ alia barbari celebrant, proceres, plebémque iuxta deuinxerat.* Denique barbaris adeò regia res venatio, vt regium fuerit primùm feram transfigere. Artoxerxis apud Persas propria laus est permissa venationis socijs prioris in feram iaculi missio. Plutarch. πρῶτος δὲ προτέρους βολεῖν ἐκέλευσε τῶν συγκυνηγετούντων τοὺς δυναμένους καὶ βουλομένους. *Primus autē permisit eos, qui secum vnà venarētur dum possent & vellent se priores in feras iaculari.* Non tulit tamē Odenatus Palmyrenorum Tyrannus venationis laudem à quoquam præripi. Nepoti ex fratre iratus, notæ causâ equum ademit, quòd se prior in venatione iaculo ferā petijsset, auctore Zonarâ. Romanis quoque Imperatoribus in censu augustarū voluptatum, princeps fuit venatio. Non tacendus Adrianus venandi vsque ad reprehensionē studiosus, teste Spartiano. Venationibus exsultauit Valentinianus, sed venationis casus adeò impotenter tulit, vt vnum è pædagogianis neci dederit, quòd Canem intempestiuè misisset, eius impetum morsus impatientiâ sustinere non valens, *Adultus quidam*, inquit Ammianus, *ex his quos pædagogianos appellant ad obseruandum venaticiam prædam, Spartanum canē retinere dispositus ante prædictum tempus absoluit, adsultu eius euadere conantis, & morsus; ideóque necatus ad exitium fustibus, eâdem humatus est die.* Imò apud Cæsares venandi studium eò pompæ perductum, vt principum venatio, non syluestris ludus, sed re-

2. annal.

in apoph. reg.

in Gallieno tom. 3. annal.

in Adriano.

lib. 29.

gia expeditio videretur, eiúsque gratiâ delectus aucupum & venatorum in prouincijs conscriberentur: *Taceo*, inquit Pacatus, *infami sæpè delectu scriptos in prouincijs aucupes, ductásque sub signis venatorum cohortes militasse conuiuijs.* Francorum Regibus res regia, & gentilis voluptas venatio. His studijs institutus Dagobertus à Clothario patre: *Dagobertus*, inquit Aymoïnus, *quippe à Clothario genitore venerabili viro Arnulfo Metensi Pontifici ad erudiendum traditus, pueritiæ annos in studijs exercuit litterarum; adolescentiam verò suam venatibus, quem morē Francorum principibus sæpè fati sumus fuisse familiarem.* Ijsdem belli ludicris adoleuere Caroli M. liberi: *Tum filios*, scribit Eginartus, *quamprimùm ætas patiebatur more Francorum equitare, armis ac venationibus exerceri fecit.* Hinc solennes passim memorantur vernæ & autumnales regum venationes. Regia porrò venatio adeò in inuidiam & scelus tracta, vt priuatis cuiuscumque dignitatis capitale esset venatûs causâ syluam regiam ingredi: non aliâ fati causâ Chundoni præfecto sacri Cubiculi Guntrani Regis. Gregorius Turonensis: *Dum Gunthrannus Rex per Vosagum syluam venationem exerceret, vestigia occisi Bubali deprehendit; cúmque custodem syluæ arctiùs distringeret, quis hæc in regali sylua gerere præsumpsisset, Chundonem Cubicularium Regis prodidit, quo hæc loquente iussit eum apprehendi, & Cabillonem compactum in vinculis duci, cúmque vterque in præsentiam Regis intenderetur, & Chundo diceret, nunquam à se hæc præsumpta quæ obijciebantur, Rex campum dijudicat. Tunc Cubicularius dato nepote qui prosequi hoc certamen auderet, in campo vterque steterunt, cecideruntque ambo & mortui sunt; quod videns Chundo ad Basilicam sancti Marcelli fugam iniit: acclamante verò Rege vt comprehenderetur, priusquàm limen*

in paneg. Theod.

lib. 4. hist. c. 17.

in vit. Carol. M.

in vit. Carol. M. & Lud. P.

lib. 10. hist. c. 10.

sanctum attingeret comprehensus est, vinctúsque ad stipitem lapidibus est obrutus. Hinc lege Francicâ priuatis syluam, seu Forestam instituere fas non fuit. Capitulare Ludouici P. *De forestibus nouiter institutis, vt quicumque illas habet dimittat, nisi fortè iudicio veraci ostendere possit, quòd per iussionem, siue permissionem Domni Caroli genitoris nostri eas instituisset, præter illas quæ ad nostrum opus pertinent.* Et alterum eiusdem: *De forestibus nostris, vt vbicumque fuerint diligentissimè inquirant, quomodo saluæ sint, & defensæ, & vt Comitibus denuncient ne vllam forestam nouiter instituant, & vbi nouiter institutas sinè nostra iussione inuenerint, dimittere præcipiant.* Sæuiùs lex Anglica venationem Regibus delicias, ceteris periculum sanciuit. Etiam nobilibus venatione omnino interdixit Guillelmus I. autore Polydoro Vergilio: legem semel remissam instaurauit Guillelmus II. *Venationes*, ait Guillelmus Malmesburiensis, *quas primò indulserat, adeò prohibuit, vt capitale esset supplicium, prendisse ceruum.* Et huc opinor se refert Ioannes Saresberiensis districto stylo: *In tantam verò quidam huius vanitatis instinctu, erupere vesaniam, vt hostes naturæ fierent conditionis suæ immemores, diuini iudicij contemptores, dum in vindictam ferarum imaginem Dei exquisitis iudicijs subiugarent, nec veriti sunt hominem pro bestiola perdere, quem Vnigenitus Dei redemit sanguine suo, quæ feræ naturæ sunt, & de iure occupantium fiunt, sibi audet humana temeritas inspiciente Domino vendicare, & idem iuris in omnibus vbicumque sint statuit, ac si claustri sui indagine vniuersa cinxisset, quódque magis mirere pedicas parare auibus, laqueos texere, allicere modis, vel fistulis, aut quibuscumque insidijs supplantare ex edicto sæpè fit criminis, & vel proscriptione bonorum mulctatur, vel membrorum punitur, salutisque dispendio, &c.* Legem emollijt Richar-

lib. 4. Capitul. c. 42.

lib. eod. Capitul. c. 65.

lib. 9. hist. Anglic.

li. 4. de gest. R. Angl.

lib. 1. de nug. Cur. 4.

dus

dus, capitis pœnâ in pecuniariã, vel relegationem versâ. Matthæus Paris: *Regnante dicto rege Richardo, miles quidam de regno Angliæ in noua degens foresta, qui longo tempore & vsu bestias Regis furtiuè venari consueuerat, quâdam vice interceptus est, cum venatione furata, & per iudicium curiæ ipsius Regis in exsiliũ relegatus: hanc enim legem de venatione sublata Rex ille in pace clementissimus in hoc temperauit, quod cùm apud Reges Antecessores eius, si quilibet in fraude venationis deprehensi fuissent, eruebantur oculi eorum, abscindebantur virilia, manus vel pedes truncabantur; sed tale iudicium pio Regi Richardo visum est nimis inhumanum, vt homines ad imaginem Dei creati pro feris, quæ iuxta legem naturalem generaliter omnibus sunt concessæ, de vita, vel membris periclitarentur, vt id faciendo feris, ac bestijs deterior videretur; hoc enim solummodo sufficiebat ei, vt quilibet in tali culpa deprehensi vel Angliam abiurarent, vel pœnam carceralem subirent, vel pœnâ punirentur pecuniali, saluis omnibus vitâ & membris.* Eodémque temperamento vsus Ioannes ex eodem Matthæo Paris. Gallis in Romanorum potestate desidentibus laus non leuis è venatione, his studijs Ecdicium & Vectium commendat Sidonius. Francis Gallorum priùs germanis quàm dominis æquè in vsu & studio fuit venatio maximè accipitraria, saltem extra saltus regios quos pari cum templis religione cultos obseruaui. Guntramnus Boso ad Merouecum apud Gregorium Turonensem; *Vt quid hic*, inquit, *quasi senes & timidi residemus, & vt hebetes circa Basilicam occulimur: veniant enim equi nostri, & acceptis accipitribus cum canibus exerceamur venatione, spectaculisque patulis.* Quàm insanierint nostri in accipitres testis Becco Comes apud eundem Authorem, qui Basilicæ sancti Iuliani Briua-

in Henr. III. A. C. 1231.

A. C. 1215.

lib. 3. ep. 3. lib. 4. ep. 9.

lib. 5. hist. c. 14.

lib. 2. mirac. cap. 16.

tensis ministrum, seu æditurum, triginta nummis multauit, quòd accipitrem à se elapsum fortè oblatum, prehensúmque teneret. Obsessâ à Normannis Parisiorum vrbe, extrema obsidionis pertulere Franci, antequàm accipitres absoluerent, sibíque & cœlo redderent. Abbo Floriacensis,

lib. 1. de obs. Par.

Quisque rogi patrios flatus ne clade perirent
Accipitres loris permisit abire solutis.

tit. 6. & 7. Hinc rei venaticæ & accipitrariæ prospexit lex Salica, & ex proniori in eam rem studio fluxit solenne nobilium virorum sacramentum super accipitre & spata. Religionis tamen gratiâ canibus & accipitribus abstinuere Duces, Comitésve in Syriacam expeditionem deuoti, ex decreto Eugenij III. Pontificis, edito ab Othone Frisingensi: *Illi qui Domino militant nequaquam in vestibus preciosis, nec cultu formæ, nec canibus, vel accipitribus, nec alijs quæ portendunt lasciuiam debent intendere.* Adeò res regia ferarum venatio, vt eam etiam in proceres sui beneficij Reges & Cæsares fecerint. Rothardo Cameracensi Episcopo forestam, seu syluam concessit Otho III. Imperator, eâ lege, vt legitur apud Baldricum; *Vt nulla majorum, minorúmque persona in biuangio prædicti foresti, nisi cum licentia præfati Episcopi Rothardi, eiúsque successorum venari præsumat; sed ipse, eiúsque successores ex nostro regio dono venationem potestatiuè teneant, & quibuscumque placeat venandi licentiam concedant.* Erponi Verdensi Episcopo & successoribus cum iure cudendæ monetæ, & fori, *venationem ceruorum, atque ceruarum sublimium ferarum, qui fuit ab olim seruatus honor summis principibus*, tribuit idem Otho III. vt ipsis verbis prodit Albertus Krantzius: & multò antè Osnaburgensi Ecclesiæ

Capitul. lib. 4. c. 21.

li. 1. de gest. Frider. c. 35.

li. 2. Chron. Camer. cap. 108.

lib. 3. Metrop. c. 36.

forestam in perpetuum erogauit Carolus M. *cum omni venatione quæ sub banno vsuali ad forestum deputatur.* Teste eodem Krantzio. In summo beneficio posuit Lansbertus Mediolanensis Archiepiscopus, quòd Burchardo Comiti vt ceruum in ipsius sylua venaretur permisit. *Burchardum non despexit*, narrat Luitprandus Ticinensis, *sed eum alio animo suscipiens mirabiliter honorauit, sed & inter cetera, quasi hoc esset priuilegium amoris, concessit ceruum, quem is suo in brolio venaretur, quod nulli vmquam nisi charissimis, magnisque concessit amicis.* Bernardo à Peffenhausen præfecto Rudolphi Habspurgici ius venationis quasi proprium concessere Duces Boiorum apud Germanos. Ioannes Auentinus : *Huic Henricus atque Otto Duces Boiorum, venandi ius quod nostro æuo Vuillelmus eius gentilis abdicauit condonarunt.* Plebeijs certè in Gallia & Germania venatione in hunc diem interdictum, ne à re rustica vel opificijs auocarentur, & militares spiritus nouarum rerum semper cupidos & turbarum auctores venatu contraherent. Villanos, sic vocabant, non tulit labens ætas, vt tubarum vsum, & aprorum venationem tentarent. Ekkeardus Iunior : *Nunc villici majores locorum, inquit, scuta & arma polita gestare incæperant, tubas alio quàm ceteri villani clanctu inflare didicerant, canes primò ad lepores, postremò etiam non ad lupos, sed ad vrsos, & ad, vt quidam ait, minandos aluerant apros.* Haud dispari consilio L. Domitio prætore in Sicilia in crucem actus pastor, quòd aprum, etsi prætori oblatum, venabulo confecisset. M. Tullius : *L. Domitium Prætorem in Sicilia, cùm aper ingens ad eum allatus esset, admiratum requisisse quis eum percussisset; cùm audisset Pastorem cuiusdam fuisse, eum ad se vocari iussisse, illum cupidè ad Prætorem quasi ad*

Lib. 1. Metr. c. 2.

Lib. 2. hist. c. 4.

Lib. 7. annal. Boior.

de Casib. M. S. Galli. c. 4.

5. in Verr.

laudem atque præmium accurrisse; quæsisse Domitium qui tantam bestiam percussisset: illum respondisse, venabulo; statim deinde iussu Prætoris in crucem esse sublatum. Denique quo iure Reges in Duces, Comitésve vsi, vt capitale his esset venationis causâ saltus regios ingredi, sinè regis consensu: eodem ipsi regiè inuecti in minores, proprijs in syluis: sed nimiùm sæuientibus modus impositus: D. Ludouici æuo, iudicio senatus Galliarum decem librarum millibus, & alterius anniuersarij dote multatus Enguerannus de Cocyaco ob fractam laqueo gulam tribus ingenuis adolescentibus Belgicis, eò quòd cuniculos è vicino fundo in syluam Cocyacensem persecuti essent. Teste Vuillelmo Nangio.

in vit. S. Lud.

Cap. XV.

Latifundia Ducum, & Comitum. Dignitas & pompa eorum. Iusiurandum Regum per Comites.

Flatiscente Regum fastigio, è regni ruderibus assurrexere Duces & Comites, ac penè de rerum summa certauere cum principe. Hoc semel concepto regnandi spiritu tot latifundijs & clientelis aucti sunt, vt prouincias veriùs quàm rura & prædia tenerent, & castrorum sui iuris censum per anni soles putarent: hoc decoris argumento celebratus olim Stephanus Comes Bononiensis, germanus Gothofredi Lotharingi. Guibertus Abbas: *Post hunc Comes Stephanus,* inquit, *vir tantâ potentiâ præditus extitit, vt fama testetur tot eum pollere dominio castellorum, quot annus*

lib. 1. hist. hierosf. c. 15.

constat honore dierum. Tot etiam castrorum iacturam luxit Raimundus Comes Tolosanus, quot annus dies numerat, ob fidei labem. Guillelmus Brito, lib. 8. Philippid.

Quòd Comitem simili Raimundum crimine lapsum,
Qui sancti Comes Ægidij, Tholosæque vocatur,
Amisisse videt vrbes & castra quot annus
Fertur habere dies, tot villas ille celebris
Nominis & famæ Francorum à Rege tenebat,
Cui subiectus erat feudaliter.

Primas potentiæ partes meritò suo æuo tulit Guillelmus Comes Pictauiensis, & Dux Aquitanorum, vnus è sacræ militiæ coniuratis, qui sexaginta equitum millia, plura peditum suis auspicijs in Syriacam expeditionem conduxit: Vuillelmus Malmesburiensis: *Vuillelmus Comes Pictauensis*, inquit, *Hierosolymam perrexit, multa secum ducens agmina, vt æstimarentur sexaginta millia militum, & multò plura peditum:* Imò trecenta hominum millia, si fides Orderico Vitali: *Guillelmus Dux Pictauensium auditis nobilibus triumphis ad amorem peregrinandi accensus est, cuius vexillum exercitus trecentorum milium de Aquitania & Gasconia, alijsque regionibus Hesperiæ secutus est.* Inter Aquitanos non contemnendæ vires Lebretij Dynastæ, qui Vuallensi principi quærenti, quas ei suppetias laturus esset in expeditione aduersùs Regem Castellæ? se lectis suis hominibus facilè cum mille lanceis adfuturum respondit, non destituto ditionis suæ præsidio, vt narrat Frossardus. Potestatis apice adeò polluit Comes Flandrensis, vt eum Regni baculum nuncupârit Bernardus Clareuallensis in Epistola, ad Ioslenum Suessionensem Episcopum, & Sugerium Abbatem sancti Dionysij: *Nonne*, inquit, *consanguineus Regis, & baculus Regni Comes*

li. 4. de gest. Reg. anglor. A.C. 1091.

lib. 11. hist. Eccles. A.C. 1099.

vol. 3. c. 233.

ep. 222.

Flandrensis est. Deniquc ca de Gallicis Ducibus, & Comitibus, fama, & opinio peruenit ad Græcos, vt eos αὐτεξουσίους rati sint. Arduinum, Ducem Gallum cum copijs à Græcis in Siciliam aduersùs Sarracenos euocatum memorat Cedrenus Philippi I. coæuus, quem regionis cuiusdam Dominum suæ potestatis compotem signat. ἔτυχε προσεταιρισάμενος καὶ Φράγγους πεντακοσίους ἀπὸ τῆς περαιτέρας ἄλπεων γαλλιῶν μεταπεμφθέντας, καὶ ἀρχηγὸν ἔχοντας ἀρδουῖνον τὴν κλῆσιν, χώρας τινὸς ἄρχοντα καὶ ὑπὸ μηδενὸς ἀγόμενον: *Socios sibi adsciuit, quingentos Francos è Gallia Transalpina euocatos, duce Arduino cuiusdam regionis Domino nemini subdito.* Nec in militia & republica solùm, sed etiam in re priuata, & in ipsis epulis claruit potestas Ducum & Comitum, ità vt instar principum opertis ferculis, & quadris corniculatis, id est subtilissimis mantilibus in corniculi speciem adornatis vterentur. Philippum Arteuellam Belgici tumultus principem, operti ferculi pompâ, Flandrensi Comiti se adæquasse testis est Frossardus. *Tant comme il fut à Bruges, il tint estat de Prince; car tous les iours par ses Menestriers il faisoit sonner, & corner deuant son Hostel à ses disnées & soupées; & se faisoit seruir en vaisselles couuertes d'argent, ainsi comme s'il fut Comte de Flandres.* Petrum de Bornazello, cùm legatus in Scotiam mitteretur, iter expedientem per Belgas, more principum corniculatæ quadræ schemate vsum, non sinè Flandrensis Comitis inuidia, refert idem Frossardus: *Aussi laissoit-il corner l'assiete de son disner, & faisoit porter vne espée toute engainée, & armoyée, moult richement d'or & d'argent.* Vt altiùs dignitatem Comitum perscrutemur, en Patres Gallicani, quorum elogio, summa dignitatis à Rege ipsis delata.

In Constantin. Monomach. p. 613

vol. 1. c. 100.

vol. 2. ch. 30.

Conciliū Cabillonense II. *Si inter omnes fideles pax & concordia habēda est, multò magis inter Episcopos & Comites esse debet, qui post imperialis apicis dignitatem populum Dei regunt.* Hoc dignitatis fœdere regum testamentis & diplomatibus subscripsere Duces & Comites, vt passim occurrit: subscriptioni accessit jusiurandum: sacramento Ducum & Comitum, sancitum Caroli M. testamentum. Ado Viennensis: *Imperator*, inquit, *inter filios suos regna diuidit, vt sciret quisque si superstes esset, quam partem tueri & regere debuisset: testamentum inde factum, & iureiurando ab optimatibus Francorū confirmatum, & Leoni Papæ missum, vt manu sua subscriberet.* Sed & reges per Comites iurasse notum est: Nicolaus I. Pap. *Denique quando Lotharius Rex vxorem sibi debitam sæpefatam scilicet Theupergam in præsentia Missi nostri resumpsit, duodecim illustres Comites juramento suâ vice repromittere iussit, se de cætero ita Theupergam fore retenturum & tractaturum, quemadmodum regem legitimam coniugem suam reginam retinere conuenit & tractare.* Idem Gothis solenne. Athalaricus rex Gothorum ad Senatum, ex Cassiodoro: *Illustrem Sigismerem Comitem nostrum vobis cum his qui directi sunt fecimus sacramenta præstare.* Et idem ad Gothos: *Illum verò Comitem vobis fecimus iuratâ voce promittere, vt sicut nobis vestrum animum deuotissimè proditis, sic optata de nostris sensibus audiatis.* His incrementis eò prorupit audacia nostrorum Ducum & Comitum, vt præfecturas & Comitatus eodem jure, quo rex ditionem suam se tenere palàm iactitarēt. Proteruè Adelbertus Comes Petragoricensis cum vrbem Turonum obsideret, ab Hugone & Roberto regibus admonitus nequaquam obsidione temperauit, sed principibus per missum quærentibus; *Quis te*, inquiunt, *Co-*

Can. 20.

in Chron. ætat. 6. id. ann. Carol. reg. 2. chrō.

ep. 58.

lib. 8. var. ep. 2.

eod. lib. ep. 5.

mitem constituit? respondit, *Qui vos Reges constituerunt:* ex fragmento Pithœano Historiæ Aquitanicæ.

Cap. XVI.

Lex Salica. Successio iure Francorum.

Lex Salica est, siue consuetudo Francorum, vt Salicæ, id est auitæ terræ exortes sint omnino mulieres: *De terra verò Salica,* inquit, *nulla portio hereditatis mulieri veniat, sed ad virilem sexum tota terræ hereditas perueniat.* Eadem fuit lex Anglis & Thuringis; *Ne transiret hereditas à lancea ad fusum.* Eadem Armenijs, sed à Iustiniano damnata: Perpetua verò, & inuicta hæc lex in successione regni Francorum, & à Græcis quoque laudata. Agathias: οὕτω μὲν οὖν οἱ Φράγγοι ἄριστα βιοῦντες, σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν ὁμοροίκων κρατοῦσι, παῖδες ἐκ πατέρων τὴν βασιλείαν διαδεχόμενοι: Et paulò pòst. διαδέχεται δὲ τὴν ἀρχὴν Θεοδίβαλδος ὁ παῖς ὃς δὴ εἰ καὶ νέος ἦν κομιδῆ, καὶ ἔτι ὑπὸ παιδοκόμῳ τιθηνούμενος, ἀλλ᾽ ἐκάλει τε αὐτὸν εἰς τὴν ἡγεμονίαν ὁ πάτριος νόμος: *Franci itaque hoc modo optimè vitam suam instituentes, & sibi ipsis, & finitimis imperant, filij patribus in regnum succedunt, Theodibaldus itaque eius filius in regno succedit, qui quidem tametsi iuuenis admodùm atque adhuc sub magistri cura, institutionéque esset, patria tamen lex ad regnum eum vocabat:* Accedit Cedrenus. ἱστόρηται δὲ ὅτι ἔθος ἦν τὸν ῥῆγα Φραγγίας ἐκ τοῦ γένους ἄρχειν: *Fertur Regem Francorum ex consuetudine per stirpem regnare.* Masculam & viris fortibus dignam legem è nostris animosè defendit Fulco Rhemensis Archiepiscopus, aduersùs Arnulphum Imperatorem per Epistolam

tit. 62. de alod.

tit. 6 de alod.

Nou. Iust. 27 edict. 3. Cujac. 8. Obser. 14. lib. 1.

in Leone.

Epistolam cuius excerptum Frodoardi beneficio ad nos peruenit: *De eo quoque quòd sinè ipsius Arnulfi consilio præsumpserint hoc agere, morem Francorũ gentis asserit secutos sese fuisse, quorum mos semper fuerit vt Rege decedente alium de Regis stirpe vel successione sinè respectu, vel interrogatione cuiusquam majoris, aut potentioris Regis eligerent.* Hâc lege Eduardus Rex Anglorum parium judicio submotus regni successione, quam sibi vindicabat iure materno, vt scripsit Frossardus. Francis displicuit hæc lex in priuatorum successione, si fides Marculphi Formulæ, quæ sorores cum fratribus in alodis successionem acciuit. Sed lex Francorum fortè intermortua, reuixit inualescente Ducum & Comitum dynastiâ. Exin consuetudine legis vicariâ, vnus è masculis natu grandior apud proceres in ius vniuersum successit, ídque successionis genus è iure Francorum nomen accepit in Burgundia, & alijs plerisque Occiduæ Franciæ prouincijs vsu receptum, locuples testis est Otho Frisingensis: *Mos in illa* (Burgundia) *qui penè in omnibus Galliæ prouincijs seruatur remansit; quòd semper seniori fratri, eiúsque liberis, seu maribus, seu fœminis, paternæ hereditatis cedat auctoritas: ceteris ad illum tamquam ad Dominum respicientibus.* Constans fuit & lex in successione Flandrensis Comitatus, vt vnus è liberis, maximè natu major solidum ferret, fratribus sinè re & solatio desidentibus. Lambertus Schafnaburgensis: *In Comitatu Balduuini eiúsque familia id multis iam seculis seruabatur, quasi sancitum lege perpetuâ, vt vnus filiorum qui patri potissimùm placuisset, nomen patris acciperet, & totius Flandriæ principatum solus hereditariâ successione obtineret: ceteri verò fratres aut huic subditi, dictóque obtemperantes ingloriam vitam ducerent, aut peregrè profecti*

lib. 4. hist. Rhem. c. 5.

vol. 1. c. 4. & 22.

lib. 2. form. c. 12. & ibid. Bignon.

li. 1. de gest. Frid. c. 30.

lib. de reb. gest. Germ.

magis proprijs rebus gestis florere contenderent, quàm desidiæ, ac socordiæ dediti egestatem suam vanâ malorum opinione consolarentur. Nec indigenis Francis modò, sed & Germanis exceptum Francicum id ius succedendi, illustriũ
lib.6.ep.25. familiarum tuendarum gratiâ. Petrus de Vineis: *Viuens iure Francorum in eo videlicet, quòd major natu, exclusis minoribus fratribus & coheredibus, in castro ipso succedat, inter eos nullo tempore diuidendo.* Nec est quòd miremur huiusmodi inter priuatos de successionibus leges, reipublicæ non inuisas, postquàm iam olim à primordijs Romanæ reipublicæ gentilitiæ clarissimis familijs fuere leges & instituta: hinc gentis Manliæ decreto exactum Marci Manlij nomen, ex quo M. Manlij facinore notatum.
lib. 9. Liuius: *Gentis Manliæ decreto cautum est, ne quis M. Manlius vocaretur.* Nec dissimile gentis Claudiæ decretum
in Tiberio. cap. 1. laudat Tranquillus: *Gens Claudia Lucij prænomen consensu repudiauit, postquàm è duobus gentilibus præditis eo, alter latrocinij, cædis alter conuictus est.*

Cap. XVII.
Marchiones.

INTER Comites prouinciales, limitanei Comites, Marchiones nostris dicti, quasi Marchis, seu limitibus præpositi. Ioannes VIII.
ep.21. P. in Epistola ad Carolum Caluum: *Quidam,* inquit, *videlicet ex confinibus & vicinis nostris, quos Mar-*
lib. 5. c. 2. *chiones solitò nuncupatis.* Continuator Aymoïni: *Relictis tantùm Marchionibus, qui fines regni tuentes omnes, si fortè ingruerent hostium arcerent incursus.* Vita Ludouici P. *Cùm ad hoc penè totius Saxoniæ Comites cum Marchionibus illò*

conueniſſent. Alij Marchiſos dixere. Adreualdus : *At primùm Marchiſis Britannici limitis inter ſe graui perduellione diſſidentibus, bellum oritur, vtrique lugubre parti.* Hincmarus Rhemenſis : *Si inter Marchiſos in qualibet Regni parte ad aliud tempus dextræ datæ fuiſſent.* Ineptè Græci eandem Latinis Marchionis eſſe dignitatem, quæ Auguſtis ſuis eſſet ſigniferi. Gregoras : ὅπερ ἐν τοῖς ῥωμαίων στρατεύμασιν ὁ τὴν βασιλικὴν κατέχων σημαίαν, τοῦτο παρὰ λατίνοις μαρχέσιος, *Quem apud Romanos dignitatis gradum tenet is, qui vexillum imperatorium geſtat, eundem tenet apud Latinos Marchio.* Quò pertinet quod idem ſcribit Longobardiæ Ducem, Marchionis dignitate adornatum, aſcito perpetuo iure præferendi Imperatori vexilli. Francis Marchionum nomen ad quoſque Duces & Comites detortum. Odo Cluniacenſis, ſcriptor vitæ S. Geraldi, Comitis Aureliacenſis : *Frequenter è quibuſdam prouinciarum laceſſitus eſt, nam Republica ſtatu iam nimis turbato, regales Vaſſos inſolentia Marchionum ſibi ſubiugauerat.* Gualterus Taruanenſis, de Carolo Comite Flandrenſi : *Verùm hic noſter Marchio venerabilis Carolus ſuis correptoribus manſuetum ſe, & humilem exhibebat.* Hinc Aymoïni Continuatori celebratur Hugo, è regio ſtemmate : *Abbas & Marchio* : & alio loco. *Robertus Comes Pariſiorum, Marchio Francorum vocitatur* : & promiſcuè Marchiones, ſeu præfecti limitum Comites, dici amant: Vita Caroli M. *Ipſo tempore Aureolus Comes de genere felicis Aureoli Petragoricenſis Comitis, qui in commercio Hiſpaniæ atque Galliæ trans Pyrenæum cõtra Oſcam & Cæſaraugustam reſidebat, defunctus eſt.* Labente tamen æuo Marchiones primum à Ducibus honoris locum tenuere, & Comites præiuere, vt in conſtitutione Friderici I. apud

lib. 1. de mirac. S. Bened. c. 33.
ep. 30.
lib. 7.
lib. eod.
lib. 1. de vit. S. Gerald. c. 32.
in vit. Caroli Comit. Fland. c. 11.
lib. 5. c. 33. 34. & 42.

in Chron. ad a.C.1187 Abbatem Vrſpergenſem: *Marchiones, Palatini, Comites, Lantgrauij, & Comites alij.* Et in libris Feudorum: *Dux, Marchio, & Comes ſimiliter feudum dare poſſunt.* Et alio apice; *Quis dicatur Dux, Marchio, Comes.*

CAP. XVIII.
Vice-Comites.

VICARIOS Comitum poſterior ætas Vice-Comites dicere maluit; vnde Vice-Comitiam rectè Vicariam interpretatur Ordericus Vitalis. Sic enim reſtituendus is locus:
lib. 5. hiſt. Eccleſ. *Vice-Comitiam, id eſt Vicariam* (pro Viariam) *quantam habebant in villarijs vaſtatis.* Attamen Vice-Comitum nomen priùs auditum quàm opinentur nonnulli; iam enim à Carolo deductum obſeruo. Receptâ a Sarracenis Narbonâ Henricum Vice-Comitis titulo ei præfe-
lib. 9. de reb. Hiſpan. cit Carolus M. autore Marineo. E Concilio Trecenſi Epiſtolam inſcripſit Ioannes VIII. P. *Omnibus Epiſcopis, Comitibus, Vice-Comitibus, Centenarijs, iudicibus Catholicis in Hiſpania, & Gothia, & prouincijs degentibus*, quam
part. 3. c. 98. decreto intexuit Yuo Carnotenſis: nec non Lindoinum Vice-Comitem in Narbonenſi diœceſi memorat idem
ep. 101. Pontifex in Epiſtola ad Mironem: *Lindoïnum quoque Vice-Comitem audimus poteſtate (vti horrendè denuncio) vti ſacerdotali in Parochia Sigebodi Narbonenſis Archiepiſcopi, Presbyteróſque tuos in eius exteris ſubrogare Eccleſijs.* Et rur-
ep. 115. ſus in alia Epiſtola meminit Gerardi Vice-Comitis: è noſtratibus Odoni Cluniacenſi, ſcriptori vitæ ſancti Geraldi, memoratur Benedictus Vice-Comes Toloſæ.
lib. 1. de vit. S. Gerald. c. 28. *Raimundum*, inquit, *noueratis Comitem filium videlicet*

Odonis, hic nepotem domni Geraldi, nomine Benedictum, Tolosæ videlicet Vice-Comitē dolo captum tenebat. Atque ab eo tempore increbuere Vice-Comites. Laudatur Aymoïni Continuatori Fulco Vice-Comes Vuastinensis sub Roberti æuum, & Vice-Comes de Polinaco. Robertô Montensi, & Matthæo Paris Vice-Comes de Torinna. Goffrido Vindocinensi Vice-Comes de Malo Leone in pago Pictauiensi. Et vt Comites honoris causâ consules dixere, sic & Vice-Comites proconsules. Ioannes Saresberiensis: *Apud proconsules quos nostrates vulgariter dicunt iusticias esse errantes.* Et paulò pòst: *Nam de Vice-Comitibus & iusticijs, quæ vt vulgari nostro vtar rectè dicuntur, nihil tale auditur.* Comitum exemplo Vice-Comites in Gallia præfecturas in rem priuatam conuertêre; at in Anglia Vice-Comites Magistratuum, & juridicorum lineam non excesserunt, vnde justicias, & justiciarios nuncuparunt. Prӕter Saresberiensem, Matthæus Paris: *Et Vice-Comitis agens vices, laïcali se foro immiscuit.* Et alio loco: *Ranulphum de Glanvilla justiciarium, & fere omnes Vice-Comites Angliæ.* Matthæus Vuestmonasteriensis: *Emanauit à Cancellaria breue Domini Regis ad omnes Vice-Comites, in quorum Bailliuis solebant viatoribus imminere pericula.*

lib. 5. c. 47. 52. 56.

Rober. Mont. A.C. 1177. M. Paris. A.C. 1190.

lib. 1. ep. 21.

lib. 5. policrat. c. 15. & 16.

A.C. 1175.

A.C. 1188.

A.C. 1260.

Cap. XIX.

Casus Ducum, & Comitum. Ecclesia vindicata, à Ducibus, & Comitibus.

HACTENVS Ducum & Comitum ortus, incrementa, & successus, & in his pertentata Regalia, satis, supérque prosecuti sumus: nunc ad horum occasum, stylum conuertamus. Hæ sunt rerum vices, hi fortunæ ludi, ijdem orbis, ac imperij Romani fuere fines, cuius hodiè præter nomen nihil ferè restat: iacent cadauera magnarum quondam vrbium, gleba est vbi quondam Troia fuit, aratrum passa Carthago, Roma ipsa Gentium Domina ruinis deformis, vt in vrbe vrbem quæramus: ætatum vitium ferunt illustriores familiæ sibi superstites & ingloriæ, quibus vnum solatium fumosæ imagines. Cùm hæc scribo en potestas Hispanica, quæ ab æuo de Orbis imperio certabat, modò de salute desperat, hinc Lusitaniam, inde Catalaniam auulsam ingemit, nutantem Italiam, expugnatam Perpiniani arcem, reserata claustra Iberiæ, æternos naturæ obices perruptos. Hoc rerum fato, deficiente Regum alterius gentis Majestate, nimiùm intumuere Duces & Comites: verùm redeunte ad se Majestate regni, in ordinem redacti, & ad nutum principis omnino compositi: quâ ratione, & consilio id factum sit expendamus. Duces & Comites in perniciem maximè adduxit rapina & latrocinium Ecclesiarum: Regibus, tamquam Aduocatis, & defensoribus ad vlciscendas numinis, & suimet injurias armatâ manu aduolantibus: exemplis rem probo. Lugebat Ecclesia Aquita-

nica sub prædone Vuaifario Duce, iustitias, id est res Ecclesiarum passim rapiente: hac de causa in eum mouit Pipinus, audaciam hominis armis compescuit, & vt res Ecclesiæ restitueret, sacramento, & obsidibus receptis adegit. Annales Francorum: *Tunc Pipinus Rex cernens Vuaffarium Ducem Aquitaniorum minimè consentire iustitias Ecclesiarum partibus quæ erant in Francia, consilium fecit cum Francis, vt iter ageret supradictas iustitias quærendo in Aquitania, & peruenit vsque in locum, qui dicitur Theodoad: & cùm hæc vidisset Vaffarius misit missos suos Adelbertum & Dadinum, & dedit obsides Adalgarium & Aiterium Regi Pipino, vt omnia redderet, & quicquid supra dictus Rex quærebat in causis Ecclesiasticis.* A Roberto, Comitatu exactus Rainardus, Comes Senonensis, quòd in Leothericum Archiepiscopum, & res Ecclesiæ tyrannidem exerceret, teste Aymoïni Continuatore: à Ludouico lib. 5. c. 47.
Crasso, armis ad sanam frugē coacti infensissimi hostes Ecclesiarum, Burchardus Montmorenciacensis Dionysiani cœnobij, Ebalus Comes Ruciacensis Rhemensis Ecclesiæ, Lermus Aurelianensis, Eustachius Comes Aruernensis, Ecclesiæ Aruernensis, precibus Episcoporum, & maximè Claromontensis, *ancillatam Ecclesiam exancillari*, excito rege, de quo Sugerius, & Aymoïni Continuator consentiunt. Comitatu spoliatus Guillelmus Comes Matisconensis à Ludouico Crasso, ex Paradino, vel potiùs à Ludouico Iuniore, ex Continuatore Aymoïni, cuius fides præstat, quòd Ecclesiarum, & maximè Cluniacensium bonis infestus esset, isque est quem à dæmone raptum scribit Petrus Cluniacensis. Comitatu itidem multatus Guido Comes Aruernorum ob deprædationem Claromontensis Ecclesiæ, vt nar-

Suger. in vit. Lud. gloss. Cont. Aymoin. lib. 5. c. 49.

lib. 5. c. 56.

lib. 2. mirac. cap. 1.

A.C.1109. lib. 8. Philippid. rant Rigordus, & Guillelmus Brito. Plura eius rei argumenta contexere in promptu esset, sed consultò abstineo, ne lectori nauseam pariam, consilium regium digito demonstrasse mihi satis est.

CAP. XX.

Lapsus Ducum, & Comitum ob sumptus Sacrarum expeditionum.

SVMMA Regni ars est, proceres vt plurimùm rerum nouarum cupidos in officio continere, τὸ τοὺς ὑπερέχοντας κολούειν, *Eminentiores decurtare*, inquit Aristoteles: lib. 5. polit. cap. 11. potentiores Reipublicæ graues & molestos, tamquam spinas è segete tollendos Vespasiano suasit Apollonius Tyanensis ex Philostrato. lib. 5. de vit. Apoll. c. 13. Hâc arte tuta regni majestas, Ecclesiarum & plebis quies, tam altùm Regum animis insederat consilium, euindicandæ potestatis ab injustis possessoribus, & castigandæ optimatum proteruiæ: Consilio fortuna manus præbuit. Condictâ sacrâ in Syriam expeditione illicò militiæ nomen dedere plerique Duces, Comites, & milites, & in fœnore duxerunt pietatis causâ patrimonium effundere. Igitur sumptus bellici, & itineris transmarini gratiâ, Comitatus & feuda distrahere, vel inuadiare, id est pignori dare coacti sunt: inter ceteros Bullonio ipsi castro non pepercit Gothofredus Lotharingus, expeditionis princeps, idque pignorauit Leôdiensi Episcopo, pecuniæ in bellum sacrum expediendæ gratiâ, pluresque pietatis æmulos nactus est. lib. 10. hist. Eccles. A.C.1098. V.G.Tyriũ. Ordericus Vitalis: *Tunc Godefridus Lotharingiæ Dux, Bullonem castrum cum omnibus appendicijs suis Episcopo*

copo Leodicensi Domino suo inuadiauit, & ab eo septem millia marcas argenti recepit: sic alij plures opulenti & pauperes, prædia, redditúsque suos distraxerunt, ac pecuniam ad ineundum iter in Hierusalem procurauerunt. Hoc pacto Guillelmus Comes Pictauiensis, & Dux Aquitanorum Comitatum Tolosanum iure vxorio partum, Raimundo Comiti S. Aegidij in transmarinæ peregrinationis subsidium inuadiauit. Chronicon Normannorum: *Si quis autem requirit, quomodo Comes sancti Ægidij habuit ciuitatem Tholosam, nouerit quòd prædictus Vuillelmus Comes Pictauensis, & Dux Aquitanorum inuadiauit eandem ciuitatem Raimundo Comiti sancti Aegidij, patruo vxoris suæ, propter pecuniam quam idem Vuillelmus in expeditione Hierosolymitana expendit.* Eiusdem commilitij gratiâ Robertus Dux Normannorum Normanniam Guillelmo Anglorum Regi germano suo pignorauit. Matthæus Paris: *Hoc denique tempore Robertus Dux Normanniæ crucesignatus iter Hierosolymitanum omnium peregrinorum nouissimus arripiens, posuit Normanniam in vadimonium fratri suo Regi Vuillelmo, acceptis ab eo decies mille libris argenti.* Eodem pietatis œstro percitus Hirpinus Biturigum Comes, Comitatum suum alienauit in Philippum I. Francorum Regem. Aymoïni Continuator: *Philippus Rex autem videns*, inquit, *dominium suum per insolentiam prædecessorum suorum esse diminutum, & fere adnihilatum, cupiénsque illud reaugere, à quodam milite Harpino nomine emit Bituricas precio sexaginta millium solidorum.* Isque in bello captus à Sarracenis, & post trimam custodiam Bysantini Imperatoris gratiâ & ope absolutus, salutato redemptore, redijt in Galliam vacuus & inanis, & redux necessitate, an consilio, monachum professus est Cluniaci, vbi vitam exegit: Testes sunt

lib. 9. c. 8.

A.C. 1158. id. Robert. Montensf. A.C. 1160. Guillelm. Neubrig. lib. 1. c. 10.

in Guillelm. A.C. 1095. id. Matth. Vuestmon. eod. ann.

lib. 5. c. 47.

Ordericus Vitalis, Albertus Aquensis, Guibertus Abbas: nec minori pietatis æstu in expeditionem Sarracenicam; quæ auspicijs D. Ludouici suscepta, Duces, Comitésve, & alij viri nobiles feuda & prædia, sumptûs militaris gratiâ passim proscripsere, vt terram redimerent à Barbaris, quam Christus vestigijs, & sanguine suo sacrauerat. Matthæus Paris: *Anno quoque sub eodem, Rogerus de Muhat, vnus de nobilioribus Angliæ Baronibus cruce signatus partem suam in syluis & alijs reditibus quos habebat apud Conuentre, Priori & Conuentui eiusdem loci, pro magna summa pecuniæ, vt sibi in viaticis prouideret, ad feudofirmam dimisit, & multa alienauit, & multa irreuocabiliter vendidit, sicut & alij nobiles tam de transmarinis, quàm de partibus cismarinis.* Tot sumptibus exhausti proceres, & virium fiduciâ destituti reuerentiùs se habuere in principem, & Majestatem colere didicerunt; atque interim dum peregrè abessent, præfecti regij arreptâ occasione, jurisdictionem regiam omnibus modis stabilire, & clientes Ducum, Comitúmve ad forum regium reuocare enisi. Idcircò Ioinuilla, Senescallus Campaniæ, D. Ludouico secunda in expeditione Sarracenica se comitem abnuit, quòd se in priori versante, præfecti Regij graues clientibus suis molestias intulissent.

lib. 10. hist. Eccles. lib. 9. c. 1. & 6. lib. 7. c. 21.

A. C. 1249.

Cap. XXI.

Reünio Ducatuum, & Comitatuum, ex pacto, emptione, vel nuptijs.

FLVMINA è mari effluunt & in mare merguntur, nihilo tot fluminum accessione exundans: è gremio imperij Gallici abscissi fuerant Ducatus & Comitatus, tandémque ad suum fontem postliminio redierunt, & fœdum vulneribus corpus cicatrices obduxit. Tanti operis fundamenta aggressi diui Principes Hugo, & Robertus, tertiæ gentis parentes, & arcanum regni posteris tradidere. Auspicatò Robertus ab Henrico Burgundionum Duce sinè liberis defuncto heres scriptus, fractis Guillelmo Comite Transagoñano, & Guillelmo Comite Niuernensi rebellantibus, Henricum filium Burgundiæ Ducem imposuit, cui rerum potito, Robertus ipsius germanus in Ducatum successit, de quo auctor Chronici Floriacensis, Vuillelmus Gemiticensis, & Aymoïni Continuator. Ducum & Comitum casum impulere mutua inter eos dissidia, & priuata bella. Decertante Fulcone Rechino Comite, cùm Gothofredo Barbato Andium Comite, Vastinensem pagum ex donationis causa à Fulcone accepit Philippus I. quo fratris partibus abstineret, & discriminis spectator sederet. Aymoïni Cōtinuator: *Posteà verò motum est bellum inter Gaufridum Barbatum, Andegauensium Comitē, & fratrem eius Fulconem Rechin, Comitem Vuastinensium; conquerens siquidem prædictus Fulco de fratre suo, super eo quòd ei paruam terræ partem dedisset, Regem adijt, & fideliter compromisit, quòd totum Vuastinense ei relinqueret, si de bello sibi non noce-*

Chron. Flor. init. Vuill. Gemit. li. 5. c. 15. Aym. Cont. lib. 5. c. 47.

lib. 5. 6. 47.

ret: Rex autem ſuper hoc accepto conſilio, quod petebat conceſſit. Inuadens igitur Fulco fratrem ſuum per auxilium Andegauenſiũ, & Turonenſium Baronũ, hominũ multâ ſtrage factâ eum in cãpo deuicit, cepit, & vſque ad finẽ vitæ ſuæ in carcere tenuit: quâ peractâ expeditione, Vuaſtineſe, ſicut promiſerat Regi vuerpiuit.. Ex venditione ſexagenis numûm aureorum millibus, Comitatum Bituricenſem recepit Philippus I. ab Hirpino Comite in ſacrum bellum accincto, vt modò obſeruaui ex Continuatore Aymoïni. Toloſanus Comitatus periucundâ confuſione, & incruento parandi genere in ius regni reuerſus, nempe medijs nuptijs Ioannæ Toloſanæ, & Alphonſi Comitis Pictonum, germani D. Ludouici, commiſsâ lege nuptialibus tabulis dictâ, vt ijs ſinè liberis fato functis, Comitatus in fiſcum cederet. Regno etiam parta Campania, læto Philippi Pulchri connubio cum Ioanna herede Henrici Nauarræ, & Comitis Campaniæ. Eodem pacto Armorica antè impacata prouincia cum regno coïuit, per Caroli VIII. nuptias cum Anna Duciſſa: Nempe diuinis Regum mentibus vna fuit voluptas, vnum nuptiarum votum regni reſtitutio, & reipublicæ potiùs, quàm ſibi vxor ducta, & adamata. Teſtamento Hugonis Luſiniani heres ſcriptus Philippus Pulcer, & fiſcus adauctus trino Comitatu Luſiniano, Engoliſmenſi, & Marchiæ, obmurmurantibus legitimis heredibus, captatam inſtitutionem: facilè conciliatum ſilentium injectâ offâ, & aliquantulo ſolatio eis relicto, vt narrant Stephanus de Luſiniano, ſcriptor rerum Cypriarum, & Nicolaus
A.C. 1307. Vignerius. Ab Humberto Viennenſi Delphino, ſtudio veræ Philoſophiæ, id eſt religionis, eiuratus principatus, & Philippo Valeſio, natúque majori Galliæ principi

perpetuâ lege transfusus. Ex venditione Monspessulanus Comitatus à Philippo Valesio, Ioannis Balearium reguli manibus exemptus, ære exhaustus fiscus: vt populorum sanguini, & crebris bellorum causis parceretur, maluere Reges piissimi nundinatores prouinciarum, quàm triumphatores videri, magis de prouincialium salute, quàm de suimet nominis gloria soliciti A Renato Comitatum Andegauensem emunxit industria Ludouici XI. Ex testamento Caroli Comitis in ius regni confluxit Comitatus Prouinciæ, herede scripto eodem Ludouico, cui & Gallia assertum refert Burgundiæ Ducatum. Plura huius rei argumenta omitto, quæ Chopinus abundè collegit in libris de domanio, satis ex his aperietur eleuatio Ducum, & Comitum.

Proscriptio Ducatuum, & Comitatuum. Restitutio Electionum.

SVo scelere concidêre etiam Duces & Comites, & iustas fisco pœnas luerunt bonorum proscriptione. Iure commissi ab Anglis recepta feuda quotquot hi tenebant in Gallia, nempe Ducatus Normanniæ, & Aquitaniæ, Comitatus Pictonum, Andium, Cenomannorum. Arturo Duce Britonum, & iusto Angliæ herede, nefariè occiso à Ioanne ipsius patruo, Philippus Augustus Ioannem parricidij reum factũ, apud se, & Pares Galliarum & solennibus edictis vocatum, per contumaciam proscripsit, & feuda quæ is tenebat in Gallia fisco commissa: hoc iure Rhotomagum obsedit, & per deditionem recepit, & cum ea vniuersam Normanniam, cuius rei famâ perterriti Aquitani,

Pictones, Turones, Andes confestim in Philippi obsequium ierunt, vt narrant Rigordus, Guillelmus Brito, & alij Scriptores: qua de re exstat decretalis Epistola Innocentij III. Variâ sorte vsa Aquitania, & diuturnis iactata bellis, nimiâ religione D. Ludouicus pactis cum Henrico III. Anglorum Rege conditionibus anno M. CC. LIX. ei Aquitaniæ partem præter suorum sententiam remisit, vt fatentur Matthæus Paris, Thomas Vualsingan, & Ioinvilla. Anno M. CC. XCIII. Burdegalam & quicquid erat ditionis Anglicæ in Aquitania recepit Philippus Pulcer, obtentu clarigationis rerū ab Anglis raptarum; sed rursum pacto fœdere anno M. CCCXXV. cuncta in potestatē Anglorum rediere; Imò Ioanne infeliciter capto in prælio Pictauiensi, regis redimendi gratiâ Anglis dimissa vniuersa Aquitania, cum alijs luculentis ditionibus, & sic res se habuerunt, donec Aquitaniâ à Carolo VII. tandem receptâ, & Angli continenti exacti, præterquàm Caleto. Denique si posteriores ætates perlustres, facilè comperies Ducatus, & Comitatus majorum proteruiâ prouectos, eodem scelere corruisse in fiscum. Nonnihil etiam ad coërcendam Dynastarum elationem & fastum, adiumento fuit sacrarum electionum restitutio, iam à Capetiæ gentis exordijs; quamdiu enim pontificatus omnino in regia manu versabantur, his palatini & nobiliores, gratiâ, vel natalium commendatione perfacilè obrepebant; minores verò clerici latebant: sed re redactâ ad Capetios restitutæ electiones, & Regibus curæ fuit, vt in eligendis magis virtus & scientia, quàm genus spectaretur: quæ res potentiorum animos nimis malè affecit in Robertum, de quo Glaber Rodulphus: *Si qua enim pontifi-*

A.C. 1200.

in c. nouit. de iudic.

A.C. 1259.

lib. 3. c. 2.

calis sedes in suo regno, proprio viduaretur præsule, cura erat maxima, vt vtilis pastor, licèt genere infimus, restitueretur Ecclesiæ, potiùs quàm nobilitatis eligeretur persona secularis pompæ: qua de causa etiam primates Regni sensit plurimùm contumaces, qui despectis humilibus sui similes eligebant superbos. Eo nomine Philippum A. laudat Cæsarius, quòd Emelricum, vnum ex Canonicis Laudunensibus electum in Episcopum Laudunensem, sinè vlla dignitatis commendatione præsentatum libenter admisit. Repulsæ meritò causam dederint corrupti hâc tempestate nobilium clericorum mores, dum ferro magis, quàm lege agerent, & passim cæde pollutas manus altaribus inferrent, vt eos à sacris dignitatibus arcendos duxerit Bernardus Clareuallensis, in Epistola ad Innocentium II. *Vnum è duobus*, inquit, *fere necesse est, aut nullos ex nobilibus siue potentibus secundùm hoc seculum, admitti deinceps ad honores Ecclesiasticos; aut passim ad omne illicitum permitti liberè clericos sacris abuti officijs, ne fortè si quispiam zelo Dei accensus prohibere tentauerit, ferro illicò militari reus iustitiæ trucidetur.* Denique his consilijs, & alijs, quæ priuato imperuia (quî enim altas regum mentes penetrare liceat) ruinas suas instaurauit respublica, majestas regni intermortuá reuiruit, Gallia sibi, suísque Dominis reddita vnam Regum purpuram adorauit, accisi Duces & Comites prouinciales, illorúmque vices subiere Senescalli & Bailliui, temporarij magistratus, de quibus dicendum restat.

lib. 6. de mirac. c. 13.

ep. 158.

Cap. XXIII. & vltimum.
Institutio Senescallorum, & Bailliuorum.

A.C.776. IAm à secundo regum stemmate Senescallus inter primarias regni dignitates se habuit. Sigebertus: *Carolus Rex*, inquit, *Adulfum Senescalcum suũ contra Britones mittit*. Eundem
lib. 4. c. 78. Regiæ mensæ præpositum, vocat Aymoïnus: principem
lib. 2. chron. coquorum Regino Abbas: Senescalli officium planè in-
ep. 3. c. 23. digetat Hincmarus Rhemensis: *Quæ videlicet cura quamquam ad Buticularium, vel ad Comitem stabuli pertineret, maxima tamen cura ad Senescallum respiciebat, eò quòd omnia cetera præter potus vel victus caballorum, ad eundem Senescallum respicerent.* Megadomestico Græcorum, Se-
li. 1. de bell. sacr. c. 5. nescallum comparat Vuillelmus Tyrius: *Alexius cùm esset in imperiali palatio à Domino Nicephoro cognomento Botoniathe plurimùm honoratus, & Megadomestici dignitate, quem nos Majorem Senescallum appellare consueuimus fungeretur, officio ab Imperatore secundus.* Et sanè Maiori domus successit Senescallus Galliæ, idque officii, munere Roberti Regis, cum Comitatu Andegauensi iure feudi coaluit.
In suppl. Sigeb. 1170. Robertus Montensis: *Henricus*, inquit, *filius Regis Anglorum fecit homagium Regi Francorum socero suo de Andegauensi Comitatu, & de Cenomannensi, & de Ducatu Britanniæ, quem Rex concessit eidem genero suo: nam de Normannia ei fecerat antè homagium, & concessit ei Rex Francorum, vt esset Senescallus Franciæ, quod pertinet ad feudum Andegauense.* Et paulò pòst: *In Purificatione beatæ Mariæ fuit filius Regis Anglorum Parisijs, & seruiuit Regi Francorum ad mensam, vt Senescallus Franciæ: hanc Senescalciam, vel vt antiquitus dicebatur, Majoratum domus Regiæ, Robertus Rex Francorum dedit*

dedit Gaufrido Grisogonellæ, Comiti Andegauensi, propter adiutoriũ quod ei impendit contra Ottonem Imperatorem Alemanniæ. Idem testatur Hugo de Cleeriis, qui in calce Goffridi Vindocinensis editus est à Iacobo Sirmundo, & Maioratum, Senescalciam vocat. Exactis verò Ducibus & Comitibus prouincialibus, his successere Præfecti pagenses, quos Senescallos dixere, adeóque inuidiosũ Comitis nomen euasit, vt Guillelmus de Rupibus, armis receptâ ab Anglis Andegauo, ob egregiè nauatam operam Comitatu Andegauensi iure hereditario donatus à Philippo Augusto, eum abnuerit, & nudo Senescalli nomine vsus sit. Guillelmo Brito, lib. 8. Philippid.

Cuius Guillelmi Rex inclita facta, fidémque
Attendens, ipsum Comitis vice munere largo
Totius patriæ dominari iussit & vrbi,
Cui quamuis totum donasset Rex Comitatum,
Non tamen vsurpat Comitis sibi nomen habendum;
Imò Senescallum quasi se minuendo vocauit.

Baiulos media ætas vocauit iuniorum principum pædagogos, seu educatores, & gestatores. Lupus Ferrariensis in Epistola ad Carolum: *Non admittantur ergò à vobis monitores, quos Baiulos vulgus appellat; ne gloriam vestram inter se ipsi partiantur.* ep. 64. Hâc notatione, Aymoino monacho celebratur Hermarius Baiulus Ariberti: *Inter primores Franciæ qui conuenerant, quidam Hermarius gubernator Palatij Ariberti, filij regis, simúlque Baiulus à pueritia, Agniano super se irruente perimitur.* lib. 4. c. 25. Eidémque Otho Baiulus Sigiberti: *At verò quidam Otho Becone genitus patre, Sperabat se Comitem palatij fieri posse, eò quòd Bajulus fuerat Regis Sigiberti in eius tenera ætate.* lib. 4. c. 38. Et in vita Ludouici P. Arnoldus eius Baiulus memoratur: *Filiúmque suum Ludouicum Regem regnaturum in Aquitaniam misit,* (Carolus M.) *præponens illi Baiulum*

Arnoldum. Aetatis vitio & Græci recentiores Baiulos dictitarunt nutricios principum. Antiochum Theodosii Iunioris Baiulum laudat Cedrenus : θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς ἀντίοχον πραιπόσιτον καὶ πατρίκιον τὸν βαΐουλον αὐτοῦ παπᾶν ἐποίησε. *Theodosius Antiochum præpositum, & patricium, suúmque Bajulum Papam fecit.* Τοῦ μεγάλου βαΐουλου meminit Codinus. Ioannem protospatarium, & Baiulum Constantini, Irenes filii memorat & Paulus Diaconus. Nec non Baiulorum nomen ad priuatorum infantum pædagogos detortum. Theodorus Balsamo: ἐντεῦθεν γὰρ τοὺς παιδοτρίβας, βαΐουλους κατονομάζομεν: *Hinc enim puerorum magistros, Baiulos appellamus.* Verùm sub tertia regum nostrorum stirpe, Baiulorum, seu Bailliuorum nomen è schola & disciplina transiit ad forum, id est ad prætores & iuridicos, quasi plebis rectores, vt in Testamento Philippi Augusti apud Rigordũ: *Et in terris nostris, quæ proprijs nominibus distincta sunt, Bailliuos nostros posuimus, qui in bailliuis suis singulis mensibus ponent vnũ diem, qui dicitur assisia, in quo omnes illi qui clamorem facient, recipiẽt ius suũ per eos, &c.* Et in Constitutione D. Lud. apud Guillelmum Nangium: *Quæstus quidem illicitos quantùm possibile fuerit in Bailliuis, & alijs curialibus nostris reprimere cupiẽtes, Bailliuos, Præpositos, Vice-Comites, & villarũ Majores, ac quoscumque sub eis in officijs constitutos, iuramento subscripto duximus astringendos.* Inde & Bailliuorum territorium, seu districtum, vt loquuntur, baliã dixere. Innoc. III. Pontifex in epistola quadã: *Præposituras, quas balias vulgariter appellatis.* Sed & nondũ confecti Duces, & Comites, per Bailliuos iurisdictionem suam exercuerunt: Rogerus Houedenus: *Interim Richardus Rex Angliæ, peractis negotijs suis in Pictauia pro voluntate sua, rediit in Andegauiam, & redemit omnes Bailliuos suos, id est ad redemptionem coëgit.*

lib. de offic. P. Constant.

lib. 23. hist. Miscell.

lib. 7. mediat. ep. de Incens. apud Leuncl.

A.C. 1189.

de gest. D. Lud.

lib. 2. ep. 252

in Richar. I.

ORIGINES FEVDORVM PRO MORIBVS GALLIAE LIBER SINGVLARIS.

CAPVT I.
Feudorum origo.

DE origine Feudorum, quæ priores beneficia appellarunt, variæ & discrepantes sententiæ inter iuris Interpretes: alij à clientelis Romanorum, vel à prædijs quæ capta ab hostibus ex parte veteranis assignabantur, seu ab agris limitaneis, qui militibus limitaneis dabantur, quod genus agrorum Alexandrum Seuerum militibus donasse scribit Lampridius; ità vt eorum essent si heredes eorum militarent, nec vmquam ad priuatos pertinerent: alij à deuotis, seu Soldurijs Gallorum, de quibus Cæsar, & Athenæus: alij à legibus Longobardorum; alij denique ex consuetudine Francorum & Germanorum repetunt, quæ postrema sentētia magis placet, sed nondum satis diligenter com-

in Alex. Seuer.

Cæsar. lib. 3. de bell. Gall. Athen. lib. 6. c. 13.

probata videtur. Primùm à iure Romano feuda deduci perquàm absurdum est, & Obertus ipse fatetur ius feudorum totum manare ex consuetudine, nihilque 2. Feud. 1. commune habere cum iure Romano: an enim à clientelis Romanorum feuda repeti possint; at iura patronorum & clientum fuere merè personalia, nec in his intercessit datio vlla prædiorum, sed nuda erogatio sportularum & annonarum: ius feudorum verò propriè in feudis & rebus soli consistit: clientibus, militiæ onus iniunctum non fuit, sed tantùm ciuile obsequium, & pecuniarium Dionys. Halicarnass. lib. 2. subsidium, vt pridem obseruatum ex Dionysio Halicarnasseo, & Plutarcho: feudis verò inest propria lex militaris seruitij. An à prædiis assignatis veteranis, vel limitaneis militibus: verùm neutrum genus prædiorum feudis conueniens dici potest; erant quidem militaria prædia, sed illa veteranis & emeritis, hæc limitaneis militibus tantùm dabantur, vtraque optimo iure possidebantur, ac limitanei quoque fundi transibant in heredes sub perpetuo saltem onere militiæ. At feuda ab origine, quæ magis in hac comparatione rerum spectanda est, temporaria fuêre, & pro dantis arbitrio adempta, nec feudi proprietas transfertur in vassallum, sed manet penès Dominum: vnde rectè feudum separatur ab alolib. 5. de, vel proprietate. Ditmarus: *Quod apud Dominum suimet beneficij maximam partem acquisiuit in proprietatem:* ep. 168. Et Iuo Carnotensis. *Hanc verò tuitionem cum seruitio dedit Vice-Comes cuidam militi suo in beneficium, Domino videlicet Curuæ villæ, post non multum temporis emit Comes Rotrolib. 2. de Mirac. c. 12. cus partem illius fundi, quæ alodium erat:* Cæsarius. *Erat autem in proximo manens miles quidam diues, honestus, ministerialis tamen; huic iuueni iam dictus alodia, siue feuda sua.*

prartim vendebat, partim in vadimonio exponebat. An beneficiarios, seu feudatarios nostros referamus ad Gallorum deuotos, seu Soldurios, nulla suadet ratio; quod enim Cæsar scripsit, eorum hanc esse conditionem, vt omnibus in vita commodis vnà cum his fruantur, quorum se amicitiæ dediderint, non eò spectat, vt hos traditione, & cessione prædiorum (sinè quibus feuda non consistunt) cohonestatos intelligamus, sed tantũ satellites, socios vtriusque fortunæ, nec alios quàm deuotos Hispanorum, de quibus Strabo, & Dio. Quid si à legibus Longobardorum feuda ducere studeas? vetat Gerardus feudorum primus interpres, & ipse Longobardus, qui ius feudorum antiquissimum esse testatur; vix enim horum auctores laudare possis Longobardos, qui è barbarico in Italiam migrarunt non ante annum D. LXXIII. teste Anastasio; nec antiquitatis laude commendantur: & planè commentitium est, quod nõnulli aiunt Lõgobardos, occupatâ Italiæ parte, agros ducibus & militibus diuisisse sub ijs cõditionibus, quę redactę sunt in libris Feudorum; nam in Longobardorum regum legibus, si demas quas addidêre Carolus, aliique Franci, & Germani principes, nihil de feudis palàm cautum reperitur: & occupatâ Italiâ per Longobardos non alia legitur rerum ratio instituta, quàm quæ fuerat sub Gothis; nimirum tertiâ prædiorum ereptâ veteri possessori, vel tertiæ frugum vectigal indictum. Paulus Diaconus: *His diebus multi nobilium Romanorum ob cupiditatem interfecti sunt, reliqui verò per hostes diuisi, vt tertiam partem suarum frugum Langobardis persoluerent tributarij efficiuntur:* at de beneficiis, seu feudis altum silentium. Sanè Otho Frisingensis tres inter Longobardos esse ordines

Strab. lib. 3. Dio. lib. 53.

in vit. Bened. P.

li. 2. de gest. Longob. c. 18.

li.2.de gest. Frider. c.13. memorat, Capitaneorum, Valuassorum, & plebeiorum, sed ad sua tempora se refert, vt indigetant ipsa verba Autoris: *Denique libertatem tantoperè affectant, vt potestatis insolentiam fugiendo, Consulum potiùs, quàm imperantium regantur arbitrio; cúmque tres inter eos ordines, id est Capitaneorum, Valuassorum, plebis esse noscantur; ad reprimendam superbiam, non de vno, sed de singulis prædicti consules eliguntur.* Imò ipse Valuassorum nomen, non Longobardicum, sed Francicum agnoscit: li.1.de gest. Frid. c.3. *Robertus iste ex mediocri stirpe in Nortmannia, ex eorum militum ordine, quos Vauassores vulgò ibi dicere solent.* Rectiùs originem feudorum repetas è moribus Francorum: Franci scilicet rerum potiti in Gallia, prædia diuisere ducibus, & militibus, idque beneficiario iure, sub lege fidei, & seruitij, priùs quàm Longobardi Italiam attigissent. Hoc iure Aureliano Duci Milidunensis pagus beneficij nomine datus à Clodoueo: Aymoinus. lib. 1. c. 14. *Vnde cùm Clodouæus regnum suum vsque Sequanam, atque postmodùm vsque Ligerim fluuios ampliasset, Milidunum castrum eidem Aureliano cum totius ducatu regionis iure beneficij concessit.* Et Mummolo Patricio eodem iure Machouillam apud Aruernos datam à Guntrano Rege testatur Gregorius Turonensis: lib. 4. hist. c. 39. idem Paul. Diac. lib. 3. c. 8 *Et Amo quidē Ebredunensem carpens viam vsque Machouillam Anennici* (Aruernici) *territorij, quam Mummolus munere meruerat regio accessit, ibique fixit tentoria:* Vnde iam à Francici regni cunabulis passim celebrantur regij leudes, siue leodes, id est fideles, qui à rege prædia tenebant sub lege fidei & seruitij. Gregorius Turonensis: lib. 3. hist. c. 21. *Sed ille muneribus placatis à Leodibus suis defensatus est, & in regnum stabilitus:* Et alio loco. *Veni igitur, & ecce absconditur, nec ostenditur mihi puer, vt credo, alicuius ex leudibus*

nostris sit filius. Et in exemplo pactionis initæ inter Guntranum, & Childebertum Reges: *Leudes illi qui Domno Gunthranno post transitum domni Chlotarij sacramenta primitùs præbuerũt: Et mox similiter cõuenit vt nullus alterius leudes, nec solicitet, nec venientes excipiat.* Fredegarius: *Iussu Sigeberti omnes leudes Austrasiorum in exercitum gradiendum banniti sunt.* Et Aymoinus: *Fuit autem Guntrannus leudis suis beneuolus, gentibus externis pacatus.* Eosdem proxima ætas Vassos vocitauit, quod nomen Francicum est, & Vassorum originem è moribus Galliæ contestatur Vualafridus Strabo: *Capellani minores ità sunt, sicut hi quos vassos dominicos Gallicâ consuetudine nominamus.* Hoc iure Vassi instituti à Carolo M. in Aquitania. Aymoïni Continuator: *Ordinauit autem per totam Aquitaniam Comites, Abbatésque, nec non alios plurimos, quos Vassos vulgò vocant.* Et vt feuda manarunt ex moribus Galliæ, eodem fonte effluxit commendationis Vassorum, id est fidelitatis & hominij per manuum porrectionem formula. Aymoïnus: *Illuc & Tassilo Dux Baioariorum cum primoribus gentis suæ venit, & more Francico in manus Regis* (Pipini) *in vassaticum manibus suis semetipsum commendauit.* Atque & ex moribus Francorum secutæ leges feudorum, veluti lex commissi ob feloniam; quod enim scripsit Sugerius feudum committi lege Salicâ, ob culpam Vassalli, id est ex consuetudine Francorum, quæ sæpiùs legis Salicæ nomine venit: & iam olim in Gallia feuda reguntur propriè iure moribus constituto, quod ius cismontanum appellat Ioannes Saresberiensis in Epistola ad Alexandrum III. P. *Vnde vt asserebat illustris Blesensium Comes Theobaldus, princeps quidem iustitiæ amator, & iuris cismontani peritissimus, ad quem Episcopus Vuintoniensis*

lib. 8. c. 9.
cap. 84.
lib. 3 c. 11.
lib. de reb. Ecclesi. c. 31.
lib. 5. c. 1.
lib. 4. c. 64.
in Lud. Grass.
ep. 89.

liberorum causam transmiserat, eò quòd ad ipsum res ista iure feudi pertinebat, accitis potioribus Episcopis Galliæ, consilio eorum, aliorúmque sapientum, causâ cognitâ, patre defuncto eos legitimos agnouit heredes, eísque obesse non debere censuit quicquid in fraudem eorum dolus artifex procurauit. Sic & ex consuetudine Galliæ præter naturam feudi, fœminæ capaces feudi, & iurisdictionis quæ ei cohæret effectæ. Innocentius III. in Epistola decretali ad Cancellarium Parisiensem: *Quia tamen iuxta consuetudinem adprobatam, quæ pro lege seruatur in partibus Gallicanis, fœminæ præcellentes in subditos suos ordinariam iurisdictionem habere noscuntur, mandamus, &c.* Vnde consuetudinales iustitias vocat Conradus de Fabaria: *Tam feodis, quàm consuetudinalibus iusticijs.* Denique feuda Galliæ adeò moribus facta, fictâque sunt, vt census, & iura dominica, hodiéque consuetudines dicantur, quòd non alio iure, quàm consuetudine nitantur. Goffridus Vindocinensis: *Peruersas quasdam exactiones, siue consuetudines extorquere laborant.* Robertus Montensis: *Munitiones perdiderunt, quia malas consuetudines ipsi, & eorum intercessores diu ibi tenuerant:* Et consuetudines feudorum probarunt etiam ipsi Pontifices.

cap. dilecti. ex. de Arbitr.

de Casib. Mon. S. Galli. c. 8.

lib. 1. ep. 2.

A. C. 1166.

cap. ceteris c. nouit. de iud. cap. ex transmissa. c. verum. de for. comp. c. ut in Eccles de constit. & alijs.

CAP. II.

CAP. II.
Feuda patrimonialia in Gallia.

BENEFICIA, seu feuda ab initio fuere temporaria & precaria, ità vt dantis arbitrio reuocari possent, & ipso iure morte accipientis finirentur. Hincmarus de villa Nouilliaco: *Defuncto Tilpino Archiepiscopo tenuit D. Rex Carolus Remense Episcopium in suo dominatu, & dedit villam Nouilliacum in beneficio Anschero Saxoni, qui nonas, & decimas ad partem Remensis Ecclesiæ de ipsa villa vsque ad mortem suam persoluit.* in calce hist. Flodoard. Ideò plerisque fisci, vel Ecclesiarum prædijs, militibus in beneficium datis, lex dicta vt beneficiorum census & descriptio fieret, ne lapsu temporis interuerterentur, & in alodem, seu dominium perpetuum redigerentur. Capitulare Caroli M. *Vt non solùm beneficia Episcoporum, vel Abbatum, Abbatissarum, atque Comitum, siue vassorum nostrorum, sed etiam fisci nostri describantur in breue, vt scire possimus quantùm etiam de nostro in vniuscuiusque legatione habeamus.* lib. 3. c. 81. Conciliũ Meldense sub Carolo Caluo: *Quia maximè quod ad rempublicã pertinuit, aut prereptione in beneficiario iure, aut in allodio absumptũ habetur, videtur nobis vtile & necessarium, vt fideles & strenuos Missos ex vtroque ordine per singulos Comitatus regni vestri mittatis, qui omnia diligenter inbreuient, quæ tempore aui, ac patris vestri, vel in regio principaliter seruitio, vel in vassallorum dominicorum beneficijs fuerunt.* Can. 20. Iam à Ludouico Pio cœperunt feuda transire ad liberos, & plura ab eo constituta in ditiones perpetuas: *In tantùm largus*, inquit Theganus, *vt anteà nec in antiquis libris, nec in modernis temporibus auditum est, vt villas* de gest. Lud. P. c. 19.

regias quæ erant sui & aui, & tritaui, fidelibus suis tradidit eas in possessiones sempiternas, & præcepta construxit, & annuli sui impressione cum subscriptione manu propria roborauit. Exin beneficia transiere ad liberos, sed non sinè speciali consensu principis. Post prælium Fontaneticum victorem Carolum Caluum adijt Guillelmus, natus Bernardi Ducis Septimaniæ, vt se ei commendaret, id est, fidem & hominium exhiberet, dum ei honores, id est beneficia, quæ pater in Burgundia habuit transcriberet. Nithardus: *Bernardus Dux Septimaniæ, quamquam à loco prædicti prælij plus minùs leucas tres defuerit, neutri in hoc negotio supplementum fuit; victoriam autem vt Caroli esse didicit, filium suum Vuillelmum ad illum direxit, & si honores quos idem in Burgundia habuit eidem donare vellet, vt se illi commendaret præcepit.* Beneficia inter liberos diuisit Vto Comes, expetito consensu principis: Regino. *Anno dominicæ Incarnationis D. CCCC. XL. Vto Comes obijt, qui permissu Regis quicquid beneficij, aut præfecturarum habuit, quasi hereditatem inter filios diuisit.* Iam ætate Geraldi Comitis Aureliacensis, qui vixit temporibus Caroli Simplicis res in eo erat, vt beneficia semel data vix reuocarentur. Odo Cluniacensis de hoc pio Comite: *Neque hoc patiebatur, vt quilibet senior beneficia à suo vasso pro qualibet animi commotione posset auferre.* Tandémque ruente secundâ regum stirpe, feuda omnino desierunt in perpetua dominia, & iure patrimonij censeri cœperunt. Hinc cùm sæpiùs quęstio de formula fidelitatis occurreret: hac de re Guillelmus Dux Aquitanorum Fulbertum Carnotensem amicissimum, & rerum peritissimum consuluit, & ab eo formulam fidelitatis accepit per Epistolam, quam Gratianus, & Iuo vterque suo decreto

lib. 3. [margin, beside "Nithardus"]

2. Chron. [margin, beside "Comes, expetito"]

lib. 1. de vit. S. Gerald. c. 17. [margin, beside "carentur. Odo Cluniacensis"]

Fulbert. ep. 101. Gratian. [margin, beside "Epistolam"]

intexuere. Ab eo tempore, cùm feuda iuris hereditarij essent, Stephano Comite Trecensi fatis functo sinè liberis, Odo Comes Carnotensis tamquam proximior, de hereditate contendit, infelici exitu. Glaber Rodulphus: *Nam cùm obijsset Stephanus Comes Trecorum, & Meldorum Heriberti filius, ipsius regis consobrinus absque liberis, apparuit idem Odo contra Regis voluntatem vniuersa queque latifundia, in Regis videlicet dominium iure cessura.* Nec non idem Odo audaciùs questus apud Robertum, quòd sententiâ Parium se absente, nec defenso castrum, quod iure hereditario vindicabat, adiudicatum esset Richardo Normanniæ Duci, vt liquet ex eius Epistola apud Fulbertum: *Hęc causa est cur tibi ad placitum non occurri; sed de te, Domine mi, valde miror, qui me tam præproperè, causâ indiscussâ, tuo beneficio iudicabas indignum: nam si respiciatur ad conditionem generis, daret Dei gratia quòd hereditabilis sim; si ad qualitatem beneficij quod mihi dedisti, constat quia non est de tuo fisco, sed de his quæ mihi per tuam gratiam ex majoribus meis hereditario iure contingunt.* E moribus ius ortum vt proximiores agnati in feudis succederent, hoc iure Lietbertus Episcopus Cameracensis Hugonem, Galteri Cameracensis Castellani defuncti nepotem, de castellatura inuestiuit, quasi legitimum heredem, repulso quodam Ioanne; atque adeò rogatus ab Imperatore, vt Ioanni Castellaturam hancce daret, constanter abnuit; quia vt refert Baldricus Nouiomensis; *Hugoni legitimo heredi secundùm legem patriæ iam eam donauerat.* Hereditaria beneficia in Gallia agnouit Iuo Carnotensis, dum Niuardum militem absoluit à sacramentis præstitis Vuillelmo II. Regi Anglorum vtpotè aduersis prioribus sacramentis, *Quæ fecerat ille*, inquit,

c. de forma. 22. q. 5. Iuo. decr. p. 12. c. 76.

lib. 3. c. 2.

ep. 96.

Baldricus lib. 3. c. 66. & 69.

ep. 71.

naturalibus & legitimis dominis suis, de quorum manibus susceperat hereditaria sua beneficia. Haud dispari fato labente imperio, feuda in Germania in hereditaria degenerarunt: & Conradus I. qui eodem æuo cum Carolo Simplice vixit, primas de feudis perpetuis, & hereditarijs leges condidit: de hac feudorum serie NICOLAUS Cusanus: *Ordinabantur etiam tunc principes, Duces, & Comites constituti debere tamquam officia publica imperiali iussione habentes ad nutum remouibilia rationem sui ministerij ærario publico reddere: post hæc, quia senatorum filij, licèt equestres primò forent, tamen ad senatum demum perueniebant, introductum fuit, vt parentibus ritè in officio se habentibus, filij eodem officio non priuarentur, ad illum finem, vt patres minùs auaritiæ studerent, habentes de successione in officio certitudinem; & etiam vt eorum subiecti minùs tunc grauarentur per patrem, quando & ipsis sui posteri præesse deberent: tamen vt Imperiali Celsitudini nulla incommoda detractoria dominiorum in futurum excrescente potestate Officiatorum exorirentur, feudalia introducta sunt statuta, & de fide seruanda strictissima iuramenta, quæ per vnumquemque vassallorum instituendorum præstari, & sub pœna perditionis feudi inuiolabiliter seruari deberent.* Feuda sui naturâ & Longobardorum moribus sunt masculina, & in his fœminæ non succedunt, nisi aliud ab initio actum sit; quia fœminæ faidam leuare, id est militare non possunt, vt est in legibus Longobardorum. Tentarunt reges fœminas à feudis arcere masculorum in gratiam. Hugo Antissiodorensis Episcopus, Lamberti Comitis Cabillonensis filius, nihil vetante sacerdotio, Comitatus inuestituram tulit à Roberto Rege, quòd vnus è masculis patri superstes foret. Glaber: *Fuit enim idem Hugo Episcopus Antissiodori, regensi-*

de Concord. Cath. lib. 3. c. 28.

lib. 3. c. 1.

que Comitatum patris ex imperio Regis, quoniam præter eum pater non habuit sobolem sexus masculini. Degeneris tamen vitio seculi adeò feuda à recta lege desciuerunt, vt fœminæ feudorum compotes factæ fuerint: eò vsque, vt moribus nostris jurisdictionem quæ feudis cohæret per se exercere non erubuerint, vt modò obseruaui ex Decretali Innocentij III. cap. dilecti. de arbitr.

Cap. III.

Feudum de Camera, seu de Caneua. Feudum Guardiæ, seu Gastaldiæ. Officia feudalia.

FEVDVM aliud propriū, aliud improprium; propriū cōsistit in rebus soli, nō in mobilibus; improprium constituitur in ijs quę immobilibus adnumerantur, vt annonæ, sportulæ, pensiones. l. iubemus. 2. C. de S. E. Huiusce generis est feudum de Camera, quod dicitur, cùm ex Camera, id est ærario, vel arca Domini vassallo soluitur stipendium certum: cuiusmodi beneficia vigent in Anglia, vbi prouinciæ, vel Comitatus cuiuspiam nomen, sinè re militibus à principe tribuitur, sub certa pensione annua fisco soluenda, vt refert Polydorus Vergilius. lib. 19. hist. Anglic. Cui accedit feudum quod dicitur de Caneua, cùm ex cella, vel penu Domini vassallo præbentur annonæ, feudi nomine; Caneua enim, seu Cannaua, est hospitium, metatum. Victor Vticensis: *Artabatur multitudo ad currendum, vt vbi Cannaua erat præparata, laboriosam caperet mansionem.* Vnde Cellerarios Ecclesiæ, Caneuarios appellauit Innocentius III. li. 2. ep. 312. *Caneuarios, & alios Officiales Ecclesiæ*: ídque genus feudi no-

tum in Gallia, duas quadrigas vini annuas à Duce Normannorum feudi nomine tenuit Gulbertus miles, de quo Ordericus Vitalis: *Duas quadrigatas vini de principe Normannorum in feudo tenebat, singulis annis, ex quibus vnum modium ad celebrandas Missas perenniter concessit monachis.* Non alienum est feudum Guardiæ, vel Guastaldiæ, id est, quod datur pro actu, vel gestione rerum Domini, vel principis, vel pro custodia arcis, vel territorij: Gastaldus, seu Castaldus Longobardis est propriè actor, vel procurator; sed vox tralata ad Comites, seu prætores ciuitatum, qui sub Ducibus erant. Anastasius: *Et Longobardos penè trecentos cum eorum Castaldione* (lege Castaldo) *interfecerunt*: Et alio loco. *Alia verò die, quæ fuit secunda feria vale faciens ei ipse Rex* (Luitprandus Rex Longobardorum) *misit in eius obsequium Agiprandum Ducem, Ducem Clusinum nepotem suum, seu Tacipertum Castaldium in eius obsequium, & Ramingum Castaldum Tuscanensem, &c.* Pandenulpho *Castaldo*, scribit Ioannes VIII. Pontifex, quem & ipse alio loco, *Iudicem Capuanum* nominat; & Rainerij *Gastaldi Seranæ ciuitatis* meminit Leo Ostiensis: & Vrbanus II. defensoris nomine, *Aduocatum, siue Castaldum & iudicem intelligit.* Hoc genus feudi fortè innuit Paulus Diaconus cùm scribit iussu Grimoaldi Longobardorum Regis in Italia, certas possessiones datas Alzeconi, duci Bulgarorum: *Ita tamen vt non Dux, sed Gastaldus vocaretur, ipsumque Alzeconem*, inquit, *mutato dignitatis nomine de duce, Gastaldium vocitari præcepit.* In hoc feudorum censu locandum feudum quod pro guardia & custodia, id est pro aduocatione & defensione Ecclesiarum datur militibus, de quibus Lucius III. P. *Præsenti decreto statuimus, eos siue aduocati, siue patroni, vel*

lib. 6. hist. Eccles.

in Greg. II.

in Zacharia.

ep. 215. & 227.

lib. 2. chron. Cass. c. 33.

Can. saluator. 1. qu. 3.

lib. 5. hist. Long. c. 29.

cap. præterea. de iur. Patron.

Vice-Domini, siue custodes, vel Guardias habentes, seu quocumque alio nomine censeantur à grauaminibus Ecclesiarum cessare: Et Bonifacius VIII. P. *Sancimus vniuersos & singulos, qui regalia, custodiam, siue Guardiam, aduocationis seu defensionis titulum in Ecclesijs, monasterijs, seu quibuslibet alijs pijs locis de nouo vsurpare conantes, bona Ecclesiarum, Monasteriorum, aut locorum ipsorum vacantium vsurpare præsumunt, &c.* His adde feudum Soldatæ, quod in nummaria pensitatione constituitur, sub lege fidei & operæ militaris: vnde orta distinctio militum & Solidariorum, seu seruientum: Milites dicebantur, iusti nobiles, qui prædia tenebant eâ lege, vt Domino, vel principi militarent: Solidarij & seruientes, plebeij qui certo tot solidorum stipendio vice feudi merebant Domino: de quibus Robertus Montensis: *Nolens vexare agrarios milites, capitales Barones suos cum paucis secum duxit, Solidarios verò milites innumeros.* Et alio loco: *Rex verò Henricus obsedit prædictum castrum, & illicò cepit, in quo erant XXXV. milites, & quater viginti seruientes.* Et rursus: *Habentes paucos milites & seruientes per virtutem sanctæ Crucis vicerunt innumerabilem exercitum paganorum.* Et Matthæus Paris: *Tunc Rex Francorum* (is erat Philippus A.) *rem diu desideratam intelligens, accinxit se ad pugnam, atque omnes suæ ditionis homines, Duces, videlicet Comites, & Barones, milites, & seruiëtes cum equis & armis iussit in octauis Paschæ, sub nomine Culuertagij apud Rhotomagum, ità potenter conuenire, ne crimine læsæ majestatis damnum exheredationis incurrere viderentur.* Seruientes, nostri *sergens*, & id genus feudi *serganteriam feudalem*, quæ quandoque etiam in modico prædio constituebatur, sub lege militaris, vel alterius seruitij: Matthæus Paris, ex tabulis Ioannis Re-

cap. generali. de elect. in 6.

1160.

1161.

1177.

1213.

gis Anglorum : *Nos non tenebimus custodiam heredis, vel terræ alicuius, quam tenet de alio per seruitium militare, occasione alicuius paruæ Sergantieriæ, quam tenet de nobis per seruitium reddendi cultellos, vel sagittas, vel huiusmodi.* Et idem:
1256. *Sicut nuper de clientela quæ vulgariter seganteria* (lege serganteria) *dicitur materia pullulauerat pecuniam extorquendi.* Inter feuda impropria censentur & officia feudalia, vt Romæ, Præfecti vrbis officium feudale est, & iure feudi hominio ligio, & inuestituræ obnoxium, vt est
lib. 1. ep. 23. apud Innocentium III. *Altera die post consecrationem Domini Innocentij Papæ III. Petrus vrbis præfectus, in consistorio Lateranensis Palatij publicè iurauit ei, & successoribus suis, atque Romanæ Ecclesiæ, fidelitatem contra omnem hominem, & recepit ab eo inuestituram præfecturæ per mantum; ac deinde fecit ei ligium hominium inter manus ipsius, qui donauit ei cuppam argenteam in signum gratiæ.* Et in Gallia officium maioris Senescalli in feudum datum Comiti Andegauensi. Robertus Montensis : *Henricus filius Regis Anglorum fecit homagium Regi Francorum socero suo, de Andegauensi Comitatu, & de Cenomannensi, & de Ducatu Britanniæ, & concessit ei Rex Francorum vt esset Senescallus Franciæ, quod pertinet ad feudum Andegauense. Hanc Senescalciam, vel vt antiquitus dicebatur, Maioratum domus regiæ, Robertus Rex Francorum dedit Gaufrido Grisogonellæ, Comiti Andegauensi, propter adiutorium, quod ei impendit contra Ottonem Imperatorem Alemanniæ.* Hodiéque officia Connestabilis, & Cancellarij in feudum personale dantur à Rege.

Cap. IV.
Feuda Ecclesiastica.

GALLIARVM Ecclesiæ munificentiâ Regum, maximè Pipini, Caroli M. & suorum, latifundijs, prædijs, & beneficijs dominicis auctæ, vt religionis dignitas opum præsidio se tueretur. Stephanus Leodiensis: *Postremò quantùm religionis, potentiæ, & honoris, Gallicis contulerint Ecclesijs, testantur libri, sanctorum decreta Patrum continentes, quos ipsi in Synodis suâ corroborauerunt authoritate: testantur & Ecclesiæ, quas cum diuersi generis ornamentis, tum etiam prædijs, & regalibus suis castris scilicet, & Comitatibus, telonijs, monetis, & bannis cum iure ciuitatum concessis magnificè extulerunt, ne sancta Dei Ecclesia huius seculi potentibus subjaceret, aut tyrannide eorum pauesceret; imò superborum colla Dei virtute superior calcaret: inde est quòd nusquam gentium æqualis potentiæ Pontifices inueniri queant, vel qui à regio Comitatu, & opulentia parum differant.* Sed & feuda quamplurima Ecclesijs accessere ex donationibus pijs, & eleemosynis priuatorum; at frequentiùs qui res suas Ecclesijs donabant, illicò eas recipiebant, precariæ, aut beneficij, & feudi nomine ad certum tempus, vel vitæ suæ, aut liberorum. Concilium Turonense III. *Nam & nobis visum est prædictis heredibus hanc dare optionem, vt si voluissent traditiones parentum suorum consequi, de qua illi iam erant per legem exclusi, rectoribus Ecclesiarum se commendarent, & hereditatem illam in beneficium, vnde se adiuuare ac sustentare possent, acciperent.* Lex Baiuuariorum de eo qui fundum suum donauit Ecclesiæ: *Et post hæc nullam habeat pote-*

lib. 1. vit. S. Modoald. Treuir. cap. 14. apud Sur. 12. Maij.

Can. 51.

tit. 1. c. 1.

ſtatem exinde quidquam auferre, nec ipſe, nec poſteri eius, niſi defenſor Eccleſiæ illius per beneficium præſtare voluerit. Eccleſiæ etiam feudis ad inuidiam ditatæ, eorum partes vicinis potentioribus ſubinfeudarunt aduocatiæ & defenſionis nomine, id eſt, vt defenſores ſibi hoc præmio conciliarent, & per eos ſeruitium militare Domino & principi debitum implerent, & huiuſmodi feuda Caſamenta dixerunt. Fulbertus : *Commendationem veſtrorum* ep. 6. *militum, qui de noſtro caſamento beneficium tenent, ſaluâ fidelitate veſtrâ.* Iuo Carnotenſis : *Adiecimus etiam vt quicquid hactenus de caſamento Carnotenſis Eccleſiæ, conceſſione* ep. 284. *poſſidentium, & præſidentium per annum & diem quietè poſſederint, de cetero noſtrâ conceſſione quietè poſſideant* : Et Bernardus Clareuallenſis in Epiſtola ad Comitem Theobaldum : *Noſtrum quoque, ac veſtrum pariter Epiſcopum* ep. 39. (Lingonenſem intelligit) *abundantiori, vt decet, honore ſuſcipiatis, & de caſamento, quod tenetis, hominium quod debetis reuerenter ei, & humiliter offeratis.* Et inde beneficiarios Eccleſiæ, Caſatos. Fulbertus in Epiſtola ad Leuthericū Senonenſem Archiepiſcopum : *Deinde verò quod Ar-* ep. 24. *nulphum caſatum Eccleſiæ noſtræ tibi, tuiſque ſcripſiſti injurium ægrè contra illum, & accepi, & fero.* Iuo Carnotenſis ad ep. 28. Philippum regem : *Præterea Caſati Eccleſiæ, & reliqui milites penè omnes vel abſunt, vel pro pace violata excommunicati ſunt.* Eoſdem Cataneos quos & Capitaneos dixit Iuo Carnotenſis, in Epiſtola ad Gaufridum Vindocinenſem Comitem : *Præcipuè hoc nobilitati tuæ debemus, qui* ep. 119. *& noſter es parrochianus, & Eccleſiæ noſtræ Cataneus.* Porrò è feudis Eccleſiaſticis alia ſunt libera, quæ nec cenſum, nec ſeruitium militare debent, ſed obſequium precum pro ſalute principis; alia non libera, quæ præſtant mili-

tiam, vel censum, vt videre est ex indiculo Ludouici P. quem dedit Iacobus Sirmondus de Monasterijs regni Francorum, quæ regi militiam, dona, vel solas orationes debent. Floriacensi Monasterio feudi liberi lege, concessa à Roberto piscaria Ligeris fluminis. Helgaldus: *Præterea patri Benedicto, & suis Piscatoriam Ligeritti fluminis benignissimus adhibuit, scripto firmauit, & ex his nil aliud, quàm intercessionis illius quæsiuit suffragia.* Eiusdem classis fuere beneficia in dotem data cœnobio Vticensi ab eius instauratoribus. Ordericus Vitalis: *Locum etiam sæpè nominatum communi consensu ità liberum tradiderunt eius* (Vuillelmi Ducis Normannorum) *tutelæ, vt nec alijs quibuslibet aliquam adsuetudinem, seu reditum, præter beneficia orationum, aliquando à monachis liceret, vel hominibus eorum exigere.* Eiusdem iuris fuerunt res & beneficia in dotem transcripta monasterio Croylandiensi in Anglia, à Bertulpho Rege Merciorum, vt liquet ex eius præcepto apud Ingulphum: *Et emancipo ab omni debito Regis, & omnis alterius Domini, & hominis, cuiuscumque fuerit dignitatis, excellentiæ, vel honoris, vt nihil à modo de sacri vestri Monasterij Croyland monachis litteratis, & laïcis, seruis, aut tenentibus vestris exigere poterunt, præter orationes vestras, aut beneficia spiritualia.* Aliàs moribus nostris Episcopi, & Abbates Regalium, id est feudorum nomine, seruitium militare exantlarunt, per se, vel per suos homines, id est clientes; quod causam dedit edicto patrum, ne Abbates per se militarent, sed per suos homines. Concilium Suessionense: *Abbates legitimi hostem non faciant* (id est in exercitum non procedant) *nisi tantùm homines eorum transmittant.* Ludouicum, & Carolum Reges stylo perstringit Nicolaus I. quòd excusationes ne-

in vit. Robert.

lib. 3. hist. Eccl. 1050.

in Chron. Croyland.

ep. 27. Can. reprehensibile. 23. qu. 8.

ferent non mitti Episcopos Romam ad Synodum, ob occupationes bellicas in Normannos: & Odo Ferrariensis Abbas apud Lupum, se, & homines suos crebris expeditionibus attritos queritur, in Epistola ad Ludo-
ep. 24. uicum: *Namque*, inquit, *postquàm vobis auxiliantibus impetrata licētia ab expeditione Aquitanica grauatus infirmitate redij, eide penè semper attritus, necdum reualui, quæ res ne cum alijs ad conductum occurrerem placitum prohibuit; misi tamen homines nostros vnà cum Comite pagi, qui expeditionis officia*
ep. 25. *more solito exsequerentur.* Et in altera Epistola ad eundem: *Homines nostri toto hoc fere biennio aut vobiscum, aut soli generalis expeditionis difficultatibus fatigati censu rei fami-*
ep. 28. *liaris in huiusmodi seruitio effuso onere paupertatis grauātur.* Et Iuo Carnotensis Episcopus, à Philippo I. vocatus ad placitum cū militū manu, se absentiâ, vel sacrâ proscriptione militum excusauit, vt suprà obseruaui: *Præterea*, inquit, *vel pace violatâ excommunicati sunt, quos sinè satisfactione reconciliare non valeo, & excommunicatos in hostem mittere non debeo.* Denique moribus Galliæ passim onus militiæ tenuit Episcopos & Abbates, ob luculenta feuda quibus præditi sunt: nec injuriâ Aurelianensis, & Altissiodorensis Episcopi feudis multati à Philippo Augusto, quòd expeditioni regiæ se subduxissent, eo obtentu,
1209. quòd Rex in ea ipse non ageret. Rigordus: *Cùm omnes Barones & Episcopi vocati ad hunc exercitum conuenissent apud Medontam, & misissent ad mandatum Regis homines suos, provt debebant, in expeditionem illam; Aurelianen. & Altissiodor. Episcopi cum militibus suis ad propria sunt reuersi, dicentes, se non teneri ire, vel mittere in exercitum, nisi quando Rex ipse personaliter proficiscitur; & cùm nullo ad hoc priuilegio se tueri possent, generali consuetudine contra eos faciente,*

petijt Rex vt hoc emendarent: ipsis autem emendare nolentibus, Rex eorum legalia (lege Regalia) *confiscauit; scilicet ea tantùm temporalia, quæ ab eo feudaliter tenebant, decimas, & alia spiritualia in pace dimittens.* Hanc legem feudorum in Angliam inuexit Guillelmus Normannus rerum potitus. Matthæus Paris: *Rex Vuillelmus Episcopatus quoque, &* 1070. *Abbatias omnes, quæ Baronias tenebant, & eatenus ab omni seruitute seculari libertatem habuerant, sub seruitute statuit militari, inrotulans singulos Episcopatus & Abbatias pro voluntate sua, quot milites sibi, & successoribus suis hostilitatis tempore voluit à singulis exhiberi.*

CAP. V.

Decimæ infeudatæ.

CAROLVM Martellum decimarum infeudationis auctorem iactitant, & hanc ob rem clerici indignantes eius memoriam atroci stylo damnarunt, & fabulam de angue concinnarunt; vt laïcis talis ausi religionem incuterent. Sanè Carolũ Martellum bellis ciuilibus fisco exhausto, tum irruptione Sarracenorum in Gallias, res & prædia Ecclesiarum militibus erogasse vice militaris stipendij in comperto est, ex Adreualdo, & alijs; sed decimas ab eo infeudatas nulla est fides. Cladem prædiariam Ecclesiarum doluit Pipinus, sed cùm morbo penitus mederi, & res Ecclesiarum à laïcis auellere nequiret, ob iniquitatem temporum, & reipublicæ angustias; id effecit, vt laïci prædia Ecclesiarum precariæ nomine tenerent, & Ecclesijs nonas, & decimas persoluerent, ac de singulis casis denarios duodecim. Vetus Capitulum, quod

Adreuald. de mir. S. Bened. lib. 1. c. 14.

Can. quia iuxta. 16. qu. 1.

refertur apud Gratianum. *Et quoniam res Ecclesijs, à quibus ablatæ erant, restituere, propter concertationem quam cum Vuaifaro Aquitanorum principe habebat, nòn prævaluit, precarias fieri ab Episcopis exinde petijt, & nonas, ac decimas ad restaurationes terrarum, & de vnaquaque casata duodecim denarios ad Ecclesiam vnde res erant beneficiatæ, dari constituit, vsque dum ipsæ res ad Ecclesiam reuenirent.* Cui suffragatur canon XLVI. Concilij Turonensis III. & canon X. Concilij Valentini III. Carolo Caluo rege, rebus labantibus discordiâ fratrum, decimis primùm manus iniecere laïci, beneficij nomine, eáque labes occepit à decimis dominicis, seu regalibus, id est decimis fiscorum, & regiorum prædiorum. Nimirũ Reges vrgente bellicâ necessitate Capellas in suis prædijs constructas, & horum decimas laïcis in beneficium addixere: quâ occasione facilè laïci in decimas parochianas irruêre. Concilium Meldense: *Si capellas vestras Presbyteris, aut viris Ecclesiasticis dederitis, & dominicas decimas acceperint, sarta tecta Ecclesiæ, & luminaria exinde competenter prouideant, & Presbyteri parochianas decimas accipiant, & populi necessitatibus debitè inuigilent: si autem laïci Capellas habuerint, à ratione, & auctoritate alienum habetur, vt ipsi decimas accipiant, & inde canes, aut geniciarias suas pascant,* Hâc lue in dies magis serpente, laïci, feudi nomine, passim decimas occuparunt, & posteris transmisere. Ordericus Vitalis: *Auidi quippe possessores terrenorum caducis inhiant, de summis & æternis parum cogitant, adeóque quia plures vix aliquid pro spe superna, nisi temporale commodum viderint, agere tentant, decimas quas Dominus ab Israëlitis per Moysen sibi ad vsum Sanctuarij, & Leuitarum exegit, nostrates laïci retentant, vel ministris Ecclesiæ, nisi magno redimantur precio, reddere*

cap. super. de reb. Eccl. al.

Can. 75.

lib. 5. hist.

affectant. Imò inualescente procerum tyrannide consultò his Ecclesiarum antistites decimarum partem in beneficium dedere, vt partis damno reliquam tuerentur, vt Episcopus Racesburgensis Henrico Comiti Polaborum, de quo Helmoldus: *Porrò decimas terræ recognouit Episcopo, quarum tamen medietatem recepit in beneficio, & factus est homo Episcopi.* Eandem laïcarum decimarum originem indigetat Fridericus I. in oratione habita in concilio principum apud Arnoldum Lubecensem: *Scimus autem decimas & oblationes à Deo sacerdotibus & leuitis primitùs deputatas, sed cùm tempore Christianitatis, ab aduersarijs infestarentur Ecclesiæ, easdem decimas præpotentes & nobiles viri ab Ecclesijs in beneficio stabili acceperunt, vt ipsi defensores Ecclesiarum fierent, quæ per se obtinere non valerent.* Quorumdam conjectura fuit decimas primùm in Saxonia plebi tributi nomine indictas, in stipendia militum, vt vectigalis acerbitas religione nominis leniretur, & exinde manasse feudales decimas; sed Albertus Krantzius in priorem sententiam magis concedit: *Ferunt indictas populo decimas de more Christicolarum, non prouenisse Pontifici primùm, sed regijs præfectis, vt inde stipendia militibus & sumptus facerent crebrarum in eam gentem expeditionum; tributorum nomen horrebat libertati assuetus populus, sed decimarum exactionem recusare non poterant: interpretantur annales hinc ortum, vt multarum hodiè decimarum exactiones sint in manibus laïcorum; ego aliam huic rei causam accessisse conijcio: cùm non satis fiderent Pontifices sua iura ab laïcis principibus tueri, dedisse arbitror partem decimarum principibus in manum per speciem feudi & beneficij, malentes amittere dimidium quàm totum; inde factum vt à principibus transirent in ministeriales, qui nunc militares appellan-*

lib. 1. hist. Slau. c. 78.

lib. 3. c. 18.

lib. 1. Metrop. c. 2.

tur. Decimas etiam laïcis propinauit ambitio, & gratia Antistitum. Lysiardum Parisiensem Archidiaconum hoc nomine notat Fulbertus, quòd decimas & oblationes altarium, stipem pauperum, Episcopo inconsulto, seculari militiæ traderet. Decimarum quoque infeudationes laïcas propagauit sacræ in Sarracenos expeditionis necessitas sub Philippo Augusto, cuius adornandæ & instruendæ gratiâ militibus permissum, vt decimas è prædijs ditionis suæ suos in vsus conuerterent quoad bello mererent, Constitutione Philippi apud Rigordum. *Qui alicuius terræ magnam iustitiam habet, eiusdem terræ decimam habebit: miles crucem non habens, Domino suo habenti eam, cuius erit homo ligius, dabit de suo proprio mobili decimam & de feudo quod ab ipso tenebit: si autem ab eo nullum tenebit feudum, de suo proprio mobili decimam Dominò suo ligio dabit.* Laïci decimarum incubatores, vsurpationis velandæ gratiâ, persuasum voluerunt decimam sibi beneficij nomine concessam à Romano Pontifice, ob tuitionem Romanæ Ecclesiæ. Matthæus Paris: *Item in regno Franciæ multæ decimæ militibus ab Apostolicis patribus concessæ creduntur, vt ipsi Romanam Ecclesiam tueantur, vel constat ab eis debitum suffragium esse denegatum, nec etiam constat eorum suffragium exercitui Domini Papæ fuisse adhuc contributum.* Sed fabulam expungit religio Romanorum Pontificum, reclamant tot decreta Gregorij VII. Innocentij II. Eugenij III. & Concilij Lateranensis, de decimis à laïcis non possidendis.

ep. 34.

A.C. 1187.

in Hent. III. 1240.

c. prohibemus. de decim.

CAP. VI.

Cap. VI.
Retrofeuda.

Maiores, id est Duces, & Comites, prædia & latifundia à principe accepêre feudi nomine, sub onere fidei & militiæ: tum eorum partem minoribus subinfeudarunt, sub eadem lege, vt commodiùs seruitio militari sufficerent: hoc pacto Vassi dominici, seu regales, habuere & vassos suos, seu vassallos, & casatos. Capitulare Caroli M. *De vassis dominicis qui adhuc intrà casam seruiunt, & tamen beneficia habere noscuntur, statutum est, vt quicumque ex eis cum Domno Imperatore domi remanserit, vassallos suos casatos secum non retineat; sed cum Comite, cuius pagenses sunt, ire permittat.* Lex Alemannorum: *Qualiscumque persona sit, aut vassus Ducis, aut Comitis.* Episcopis, Abbatibus, & Abbatissis sui fuere & vassi. Capitulare Caroli M. *Vt vassi nostri, & vassi Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, & Comitum, qui anno præsente in hoste non fuerunt, heribannum rewadient.* Concilium Cabillon. II. *Nullus vassus Abbatissæ, claustra ancillarum Dei ingrediatur.* Nec non labente regno majores Duces, & Comites, vassos regios bello & armis in fidem suam adegerunt. Odo Cluniacensis, scriptor vitæ S. Geraldi Comitis Aureliacensis: *Nam reipublicæ statu iam nimis turbato, regales vassos insolentia Marchionum sibi subiugauerat.* Subuassallorum prǽter militare seruitium, onus fuit, vt Domino in iudicio feudali Assessorum vice fungerentur; vnde pares dicti, quasi dignitate pares inte esse, vt suprà obseruatum ex Capitularibus, & Baldrico. Vicissim Domini superio-

lib. 3. c. 73.
tit. 36. c. 5.
Can. 63.
lib. 1. de vit. S. Gerald. c. 32.
Capitulari lib. 3. c. 71.
Baldr. lib. 3. c. 75.

ris fuit subuassallum tueri & defendere, & si fortè deliquisset in principem, iudicio eum sistere. Aruernensis Comitatus fuit subfeudum Ducatus Aquitaniæ. Eustachio Comite Aruernensi bello petito à Ludouico Crasso, pro Comite intercessit Guillelm⁹ Dux Aquitanorũ, & sui esse muneris clientem apud Regem sistere, obtestatus est: *Non dedignetur*, inquit ille apud Sugerium, *Regiæ Maiestatis celsitudo Ducis Aquitaniæ seruitium suscipere, ius suum & conseruare, quia sicut iustitia exigit seruitium, sic & iustum exigit dominium: Aluernensis Comes quia Aluerniam à me, quam ego à vobis habeo, habet, si quid commisit curiæ vestræ, vestro habeo imperio repræsentare.* Subfeudo ob delictum subbeneficiarij in fiscum redacto, feudum à principe debet alienari in priuatum, intrà annum & diem; quia culpâ subvassalli deterior vassalli conditio fieri non potuit, vt in edicto Ioannis Regis Anglorum apud Matthęum Paris: *Nos autem non tenebimus terras eorum qui conuicti fuerint de felonia, nisi per vnum annum, & vnum diem, & tunc reddantur terræ Dominis feudorum.* Lege feudorum vassallus vassalli regij, est vassallus regius: subuassallorum tamen in Gallia hæc fuit insania, vt in Dominum feudi demissi vix principem agnoscerent. D. Ludouico in secunda expeditione Sarracenica obsequiũ renuit Ioinvilla, Senescallus Campaniæ, aliàs regi deuotissimus, quòd ab eo ditionem suam immediatè non teneret, sed à Comite Campaniæ.

in Ludouic. Crass. idem Cont. Aym. lib. 5. c. 49.

A.C. 1215.

CAP. VII.
Inuestitura feudi.

FEVDVM sinè inuestitura nòn constituitur. Inuestitura est solennis feudi cessio & confirmatio : inuestitura non transfert possessionem, sed tribuit ius apprehẽdendi possessionem : Vnde Ioannes VIII. P. *Maius fuit*, inquit, *possessionem dare*, *quàm sit inuestituram concedere.* Et Guillelmus Tyrius : *Sed & statim prædictarum vrbium cum omnibus pertinentijs earum D. imperator inuestituram ei concessit, spondens firmissimè quòd æstate proximè futurâ eas auctore Domino comprehensas corporaliter tradat.* Solennis feudi inuestitura fit per certa symbola, putà per traditionem gladij, vexilli, hastæ, sceptri, anuli : inuestitura regni feudatarij per gladium; prouinciarum per vexillum, vel sceptrum. De regno Daciæ, seu Daniæ certantibus Petro, & Gunotone germanis, lis sopita à Federico I. & ex pactione Petrus de regno inuestitus per gladium, Gunoto certis prouincijs Ducatus nomine per vexillum : *Est enim consuetudo curiæ*, inquit Otho Frisingensis, *vt regna per gladium*, *prouinciæ per vexillum à principe tradantur*, *vel recipiantur*. Quod & carmine expressit Guntherus.

in Can. vissis 16. quæst. 1. lib. 13. de bell. sacr. c. vlt.

li. 2. de gest. Frid. c. 5.

Ligur. 13

Ergo vbi vexillo partem quam diximus ille;
Hic autem gladio regnum suscepit ab ipso
Hunc etenim longo seruatum tempore morem
Curia nostra tenet, posito diademate Petrus
Regali dextrâ tulit alti principis ensem.

Bohemiæ & Morauiæ inuestituram à Rudolpho Habspurgico accepit Ottocarus, sex & triginta signorum

lib. 7. annal. Boior. ſymbolo. Auentinus: *Ottocarus*, inquit, *trajecto Iſtro, cum pluribus regio luxu Comitibus in caſtra extra Viennam proceſſit, ibique cærulea tunica, quam Teutones Camelon vocant, & in ſuggeſtu conſidenti, genu ponit, in verba eius iurat, ab eodem Boiemiam, atque Morauos cum XXXVI. ſignis in fidem accipit.* Inueſtituram regni etiam per coronam, per pileum, per crucem, vel anulum factam obſeruo. Inueſtituram regni Hiberniæ ab Vrbano III. P. impetrauit Henricus II. Rex Anglorum vni ex liberis, quem vellet, per coronam textilem auro & pennis pauonis, A.C. 1185. vt narrat Rogerus Hoüedenus. Et Richardus II. iniuriâ detentus apud Henricum V. Imperatorem regnum Angliç dimiſit, & de eo Imperatorem inueſtiuit per pileum, rurſúſque eiuſdem regni inueſtituram recepit ab Imperatore per duplicem crucem auream, teſte ipſo Hoüedeno. A.C. 1192. Ludouicum Iuniorem filium, per anulum regno in Lud. Craſſo. inueſtijt Ludouicus Craſſus, vt refert Sugerius. Variè & inueſtitura Ducatus facta legitur per ſceptrum, vel per virgam, & pileum. Ducatu Apuliæ Boamundus adhuc ſanguinolentus à patre inueſtitus per ſceptrum A.C. 1181. aureum. Robertus Montenſis: *Ioanna vxor Vuillelmi Regis Siciliæ, filia regis Henrici Regis Anglorum peperit ei filium primogenitum, quem vocauerunt Boamundum, qui cùm à baptiſmate reuerteretur pater inueſtiuit eum Ducatu Apuliæ per aureum ſceptrum, quod in manu gerebat.* Per virgam, & pileum Ducatu Aquitaniæ inueſtitus Ioannes Dux Lanclaſtriæ à Richardo II. Anglorum rege, in Parlamento in Rich. II. Londinenſi, auctore Thoma Vualſingano. Occurrit A.C. 1390. & inueſtitura per vexillum, vel per gladium: Ioſcellinum de Comitatu Edeſſano per vexillum inueſtijt Bal- lib. 12. de bell. Sacr. c. 4. duinus II. Rex Hieroſolymitanus, Vuillelmo Tyrio:

Septem Comites per tot vexilla inueſtitos à Vuelſone Duce, narrat Abbas Vrſpergenſis: *Tunc Vuelſus totam militiam ſuam in Thuſciam mouens, maximum conuentum apud ſanctum Geneſium habuit, vbi Baronibus terræ, ſeptem Comitatus cum tot vexillis conceſſit.* Per gladium à Ioanne rege Anglorum inueſtiti die ſolenni inaugurationis ſuæ, Vuillelmus Mareſcallus Comitatu de Striguil, & Gaufridus, Comitatu Eſſexiæ. Rogerus Hoüedenus: *Eodem die coronationis ſuæ Ioannes Rex accinxit Vuillelmum Mareſcallum gladio Comitatus de Striguil, & Gaufridũ filium Petri, gladio Comitatus de Eſſex; qui licèt anteà vocati eſſent Comites, & adminiſtrationem ſuorum Comitatuum habuiſſent, tamen non erant accincti gladio Comitatus, & ipſi illa die ſeruierunt ad menſam Regis accincti gladijs.* Per gladium etiam Comitatu Lincolnienſi inueſtitus Gillebertus de Gant à Ludouico VIII. in regem Anglorum elatò. Matthæus Paris: *Veniente ibidem ad Ludouicum Gileberto de Gant, Comitatus Lincolniæ ipſum gladio donauit.* Per ſceptrum etiam Landramnus beneficijs, ſeu feudis Flori patrui ſui, Vice-Comitis Andegauenſis inueſtitus à Theodeberto rege. Fauſtus auctor vitæ ſancti Mauri apud Surium: *Rex verò præ gaudio lacrymas fundebat, congaudens deuotioni animi eius, vocânſque ad ſe nepotem ipſius Flori, nomine Landramnum, dedit per ſceptrum regale, quod manu geſtabat, quæcumque Florus patruus eius ex regali poſſederat dono.* Diu moribus obtinuit inueſtitura Epiſcopatuum per virgam, & anulum: ſed tandem Henricus V. Imperator poſt longas velitationes, remiſſâ huiuſcemodi inueſtiturâ, ex pacto ſibi excepit Regalium inueſtituram per ſceptrum, vt conſentiunt Sigebertus, & Robertus Montenſis, Abbas Vrſpergenſis, & Otho Friſingenſis. No-

in Frider. 1.

in Ioanne 1199.

A.C.1215.

Ian. 14.

Sigeb.1111. Rob. 1123. Vrſperg. in Henr. V.

Frising. 7. Chron. 16. ta est investitura præbendarum, per anulum aureum, in libris Decretalium, vel per librum. Bernardus Clareuallensis : *Sicut enim in exterioribus diuersa sunt signa, & variæ sunt inuestituræ, secundùm ea de quibus inuestimur; verbi gratiâ, inuestitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per baculum & anulum simul.* Per librum etiam solennis inuestitura officiorum Ecclesiasticorum. Iuo Carnotensis : *Nuper cùm in Capitulo nostro quædam officia secundùm Ecclesiæ consuetudinem dispensarem, & porrecto libro inuestituram Subdecaniæ Fulconi clerico strenuo, & in agendis causis Ecclesiasticis valde necessario, facere vellem.* Eodem signo concepta & inuestitura Ecclesiarum. Idem Iuo : *Et per librum ipsam Ecclesiam fratri Guillelmo Beccensi Abbati dedimus.* Singularis fuit inuestitura Cancellariæ per traditionem sigilli, vt liquet ex decretali Epistola Innocentij III. Solennior fuit per baculum inuestitura Abbatum, vt modò obseruaui ex Bernardo Clareuallensi: sed & vsu recepta fuit per funem campanæ. De inuestitura Abbatis Flauiniacensis Innocentius III. *Exinde ad Ecclesiam pariter accedentibus, Episcopus in sede Abbatis illum constituens, per funem campanæ, sicut moris est, inuestiuit.* Porrò vt ad nos redeamus, quibus modis inuestitura feudi contrahitur, eisdem & dissoluitur : vt inuestitura Ducatus fit per vexillum, & refutatio, seu renunciatio per vexillum. Otho Frisingensis : *Henricus maior natu Ducatum Baioariæ per septem vexilla resignauit, quibus minori traditis, ille duobus vexillis Marchiam orientalem cum Comitatibus ad eam ex antiquo pertinentibus reddidit, &c.*

[Margin notes: sermon. in cœna dom. de Baptista. — ep. 181. — ep. 186. — cap. vt nostrum. de appell. Innocent. III. — li. 1. ep. 403. — li. 2. ep. 335. — li. 2. de gest. Frid. c. 32.]

CAP. VIII.
Hominium.

INVESTITVRAM feudi ſequitur fides, id eſt iuſiurandum fidelitatis & hominium, quod feudo naturâ ſuâ ineſt; ſic dictum quòd eius vinculo, beneficiarij principalis Domini homines, id eſt clientes fiant. Hominij formula nota eſt per nexarum & comploſarum manuum porrectionem, & oſculum Domini: hoc ritu Pipino Regi ſe in fidem dedit Taſſilo Dux Baioariorum. Aymoïnus: *Illuc* (id eſt Compēdium) *& Taſſilo Dux Baioariorum cum primoribus gentis ſuæ venit, & more Francico in manus Regis in vaſſaticum manibus ſuis ſemetipſum commendauit, &c.* Sic & Boamundus Alexio Conſtantinopolitano Imperatori per manus fidem exhibuit, vaſſallorum in morem. Vuiſſelmus Tyrius: *Factus eſt Dominus Boamundus Imperatoris homo, fidelitate manualiter exhibitâ, & iuramento præſtito corporaliter, quale ſolent fideles Dominis ſuis exhibere.* Hoc & modo Baldricus fidem, hominiúmque præſtitit Roberto Abbati Vticenſi. Ordericus Vitalis: *Tunc Baldricus*, inquit, *Roberto Abbati iunctis manibus fidelitatem fecit, & ſubiectionem, iuſtitiámque de ſe, ſuíſque hominibus promiſit.* Vnde feudatarij rectè homines per manum & ſacramentum dicuntur. Iuo Carnotenſis: *Igitur*, inquit, *quamuis mei homines eſſent, & per manum, & per ſacramentum, furioſè & clamoſè ſedem meam circumdederunt.* Sacramento fidelitatis præſtito, cuius formulam omitto, quòd ſatîs vulgata ſit ex Epiſtola Fulberti, libris Feudorum, & Decretalium, vaſſallum ad oſcu-

lib.4.c.64.

li.2.de bell. ſacr. c.15.

lib.3.hiſt. Eccleſ.

ep.182.

Fulbert. ep.101.

lum admittit Dominus : osculo Vuillelmum pium Ducem Aquitaniæ excepit Rodulfus Rex post acceptam fidem. Frodoardus : *Tandem Vuillelmus transiens ad Rodulphum iam noctu peruenit, & equo desiliens ad regem equo insidentem pedibus accessit, quem postquàm Rex osculatus est vtrinque discessum.* Baronum Angliæ fidem osculo subarrhauit Rex Ioannes, de quo Matthæus Paris : *Deinde cepit homagia de omnibus hominibus liberè tenentibus, & etiam duodecim annorum pueris totius regni, quos omnes post fidelitatem factam in osculum pacis recepit, ac dimisit.* Similiter Richardus II. apud Frossardum : *Et baisoient par foy, & homage leurs mains jointes, ainsi comme il appartient le Roy en la bouche.* Eodem osculi symbolo in fidem & hominium Ducis Lanclastriæ coïere Barones Aquitaniæ, teste Frossardo : *Si firent la feauté & hommage audit Duc, & luy recognurent toute amour, seruice, & obeïssance, & ainsi le luy iurerent, & le baiserent tous en la bouche.* Solenne fuit vt majores Duces, & Comites hominij obsequium præstarent in Concilio generali Galliarum, vt de Tassilone produnt annales Francorum. *Et Rex Pipinus tenuit placitum suum in Compendio cum Francis, ibique Tassilo venit Dux Baioariorum in vassatico* (lege in vassaticum) *se commendans per manus.* De Aimerico Vice-Comite Toarcij, Gesta Ludouici VIII. *Statimque rege in Franciam remeante, & parlamentum Parisijs conuocante, in vigilia beatæ Mariæ Magdalenæ, Vice-Comes Toarcij Parisios veniens coram legato, & Regis Angliæ nuncijs præsentibus, homagium Regi fecit.* Saltem majestatis tuendę gratiâ procerum hominio condictus solennis dies in Natali Christi. Ludouico VIII. hominij fidem sanciuit Sauaricus de Maloleone, miles Pictauiensis. Gesta eiusdem Ludouici VIII.

in Chron. 914.

A.C. 1209.

vol. 3. ch. 87.

vol. 3. ch. 293

A. C. 757. idem Reg. li. 2. Chron. & alij.

Gesta Lud. VIII.

Sauaricus

Sauaricus verò de manibus Anglorũ sic euadẽs, & pluries infidelitatẽ eorum expertus, Regi Frãciæ Ludouico se submisit, eique in Natali Domini homagiũ suum fecit. A proceribus Britonum hominia in Ecclesia exegit Gaufridus Henrici II. Regis Anglorum filius, ob iurisiurandi religionem. Robertus Montensis : *Gaufridus filius Regis Anglorum, mense Maio venit Rhedonis, & Stephanus Rhedonensis, & Ansbertus Aletensis Episcopi, & Robertus Abbas sancti Michaëlis de Monte, & aliæ religiosæ personæ receperunt eum cum summa veneratione in Ecclesia sancti Petri, ibi accepit homagia Baronum Britanniæ.* Solet ad domum Domini plerumque inuestitura peti, & hominium offerri, nisi pactione, vel consuetudine aliud iuris sit : vt Episcopus Carnotensis ex consuetudine, non alibi securitatem (id est hominium quia vassalli fidem securam facit) Comiti Trecensi à se præstandum contendebat, quàm in ciuitate Carnotensi, cuius nomine hominium debebatur. Iuo Carnotensis, Stephano palatino Comiti : *De cetero*, inquit, *de securitate pro qua me inuitastis, vt eam vobis Mellis facerem, non est mihi consilium, vt eam vobis alibi faciam, nisi in ciuitate pro qua, & de qua vobis eam debeo ; nec decet tam rectæ opinionis hominem, vt aliquid à me exigatis contra consuetudinem propter suscitandi odij occasionem ; non enim adeò sum cupidus aut timidus, vt me vel hoc, vel illud ducat in aliud, quàm habet ratio & consuetudo : ego enim perquisitis Ecclesiæ scriptis, consultis etiam antiquioribus Ecclesiæ clericis, nullo modo inuenire potui aliquem Antecessorum meorum canonicè promotum, hanc securitatem fecisse antecessoribus vestris, nisi in ciuitate.* Et præcepto Friderici I. Imperatoris, Duci Austriæ hoc datũ, ne pro conducẽdis feudis Imperatorẽ adire debeat extra Austriam. Fridericus I. Henrico Duci Austriæ apud

A. C. 1170.

ep. 49.

in Austria.

Cuſpinianum. *Nec pro conducendis feudis requirere, ſeu accedere debet imperium extra metas Auſtriæ, verùm in terra Auſtriæ ſibi debent ſua feuda conferri per Imperium & locari; quod ſi ſibi denegaretur, ab imperio requirat, exigat literatoriè trina vice, quo facto iuſtè poſſidebit ſua feuda ſinè offenſa Imperij, ac ſi ea corporaliter conduxiſſet.* Moribus noſtris etiam inueſtitura & hominium fit coram Paribus: hoc modo hominio defunctus Balduïnus Comes Flandrenſis apud

1196. Philippum A. Rigordus: *Eodem anno, menſe Iunio, Balduinus, Comes Flandriæ, fecit hominium Regi Philippo apud Compennium, aſtantibus Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo, & M. Campaniæ Comitiſſa & multis alijs.* Philippo Valeſio hominium & fidem præſtitit Eduardus III. Rex Anglorum, Ducatus Aquitaniæ nomine, coram Paribus Galliæ, vt & Comes Flandrenſis pro Arteſiæ Comitatu Carolo

vol. 1. c. 25. & vol. 2. c. 112. VI. vt ſcribit Froſſardus. Hominio nonnumquam præter iuſiurandum acceſſerunt & fideiuſſores, dubiæ fidei vincula: de Henrici iunioris fide ſibi cauit Henricus II. Rex Anglorum eius parens, hominio & fideiuſſoriâ

lib. 2. c. 36. cautione, teſte Guillelmo Neubrigenſi. Hominium porrò aliud ligium, aliud non ligium: ligium eſt, quod Regi, aut Imperatori nullo medio debetur. Aymoïni

lib. 5. c. 54. Continuator: *Vnde Rex cum magno exercitu Normanniam aggrediens manu forti eam cepit, quam Henrico filio Comitis Andegauorum reddidit, & eum pro eadem terra in hominem*

in Chron. *nem ligium accepit.* Et Albertus Argentinenſis: *Quamuis autem ijdem principes Aquilonis ipſum Francum ipſis grauem exoſum haberent, quum tamen omnes quaſi eius eſſent vaſſalli: niſi ab Imperatore mouerentur cuius eſſent homines ligij inuadendi eum cum honore occaſionem aliquam non habebant.* Quo

de re iudicat. iure in Clementina, *Paſtoralis,* Rex Siciliæ Romanæ Ec-

clesiæ homo ligius, & vassallus asseritur: Hominium ligium ligantiam dixere, quia vassalli fidem alligat aduersùs omnes, nemine excepto. Robertus Montensis: *Rex Scotiæ pacificatus est cum Rege Angliæ hoc modo: fecit homagium & ligantiam de omni terra sua, vt proprio Domino.* 1176.
Cui lucem affert Guillelmus Neubrigensis: *Occurrit ei Rex Scotorum cum vniuersis regni sui nobilibus, qui omnes in Ecclesia beatissimi Apostolorum principis, Regi Anglorum tamquam principali Domino hominium cum ligiantia, id est solenni cautione standi cum eo, & pro eo contra omnes homines rege proprio præcipiente fecerunt.* Et Matthæus Paris de Henrico III. Rege Anglorum. *Gasconiam contulit Eduardo primogenito filio suo, tamen sibi retinuit principale dominium, scilicet ligantiam.* Alij fidei alligationem: Anselmus Cantuariensis in Epistola ad Ernulfum, Priorem Cantuariensem: *Si quis exegit ab aliquo monacho Ecclesiæ vestræ sacramentum, aut fidei alligationem.* Et in Epistola ad Gundulfum: *Nullæ minæ, nulla promissio, nulla astutia à religione vestra extorqueat, aut homagium, aut iusiurandum, aut fidei alligationem.* Hominium ligium maiori demissione quàm non ligium præstatur; nimirum flexis genibus, ab inermi, & discincto: in hunc modum hominij fidem luit Othocarus Dux Bohemiæ apud Rodulphum Habspurgicum, de quo Albertus Argentinensis: *Rex autem longus & gracilis staturâ, valde aquilum habens nasum, indutus grisea rusticali tunica, cum alto galero, in communi strata sedens, Othocarum indutum pretiosissimè, genu flexum, more regio inuestiuit de feudis.* Et in summa genuum flexio symbolum adorationis principum: Corippus de laudibus Iustini,

Lib. 2. c. 37. — A.C. 1252. — lib. 3. ep. 90. & 91. — in Chron. — lib. 3.

Ter gazis suspexit Auar, ter poplite flexo

Pronus adorauit, terræque affixus adhæsit.

Singulari priuilegio Dux Austriæ fidem & clientelam apud Imperatorem profitetur, equo inuectus, & Ducali pileo ornatus, vt est in suprà laudato Friderici I. diplomate apud Cuspinianum. *Dux Austriæ principali indutus veste, supposito pileo Ducali circumdato serto pinnito, baculum habens in manibus, equo insidens, & insuper more aliorum principum Imperij conducere ab Imperio feuda sua debet.* Etsi verò hominium ligium supremo dumtaxat principi deberetur; tamen Duces, & Comites, Regalium insani aucupes, hominio ligio vassallos sibi obstringere non dubitarunt. Raimundum Comitem Tolosanum in hominem ligium adegit Henricus II. Rex Anglorum, vt Dux Aquitaniæ, quo nomine infensum habuit Regem Francorum, vt liquet ex Epistola legatorum regis Angliæ, quæ est apud Petrum Blesensem: *Addebat*, inquiunt, *etiam se firmissimum habuisse propositum expugnandi vos, antequàm Carnotum filius vester aduentasset, quòd in coronæ suæ dispendium Comitem S. Ægidij in ligium hominem recepistis:* Ducem Britanniæ in hominem ligium asseruit Dux Normanniæ. Rogerus Hoüedenus, ex conuentis pacis Philippi Augusti cum Richardo: *Et insuper concessit & chartâ suâ confirmauit, quòd Ducatus Britanniæ in perpetuum pertineat ad dominatum Ducis Normanniæ, & vt Dux Britanniæ semper sit homo Ducis Normanniæ, & ei respondeat: sicut ligio Domino suo.* Et Ioannes, Castellanus Cameracensis, dicitur ligius miles Balduini Flandrensis Comitis, apud Baldricum: *Ioannes igitur castellaturâ quam iniustè vsurpauerat priuatus, ipsum Comitem Balduinum, cuius ligius miles erat, dereliquit, & ad Imperatorem Romanorum H. se contulit.* Guidonem de Malovicino in Sarracenicam expe-

Robert. nôt. 1173. Hoüeden. 1173.

ep. 153.

A. C. 1191.

lib. 3. c. 66.

ditionem profectum, cum lecta suorum ligiæ fidei militum manu, testis est Ioinvilla. Semel labefactato feudorum iure, etiam Regi hominium præstitere Duces & Comites, exceptis his à quibus alia feuda tenerent: tale hominium admisit Philippus A. à Balduino Comite Flandrensi, excepto Episcopo Leodiensi, & Imperatore, Hannoniæ nomine, vt patet ex formula eius hominij apud Innocentium III. *Ego Bald. Comes Fland. & Hainen. notum facio vniuersis præsentibus pariter & futuris, quòd ego concessi & iuraui Domino meo ligio Philippo, illustri Regi Franciæ, quòd omnibus diebus vitæ meæ bonâ fide, & sinè fictione ipsum iuuabo contra omnes homines, qui possunt viuere & mori, preterquàm de terra Hainen, contra Dominũ meum Episcopum Leodicensem, si ipse vellet inquietare regem Francię, vel Rex Francię eum; siue contra Dominum Imperatorem, de eadem terra, &c.* lib. 1. ep. 130.

CAP. IX.

Seruitium feudi. Bannum. Retrobannum.

FEVDA è militia, & bellicosis gentibus orta, constituuntur sub lege fidei, & seruitij militaris. Agros infestis grassatoribus, beneficij nomine dedit Henricus I. Imperator, eâ conditione, vt imperij fines à Barbaris tuerentur. Vuitichindus: *Rex quippe Henricus cùm esset satìs seuerus extraneis, in omnibus causis erat clemens ciuibus; vnde quemcumque videbat furum, aut latronum manu fortem, & bellis aptum à debita pœna ei parcebat, collocans in suburbano Messaburiorum, & datis agris, atque armis iussit ciuibus quidem parcere, in Barbaros autem in quantùm auderent latrocinia exercerent.* Hâc lege lib. 1. Sigebert. ad A.C. 922.

à Philippo Augusto ad militiam in Anglos euocati omnes Duces, Comites, & milites Galliarum qui feuda
A.C.1213. tenebant. Matthæus Paris : *Tunc Rex Francorum rem diu desideratam intelligens accinxit se ad pugnam, atque omnes suæ ditionis homines, Duces videlicet, Comites, & Barones, milites, & seruientes cum equis & armis iussit in Octauis Paschæ, sub nomine Culuertagij apud Rhotomagum ità potenter conuenire, ne crimine læsæ majestatis damnum exheredationis incurrere viderentur, vulgariter sub nomine felonis.* Vnde &
hist. Eccl. lib. 4. c. 9. seruitium pro feudo ipso acceptum. Adamus Bremensis : *Castra autem, & seruitia eius ab hostibus direpta sunt.*
lib. 1. c. 55. Et Helmoldus : *Comitiam eius, vrbes, & seruitia Henricus de Batvuide beneficio Adelberti assecutus est.* Feuda porrò distinxit modus seruitij : feuda Scutiferorum fuere, quæ deberent seruitium scuti, vel censum pro redemptione seruitij, quem scutagium dixere. Feuda Loricæ, *fiefs de Haubert*, quæ deberent seruitium loricæ. Mat-
A.C.1110. thæus Paris : *Ex præcepto Henrici I. Anglorum Regis, militibus qui per loricas terras suas defendunt : terras dominicarum carrucarum suarum quietas ab omnibus geldis, & omni proprio*
A.C.1160. *dono meo concedo.* Et Robertus Montensis : *Sumptis sexaginta solidis Andegauensibus in Normannia de feudo vniuscuiusque loricæ.* Vassallorum onus est, cùm delectus imperatur, vt in militiam proficiscantur per se, vel per vicarium idoneum, vel certum censum Domino pensitent, quod heribannum veteres dixere, à Germanicâ voce *Here*, quâ significatur exercitus: posteriores in hunc diem Bannum, Retrobannum : Bannum est edictum, delectus militum qui tenent feuda obnoxia nobili armorum seruitio. Retrobannum, delectus eorum qui tenent libera, seu franca, vt loquuntur, feuda spe-

ciali ſeruitio immunia, vel plebeiorum quibus ſuppetunt minora feuda ſub lege certæ penſionis pecuniæ. Auctor Anonymus de recuperatione Terræ ſanctæ : *Si verò Dominus Rex ſaniori quo poteſt fungens conſilio, iudicat omnium debentium armorum ſeruitium, auxilium ſibi non ſufficere; poteſt vocare retrobannium; videlicet primò auxilium franca feoda tenentium; & ſi ſufficiat, debet eſſe contentus; ſi non ſufficiat, vocare debet quatinus ſecundùm verum & rectum iudicium ſibi deeſt, & non vltra, auxilium populi, id eſt omnium feoda non franca tenentium.* Olim beneficiarijs tempus legitimum ſeruitij fuit per quadraginta dies, ſeu noctes, vt Gallorum mos fuit numerandi dies per noctes. Capitulare Ludouici Augusti : *Poſtquàm Comes, & pagenſes de qualicumque expeditione hoſtili reuerſi fuerint, ex eo die ſuper XL. noctes ſit bannus reciſus :* Ex quo libatum eſt Capitulare Caroli Calui. Poſt quadraginta dies miſſio poſtulata : id temporis emenſus Henricus Comes Campaniæ in obſidione vrbis Auenionenſis, miſſionem petijt à Ludouico VIII. Francorum Rege. Matthæus Paris : *Vbi venit ad eum Henricus Comes Campanienſis, cùm iam quadraginta dies in obſidione peregiſſet petens de conſuetudine Gallicana licentiam ad propria redeundi.* Quo iure vſi & Comites Galliarum, poſtquàm quadraginta diebus excubaſſent in obſidione Andegauiæ: idem Matthæus Paris : *Qui omnes impetratâ licentiâ à Rege Francorum, completis in obſidione Andegauiæ quadraginta dierum excubijs, reuerſi ſunt in patriam ſuam.* Et quæ fuit lex principalium vaſſallorum vt principi tenerentur quadraginta dierum ſeruitio, eadem fuit ſubuaſſallorum in Dominum : Fidem & ſeruitium tot dierum Henrico II. Regi Angliæ, & eius liberis ſpopondit Raimundus Comes

cap. 76.

ad. 4. c. 84.

tit. 31. c. 33.

A.C. 1226.

A.C. 1230.

1173. idem Robert. Mótens. 1174. Tolosanus. Rogerus Hoüedenus: *Deinde venit Rex Angliæ pater, & Rex filius eius cum eo, vsque ad Limoges, & Raimundus Comes de sancto Ægidio venit illuc ad eos, & deuenit ibi homo vtriusque, Regis Angliæ, & Richardi Comitis Pictauiæ, de Tolosa tenenda de eis iure hereditario, per seruitium veniendi ad eos ad summonitionem eorum, & moram faciendi cum eis in seruitio eorum per quadraginta dies sinè aliquo custamento eorum; sed si illi voluerint eum habere diutiùs in seruitio suo, illi inuenient ei expensas suas rationabiles.* Hodiè seruitiū banni quadraginta diebus intrà regni limites, tribus mensibus extra regnum finitur. Apud Germanos, Dux Austriæ iure præcipuo vsus est, vt Imperatori militarem operam non deberet vltra mensem, ídque non nisi in expeditione aduersùs Hungaros olim Germaniæ infestissimos hostes, vt est in diplomate Friderici I. apud

in Austria. Cuspinianum. *Primò quidem quòd Dux Austriæ nec quibusvis subsidijs, & seruitijs tenetur, nec esse debet obnoxius sacro Romano Imperio, nec cuiquam alteri, nisi ea de sui arbitrij libertate fecerit; eo excepto dumtaxat, quòd imperio seruire tenebitur in Hungariam duodecim viris armatis per mensem vnum sub expensis proprijs, in eius rei euidentiam, vt princeps Imperij agnoscatur.*

CAP. X.

CAP. X.

Feudorum conditio militaris. Franca feuda. Ruptarij.

FEVDA naturâ suâ, & lege patriâ sunt militaria, id est militari ordini adscripta; itá vt in paganos non cadant: vnde in libris Feudorum clerici & monachi in feudo non succedunt, quòd desinit esse miles seculi, qui factus est miles Christi: itidem & naturales filij à successione feudorum repelluntur, tamquam degeneres, & nobilitatis expertes; quam ob causam Gregorius VII. P. in Epistola ad Guillelmum Comitem Pictauiensem: *Ex hoc*, inquit, *nobilitas generis valde corrumpitur, cùm proles non de legitima coniugij permixtione generatur.* Ex Constitutione Friderici I. nefarij presbyterorum filij, vt rusticorum, cingulo militari vti vetantur, apud Abbatem Vrspergensem: *De filijs quoque presbyterorum, diaconorum, rusticorum, statuimus ne cingulum militare aliquatenus assumant, & qui iam assumpserunt per iudicem prouinciæ à militia pellantur*: Ob id etiam feuda honores vocitarunt, vt honorem Credonensem. Goffridus Vindocinensis: *Deus qui permisit vos honorem Credonensem habere.* Et honorem Ambasiæ. Robertus Montensis: *Caput autem sui honoris, scilicet Ambasiam, tenebat de Rege Henrico*: nempe quòd feudorum compotes essent soli nobiles, quos labens ætas Honoratos nuncupauit: vt Massilienses olim senatores suos τιμούχους, *Honoratos*, teste Strabone. Ruente æuo feudis obrepserunt etiam plebeij & municipales, prædia Monasterij S. Galli à ministris eiusdem in modũ beneficiorũ occupata deplorat alias Burkardus: *In hac pestilẽtia fideles huius*

lib. 1. ep. 3.

A.C. 1187.

lib. 5. ep. 27.

A.C. 1161.

lib. 4.

de Casib. Monaster. S. Galli. c. 8.

Ecclesiæ inter se possessiones nostras diuidebant; ministeriales, optimos mansus curiarum nostrarum eligebant, Cellerarij Ecclesiæ iura villicationis, in modum beneficiorum habere contendebant, & contra consuetudinem quidam ex ipsis more nobilium gladium cingebant. Hanc labem feudis maximè arcessierunt variæ Francorum in Syriam expeditiones, quarum causâ Duces, Comites, & alij milites feuda, & ditiones distrahere coacti, ea in plebeios, & clericos, seu Ecclesias alienarunt, vt faciliùs emptorem inuenirent, idque suadentibus edictis ROMANORUM Pontificum eius æui, qui nihil non tentarunt belli sacri promouendi studio, & conniuentiâ etiam nostrorum principum: quò spectat Epistola Eugenij III. apud Othonem Frisingensem: *Liceat eis etiam terras, siue ceteras possessiones suas, postquàm commoniti propinqui, siue Domini ad quorum feudum pertinent, pecuniam commodare aut noluerint, aut non valuerint, Ecclesijs, vel personis Ecclesiasticis, vel alijs quoque fidelibus liberè, sine vlla reclamatione impignorare.* Hoc pacto feudorum iure labefactato, ne ordinum status omnino euerteretur, & plebeij se pro equitibus gererent, placuit, feudorum nomine his censum imponi, idiotismo, *droit de francs-fiefs*, quem in perpetuum ignobilitatis argumentum fisco inferrent: Plebeios, Ruptarios dixere, quòd rei rusticæ & proscindendo, seu rumpendo ruri operam darent, & rupturas, noualia, id est agros de nouo excolendos datos sub certo censu ærario, vel annonario, quem campartum, quasi campi partum, siue fœtum dixere. Ordericus Vitalis: *Concesserunt etiam totius villæ herbagium absque vllius participatione quietum, terram quoque tam in mansuris, quàm in rupturis totius parochiæ hominibus ibidem hospitatis excolendam, reseruato sibi tantummodò camparto.* Quo loco sciendum RUPTARIOS

lib. 1. de gest. Frid. c. 35.

lib. 5. hist. Eccles.

alios esse à Rutarijs, qui vnà cum Berbensonibus damnati in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. hi enim nomen factionis accepere à Ruta, siue rota, quæ est turma equestris, Guillelmo Neubrigensi: ex quo monemur, malè scripsisse Matthæum Paris Brebancijs, & Ruptarijs, pro Rutarijs. lib.2.c.27. & lib.5.c.13. A.C.1173.

Cap. XI.

Jurisdictio feudalis.

IN Gallia vt feuda, ità & iurisdictiones quæ feudis cohærent, patrimonij iure tenentur. Cum feudis plerumque à principe concessa jurisdictio in colonos, vel à beneficiarijs vsucapta, occasione feudi possessionis; ac tandem feudis desinentibus in ditiones perpetuas, facilè iurisdictio in fata feudorum concessit, vnde ferè semper in veteribus monumentis feuda & iurisdictiones coniunguntur. Cistercienses stylo perstringit Alexander III. P. *quòd fidelitates & hominia benignè susciperent, iustitiarias & tributarias tenerent*. Dico fere semper: nam feudum naturâ suâ nihil commune habet cum iurisdictione, nec allodium, vt in Constitutione Friderici apud Radeuicum: *Ad hæc qui allodium suum vendiderit, districtum & iurisdictionem Imperatoris vendere non præsumat, & si fecerit non valeat.* Primis temporibus Domini feudales iurisdictionem ipsi per se exercuerunt, & colonis ius dixere: de Geraldo Comite Aureliacensi testatur Odo Cluniacensis: *In crastinum verò Mallensibus vndique ad seniorem confluentibus iubet reum adduci.* De Carolo Flandriæ Comite, Gualterus Taruanensis: *In quibus omnibus hunc ordi-*

Cap. recolentes.ex.de stat. Monach.

li.2.de gest. Frid. c.8.

lib.1.de vit. S. Geraldi. c.19.

in vit. Caroli Comit. Flandr.c.16.

nem sæpiùs obseruabat, vt si quando Clerici, vel Monachi religiosi, necessitate aliquâ cogente, in Curia eius causas agere haberent, eorum ante alia & querelas audiret, & causas terminaret, & sic demum ad alia se tractanda conuerteret. Imò & moribus Galliæ fœminæ ipsæ feudalis iurisdictionis compotes iuri dicundo operam dedere: Innocentius III. P. *Iuxta consuetudinem approbatam, quæ pro lege seruatur in partibus Gallicanis, fœminæ præcellentes in subditos suos ordinariam iurisdictionem habere noscuntur.* Hoc iure meretriculam, quæ consueuerat cum clerico, intrà territorium suum, tonso capillo in speciem coronæ clericæ deturpasse fertur Matrona Gallica. Iacobus à Vitriaco: *Quædam autem nobilis mulier in villa quam habebat, frequenter admonuit presbyterum, vt suam relinqueret concubinam; quo renuente & respondente, quid ad vos de sacerdotibus? ipsa respondit, contra vos nullam possum exercere iustitiam, verumtamen omnes huius villæ qui non sunt clerici ad meam spectant iurisdictionem: iubens autem sacerdotis ad se adduci concubinam, fecit ei fieri amplam coronam dicens; quia non vis relinquere sacerdotem, volo te ordinare in sacerdotissam.* Labente æuo, Domini iuris dicundi officio per vicarios defuncti sunt: verùm quia ob penuriam peritorum plerique clericos eligebant in iudices, id vetuere Patres Christianæ reipublicæ. Concilium Londinense habitum anno salutis M.C.II. sub Anselmo, Cantuariensi Archiepiscopo, apud Vuillelmum Malmesburiensē: *Nec quilibet clerici sint secularium præpositi, vel procuratores, aut iudices sanguinis.* Concilium Lateranense sub Alexandro III. *Sed nec procuratores villarum, aut iurisdictiones etiam seculares sub aliquibus principibus, & secularibus viris, vt iustitiarij eorum fiant, quisquam clericorum exercere præsumat.* Alexander III. Cantuariensi Archiepiscopo. *Iubemus etiam*

Cap. dilecti. ex. de arbitr.

li. 1. Occid. hist. c. 8.

li. 1. de gest. pontif. Angl.

cap. 1. de postuland.

cap. Clericis. extr. ne Cleric. vel

ſub interminatione anathematis, ne quis ſacerdos officium habeat Vice-Comitis, aut præpoſiti ſecularis. Hinc ad tribunal Romanum reiectus quidam clericus, quòd iuriſdictionem pro Comite Flandrenſi exercuiſſet; de quo Stephanus Tornacenſis: *Iuriſdictionem ciuilem vſque ad rigorem, quam imperium mixtum quidam appellant, ſub poteſtate Comitis Flandrenſis procuratorio nomine diu exercuit; vbi ex officio qualitercumque ſuſcepto tenebatur, & innocentes abſoluere, & noxios condemnare: neminem tamen, vt ipſe confitetur, ad effuſionem ſanguinis ore proprio condemnauit; ſed confeſſos, aut conuictos de crimine, Communiæ Ambianenſi, ad quam iudicium ſanguinis ſpectat, ſecundùm quod meruiſſet reus iudicandos expoſuit & plectendos.* Malo æui ſydere iudices Eccleſiaſtici iuriſdictionem regiam, & feudalem fere prorſus in poteſtatem ſuam redegere, obtentu religionis iuriſiurandi, quo inſtrumenta omnia ſanciebantur: ſed temporibus D. Ludouici proceres Galliç in vindicias regiæ, ſuæque iuriſdictionis coierunt, & hac de re libellos obteſtationis publicè ediderunt: teſtes ſunt Matthæus Paris, & Matthæus Vueſtmonaſterienſis.

monach. ſecul.

ep. 131.

A.C. 1247.

CAP. XII.

Iudicium de feudo.

SI quæſtio fuerit inter maiores vaſſos de feudo regali, putà Ducatu, vel Comitatu, cognitio eſt principis, adhibitis paribus: id iuris, moribus Galliæ receptum agnouit Honorius III. in Epiſtola decretali ad Ludouicum VIII. Francorum regem, cuius ſententia hæc eſt: defuncto ſinè liberis Campaniæ Comite, cùm Aliſia Henrici II. Campaniæ Co-

cap. tuam vos de ord. cognit.

mitis nata, nupta Hugoni de Lusiniano, Regi Cypri, de successione patrui contenderet, & re in iudicium deductâ apud Ludouicum VIII. aduersùs Reginam exciperetur de labe natalium, iurisdictionis regiæ esse litem de successione vltrò confessus Pontifex: sed à Ludouico petijt, vt iudicium de successione suspenderet, quoad quæstio natalium apud sedem Pontificiam finem sortiretur. Et antè, Ioanne Anglorum Rege proscripto iudicio Parium Galliæ, & vniuersis eius feudis cismarinis in fiscum redactis, ob nefariam cædem Arturi ex fratre nepotis, partes suas interposuit Innocentius III. tamquam vindex periurij, & violatæ pacis, cognitione feudi Regi integrâ relictâ, vt liquet ex eius decretali

Cap. nouit. de iudic.

Epistola. Hinc motâ quæstione inter Richardum Anglorum Regem, & Dominum Virsonis Bituricensem, non iure Virsonis Dominus in ius vocatus apud Ri-

lib. 5. Philippid.

chardum, omisso Rege, Guillelmus Brito.

Perstat, séque alias Richardus vertit ad artes,
Prouocat in causam Dominum Virsonis, eúmque
Ordine peruerso iudex effectus, & actor,
Conuenit iniustâ coram se lite super re
Ad Regis de iure forum spectante Philippi.

Si quæstio sit de feudo inter Dominum & Vassallum, lis iudicio Parium ventilanda. Cùm esset lis de feudo inter Hugonem & Episcopum Cameracensem, ea iudi-

lib. 3. c. 75.

cio Parium definita, vt narrat Baldricus: vnde malæ frugis nota aspersa Henrico III. Anglorum Regi, quòd Guillelmum de Ros feudis multasset sinè iudicio parium, ob seruitium, etsi per inopiam, non impletum, teste

A.C. 1242.

Matthæo Paris. Quid si de feudo controuersia sit inter duos conuassallos? quæstio pertinet ad Dominum feudi, constitutione Friderici, de qua Guntherus,

Inter Vassallos vnius fortè patroni lib. 8. Ligur.
Quæstio de feudo quoties agitatur eodem,
Quo feudi Domino gaudent, hoc iudice certent.

Idem moribus Galliæ; qua de causa militibus à quodam in ius vocatis apud Trecensem Episcopum de feudo, quod non tenebant ab Ecclesia Trecensi, sed à nobili quodam laïco, meritò militibus illis, laïcus Dominus feudi inhibuit, ne de seculari feudo responderent coram Trecensi Episcopo, quod & Alexander III. Pontifex consultus hac de re approbauit. (in cap. ex transmissa. de foro comp.) Non alio iure quæstio de feudo, quæ agitabatur inter Rotrocum Comitem, & Hugonen Vice-Comitem Carnotensem, & Iuonem Dominum Curuævillæ subuassallum Vice-Comitis, ab Iuone Carnotensi Episcopo reiecta ad Comitissam Carnotensem, vt dominam feudi. Rotrocus Comes munitionem, seu castrum posuerat in fundo Carnotensis diœcesis, quem sui iuris ac tuitionis esse contendebat; hac de re questi Vice-Comes, & Hugo Curuæuillæ, munitionem in fundo tuitionis suæ excitatam; res perlata ad Iuonem Carnotensem Episcopum obtentu pacis, & securitatis impensæ militibus transmarinis, re disceptatâ, lis reddita foro Comitissæ Carnotensis, de cuius feudo agebatur: & cùm in eius foro pronunciatum esset secundùm Rotrocum Comitem, & rursus ex rescripto Vrbani II. lis redintegraretur apud Carnotensem Episcopum, vt ædificatum medio tempore restitueretur, id est deponeretur, auctoritate rei iudicatę defensus Rotrocus, quòd iudicio Comitissæ, quæ erat domina feudi, munitio ei addicta foret: quæ omnia colliguntur ex Epistolis Iuonis Carnotensis. (ep. 168. 169. & 173.) Eodémque iure quæstio de hereditate, quæ feudis constabat, meritò translata ad Comitem Theobaldum, vt po-

tè Dominum feudi, & iuris cismontani peritissimum,
ep. 89. vt iam obseruatum ex Ioanne Saresberiensi.

CAP. XIII.

Iurisdictio temporalis Ecclesiarum.

ECclesiarum, & Monasteriorum quieti omni modo prospectum: huius causâ Concilium
c. 22. Arelatense IV. Turonense III. Moguntinum I. Suessionēse II. & synodus Ioannis IX.
Can. 39. Can. 40. c. 10. c. 1. de Imm. Ecclesi. P. consentientem legem fecere: *Ne à Comitibus malla, & placita secularia habeantur in Ecclesijs, vel atrijs Ecclesiarum, vel mansionibus presbyterorum.* His accessere regum praecepta; *Ne iudex publicus villas Ecclesiarum ad*
li. 1. form. 3. *causas audiendas, vel freda* (id est indicti genus) *exigēda, praesumat ingredi,* vt obseruatū ex Marculfi formula. Hâc ratione exactis ab Ecclesijs, & praedijs Ecclesiarū, iudicibus publicis, suos iudices eis habere permissum, mandatâ eis iurisdictione in colonos & seruos: Hanc exercuere Aduocati, & Vice-Domini Ecclesiarum, vt Monasterio Laurishamensi in Germania à Comitum iurisdictione soluto, beneficio Conradi II. suus iudex tributus Aduocatus Monastèrij, quem Abbas elegisset. Chronicon Laurishamense: *Hic itaque Conradus II. Rex rogatu praefati Reginbaldi Abbatis tradidit S. Nazario omne suum regale ius in mancipijs, in Gannita, eâ scilicet ratione, vt nullus Comes, Vice-Comes, aut alia quaelibet iudiciaria persona, in eisdem mancipijs aliquam deinceps habeat sui iuris exercendi potestatem, siue ad placitum suum constringendi, seu bannum persoluendi, nisi praedictus Abbas, suique successores, & quem ipsi Aduocatum elegerint.* Eâdem temporali iurisdictione,

in res

in res & homines Hirſaugienſis Monaſterij perfunctus Aduocatus ipſius, priuilegio Henrici IV. apud Trithemium : *Sin autem aptum & vtilem Aduocatum vndecumque ſibi placuerit eligant; hic denique Abbate petente à Rege accipiat legitimum bannum, & ter in anno ſi neceſſe fuerit, aut in ipſam cellam, aut vbicumque, vel quando Abbati placuerit inuitatus ab illo veniat, & ibi placitum iuſſum pro cauſis & neceſſitatibus Monaſterij ritè peragat; nullum autem ſeruitium aliud ius, aut beneficium ſibi pro hoc concedi recognoſcat, niſi tertium bannum, & conſuetudinariam iuſtitiam, & legem quam ceteri Aduocati in aliјs liberis Monaſterijs habent; ſuper fures proteruiam, & cenſuales, & cetera talia, & in illis trium placitorum diebus, in vnoquoque vnum malthum de frumento, & vnum friſcingum, & vnum ſiclum de vino, & cetera ad hæc pertinentia.* Fuldenſi monaſterio fuit & Aduocatus iuri dicundo inter colonos præfectus. Traditiones Fuldenſes : *Tunc Centurio Sigifrid, qui Aduocatus noſter fuit, & vnà fratres noſtri cum eo, placitum conſtituerunt, &c.* Extant & tabulæ Henrici Comitis Palatini pro Monaſterio Lacenſi apud Miræum, quarum præcipuæ leges hæ ſunt : *Aduocatus ne alium ſibi, niſi Abbatis ordinarium iudicem ſubroget, in cognitione cauſarum; ne've ad cauſas audiendas veniat, niſi à Monachis inuitatus.* Hoc iure, & cœnobio ſancti Martini de Campis apud Pariſios temporale ſuppetit forum in ſuos homines, ex tabulis Ludouici Iunioris, quæ inter priuilegia Martiniana cenſentur : *Scilicet quòd nos, vel heredes noſtri numquam beati Martini homines, vel hoſpites capiemus, niſi in præſenti forefacto fuerint deprehenſi; & ſi nos, vel homines noſtri querelam aduersùs eos aliquam habuerimus, in curiam beati Martini ibimus, & iuſtitiam per manum Prioris, vel monachorum inde ſuſcipiemus.* Appellationes ab Epiſcopis in his quæ ſunt

in Chron. Hirſaug.

lib.1.p.514.

lib.2.dipl. c. 25.

priuileg. Martin.

temporalis iurisdictionis ad Metropolitanum deferri voluit Bonifacius VIII. Pontifex, sed minimè id seruatur in Gallia.

in cap. Romana, de appell. in 6.

Cap. XIV.

Releuamentum feudi.

MORTVO Vassallo heres eius, nisi intrà annũ & diem feudum releuarit, id est inuestituræ restaurationem petierit à Domino, feudum amittit, constitutione Friderici I. Guntherus.

lib. 8. Ligur.

Successor feudi totum si fortè per annum,
Atque diem, tacto prima iam tempore pubis
Sine dolo, seu desidiâ, seu mente superbâ
Spreuerit à Domino feudalia poscere iura
Perdat, & hæc Dominus proprios assumat in vsus.

Moribus Galliæ, cessante vassallo, si non petatur inuestitura intrà quadraginta dies, Dominus statim ipso iure feudum non vindicat iure commissi; sed iure pignoris feudalis manum inijcit, & interim fructus suos facit: sic Iuliacensi Duce inuestituram non petente subfeudi Viarsonis nomine, Dux Bituricensis, Dominus feudi possessionem arripuit, & fructus lucrifecit, teste Frossardo. Nec dispari ratione libertos Ecclesiarum intrà annum ordinationis noui Pontificis professionem repetere, & chartulam manumissionis suæ edere oportuit, testationis causâ: quò pertinet Can. IX. Concilij Toletani VI. & Can. IV. Concilij Cæsaraugustani III. Moribus feudo ad suos heredes translato, non debetur redemptio feudi, sed iusta releuatio, id est renouatio

vol. 3. c. 93.

c. longinquitate 12. qu. 2.

inuestituræ. In Constitutione Henrici I. Anglorum Regis apud MATTHÆUM PARIS : *Si quis Baronum meorum, Comitum, vel aliorum, qui de me tenent, mortuus fuerit, heres suus non redimet terram suam, sed iustâ & legitimâ releuatione releuabit eam : similiter, & homines Baronum meorum legitimâ & iustâ releuatione releuabunt terras suas de Dominis suis.* Feudo vendito, debetur Domino pretij pars pro redemptione feudi : ea est quinta, & quintæ quinta, *droit de quint & requint :* quod prestationis genus, εἰσδεκτικὸν in Nouella Leonis XIII. nostris releuium : ídque, nisi Dominus malit vti iure προτιμήσεως. Mutato morte vassallo debetur ἀνάκαμψις, seu redemptio feudi, ea est reditus vnius anni, vel certa summa, aut arbitraria. A.C. 1110.

CAP. XV.

Alienatio, & diuisio feudi.

NOVELLA Constantini Porphyrogennetæ περὶ στρατιωτικῶν, prædia militaria, quæ feudis comparantur, nullomodo potuere à militibus alienari. Ex Constitutionibus Lotharij III. & Friderici I. feudum alienari non potest, inuito Domino, alioquin irrita est venditio, feudúmque committitur. Guntherus, lib. 8. Ligur.

Si quis habens feudum pretio seu vendere totum,
Seu pro parte velit, dominique licentia desit,
Seu dare, seu vadio supponere cogitur illud,
Qui dedit amittet, non qui suscepit habebit.

Et paulò pòst.

Hæc magnus fieri vetuit Lotharius, at nos

Facta retractari volumus, facienda caueri.

Ex eisdem constitutionibus non possunt feuda donari, etiam ex pia causa, sinè consensu Domini, ne seruitium militiæ pereat. Moribus Galliæ idem iuris eualuit, vt suprà ex varijs Orderici locis probaui, in dissertatione de iure amortizationis : quibus adde quod scripsit Author anonymus vitæ Burchardi Comitis, Ermenfridum militem donasse prædia Fossatensi Monasterio, non sinè consensu Burchardi Comitis Domini principalis : *Deprecatus est itaque eum, quatinus villam, quam de eius beneficio tenebat, quæ Licias appellatur, Ecclesiæ Fossatensi daret, ità vt etiam prædium suæ possessionis, quod Aiureum dicitur, spontaneâ voluntate simul tribueret.* Nonnumquam tamen ex pacto, vel beneficio, libera feudi alienatio à Domino principali concessa, fauore piæ causæ ; vt factum ab eodem Burchardo Comite, pro Fossatensi cœnobio meminit eius vitæ Autor : *Statuit denique decretum, vt quicumque fidelium suorū ex suis castris vellet aliquam partē terrarum Ecclesiæ Fossatensi tribuere, liberam haberet licentiā dandi absque iussione suorum successorum, quicquid animo libuisset.* Sed hodiè aliter vsu venit, vt feuda vendi, & alienari omnino possint sinè voluntate Domini, quia feuda desciuerunt à sui natura, & patrimonij iure censentur : sed Domino volenti debentur εἰσδεκτικὰ ; non assentienti, integrum est ius προτιμήσεως : nec non eo iure quo vtimur feudum Ecclesiæ vendi potest, sed cum sua causa ; quo casu ne quid Domino principali desideretur, quòd Ecclesia sit immortalis, militiæque inhabilis, cogitur Ecclesia præstare hominem, à quo debita obsequia exhibeantur, quóque mortuo fidelitas redintegretur. Ex constitutione Conradi, Dominus sinè Vassalli voluntate feudum alienare non potest, quod temperatum

in supplem. Antiq. paris.

moribus Mediolanensium, quibus permissa alienatio in parem vel majorem: hâc ratione cùm Ioannes Rex Anglorum regnum Innocentio III. Romano Pontifici vectigale fecisset; hoc audito Philippus Augustus palàm edixit coram Vualone legato Pontificio, minimè potuisse Regem id facere sinè consensu Baronum: *Nullus,* A.C.1216. inquit ille apud Matthæum Vuestmonasteriensem, *Rex, vel princeps potest dare regnum suum sinè assensu Baronum suorum, qui regnum illud tenentur defendere; & si Papa hunc errorem tueri decreuerit perniciosissimum regnis omnibus dat exẽplum.* Sic & Aquitaniâ pactione pacis Bretiniacẽsi Anglis deditâ, plures Aquitanorum procerum vix Anglum in Dominum agnouerunt, quòd Rex imperium abdicare, & Vassallos inuitos à se alienare potis non fuisset, teste Frossardo: quod iuuatur argumento *legis, legatus. ff. de* vol.1.c.214. *officio præsidis.* Inter pares etiam consociatio, & communitas vassallorum contrahi potest, qualem pacti sunt Humbertus Delphinus Viennensis, & Comes Sabaudiæ, vt mutuas de Vassallis controuersias dirimerent. Albertus Argentinensis: *Humbertus frater eius dominium* in Chronic. *Delphinatus nanciscens, ità Aymoni Comiti reformabatur, quòd pro majori cautela quilibet eorum vassallus alterius est effectus, sicque inter eos briga cessauit.* Moribus Galliæ etiam majora feuda, putà Ducatus, & Comitatus diuisionem non ferunt: eodem iure vtitur Germania, constitutione Friderici. Guntherus,

Marcus decis. 335. p. 1. Boër. decis. 204. Guido Pap. d. 476.

lib. 8. Ligur.

Marchia, seu Comitis possessio, siue Ducatus
Integra permaneant, feudalia cetera multis
Participanda patent, Domino dum quisque fidele
Spondeat obsequium, iuranda fœdera præstet.

Quod & solutâ oratione expressit Otho Frisingensis, li. 2. de gest. Frid. c. 5.

Sic Austriæ Ducatui propria lex dicta ne diuisionem patiatur, ex decreto Friderici I. apud Cuspinianum: *Inter Duces Austriæ, qui senior fuerit dominium habeat dictæ terræ, ad cuius etiam seniorem filium iure hereditario deducatur; ità tamen quod ab eiusdem sanguinis stipite non recedat, nec Ducatus Austriæ vllo vnquam tempore diuisionis alicuius recipiat sectionem.* Maiora inquam feuda diuidi non possunt, nisi accedente consensu principis: sic consensu Imperatoris, Luneburgensis ditio abscissa è Ducatu Bruinsuicensi, iudicio familiæ erciscundæ inter Albertum Ducem Bruinsuicensem, & Ioannem fratrem. Paulus Langius: *Hic*, inquit, *cum fratre Ioanne patriam partitus est ditionem, cum Cæsaris consensu, vt dominium Luneburgense retineret Ioannes, Brunsuuicense remaneret sibi; & ità fecerunt: verùm arma indiuisa mutuò, & per posteros vsque in præsens seruauerunt.*

in Austria.

in Chron. Citiz.

Cap. XVI.

Commissum, & Reuersio feudi.

Feudum committitur ob feloniam, id est perfidiam, putà ob fugam ad hostes. Vassallos amisit Comes Ioppensis, quòd à Fulcone rege Hierosolymitano transijsset ad hostes regni: *Hæc videntes*, inquit Vuillelmus Tyrius, *quidam de fidelibus eius, relinquentes quæ ab eo habebant beneficia, meliores partes secuti ad Dominum Regem se contulerunt.* Ob defectionem feudis multatus Comes de Basseuilla, à Guillelmo Rege Siciliæ. Robertus Montensis: *Guillelmus Rex Siciliæ exhereditauit etiam Comitem de Basseuilla, cognatum suum, quia ab ipso desciuerat.* Feudum etiam committitur ob desertionem Domini, vel principis in acie. & militare seruitium non impletum. Ordericus Vitalis: *Certum*

lib. 14. de bell. sacr. c. 16.

A.C. 1157.

lib. 10. hist. Eccles.

eſt quòd quiſquis Dominum ſuum in mortis periculo ſponte deſerit aliúmque pro auiditate lucri appetit, ſeu militare ſeruitium, quod vltrò pro defenſione regni exhibere debet, regi ſuo venale facit, eúmque proprijs ſpoliare dominijs contendit, indicio rationis & æquitatis vt proditor iudicabitur, & hereditarijs rebus meritò nudatus extorris effugabitur. Feudum & committitur ob contumaciam, & iniuriam in Dominum, vel principem; & hoc eſt quod ſcripſit Sugerius; lege Salicâ, id eſt moribus Francorum, feudum ob iniuriam amitti: *Aſſiſtunt equidem qui magnificis exhorrent ſupplicijs, multo etiam & ſumptuoſo ſeruitio ad partes Bituricenſium Dominum Ludouicum tranſmeare ea in parte, quâ confinia Lemouicenſium autumant, ad caſtrum videlicet ſanctæ Seueræ nobiliſſimum, & hereditariâ militiæ poſſeſſione famoſum, pedite multo populoſum dominium, & illius virum nobilem Heinbaldum ad exſequendum iuſtitiam cogere, aut iure pro iniuria caſtrum lege Salicâ amittere.* in Lud. Craſſ. Carolo Flandrenſi Comite per proditionem quorumdam optimatum nefariè trucidato, Guillelmus Comes, Alardi Vuarneſtimenſis feudis manum iniecit, ob receptatum vnum ex percuſſoribus, de quo Gualterus Taruanenſis: *Vnde & idem domnus Guillelmus hominium Alardi guerpiuit, & eo diffiduciato totum feodum eius ſaiſuit.* in vit. Carol. Com. Fland. c. 37. Feudum etiam committitur ob malas conſuetudines, id eſt nouos cenſus indictos. Robertus Montenſis: *Vuillelmus Talauacius Comes Sagienſis, & filius eius Ioannes, & item Ioannes nepos eius, filius Guidonis primogeniti ſui, Comitis Pontiui, conceſſerunt Regi Henrico caſtrum Aleneeium, & Roccam Mabirit, cum eis quæ ad ipſa caſtella pertinent, & forſan ideò prædictas munitiones perdiderunt, quia malas conſuetudines ipſi, & eorum interceſſores diu ibi tenuerant.* A. C. 1166. Feudum Eccleſiaſticum ex conſtitutione Conradi non committitur

in perpetuum, ob noxam Episcopi, vel Abbatis, sed
Can. si Episcopum. 16. qu. 6. in eius vitam; quia, vt suadent canones, delictum prælati non debet nocere Ecclesiæ: sic decreto Friderici I. Halberstadensis, & Bremensis Episcopi feudis regalibus multati in vitæ tempus, quòd Friderico defuissent in ex-
lib. 1. Ligur. peditione Italica. Guntherus,

Quin & Pontifices Halberstadensis, & ille
Sub quo Brema fuit, tali regalia iura
Amisere notâ, personæ scilicet ipsæ,
Non tamen Ecclesiæ, neque enim quod pastor iniquè
Gesserit, Ecclesiæ fas est in damna refundi.

Cuius rei testem habemus & Frisingensem. Feudi porrò commissum, exheredationem vocitauit posterior ætas, quòd ademptionis feudi eædem ferè sint causæ, quæ exheredationis. Rogerus Houedenus: *Vuillelmus Comes de Moretunio exheredatus est de tota terra sua, quam habuit in Anglia.* Matthæus Vuestmonasteriensis:
A.C. 1155. *Eodem anno Rex Anglorum Henricus, exheredauit Gulihelmum Peuerel, causâ veneficij, quod Ranulfo Comiti Cestrensi fuerat propinatum.* Subfeudo fisco commisso, id intrà annum princeps dimittere debet, ne culpa vassalli Domino feudi fraudi sit, vt in edicto Ioannis Regis Anglo-
A:C. 1215. rum apud Matthæum Paris: *Nos autem non tenebimus terras eorũ, qui conuicti fuerint de felonia, nisi per vnum annũ & vnũ diem, & tunc reddantur terræ Dominis feudorum.* Majora feuda, putà Ducatus, & Comitatus lege feudorũ redeunt ad principẽ deficiẽtibus masculis heredibus: hoc iure, morte Friderici Mosellanorũ Ducis sine heredibus masculis,
A. C. 1034. Ducatus ad Imperatorem reuersus. Sigebertus: ***Friderico Mosellanorũ Duce mortuo, quia mares filios non habebat, quibus Ducatus cõpeteret, Gothelo Dux, impetrato ab imperatore etiam Mosellanorum ducatu in Lotharingia potentiùs principatur.***

FINIS.

INDEX
RERVM ET VERBORVM
MEMORABILIVM,

Quæ tribus his libris de Ducibus, Comitibúsque Prouincialibus: itémque Libro singulari, de origine Feudorum, continentur locupletissimus, serie alphabeticâ digestus.

A

Calcei

C

D

E

F

I

N

O

P

Q

R

S

FINIS INDICIS.

ELENCHVS LIBRORVM, CAPITVM, & argumentorum huius Operis.

LIBER I.

LIBER III.

ORIGINES FEVDORVM, PRO MORIBVS Galliæ, Liber singularis.

FINIS.

ERRATA.

PAg. 31. lin. 1. officijs *lege* officij. p. 31. lin. 3. exillium l. exilium. p. 25. lin. 11. Episcoporum l. Episcopum. p. 56. l. 11. Collegratæ l. Collegiatæ. p. 75. l. 21. *Θεσσαλονίκη* l. *Θεσσαλονίκη*. p. 80. l. 18. *μεταλλεῖον* l. *μεταλλεῖον*. p. 116. l. 10. corroderet. l. corraderet. p. 12. l. 14. proua. l. pro. p. 123. l. 11. exhiberes l. exhibere, l. 19. *δεσπότας* l. *δεσπότας*. p. 123. l. 30. *διομότας* l. *διομότας*. p. 146. l. 13. humoque l. humique. p. 170. l. 6. pater l. patre. p. 185. l. 12. ademptarent l. adtemptarent. p. 186. l. 25. Euutius l. Euurtius. p. 190. l. 5. *ναῦς* l. *ναῦς*. p. 198. l. 23 iane l. sane. p. 203. l. 8. & 9. *χωνικὸν* l. *σκευικὸν*. p. 216. l. 23. *σφραγίδι* l. *σφραγίδι*. p. 223. l. vlt. in fine & vt. l. & in. p. 226. l. dñum. l. dominum. p. 231. l. 18. *συναρχίαις* l. *συναρχίαις*. p. 200. l. 21. gemanus. l. germanus. p. 264. l. 5. vera. l. terra. p. 269. l. 12. post vocem quæ desunt hæc verba *et Iustus errans*. p. 272. l. 12. tam l. jam. p. 335. l. 1. decrit. l. deferit.